

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**TEKNOLOJİ, MEDYA VE KENT KÜLTÜRÜ
BAĞLAMINDA ORDU DÜĞÜN GELENEĞİ
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**

Şeyda ŞAHİN
2115061007

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Berna AYAZ

Bandırma 2024

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

TEKNOLOJİ, MEDYA VE KENT KÜLTÜRÜ
BAĞLAMINDA ORDU DÜĞÜN GELENEĞİ
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Şeyda ŞAHİN
2115061007

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Berna AYAZ

Bandırma 2024

ETİK BEYAN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yapılan bu çalışmanın özgün olduğunu, elde edilen tüm veri ve analizlerin bilimsel ve etik kurallara uygun olarak hazırlandığını, yararlanılmış olan eserlerin tümüne kurallara uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini beyan ederim. (01/07/2024)

ÖZET

TEKNOLOJİ, MEDYA VE KENT KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA ORDU DÜĞÜN GELENEĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Şeyda ŞAHİN

İnsan yaşamında var olan üç geçiş aşamasından biri olan evlilik, geçmişten günümüze kadar çeşitli ritüel, pratik ve uygulamalar etrafında şekillenmiştir. Bu ritüel, pratik ve uygulamalar toplumdan topluma farklılık gösterse de evlilik uygulamasındaki temel amaç bu geçiş aşamasının sağlıklı bir şekilde yapılması ve tören eşliğinde ait olunan toplumun bireylerine bildirilmesidir. Evlilik bir toplum için iki kişinin birlikte yaşamasından çok daha öte bir anlam içermektedir. Bu anlamlar içerisinde ekonomik, sosyolojik, psikolojik unsurlar yer almaktadır. Evlilik düşüncesi klandan devlet yapısına, göçebe yaşamdan yerleşik yaşama, kırsaldan kente, geçmişten günümüze dek her zaman önem arz etmiş ve değişim göstermiştir. Bu bağlamda çalışma sahası olarak belirlenen Ordu ilinde düğün törenleri teknoloji, medya ve kent kültürü kavramları çerçevesinde ve bu çerçevede yaşanan değişimleri esas alarak incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Düğün, Kültür, Medya, Ordu, Teknoloji, Kent.

ABSTRACT

AN ASSESSMENT OF ORDU’S WEDDING TRADITION; CONTEXT TECHNOLOGY, MEDIA AND CITY CULTURE

Şeyda ŞAHİN

Marriage, one of the three transition stages in human life, has been shaped around various rituals, practices and practices from past to present. Although these rituals, practices and practices vary from society to society, the main purpose of the marriage practice is to carry out this transition phase in a healthy way and to notify the members of the society to which it belongs, accompanied by a ceremony. For a society, marriage means much more than two people living together. These meanings include economic, sociological and psychological elements. The idea of marriage has always been important and has changed from clan to state structure, from nomadic life to settled life, from rural to urban, from past to present. In this context, wedding ceremonies in Ordu province, which was determined as the study area, were examined within the framework of the concepts of technology, media and urban culture and the changes experienced within this framework.

Keywords: Wedding, Culture, Media, Ordu, Technology.

ÖN SÖZ

İnsan dünya üzerinde yaşam sürmeye başladığı andan itibaren değişim süreci içerisinde. Yıllar içerisinde oluşturduğu ve toplumsal kimliğini inşa ettiği gelenekler de zaman içerisinde değişime uğramaktadır. Bu değişimin nedenlerine bakıldığında ekonomik olaylar, göçler, siyasal ve toplumsal olaylar, inanış, yaşayış ve düşünüş kalıplarındaki farklılaşmalarla birlikte günümüzde teknolojinin ve medyanın hızla gelişmesi ve herkes tarafından tüketilir hale gelmiş olmasını söylemek yanlış olmayacaktır.

Teknolojinin hız kazanması ile beraber medya araçları değişmiş, değişen medya araçları insan yaşamının her alanını daha çok etkiler hale gelmiştir. Bu etkilerin daha az olduğu dönemlerde köy ile kent arasında özellikle kültür ve gelenek yönünden farklılıklar görülmekteydi. Ancak teknolojinin gelişmesi medya araçlarını geliştirirken aynı zamanda gelişen medya araçlarının kırsal kesimlerde de yaygınlaşması ile beraber bugün köy-kent arasındaki farklılıklar oldukça azalmıştır. Ordu ilinin de kent ve köy yaşamında eskiye nazaran farkların oldukça azaldığı görülmüş olup hem geçmiş geleneklerin unutulmaması hem de yaşanan değişimlerin gözlemlenmesi adına bu konu ele alınmış ve Ordu ilinin değişen düğün gelenekleri teknoloji, medya ve kent kültürü bağlamında değerlendirilmiştir.

Giriş bölümünde; genel kavramlar olan aile, akrabalık, evlilik, düğün, kent kültürü, medya ve teknoloji başlıklarına kısaca değinilmiş, daha sonrasında çalışmamızın amacı, hedefi, sınırlılıkları verilmiş ve bu çalışmada kullanılan yöntemden bahsedilmiştir. Giriş bölümünde son olarak ise araştırma bölgesinin tanıtımı yapılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde; ilkel toplumlardan, farklı ülkelerden ve Türkiye'deki diğer illerden düğün geleneği örnekleri verilmiş ve burada olabildiğince farklı örneklerle değinilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünü Ordu ili geçmiş düğün gelenekleri oluştururken üçüncü bölümünü ise Ordu ili günümüz düğün gelenekleri oluşturmaktadır.

Çalışmamızın dördüncü bölümü ise mukayese kısmına ayrılmıştır. Burada da Ordu ilinin kıyı kesim ve iç kesimdeki yerleşim yerlerinde geçmiş ile günümüz düğün

gelenekleri arasındaki farkların teknoloji, medya ve kent kültürü bağlamında zaman içerisinde nasıl değiştiği değerlendirilmiştir.

Çalışmanın başlangıcından sonuna kadar varlığını her daim hissettiren, sadece çalışmaya yönelik değil hayat tecrübelerini de aktaran sayın danışman hocam Doç. Dr. Berna AYAZ’a, bölgedeki araştırmalar konusunda yardımlarını esirgemeyen hocam Dr. Öğr. Üyesi Samet Kılıç’a, bu süreçte her an beni motive eden ve her aradığımda ulaşabildiğim sevgili meslektaşım ve arkadaşım Emre BAŞTUĞ’a, en önemlisi bu yolda yürümeme destek olup bana inanan, maddi manevi desteklerini esirgemeyen başta annem ve babam olmak üzere tüm aile üyelerime teşekkür ederim.

Şeyda ŞAHİN

Bandırma, 2024

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
FOTOĞRAFLAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1
1. GENEL KAVRAMLAR.....	1
1.1. Aile ve Akrabalık	1
1.2. Evlilik ve Düğün.....	5
1.3. Kent Kültürü, Medya ve Teknoloji	11
2. AMAÇ VE HEDEFLER.....	18
3. SINIRLILIKLAR	18
4. YÖNTEM.....	18
5. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	20
5.1. Ordu İlinin Coğrafi Özellikleri, Tarihi ve Ordu Adının Verilmesi.....	20
5.1.1. İlin Coğrafi Özellikleri	20
5.1.2. İlin Tarihi ve Ordu Adının Verilmesi	21
5.2. İlçelerin Coğrafi Özellikleri ve Tarihî.....	24

BİRİNCİ BÖLÜM.....	31
DÜNYADAN VE TÜRKİYE'DEN DÜĞÜN GELENEĞİ İLE İLGİLİ ÖRNEKLER	31
İKİNCİ BÖLÜM	79
ORDU İLİNİN GEÇMİŞTEKİ GELENEKSEL DÜĞÜN TÖRENLERİ.....	79
1. DÜĞÜN ÖNCESİ	79
1.1. Evlilik Yaşının Belirlenmesi.....	79
1.2. Kısmet Açma	80
1.3. Evlenme İsteğinin Belirtilmesi	80
1.4. Yörede Yapılan Evlenme Biçimleri	81
1.4.1. Görücü Usulü Evlenme	81
1.4.2. Severe Evlenme.....	82
1.4.3. Kaçarak Evlenme	84
1.4.4. Berdel Evlenme ve Beşik Kertme	88
1.4.5. İç Güvey Evlenme	88
1.4.6. Sororat-Levirat Evlenme	89
1.5. Eş Seçimindeki Kriterler	90
1.6. Kız Görme-İsteme.....	91
1.6.1. İstenen Kızın Uğurlu Olup Olmadığını Anlamak İçin Yapılan Bazı Uygulamalar.....	94
1.6.2. Başlık Parası	95
1.6.3. Süt Parası-Süt Hakkı	96
1.7. Söz Kesme-Şerbet İçme	97
1.7.1. Çeyiz Cüzdanı-Defteri.....	98

1.8. Nişan	105
1.9. Bohça	106
1.10. Çeyiz ve Sandık Hazırlıkları	107
1.11. Düğün Öncesi Hazırlıklar.....	116
1.11.1. Düğün Tarihinin Belirlenmesi	116
1.11.2. Yardımlaşma.....	116
1.11.3. Kâhya-Sağdıç Belirleme ve Görevleri.....	117
2. DÜĞÜN SIRASI.....	119
2.1. Düğüne Söyleme.....	119
2.2. Düğüne Başlama	120
2.3. Ağırılık Götürme-Seysana	121
2.4. Düğün Yemeklerinin Hazırlanması.....	122
2.4.1. Düğün Yemekleri.....	124
2.5. Yöresel Oyunlar ve Çalgılar	125
2.6. Komşu Düğünü.....	125
2.7. Kına.....	127
2.7.1. Gelen Misafirlerin Ağırlanması	127
2.7.2. Kına Günü Kız ve Erkek Evine Gelen Hediyeler	128
2.7.3. Kız Evinde Kına Günü	129
2.7.4. Erkek Evinde Kına Günü.....	132
2.7.5. Gecelik Götürme	133
2.7.5.1. Baca Yıkma	136
2.7.6. Hamam	136
2.8. Asıl Düğün Uygulamaları.....	137
2.8.1. Yapılan Eğlenceler.....	138

2.8.2. Damat Çıkarma	139
2.8.3. Gelin Eli Yıkama.....	143
2.8.4. Gelin Alma ve Düğün.....	144
2.8.4.1. Erkek Evi Gelin Evine Geldiğinde Yapılan Uygulamalar.....	145
2.8.4.2. Gelin Evden Çıkarken Yapılan Uygulamalar	145
2.8.4.2.1. Kapı Kilitleme-Yol Kesme.....	146
2.8.4.2.2. Yumurta Düşürme-Şişe Kırma	146
2.8.4.2.3. Bardak Çalma.....	146
2.8.4.2.4. Gelinin Belinin Bağlanması.....	147
2.8.4.2.5. Gelinin Başının-Yüzünün Kapatılması	147
2.8.4.2.6. Bardak Çevirme	147
2.8.4.2.7. Sandık Üzerine Oturma	147
2.8.4.2.8. At Koşturma	148
2.8.4.2.9. Çeyiz Çıkarma.....	148
2.8.4.3. Gelin Erkek Evine Gittiğinde Yapılan Uygulamalar.....	148
2.8.4.3.1. Gelinin Attan İndirilmesi	148
2.8.4.3.2. Kayınvalidenin Elini Öpme	149
2.8.4.3.3. Kar Topu-Elma Atma.....	149
2.8.4.3.4. Baca Vurma	149
2.8.4.3.5. Kapıya Bıçak Dikme	150
2.8.4.3.6. Tavuk-Horoz Kesme	150

2.8.4.3.7. Ekmek Kırma-Buğday Saçma -	
Şeker Dökme	150
2.8.4.3.8. Kur'an'ı Kerim Verme	150
2.8.4.3.9. Kapiya İp Germe	150
2.8.4.3.10. Yemek Karıştırma	150
2.8.4.3.11. Kucağına Çocuk Verme	151
2.8.4.3.12. Oda Düzenleme	151
2.8.5. Nikâh ve Mehir	151
3. DÜĞÜN SONRASI.....	152
3.1. Gerdek ve Yengelik (Yengeliç).....	152
3.2. Duvak Düğünü.....	153
3.2.1. Sele Donatma	156
3.2.2. İğne Değiştirme.....	157
3.3. El Öpme-Kaygana-Teklif-Gavum-Üç Gecelik.....	157
3.3.1. Anakavmu	158
3.4. Söylemezlik-Yaşmak Tutmak.....	158
3.5. Aile İlişkileri.....	159
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	161
ORDU İLİNİN GÜNÜMÜZDEKİ GELENEKSEL DÜĞÜN	
TÖRENLERİ.....	161
1. DÜĞÜN ÖNCESİ	161
1.1. Evlilik Yaşının Belirlenmesi.....	161
1.2. Kısmet Açma	161
1.3. Evlenme İsteğinin Belirtilmesi	162
1.4. Yörede Yapılan Evlenme Biçimleri	162

1.4.1. Görücü Usulü Evlenme	162
1.4.2. Severe Evlenme.....	162
1.4.3. Kaçarak Evlenme	163
1.4.4. İç Güvey Evlenme	163
1.5. Eş Seçimindeki Kriterler	163
1.6. İsteme-Söz Kesme	164
1.6.1. Başlık Parası-Süt Parası-Süt Hakkı.....	165
1.7. Nişan	166
1.7.1. Bohça.....	167
1.8. Çeyiz ve Sandık Hazırlıkları	168
1.9. Düğün Öncesi Hazırlıklar.....	169
1.9.1. Düğün Tarihini Belirlenmesi.....	169
1.9.2. Evin Hazırlanması	169
1.9.3. Yardımlaşma	169
1.9.4. Kâhya-Sağdıç Belirleme.....	170
2. DÜĞÜN SIRASI	170
2.1. Düğüne Söyleme.....	170
2.2. Düğüne Başlama	170
2.3. Düğün Yemeklerinin Hazırlanması.....	170
2.3.1. Düğün Yemekleri.....	171
2.4. Yöresel Oyunlar ve Çalgılar	171
2.5. Komşu Düğünü.....	172
2.6. Kına.....	174
2.6.1. Gelen Misafirlerin Ağırlanması	175
2.6.2. Kına Günü Kız ve Erkek Evine Gelen Hediyeler	175

2.6.3. Kız Evinde Kına Günü	175
2.6.4. Erkek Evinde Kına Günü.....	178
2.6.5. Gecelik Götürme	179
2.6.6. Damat Çıkarma	179
2.7. Asıl Düğün Uygulamaları.....	180
2.7.1. Gelin Alma ve Düğün.....	180
2.8. Nikâh ve Mehir	182
3. DÜĞÜN SONRASI.....	182
3.1. Gerdek ve Yengelik (Yengeliç).....	182
3.2. Aile İlişkileri.....	182
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	183
ORDU DÜĞÜNLERİNİN TEKNOLOJİ, MEDYA VE KENT KÜLTÜRÜ ETKİSİYLE DEĞİŞİMİNİN MUKAYESESİ	183
1. KÖY-KENT	183
2. TEKNOLOJİ, MEDYA VE KENT KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA ORDU İLİ DÜĞÜN ADETLERİNİN GEÇMİŞ VE BUGÜN BAĞLAMINDA MUKAYESESİ	187
SONUÇ.....	204
KAYNAKÇA.....	206
EKLER	226
EK 1: Görüşme Soruları.....	226
EK 2: Kaynak Kişi Listesi	230

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1	: Ordu İlçe Haritası.....	25
Fotoğraf 2	: Anneme 42 yıl önce alınan söz yüzüğü.....	99
Fotoğraf 3	: 21-10-1956 tarihli çeyiz listesi örneği (ön yüzü).....	101
Fotoğraf 4	: 21-10-1956 tarihli çeyiz listesi örneği (arka yüzü).....	102
Fotoğraf 5	: 13-07-1958 tarihli çeyiz listesi örneği (ön yüzü).....	103
Fotoğraf 6	: 13-07-1958 tarihli çeyiz listesi örneği (arka yüzü).....	104
Fotoğraf 7	: Çeyiz listesi örneği.....	105
Fotoğraf 8	: 55 sene önce kızın çeyizinde alınmış olan güğüm ve mangal.....	109
Fotoğraf 9	: 36 yıl önce hazırlanmış olan bebek karyola örtüsü.....	111
Fotoğraf 10	: 20 sene önce yapılmış olan gelin şalı.....	111
Fotoğraf 11	: 57 yıl önce çeyize koyulan bir duvar halısı.....	112
Fotoğraf 12	: Kanaviçe ve dantelden hazırlanmış olan yastık kılıfı.....	112
Fotoğraf 13	: Kanaviçe ve dantelden hazırlanmış karyola eteği.....	113
Fotoğraf 14	: 42 yıl önce hazırlanmış kanaviçe işlemeli masa örtüsü.....	113
Fotoğraf 15	: 47 yıllık mutfak eşyası.....	114
Fotoğraf 16	: 45 yıl önce hazırlanan kırlent kılıfları.....	114
Fotoğraf 17	: 42 yıl önce hazırlanmış olan dantel tül.....	115
Fotoğraf 18	: Gelin ve damadın pijamalarının koyulduğu bir tür hurç, şase.....	115
Fotoğraf 19	: 42 yıl önce yapılmış olan dantel yatak örtüsü.....	116
Fotoğraf 20	: 55 yıllık çeyiz sandığı.....	116
Fotoğraf 21	: 55-56 yıl önce gelin alma gününden bir fotoğraf.....	146
Fotoğraf 22	: 35 sene önce yapılan duvak düğününden bir fotoğraf.....	156
Fotoğraf 23	: 42 sene önce duvak düğününden bir fotoğraf.....	156
Fotoğraf 24	: 35 sene önce duvak düğününde sele getirme.....	157
Fotoğraf 25	: Gelin evine götürülen nişan koçu (2022).....	168
Fotoğraf 26	: Günümüzde gelin ve damat bohçasının hazırlanmasına bir örnek.....	169
Fotoğraf 27	: 27.10.2023 tarihli komşu düğününden.....	174
Fotoğraf 28	: 27.10.2023 tarihli komşu düğününden, dik horon.....	175
Fotoğraf 29	: Günümüzde gelin çıkışından bir örnek (Samet Kılıç'ın arşivinden)....	177

Fotoğraf 30	: Günümüzde kına töreninde kına yakma işlemine bir örnek (Samet Kılıç'ın arşivinden).....	178
Fotoğraf 31	: Kına töreninde anne kız (Samet Kılıç'ın arşivinden).....	178
Fotoğraf 32	: Testi kırma uygulamasından bir örnek (Samet Kılıç'ın arşivinden).....	179
Fotoğraf 33	: 27.10.2023 tarihli düğünde damat çıkarma.....	181
Fotoğraf 34	: Düğünün son zamanlarından (Samet Kılıç'ın arşivinden).....	182

GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğu ilk günden itibaren neslini devam ettirmek adına üremek zorunda kalmış ve zamanla bu anlayış soyun devamlılığı olarak görülmüştür. Toplumlar açısından üreme yalnızca cinsel bir birlikteliğin sonucu ortaya çıkan bireyler değildir. Bu bireyler toplumların devamlılığı, iş gücü, ekonomisi, sosyal yapının temelidir. Bu nedenle bireyler arasında gerçekleşen evlilikler aslında yaşanılan toplumu da ilgilendirmektedir. Kan yoluyla kurulan ilişkiler akrabalığı doğururken evlilik yoluyla kurulan ilişkiler ise hısımlığı meydana getirmektedir. Evlilik yoluyla bir aile oluşurken aynı zamanda yeni hısımlıklar da kurulmuş olur. Bu açıdan bakıldığında aile, akrabalık ve evlilik kavramlarının birbirinden ayrı değerlendirilmesi mümkün değildir.

Bozkurt Güvenç; aile, akrabalık ve evlilik kavramlarının beraber verilmesinin bir gereklilikten ziyade zorunluluk olduğunu dile getirmiştir. Evlilik ve aile yapılarının çok geniş olan “akrabalık sisteminin” bir parçası olduğunu ve akrabalık kavramıyla ilgili terimleri bu konuların dışında tutarak aile ve evlilik konularına değinmenin mümkün olsa bile çok zor olacağını ancak bu üç kavramın aynı anda ele alınırsa daha kolay anlaşılacağını söylemiştir. Bu konular incelenirken genelde ilk olarak aile kavramının açıklandığını ancak Türklerde aile kavramının çok geniş ve karmaşık bir yapıya sahip olmasından dolayı bunun oldukça zorlayıcı olduğunu belirtir (1979: 277). Hem Güvenç’in bahsettiği bu zorluk sebebiyle hem de bu çalışmayı oluştururken yararlanılan kaynakların çoğunda bu kavramların beraber verilmesinden dolayı aile ve akrabalık kavramları burada da beraber verilmiştir. Aile ve akrabalık konusunun oldukça kapsamlı bir konu olmasından dolayı burada sadece genel tanımlamalara ve daha çok evlilikle kesiştiği noktalara değinilmiştir.

1. GENEL KAVRAMLAR

1.1. Aile ve Akrabalık

Türk Dil Kurumu’na göre aile kavramı; “evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; ev, familya, aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü, birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; ev, eşlerden kadın için kullanılan bir söz, aynı

gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü, temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu; familya” (URL-1) olarak açıklanmaktadır.

İslâm Ansiklopedisi’nde ise aile, “Akrabalık ilişkisiyle birbirlerine bağlanan fertlerin bir araya getirdiği topluluk” (Aydın, 1989: 196-200) şeklinde tanımlanmıştır.

Timuçin, *Felsefe Sözlüğü* adlı çalışmada aileyi; “Karı, koca ve çocukların oluşturduğu toplumsal topluluk. Belli bir fikir çerçevesinde bir araya gelmiş kişiler topluluğu. Aynı soydan gelenlerin oluşturduğu toplumsal topluluğa aile denildiği gibi bir ereğe göre bir araya gelmiş insanlar topluluğuna da aile denilir. Ortak nitelikler gösteren varlıkların ya da nesnelerin oluşturduğu topluluk da ailedir (maymun ailesi, sözcük ailesi, dil ailesi). Karı ve kocadan oluşan, çocukları ve yakın soydaşları da içerebilen aile en küçük toplumsal birimdir” (2004: 13-15) şeklinde tanımlamaktadır.

İsmail Doğan, “*Aile Kavramının Alanı*” adlı yazısında aile kavramının sadece insanlar için kullanılmadığını, bitki ve hayvan türü için de kullanıldığını hatta bir dil birlikteliğinin gösterimi sırasında da kullanılmakta olduğunu ancak gerçek anlamıyla yalnızca insana ait bir kavram olabileceğini dile getirmiştir. Ayrıca toplumun var olmasının aileden geçtiğini, insanların birlik ve beraberlik içerisinde daha güçlü bir yapıya ulaşabileceğini ifade eder. Her ne kadar farklı coğrafyalarda farklı kültür yapıları ile oluşursa oluşsun ailenin her toplum için az ya da çok önemli olduğunu söyler. Aynı şekilde içinde yaşanılan toplum yapısının, inanç sisteminin, sosyo-ekonomik şartların da aile kurumu dediğimiz yapının üzerinde oldukça etkili olduğunu dile getirir (1991: 22-23).

Günümüzde aile en basit hali ile toplumun en küçük yapı taşı olarak verilmektedir. Bu küçük yapı taşının, içinde yaşamış olduğumuz Türk toplumunun belkemiğini oluşturduğunu unutmamak gerekir. Çünkü Türkler için aile, sadece toplumsal bir yapı olarak görülmemiş aynı zamanda devletin de sağlam temellere dayandırılması açısından önem arz etmiştir. Güçlü bir devlet yapısı için iyi bir soy, iyi bir soy için ise sağlam bir aile her zaman etkili olmuştur.

Aygen Erdentuğ, *Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipleri* adlı makalesinde, bütün toplumlar için ortak bir aile tanımı yapmanın pek mümkün olmadığını söyler. Bunun sebebi olarak farklı sosyal bilim dallarının bu konuyla ilgili çeşitli bakış açılarının

olduğunu, bir araştırmacı ile halktan bir insan için bile aile anlayışlarının çok farklı olabileceği konusunun üzerinde durarak bu kavramın çok geniş bir alana yayılmış olduğunu dile getirmiştir (1980: 165-167).

Tezcan, aile kavramını; “Aile, bir toplumun temel toplumsal kurumlarından birisidir. Toplumu ayakta tutan, temel öğelerdendir. İnsan türünü üretmek ve sürdürmek gereksiniminden doğmuştur” (2000: 13) şeklinde açıklamaktadır.

Baykara ise aile kavramını şu şekilde açıklamıştır: “Aile, toplumun en küçük sosyal birimi, en alt düzeyde bir teşkilâttır. Aile, neslin devamı için, kadın ve erkeğin, oraya göre meşru kabul edilen bir araya gelmesi ile oluşur. Aile, kesinlikle bir sosyal olay olup, kadınla erkeğin meşru beraberliği demektir” (2001: 153). Baykara’nın bahsetmiş olduğu bu meşruluk anlayışı zaman içerisinde evlilik akdine dönüşmüştür.

Gladding, *Aile Terapisi* adlı çalışmasında aileyi; "Aile, biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik olan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birliktir" (2012: 5) şeklinde tanımlamaktadır. Buradaki tanımdan da anlaşılabacağı gibi aile, birlik ve beraberlik altında yaşayan ya da yaşamış olan kişiler için kullanılan bir kavramdır.

Türk aile yapısına bakıldığında çekirdek aile anlayışından çok geniş aile yapısına uygun olduğunu görürüz. Toplum yapısı gereği ailenin korunmasına ve benimsenmiş olan aile yapısının devam ettirilmesine oldukça özen gösterilmiştir. Böylece hem kan hem de evlilik yoluyla insanlar arasındaki akrabalık¹ bağları çeşitlenmiştir.

¹ Aile, akrabalık kavramıyla ilgili geçmişten günümüze daha detaylı bilgi almak için Bkz.

Lewis Henry Morgan, **Eski Toplum I**, Çeviren: Ünsal Oskay, 2.bs., İstanbul, Payel Yayınevi, 1994, s. 109-149.

Lewis Henry Morgan, **Eski Toplum II**, Çeviren: Ünsal Oskay, 2.bs., İstanbul, Payel Yayınevi, 1998, s. 135-294.

Editör: Mustafa Aydın, **Sistematiik Aile Sosyolojisi**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2013.

Abdülkadir Donuk, “Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile”, **Tarih Dergisi**, Sayı 33, 1982, s.147-168.

Deniz Güler, Nazmi Ulutak, “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”, **Kurgu Dergisi**, Sayı 11, 1992, s.51-76.

Niyazi Akyüz, “İslam Kültüründe Aile” **Aile Yazıları 7**, Editör: S.Sakaoğlu & M. Aça & P. Ergun, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, 2015, s.29-33.

Havva Selçuk, **Selenge’den Tuna’ya Türk Kültür Tarihine Dair Notlar**, İstanbul, Çizgi Kitabevi Yayınları, 2021, s.7-28.

İlber Ortaylı, “Osmanlı Toplumunda Ailenin Yeri”, **Türk Aile Ansiklopedisi**, Cilt: 1, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, s.74-79.

Marshall Sahlins, *Akrabalık Nedir, Ne Değildir?* adlı kitabında akrabalığın sadece kan akrabalığından ibaret olmadığını göstermek adına kitabın bir bölümünü bu konuya ayırmıştır. Burada bahsedilen akrabalık türü aslında tercihe bağlı olan manevi akrabalıktır. Manevi akrabalık türlerinden “yengelik ve sağdıçlık” başlıklarına sonraki bölümlerde değinilecektir.²

Sahlins; akrabalık kavramını ise “müşterek varoluş” şeklinde ele almıştır. Bu müşterek varoluş anlayışına göre; aralarında kan bağı yoluyla ya da evlilik yoluyla akrabalık ilişkisi kurulan insanların, birbirlerinin yaşamı üzerinde ister istemez etkili oldukları anlayışı savunulmuştur (2014: 12-13). Bu açıdan değerlendirildiğinde akrabalık, sadece bir kavram olmaktan çıkmakta ve bireyler üzerinde etkili olmaktadır. Çok basit düşünecek olursak akrabalardan birinin yaptığı bir iyilik övünmemize neden olurken yaptığı bir kötülük aynı şekilde mahcup olmamıza sebep olabilmektedir. Bu yüzden yaşadığımız toplumun kültürü ve daha dar alanda içinde yaşadığımız ailenin kültür anlayışı elbette evlilik konusunda da bireyler üzerinde etkili olmaktadır.

Bu görüşü destekleyen bir diğer araştırmacı ise Mustafa Aksoy’dur. Aksoy; ailenin, biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönden, maddi manevi bireyler üzerinde etkili olduğunu dile getirir. Ayrıca ailenin evlenme sonucunda ortaya çıktığını ve bu evliliğin duyurulduğunu söyler (1996: 51-80). Böylece aile olabilmek için evlenmenin, evliliğin tam anlamıyla kabul görmesi için ilan edilmesi gerektiği fikrinin burada da desteklendiğini görürüz.

İnsan, her zaman bir arayış içerisinde olmasından dolayı bir yere ait olduğunu hissetmek ister. Bu yüzden bir yerlerde kendisine ait bir ailesinin olduğunu bilmek kişiyi; psikolojik, sosyolojik, maddi ve manevi anlamda destekler niteliktedir. Aile, bir çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren güvenli bölgesidir. Çünkü her şeyi buradan

Birsen Gökçe, “Aile ve Aile Tipolojileri Üzerine Bir İnceleme”, **Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1-2, Mart-Ekim-1976, s.46-67.

Berna Ayaz, **Kardeşten Öte (Sanal Akrabalık İlişkilerine Halkbilimsel Bir Yaklaşım: Balıkesir Örneği)**, İstanbul, Paradigma Akademi Yayınları, 2021.

Vecdi Akyüz, “Akrabalık”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: 2, İstanbul, TDV Yayınları, 1989, s.285-287.

² Akrabalık türleri ile ilgili daha detaylı bilgi için Bkz. Ahmet Maden, “Türkiye’de Akrabalık İlişkileri ve Türleri”, **Türk Aile Ansiklopedisi**, Cilt: 1, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, s.96-108.

öğrenmektedir. Hayata dair tüm bakış açısının, kişiliğinin, karakterinin ve insana dair olumlu-olumsuz her şeyin temelini atıldığı yer ailedir.

1.2. Evlilik ve Düğün

Halk bilimi araştırmalarına göre insan yaşamının üç temel geçiş dönemi bulunmaktadır. Bunlardan ilki doğum, ikincisi evlenme, üçüncüsü ise ölümdür. Her geçiş aşaması insan yaşamında kalıcı etkilere sahip olurken içinde yaşadığı toplumun kültür anlayışının da aktarımları, birikimleri, unutulmaları ve yeni eklenenleri üzerinde etkili olmaktadır.

Ataman, “evlendirmek” anlamında olan “everilmek-evermek” ifadelerinin daha çok tercih edildiğini, bu ifadelerin tercih edilme nedeninin ise “ev eri olmak-eve bağlanmak” anlamları taşımasından kaynaklandığını söylemektedir (1992: 3).

Müslümanlıkta yakın akrabalarla evlenmek yasak sayılmıştır. Müslüman bir erkek; İslâm, Hristiyan ya da Musevi dinlerinden birine mensup olan bir kadınla evlenebilmekte ancak Müslüman bir kadın için aynı durum söz konusu olamamaktadır. Erkeğin bu dinlere mensup olan kişilerden biriyle evlenmesinin sonucunda çocuğu yine Müslüman olacaktır (Taş, 2002: 124-125).

Her insanın yaşamı elinde olmadan ilerlemekte ve bu ilerleme sırasında belirli aşamalardan geçmektedir. Burada bazı durumlar son bulurken bu son bulmanın devamında yeni bir başlangıç vardır. Bu geçiş esnasında yapılan törenlerin amacı bulunulan konumdan bir diğerine geçilirken bunun toplumsal olarak da duyurulmasıdır. Böylece geride bırakılan aşama tamamlanmış ve yeni bir aşamaya geçilmiş olunur (Gennep, 2022: 11).

Evlenmek gençlerin toplumsal açıdan yetişkinliğe girişi olarak değerlendirilmektedir. Erkekler bekârken her ne kadar kadınlara göre rahat görünse de köy işlerinde ya da önemli kararlar alınacağı zamanlarda görüşlerine pek önem gösterilmemektedir. Evlenince de her ne kadar baba sözü altında yaşasalar dahi bir adım ileri gitmiş olarak kabul edilmektedirler. Erkeklerle göre daha kısıtlayıcı bir yere sahip olan kızlar ancak evlendikten sonra küçük bir değişim hakkına sahip olabilmektedirler. Evli olan kadın başı bağlı olduğu gerekçesi ile bir tehlike teşkil etmemekte ve namusu kocası tarafından garanti altına alınmış olarak görülmektedir (Delaney, 2014: 139-140).

Evlilikle beraber kadın ve erkek yalnızca bireysel olarak ya da toplumsal statü bakımından bir değişim yaşamazlar. Evlilik birliği bir aile ve hane değişikliğini de beraberinde getirir. Aynı zamanda kendisinden sonraki doğum, ebeveynlik aşamaları için bir başlangıç durumundadır (Gennep, 2022: 137-139). Değişiklik bununla sınırlı kalmayıp kadınlar açısından kütük değişikliğine de sebep olmaktadır. Ayrıca sosyo-ekonomik sebeplerden dolayı evlilik ile beraber şehir değişikliğinin yaşanıyor olması da değişimlerden biridir. Böylece tek bir olay altında birçok değişim ve geçiş yaşanmaktadır.

Güvenç; evliliğin geçiş aşaması olmasını, yapılma sebebini ve düğün törenin amacını şu şekilde açıklamıştır: "...toplumlar dışı ve erkek üyeleri arasında doğumla sonuçlanacak cinsel bir ilişkiye izin vermeden önce bir evlenme ya da nikah töreni yaparlar. Nikah töreninde, simgesel olarak gelin ve güveye birbirleriyle evlenmek isteyip istemedikleri sorulur. Sorunun yanıtı aslında bellidir. Fakat izin, evlenenlerden değil toplumdan, kadın ve erkeğin aile gruplarından alınmakta ve tanıklara imza ettirilmektedir. Törene gelin ve güvey olarak gelen adaylar, törenden 'karı-koca' olarak çıkarlar. Törenin asıl amacı, evlenmiş kadının doğuracağı çocukların babasını önceden bilmek, çocuğun bakımını tüzel bir güvenceye bağlamaktır. Öyleyse evlilik, doğuma izin veren bir geçiştir (1979: 279-280).

Doğan her birey büyüdüktan sonra evlenme yaşına -bu evlenme yaşı toplumlarda ve geçmişten günümüze göre farklılıklar gösterir- gelir. Evlenme yaşına gelen kız ya da erkek artık yeni bir geçiş eşiğindedir. Hem kadın hem de erkeğin toplumdaki statüsü evlilikle beraber daha saygın bir hale gelir. Çocuklarının olmasıyla beraber bu saygınlık düzeyi de giderek artar. Kız için bu daha çok kadınlığa geçişin bir adımı olarak önem arz eder. Erkek için ise kendi yöneteceği bir aile reisliğini simgelemektedir. Erdentuğ, *Sosyal Âdet ve Gelenekler* adlı kitabında evlilikle beraber erkeğin statüsündeki değişikliği şu şekilde açıklar: "Genç delikanlı, askerlikten ve evlendikten sonradır ki, tam erkek sayılır: Yani söze karışır" (1977: 44). Erdentuğ'un bu görüşüne katılmakla beraber elbette her toplum anlayışı için bunu söylemek doğru olmayacaktır. Ailesinin yanında yaşamaya devam eden erkeklerde özellikle geçmiş dönemlerde saygınlık ya da söz sahibi olma hakkı pek görülmemektedir. Ancak yeni bir ev açıp o evde iki birey olarak yaşayanlar için bunu söylemek daha doğru olacaktır. Geniş ailede yaşamaya devam edenler için evlenen

erkeğin söz sahibi olması gibi durumlara pek rastlanmaz. Çünkü söz sahibi, aile büyüğü olan babadır.

Aksoy, evliliğin tanımını ve fonksiyonunu şu şekilde açıklar: “...evlilik ile sosyal yapı arasında yakın ilişkiler vardır. Bu sebeple evlilik kurumunun başlangıcından, meydana gelişine kadar olan safhalar izlenirse, meydana geldiği sosyal grubun, daha genel anlamda sosyal yapının bütün özelliklerini az veya çok görmek mümkündür. Meselâ Anadolu’da bir köyde, kız istenirken onların peygamber ve Allah’a bağlılıklarını; nişan ve düğün törenlerinde sosyo-ekonomik yardımlaşmalarını, gelen davetlileri ağırlarken misafirperverliklerini, düğünlerde sergilenen oyunlarda, tarihinden gelen geleneklerini, bölgeler arasındaki sosyo-kültürel ilişkileri, kısaca köyün töresini görmek mümkündür. Bu sebeple evlenme kurumu sosyal yapının temsilî örneği olarak tanımlanırsa, mübalağa edilmiş olunmaz. Bu anlayışla evliliği şöyle tanımlayabiliriz: Evlilik, başlangıcından meydana gelişine ve sona erişine kadar, sosyal yapının içinde oluşan, bu sebeple içinde bulunduğu sosyal grubun özelliklerinin kısmen görüldüğü, biyolojik, psikolojik ve sosyo-kültürel ihtiyaçların giderildiği ve/veya giderilmeye çalışıldığı bir sosyal kurumdur. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere evliliğin, temelde üç fonksiyonu vardır. Bunlardan birincisi, aileyi meydana getirmek; ikincisi, karşı cinsten iki ehil kişinin cinsî birlikteliğine imkan vermek, üçüncüsü de meydana geldiği sosyo-kültürel yapının formel ve enformel özelliklerini temsil etmektir (Aksoy, 1996: 83-84).

Elbette evliliğin bir geçiş aşaması olmasının yanı sıra toplumsal açıdan da önemi oldukça büyüktür. Toplumda evlilik, araştırmacıların konuya baktığı gibi bir geçiş aşaması olarak değerlendirilmemekte, daha çok vakti geldiği için yapılması gereken bir zorunluluk olarak görülmektedir. Çünkü yaradılışı gereği insanoğlu her zaman topluluklar halinde yaşamıştır. Böylece büyük ve küçük toplumlar ortaya çıkmıştır. Bugünkü yapıya göre bireysellik zaman içerisinde ön plana alınmış olsa dahi insanoğlu yaşadığı toplumdan tam anlamıyla soyutlanmamış, yaşamının bir yerinde mutlaka yaşadığı toplumla ilgili belli özellikleri benimsemiş ve bunları gelecek kuşaklara aktarmıştır. Bu nedenle insanların yaşayış biçimleri üzerinde yer aldıkları toplumun her zaman etkisi olmuştur. Bireysel olarak insanlar bir şey yapmaya karar verdiklerinde içinde bulundukları toplumun anlayışına göre kendilerini yönlendirmişlerdir. Zamanla bu yönlendirmeler gelenek, görenek, örf ve âdet olarak adlandırılmıştır. Böylece belli başlı

kalıplar oluşmuş ve bunlar zaman içerisinde gelişerek ve değişerek bir sonraki kuşaklara aktarılmıştır. Elbette oluşan her toplumun içinde yaşadığı kültür yapısı az ya da çok farklılıklara sahiptir. Yani toplumların kültürel anlayışları benzerlik gösterebileceği gibi uç noktalarda da farklılıklar gösterebilmektedir.

Oluşan bu toplumlara baktığımızda ise en küçük yapı taşı aile oluşturmaktadır. Ancak aile kavramının oluşması için bir kadın ile bir erkeğin birlikte yaşaması toplum tarafından onları aile saymaya yeterli değildir. Bir arada yaşayan kadınla erkeğin ortak bir çocukları dünyaya gelse bile toplum onları büyük olasılıkla yine de aile olarak kabul etmeyecektir. Aile yapısının meşru bir şekilde devam ettirilebilmesi için evlilik bu yapıyı oluşturan ‘ciddi bir müessese’ olarak kabul edilmiştir.

Evlilik, insan türünün devamını sağlayan cinsel birlikteliğin ya da üremenin meşrulaştırılmasıdır. Toplumda insanların birbirine kanun önünde ‘eş olma’ ya da inanç karşısında ‘helal sayılma’ durumudur. Evlilik birliğini sağlayan çiftlerin artık aynı çatı altında yaşaması hem aile kavramını oluşturmakta hem de evliliğin kalıcı hale gelmesi anlamını taşımaktadır. Bu konuyla ilgili ele alınan bazı kaynaklarda da klanlar arası anlaşmaların olduğu ancak bu anlaşmaların evlilik birliği için yeterli sayılmadığı çünkü kadının ya da erkeğin yaşadığı yeri değiştirmeyerek hâlâ kendi klanına ait olduğu söylenmiştir (Reed, 1983: 9-18).

Nermin Erdentuğ, evliliğin yapılma sebepleri ile ilgili şunları söyler: “Evlilik, gençlerin aileleri tarafından ve ekonomik sebeplere ve ata ruhuna tapma endişelerine göre tanzim edilir. Yani haneye bir yardımcının girmesi ve oğlunun evlâda sahip olarak baba evini devam ettirmesi yani baba ocağını tüttürmesi evlenmede hâkim olan ana düşüncedir” (1977: 102-103).

Türk aile yapısına göre kadın ve erkeğin bir arada yaşaması onları aile olarak görmeye yeterli değildir. Günümüzde resmi nikâh artık öncelik kazanmış olsa dahi geçmiş dönemlerde imam nikâhı da tek başına evli sayılmaya ya da eş olmaya yeterli bir unsur olarak görülmüştür. Burada amacımız resmi nikâh ya da imam nikâhını tartışmak değildir. Evlilik birliği altında insanların bir arada yaşayabilmesi için, inancımız gereği bunun Allah katında imam nikâhı ile ve kanunlar karşısında geçerli olabilmesi için resmi nikâh ile tamamlanması gerekir. Bu durum evlilik akdini oluşturur.

Tüm bu tanımlara ve yorumlamalara rağmen aile kavramında olduğu gibi evrensel bir evlilik tanımı yapabilmek pek mümkün değildir. Çünkü evliliğin oluşumunda etkili olan gerekçeler her kültürde farklılıklar göstermektedir. Edmund Leach, evliliğin getirdiği hak ve görevleri on madde de vermektedir. Bu maddeleri; bir çocuğun meşru olan anne ve babasını belirlemek, eşlerin üzerinde cinsellik yönünden tekel sağlamak, eşlerin emek, hizmet, mülk yönünden birbirinin üzerinde hak sahibi olması, çocuklar için ortak bir fon oluşturmak, eşlerin karşılıklı olarak aileler arasında “hısımlık ilişkisini” sağlamak şeklinde özetlemek mümkündür. Leach her ne kadar bu maddeleri oluşturmuş olsa da tüm maddeleri bütün toplumlardaki evlilik anlayışında bulabilmenin imkân dahilinde olmadığını da söylemektedir (Aktaran Özbudun; Uysal, 2012: 148-149).

Asıl tartışılması gereken konu, evlilik akdinin mi yoksa düğün törenlerinin mi daha eskiye dayanıyor olduğudur. Kuşkusuz ki düğün törenleri günümüz evlilik anlayışından daha eskiye dayanmaktadır. Eliade; evliliği bir geçiş olarak tanımlamış ve erkeğin bekârlık konumundan aile reisliğine geçişini sağladığını söylemiştir. Evlilikle beraber gelen bu değişimin bir tehlike ve bunalım getirdiğini, gelen bu durumun giderilmesi adına geçiş ayinleri yani düğün ayinleri yapıldığını söylemektedir (1991: 161). Bahsetmiş olduğu geçiş ayininin zaman içerisinde düğün algısına dönüşerek bir âdet ve gelenek vasfını aldığını söyleyebiliriz.

Rahmi Yaran’ın da bu görüşü desteklemiş olduğunu, “Evlenen çiftler için düğün yapılması insanlık tarihi kadar eskidir. Milletlere ve yörelere göre ayrıntılarda bazı farklılıklar olmakla birlikte hepsinin birleştiği nokta eğlenceye yönelik olmasıdır.” ifadesinde görürüz (Yaran, 1994: 15-16).

Düğünler; aile olma, evliliğin çevreye ilan edilmesi, kanıtlanması, bu yapının meşrulaştırılması ve toplum tarafından kabul edilmesi açısından oldukça önemlidir. Yani aile olabilmek için evlenmek tek başına yeterli görülmemiş, bu evliliğin de törenle ilan edilmesi toplumlar tarafından benimsenmiştir. Sadece aile arasında kalmayan düğünler, toplumun da etkisi altında olmasından dolayı zamanla bu konuyla ilgili belli başlı gelenekler ve âdetler benimsenmiştir.

Düğünler yeni bir aile oluşumunun ilan edilmesinin yanı sıra düğüne katılan kişiler için de önem arz etmektedir. Sonuç itibarıyla bir topluluk kurulmakta ve herkes bu

toplulukta yeteneklerini göstermektedir. Herkes en iyi kıyafetlerini giymekte, oyunlar oynanmakta, hünerleri olanlar hünerlerini burada sergilemektedir. “... Evlenmenin merkezî durumu ona ilişkin seremonilere verilen önemde g r l r; evlenmeler, köy hayatında en göz alıcı vesileler ve te kil tlanmı  eğlenceler için f rsatlardır” (Erdentu , 1977: 63). Özellikle geçmiş dönemlerde d   nler bek rların e  bulması için oldukça önemli bir sosyal  evre olarak kabul edilmektedir.

Tezcan, d   n n işlevlerini altı madde ile açıklamıştır. Maddeleri özetleyecek olursak; oyun, yeme-içme, sohbet gibi etkinliklerle keyifli vakit geçirme, dayanışma, yetenek sergileme, verilen arma anlar ile kazancın el de i tirmesi ya da paylaşma, yaşamın farklı y nlerden zenginleşmesi ve farklı meslek gruplarının ortaya çıkması şeklinde açıklanabilir. Ayrıca maddelerin devamında d   n n evliliğin bir kesiti olduğunu ancak nasıl evlilik evrensel bir duruma sahipse d   n n de aynı şekilde evrensel bir yapısının olduğunu dile getirir (2000: 36). D   n n bu şekilde bir işlev üstlendiği göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Hem sosyo-kültürel özelliklerden oluşurken hem de sosyo-kültürel yapının gelişmesine katkı sağlayan bir özelliği vardır. Ancak burada Tezcan’ın evrensel d   n anlayışına katılmanın mümkün olmadığını da belirtmek gerekir. Kavram olarak ‘d   n’ evrensel kabul edilse dahi pratikler açısından bunu söylemek doğru olmayacaktır.

D   nler, insanların yaşamında iz bırakan, yıllar sonra bile üzerine konu ulabilen bir kültürel olgudur. Connerton; *Toplumlar Nasıl Anımsar?* adlı çalışmasında sık sık “bedensel pratik” kavramından bahseder. Aslında d   n törenlerinin bu kadar anımsanır olmasının sebebi bunun bedensel bir pratik olmasıdır. Üstelik bu pratik sadece o an yapılan d   n töreni ile alakalı bir durum değildir. Küçük ya tan beri ailemizle katıldığımız her d   n aslında bedensel pratiğin oluşumuna katkı sağlamaktadır. “...anımsanan şeyin geçmişte bulunması değil, o şeyi anımsayan kişinin, onunla geçmişte kar ıla mı , onun deneyimini geçmişte ya amı  ya da onu geçmişte   renmi  olmasıdır” (2019: 43). Bir geline ya da damada d   nde nasıl davranacağını, gelen konuklara nasıl davranılması gerektiğini öncesinde bireysel olarak kimse   retmez. Bunlar, geçmişte birçok d   ne katılmanın ve isteyerek ya da istemeyerek bu durumu zihnimize kodlamamızın bir sonucu olarak zaten bilinmektedir. Aynı şekilde d   nde oynanan

yöresel oyunlar, kına gününde, gelin almada, salona girişte, takı törenlerinde uygulanan her şey birer bedensel pratik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu durum gösteriyor ki düğün sadece iki kişi ya da iki aile arasında etkileşim sağlayan bir durum olmaktan çıkarak aynı zamanda orada yaşayan topluma ait bir etkileşim yaratır hâle gelmektedir. Öyleyse düğün törenlerinin kültürle birebir etkileşim içinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Malinowski'nin; "...Evliliğin geçerli olması için özel bir törenle onaylanması gerekir, bu da tabulardan ayrılan toplumsal bir olaydır. Burada kültürün, toplumsal onaylamanın ve iki birey arasında yeni ilişkiler kuran bir biçiminin gerçek yaratıcı eylemi karşısındayız. Bu ilişkilerin sahip olduğu güç, güdülerden değil, toplumsal baskılardan gelir" (1989: 147) ifadeleri de düğün törenleri ile toplumun ve kültürün ne kadar iç içe olduğunu destekler niteliktedir.

1.3. Kent Kültürü, Medya ve Teknoloji

Fransızcadan dilimize geçmiş olan kültür kelimesi "ekin ekmek" anlamına gelmektedir. Bu anlamı kabul eden Kaplan, yaşamdaki her şeyin ekin ekmek anlayışına uyduğunu açıklamakta ve insanın da bedensel, ruhsal ya da zihinsel benliğini farklılıklarla işleyerek (yani ekerek) doldurduğunu ve bunun da kültür olarak adlandırılabilceğini söylemektedir (1976: 53-55).

Türk Dil Kurumu'na göre kültür; "tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü; hars, ekin, bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü, muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi; irfan, bireyin kazandığı bilgi" (URL-2) şeklinde tanımlanmaktadır.

Felsefe Sözlüğü adlı kaynakta kültür için şu tanım yapılmıştır: "İnsanın insanlıkla ilgili en genel bilgisi. Bir uygarlıkta ortaya konulan düşünsel etkinliklerin tümü. Kültür sözcüğü oldukça karmaşık bir kavramın belirleyicidir" (Timuçin, 2004: 340-342).

Hepp, Stuar Hall'dan aktardığı bilgilere göre kültürün tanımını şu şekilde vermektedir: "...gündelik hayatımızdaki anlam üretimimizi sağlayan farklı

‘sınıflandırma sistemleri’ ve söylemsel oluşumların’ ‘toplamı’ olarak tanımlayabiliriz” (2015: 32).

Gans ise “...Benim tanımım yalnızca ister eğitim amacıyla ister estetik amaçla ister manevi nedenlerle isterse de eğlenmek ve vakit geçirmek için kullanılsın, kabaca ‘sanat’ diye sınıflandırılan (edebiyat, müzik, mimarlık ve tasarımın yanı sıra, basılı medya, elektronik medya, vb. medyanın tüm ürünlerini de içeren) eylemleri, malları ve fikirleri kapsıyor. Kültür aynı zamanda, mefruşat, giyim, aletler, otomobiller ve tekneler gibi, çoğunlukla boş zamanları geçirmekte kullanılan ve geçimlik olmayan başka simgesel ürünleri de içeriyor” şeklinde kültürün tanımını vermektedir. (2020: 21).

Verilmiş olan tanımlardan da anlaşılacağı gibi kültür zaman içerisinde birikimle beraber hem gelişen hem de değişen yapıdadır. İnsanların tecrübeleri, zaman içerisinde kendi kültür anlayışı dışında da farklı kültürlerden etkilenmesi ile gelişim ve değişim süreci daima devam etmektedir. Bu değişimlerle ve birikimlerle beraber zaman içerisinde farklı kültür yapıları ortaya çıkmaktadır. Bu konuyla ilgili birçok başlık sıralanabilir ancak bu çalışmada kent, medya ve teknoloji kültürü üzerinde durulacaktır.

Kültür, insanlığın en başından beri var olmuş, ilk dönemlerden bugüne birikerek ve değişerek gelmiştir. “İnsanın kültürü ne denli basit olursa olsun, yine de maddi araçlar topluluğuna, silahlara ve ev eşyalarına sahiptir; insan, aynı zamanda yardımcısı olduğu ve denettiği bir ortamda gelişti, dil aracılığıyla başkalarıyla iletişim kurdu; ussal, dinsel ya da büyüsel nitelikte kavramlar oluşturmayı başardı. Böylece maddi varlığın bütünlüğünü elinde tutan insan, toplumsal bir örgütün içinde yaşadı, dilin yardımıyla iletişim kurdu ve manevi değerler sisteminde eylemlerine dayanak buldu” (Malinowski, 1989: 131). Malinowski’nin görüşüne göre insanların birbiriyle iletişim kurması kültürü hem şekillendirdi hem de zaman içerisinde çeşitlendirdi. İletişim yoluyla insanlar hem etkileyen hem etkilenen pozisyondayken bunların başka yerlere taşımacılığını da yapan kişiler konumundaydılar. Başlarda küçük topluluklar halinde olan bu etkileşim daha sonraları köylere, kasabalara, şehirlere sirayet etmeye başladı. Böylece yeni bir kültür değil ancak yeni bir kültür alanı oluşmuş oldu.

Kent kültürü, hiç şüphesiz ki medya ve teknolojiden ayrı olmamasına rağmen diğer iki kültürden daha önce anılır olmuştur. Morgan’a göre kent kültürünün oluşumu;

“toplumsal örgütlenmeden siyasal örgütlenmeye geçişin” bir sonucudur. Tarım ve hayvancılığın “kent yaşamını” karşılayabilecek düzeye gelmesi ve insanlara bireysel olarak mülkiyet hakkını kazandırmasıyla beraber kent yaşamı, bir gereklilik haline gelmiştir (1994: 123). Kent yaşamının ortaya çıkması ile beraber kent kültürünün de meydana gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Kentler zamanla hem üretimin hem de tüketimin merkezi haline gelmiş ve tüm dönemlerde medya ve teknoloji alanındaki gelişmeler ilk olarak kentleri etkilemiştir. Medyanın bu kadar yaygın olmadığı ve teknolojinin kırsal kesime bu kadar sirayet etmediği dönemlerde yalnızca kentte bu kaynaklara erişebiliyor olmak kent kültürünü uzun süre ayrıcalıklı kılmıştır.

Zaman içerisinde değişen teknoloji, ekonomik nedenler, eğitim, daha kaliteli bir hayat yaşama isteği, sosyal getiriler gibi çeşitli nedenlerle insanlar kentlere göç etmiştir. Köyünden kopan kişiler kentlere gittikleri zaman kentin yaşamına adapte olmakta zorlanırken artık köyüne döndüğünde de buradaki imkânları yeterli bulmamaktadır. Böylece kent kültürünün özü de bozulmaya başlamış, insanlar kırsaldaki geleneklerini kendileri ile beraber kentlere taşımıştır. Ancak popüler kültürün daha baskın olması, belki de insanların alıştıkları baskıcı geleneklerden kentnin daha özgür yapısını benimsemek istemeleri nedeni ile geleneksel algılar kent kültürünün arasında zamanla yok olmuştur. İnsanlar; kent kültürünün baskın gelmesi ile birlikte daha çok bireysel yaşamlarına odaklanmış, zamanla değiştirmek istemedikleri geleneksel yanlarından isteyerek ya da yaşadıkları yerde benimsenmek adına istemeden de olsa vazgeçerek değişimin hızlanmasına sebep olmuşlardır.

Kent kültürü, aslında modernizmin etkisiyle tanışan ilk yerlerdir. Bu anlamda modernizmin getirmiş olduğu etkilere de kısaca değinmek gerekir. Connerton; *Modernite Nasıl Unutturur* adlı çalışmasında, “...Öne sürmek istediğim şey ise unutkanlığın başlıca kaynağının, toplumsal yaşamı yerellikten, insani ölçeklerden ayıran süreçlerle ilişkilendirilebilir olduğudur; insanüstü hız akılda tutulamayacak denli büyük megakentler, emek süreciyle bağı kopmuş tüketicilik, kent mimarisinin kısa ömrü, içinde yürünebilir kentlerin ortadan kalkması...” (2018: 15) şeklinde durumu özetlemiştir. Kent kültüründe yaşanan hızlı değişimler insanların alıştıkları ve bildikleri şeyleri hızla değiştirmeye, zaman içerisinde de farkında olmadan aynı hızla unutturmaya başlamıştır. Zaman içerisinde kitle iletişim araçlarının köylerde de yerini alması bu durumu daha da

hızlandırırken, bugün teknolojinin oldukça ilerlemesi bu değişimler üzerinde büyük oranda etkisini göstermektedir.

Bu değişimlerin yaşanması ve kabul edilmesi sonucunda geleneklerden vazgeçilmesi ya da en azından kentte ayrı, kırsal alana gidildiğinde ayrı davranılması ile beraber aile yapısında değişimler olmaya başlamış, bu değişimler ile beraber kültürdeki yapılarda değişerek ailenin oluşumundaki evlilik ve düğün törenleri konusunda da farklılıklar yaşanmaya başlanmıştır.

Eskiden özellikle köy ve kasaba yerlerinde düğünler evin önünde yapılırdı ve hazırlıklara yakın akrabalar, komşular davet beklemeden yardım ederlerdi. Düğün evine yakın komşu ve akrabalar ihtiyaca göre hediyeler, erzaklar götürmekte özellikle hazırlık aşaması hep beraber tamamlanmaktaydı. Düğün yemekleri genelde çevrede bilinen bir aşçı tarafından evin önünde pişirilir, daha yakın akrabalar için ise özel yemekler yapılır; tatlılar, börekler açılırdı. Zaman içerisinde kente yerleşme oranları arttıkça insanlar kent kültürünü kendi çevrelerine taşımaya başladılar. Eskiden ev önünde ya da köyün belirli bir alanında yapılan düğünler yavaş yavaş yerini düğün salonlarına bıraktı. Küçük bir değişim olarak görülen bu tercih, zamanla insanların birbiri ile yardımlaşma anlayışının ortadan kalkmasına, düğün yemeği hazırlıklarının şirketlere verilmesine, düğünler için evde hazırlanmak yerine kuaförlere gidilmesine, süslemeler için organizasyon şirketlerinin tercih edilmesine, profesyonel anlamda fotoğrafçılık sektörünün yaygınlaşmasına neden olmuştur. Böylece hep kulaktan duymuş olduğumuz; kırk gün kırk gece, yedi gün yedi gece, üç gün üç gece düğün anlayışları zamanla yerini bir geceye kadar bırakmıştır. Kültür açısından bu şekilde değişime gitmek bazı konularda olumsuz etkiler yaratmış olsa dahi elbette olumlu yanları da vardır. Bu değişimlerle beraber farklı meslek grupları ortaya çıkmış, artan eğitim düzeyi ile evlilik konusunda insanların eş seçimi yapabilmeleri, farklı kültürden insanların tanışarak evlenmeleri ve böylece farklı kültürlerin etkileşimleri sağlanmıştır.

İnsanların kentte çalışmasının sonucu olarak zaten düğüne ayıracakları yıllık izin vakitleri de yeterli gelmemektedir. Zaman zaman kına geceleri için köy tercih edilse dahi eskiden olduğu gibi günlerce düğün hazırlıkları yapılmamaktadır. Bu durum sadece düğünü olan gelin ve damat için geçerli değildir. Kadınların ekonomik hayatta daha fazla yer edinmesiyle beraber yakın komşuların çoğu başka işlerde çalışmaya başlamış,

çocuklarının eğitimi için kentlere göç etmiş ve gittikçe azalan bir köy nüfusu oluşmuştur. Böylece çevrede komşu sayısının azalması yardımlaşma kültürünü olumsuz etkilemiştir. Düğüne katılım sağlayacak olan davetlilerin genellikle bir yerde çalışmaları nedeniyle düğün için ayırabilecekleri zamanları da kısıtlı durumdadır. Bahsetmiş olduğumuz bu değişimler elbette bir anda olan şeyler değildir. Zaman içerisinde etkileşim yoluyla bazen farkında olarak bazen de farkında olmadan benimsenen olaylar sonucunda ortaya çıkmıştır.

Erdentuğ; 1950’li yıllarda gelişmeler, değişmeler, şehirleşme gibi unsurlar olsa dahi bu değişmelerin seyrinin çok yavaş olduğunu söylemektedir. Bunun temelinde ise toplumların muhafazakâr yapısının olduğunu söyler. Bu açıdan bakıldığında her ne kadar insanlar çeşitli sebeplerden şehirlere göç etseler dahi değişimi kolaylıkla kabul etmemektedirler. Ayrıca bahsetmiş olduğu yıllarda şehirle kırsal kesim arasındaki etkileşimin de az olduğu üzerinde durur (1977: 15-19). Bahsetmiş olduğu muhafazakâr anlayış, insanların değişime kapalı oluşları ve değişimi zor kabullenmesidir. Bunun en büyük sebebi elbette söylemiş olduğu gibi etkileşimin az olmasıdır. Şehir ve köyde yaşayan insanlar yalnızca bayramlarda, özel günlerde, yıllık izinlerde bir araya gelebilirlerdi. Bunun dışında şehirle ilgili bir şey duymak için radyolar, televizyonlar birer araçtı. Ancak tek taraflı bir etkileşime sahip oldukları için telefon kadar etkili olduklarını söylemek mümkün değildir. Her ne kadar telefondan önce mektup insanlar arası iletişimi sağlasa da yazılanların geç ulaşması, köy halkından herkesin okuma yazma bilmemesi gibi sorunlar da bu konudaki etkileşim üzerinde yavaşlığa sebep olabilmekteydi. Ancak asıl etkileşimin hızlanmasına neden olan şey telefonların kırsal kesimde kullanılmaya başlanması ve hızla yayılmasıdır. Elbette telefona gelene kadar gazete, dergi, mektup, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının da etkileşim açısından önemi unutulmamalıdır.

Zaman içerisinde teknolojinin daha da ilerlemesi ile ev telefonlarının cep telefonlarına, cep telefonlarının ise akıllı telefonlara dönüşmesi bireyselliği daha da ön plâna çıkarmış, bahsedilen yavaş ilerleme birden hızlanmıştır. Günümüzde neredeyse yaşlı-genç ayrımı olmaksızın herkesin elinde dokunmatik telefonlar bulunmaktadır. Tek bir dokunuşla yaşlısından gencine herkes sadece kendi sosyal çevresi ile ilgili değil,

dünyayla ilgili birçok bilgiye saniyeler içerisinde ulaşabilmektedir. Günümüzde özellikle sosyal medya anlayışı giderek yaygınlaşmakta, hayatın her alanına etki etmektedir.

Teknoloji ve medya³ alanında yaşanan hızlı değişim, internetin ve sosyal medyanın giderek yaygınlaşması beraberinde hızlı tüketimi, bilinçsiz kullanımı getirirken aynı zamanda kültür yapılarının birbirine hızla karışmasına sebep olmuştur. Burada bahsedilen basit bir kültür karışmasından ziyade, bilinçsiz bir şekilde alınıp kabul edilmesi ve kendi değerlerine ait kültür yapılarından vazgeçilmesidir. Bu durum tek tip bir kültür anlayışına hızla zemin hazırlamaktadır. Türk toplumunun çok kültürlü yapısı elbette bir anda bozulmayacak ama zamanla fark etmeden çeşitlilik ortadan kalkacak geçmişten gelen uygulamalar zaman içerisinde aktarılmadığı için unutulmaya mecbur kalacaktır. Oysa Türk toplumu farklı kültür yapıları, gelenek ve görenekleri ile renkli bir anlayışa sahiptir. Değişimin önüne geçme imkânı olmadığından dolayı, en azından bu uygulamaları kayıt altına almak gelecek kuşaklara aktarımın sağlanması adına önemlidir.

Gans; medyanın toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin arasında halk kültürü olarak adlandırdığımız kültür türünün hızlı bir şekilde ortadan kalktığını söylemektedir. “Ticari pop kültür” olarak adlandırdığı kültür türünün geleneksel kültüre karşı her zaman daha cazip olduğunu ancak buna rağmen medyayı ortadan kaldırmanın ya da gelişmiş bir toplumun medyasız olduğunu düşünmenin de mümkün olmadığını söylemektedir (2020: 65). Aynı zamanda kültürün sıfırdan oluşamayacağını yani geçmişinden tamamen bağımsız yepyeni bir kültür anlayışının olmayacağını söyler. Bu kültür anlayışına (yüksek kültür), bir zamanlar sadece üst düzey olarak sınıflandırılan insanlar ulaşabilirken günümüzde yeniliklerin hızlanması (medya ve teknolojinin etkisi ile) bu anlayışa alt düzey olarak adlandırılan birçok kişinin de ulaşabilir hale gelmesini sağlamış ve böylece yeni bir kültür anlayışı varmış gibi algılanmıştır. (Gans, 2020: 128).

Medya ve teknoloji günlük hayatımıza bu kadar dahil olmuşken ve toplumun kent-kır ayrımı olmaksızın her kesiminde yaygınlaşması ile beraber aile yapısında da

³ Modernleşme süreci, toplumsal değişimler ve bu değişimlerin medyaya yansımaları ve bir medya aracı olarak televizyonun işlevi hakkında daha fazla bilgi almak ve örnek görmek için Bkz. Uğur Baloğlu, **Toplumsal Değişim, Yaşam Biçimi ve Televizyon**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 2022.

George Gerbner, **Medyaya Karşı**, Çevirenler: Güneş Ayas & Veysel Batmaz & İsmail Kovacı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.

değişimler yaşanmaya başlanmıştır. En başta birlik ve beraberlik, yardımlaşma anlayışlarının giderek azalmasına sebep olmuş, insanlar televizyon, bilgisayar ve telefon ekranlarının karşısında bireysel olarak zaman geçirmeye daha fazla vakit harcar hale gelmiştir.

Zamanında bir tuş ile ulaşılan bilgiler artık teknolojinin değişimi ile beraber bir dokunma ile ulaşılır olmuştur. Böylece insanların birbiri ile olan etkileşimi artmış, iki ayrı şehirde hatta ülkede yaşayan insanların tanışması kolaylaşmıştır. Bu durumda insanlar farklı kültürden kişilerle tanışarak kültür aktarımlarını hızlandırmış, aynı zamanda evlilik yolunda eş bulmak için yeni bir yol açılmıştır.

Yeni biriyle tanışma imkânı sağlayan teknoloji ve medya alanı düğün hazırlıklarında da etkili bir hâl almıştır. Organizasyon şirketlerinin popüler olduğu yerlerde insanlar bu durumu görerek bir arz talep oluşturmuş ve büyük küçük her şehirde birçok organizasyon şirketinin faaliyete geçmesine olanak sağlamıştır. Gelin ve damat adayları; isteme organizasyonundan düğüne, hediyelik ürünlerinden davetiyelerine, törenlerde giyecek oldukları kıyafetlerinden takılarına, fotoğraf çekimlerinden ve bu çekimlerin nerede yapılacağına dair her şeye sosyal medya üzerinden ulaşabilmekte ve beğendiklerini kültürlerinde olsun ya da olmasın kendi geleneklerine dahil edebilmektedirler. Bu konuda birçok örnek verilebilmekle beraber en net ayrımı yapmak adına yöresel oyunlar üzerinden değerlendirmenin daha belirleyici olacağı düşünülmüştür. Bundan on, on beş yıl kadar öncesine gidildiğinde yöresel oyunlar sadece ait oldukları yörede oynanmaktaydı ya da farklı yöreden iki kişinin evlendiği düğünlerde karşılaşılmaktaydı. Ancak günümüz düğünlerinde özellikle farklı bir giriş dansı olmasından dolayı zeybek hemen hemen her düğünde karşılaştığımız bir oyun hâline gelmiştir. Üstelik ne gelin ne de damat Ege kültürü içerisinde büyümüş değildir. Bu durum yalnızca oyunu alan kültürlerde deformasyona sebep olmamakta, aynı zamanda oyunun alındığı yöreyi de olumsuz etkilemektedir. Çünkü yanlış hareketlerin kullanılması, adım değişiklikleri oyunun orijinaline zarar vermektedir. Tam da bu noktada farklı kültürlerin oyunlarının tercih edilmesinden dolayı bu konuyla ilgili dans kursları ile karşılaşırız. Bu konuyla ilgili detaylı değerlendirmeler mukayese kısmında yapılmıştır. Burada sadece medya ve teknolojinin etkisinin gösterilmesi için küçük bir örnek sunulmuştur.

Elbette kültürün, teknolojinin ve medyanın getirdiği değişiklikleri kabul etmek gerekir. Çünkü değişim ve gelişim ancak bu yolla ilerleyebilir. Fakat Karadeniz’de ya da farklı bir bölgede iki taraftan biri Ege bölgesinden değilse zeybek oynamak gerçekten gerekli midir ya da icra edilen oyun gerçekten hakkıyla yapılabilmekte midir orası tartışmaya açık bir konudur.

2. AMAÇ VE HEDEFLER

Ordu ilinin geçmiş ve günümüz düğün gelenekleri derlenerek eski-yeni, köy-kent mukayesesinin yapılması ve bu doğrultuda hem geçmiş geleneklerin unutulmadan kayıt altına alınması hem de günümüz gelenek anlayışında yer alan yeni uygulamaların tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Elde etmiş olduğumuz verilerin dönüşmesinde, yok olmasında ve yok olan geleneklerin yerine yenisinin eklenmesinde teknoloji, medya ve kent kültürü anlayışının ne kadar etkili olduğunu görmek ve bunun mukayesesini yapmak ise bu çalışmanın hedefini oluşturmaktadır.

3. SINIRLILIKLAR

Çalışma sahasına hâkim olunması, günümüz itibari ile özellikle merkeze yakın kıyı bölgelerinde köy-kent ayrımının azalması, teknoloji ve medya ağının düğünlerde etkili olduğunun görülmesi üzerine Ordu ili tercih edilmiştir.

Ancak araştırmanın bir ilin genelinde yapıldığı göz önünde bulundurulacak olursa genel olarak Ordu düğünlerinin değerlendirildiğini ve etnik grup ayrımlarının yapılmadığını, daha çok ilçe bazlı değerlendirmelerin benzer ve farklı yönleri üzerinde durulduğunu unutmamak gerekir.

Ayrıca farklı dünya ülkelerinden, toplumlardan örnekler verilmesine rağmen tüm toplumları burada verebilmek mümkün değildir. Ordu ili dışında bulunan tüm iller bölgesel olarak değerlendirilmiş ancak diğer illerle ilgili yapılan çalışmalar olabildiğince dipnotlarda verilmiştir.

4. YÖNTEM

Çalışmamızın temelini nitel araştırma teknikleri oluşturmaktadır. Nitel araştırma teknikleri; “...insanı merkezine alan, sosyal bir varlık olan insanın kendisini ve çevresini

nasıl algıladığı ve tanımladığını anlamaya yönelik yöntemlerdir” (Aydın, 2023: 9) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda veri toplamak için alan araştırması, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Metin Ekici, alanı (sahayı) elde edilen verilerin yaratıldığı ya da yaşatıldığı yer olarak tanımlamaktadır (2004: 25). Bu tanımdan yola çıkarak çalışmanın alanını genel anlamda Ordu ilinin 19 ilçesi oluşturmaktadır. Amaçlar doğrultusunda Ordu ili tercih edildikten sonra ilçelerde önce muhtarlıklarla görüşülmüş ve konu ile ilgili bilgilerin alınabileceği kaynak kişiler tespit edilmiştir. Ayrıca bu kaynak kişilerin ileri yaş grubundan hem kadın hem de erkek olmalarına dikkat edilmiştir. Özellikle düğün konusunda bilgi verebilecek olan düğünlerde aktif olarak görev almış olan kişiler olmasına dikkat edilmiştir. 40’ı kadın 30’u erkek olmak üzere toplamda 70 kaynak kişi ile görüşme sağlanmıştır.

40’ı kadın olan kaynak kişilerin meslekleri ve eğitim durumları şu şekildedir: 35’i ev hanımı olanların 15’i ilkokul, 3’ü lise, 1’i lisans mezunuyken, 15’inin okur yazarlığı bulunmamakta ve 1’inin ise yalnızca okur yazarlığı bulunmakla beraber herhangi bir kurumdan mezun değildir. 2’si muhtar olan kaynak kişilerin bir tanesi ortaokul, diğeri ise lise mezunudur. 2’si emekli olan kaynak kişiler ilkokul mezunu ve mesleği öğretmen olan 1 kişi de lisans mezunudur.

30’u erkek olan kaynak kişilerin meslekleri ve eğitim durumları ise şu şekildedir: 10’u emekli olan kaynak kişilerden 8’i ilkokul, 2’si lise mezunudur. Mesleği çiftçilik olan 5 kişinin 3’ü ilkokul 2’si ortaokul mezunudur. Esnafılık yapmakta olan 5 kişinin 2’si ortaokul, 2’si ilkokul, 1’i lise mezunudur. Eğitimci olan 2 kişi lisans mezunudur. İşçi olarak çalışan 2 kişiden 1’i ortaokul mezunuyken diğeri okur yazar olup herhangi bir kurumdan mezun olmamıştır. 1 basın mensubu lisans, 1 öğretmen ön lisans, 1 zabıta lise, 1 şoför, 1 davulcu, 1 arıcı ise ilkokul mezunudur. Kaynak kişilerin eğitim durumu, mesleği ve yaşları EK-2 bölümünde detaylı olarak verilmiştir.

Özellikle geçmiş düğün gelenekleri hakkında görüşme tekniklerinden karşılıklı görüşme yöntemi kullanılmıştır. Karşılıklı görüşme ya da mülakat olarak adlandırılan bu yöntemde önceden hazırlanan sorular belirlenmiş olan kaynak kişilere yöneltilmektedir (Ekici, 2004: 70). Bu görüşme esnasında kaynak kişilere 67 adet soru yöneltilmiştir. Ancak bu soruların dışında kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda farklı sorular da yönlendirilmiştir.

Günümüz düğün gelenekleri hakkında kaynak kişilerden yararlanmanın yanı sıra gözlem tekniğine de başvurulmuştur. Böylece günümüz düğünleri doğal ortamında görülmüş, verilen bilgiler ile yapılan uygulamalar teyit edilmiş, eski ve yeni gelenek mukayese edilmiştir.

5. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Ordu ili toplamda 19 ilçeden oluşmaktadır. 2014 yerel seçimleri ile büyükşehir kabul edilmesinden sonra bahsetmiş olduğumuz köylerin artık mahalle olarak kabul edilmiş olduğunu unutmamak gerekir. Ordu ilinin ve tüm ilçelerinin; tarihî, coğrafi özelliklerine kısaca aşağıdaki başlıklar altında değinilmiştir.

5.1. Ordu İlinin Coğrafi Özellikleri, Tarihi ve Ordu Adının Verilmesi

5.1.1. İlin Coğrafi Özellikleri

Ordu ilinin, kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Tokat, Sivas; doğusunda Giresun, batısında Samsun ili bulunmaktadır. 40'- 41' kuzey paralelleri, 37' -38' doğu meridyenleri arasında bulunan Ordu ilinin toplam yüzölçümü 5961 km²'dir. 2022 verilerine göre toplam nüfusu 763.190'dır. Ordu il merkezi, dağların denize dik olarak indiği Melet Vadisi'nde kurulmuştur. Ayrıca Melet Irmağı, ilde denize dökülen en büyük akarsudur.

Karadeniz ikliminin görüldüğü ilde, tarım arazisinin büyük bir bölümünü fındık oluşturmaktadır. Genel olarak ılıman bir iklime sahip olan Ordu ili; kışları ılık, yazları ise kısmen serin geçer. Mevsimlere göre yılın her zamanı uygun yağış türleri görülür. Elbette yağış türleri üzerinde yüksekliğin önemli bir etkisi vardır. Özellikle kışın yaylalara doğru yüksekliğin artmasıyla beraber yoğun kar yağışı görülmektedir.

En büyük akarsuyun Melet Irmağı olmasının yanı sıra, Bolaman Çayı, Elekçi Irmağı, Turnasuyu önemli diğer ırmaklarıdır. Ormanlık arazilerde ise ladin, çam (karaçam), kızılâğaç, kayın, gürgen, meşe, kestane ağacı türleriyle karşılaşılır (URL-3).

Bölgede yaz kuraklığının görülmemesi nedeniyle oldukça çeşitli flora görülmektedir. Fauna yapısına bakıldığında ise tür çeşitliliğinin az olduğu fakat var olan türlerin çok oluşu dikkat çekmektedir. Çeşitlilik yönünden az, bulunan türlerin ise çokluğu bakımından balıkçılık bu bölgede geçim kaynaklarının arasında yer almıştır.

Dağlık yapısı sebebiyle boz ayı, domuz, çakal, tilki gibi yaban hayvanları ve kuşların göç yolunda bulunması nedeniyle de kuş türü yönünden en azından göçler sırasında çeşitlilik gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Baş, 2021: 17-18).

5.1.2. İlin Tarihi ve Ordu Adının Verilmesi

MÖ 2000-1200 yıllarında, Ordu'nun da içinde bulunduğu alanda Kaşkaların yaşadığı bilinmektedir. İlk zamanlarda Kaşkalara ev sahipliği yapan Ordu, zaman içerisinde Friglerin hakimiyetine geçmiştir. Dönemler boyunca Amazonlar, Kimmerler, İskitler bu bölgede hakimiyet sağlamışlardır. MÖ 281 yılından önce Orta ve Doğu Karadeniz kıyılarında Pontus Krallığı kurulmuştur. Persler zamanında Orta ve Doğu Karadeniz kıyıları "Pontus Kapadokya'sı" şeklinde adlandırılmıştır. Pontus Krallığı; MÖ 88-63 yılları arasında Romalılar ile yaptığı savaşta yenilmiş, böylece toprak hakimiyeti Roma İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında parçalanması ile birlikte Ordu yöresi Doğu Roma toprakları içinde kalmıştır. Doğu Roma (Bizans) Devleti'nin, merkezinin İstanbul olarak tayin edilmesinden sonra Karadeniz kıyılarına gelen ticaret gemilerinin sayısı hızla artmıştır. Bölgeye gelen ticarî malların korunması, depolanması adına birçok kale, sur, gözetleme kaleleri inşa edilmiştir. Vona ve Bolaman Kalesi'nin, Cenevizlilerin inşa ettiği kalelerden olduğu bilinmektedir. IV. Haçlı Seferi sonucunda İstanbul'un yağmalanması ile birlikte buradan kaçanlar Trabzon merkezli bir imparatorluk kurmuşlardır. Ordu, bu olaydan sonra Trabzon Rum Devleti ile Türkmenler arasındaki mücadelenin ortasında kalmıştır (Baş, 2021: 20-39)

Anadolu'ya başlayan göçlerin bir sonucu olarak Türkmenlerin Ordu'ya, Danişmendler ile yerleşmeye başladığı bilinmektedir. İlk başkentleri Sivas olan Danişmendler, Niksar'ı ele geçirdikten sonra Trabzon Rum Devleti'ne karşı daha iyi mücadele edebilmek adına merkezlerini buraya taşımışlardır. Merkezin Niksar'a taşınmasından sonra Ordu ile ilgili faaliyetlerinin görüldüğü söylenmektedir (Baş, 2021: 78-79).

Çeşitli Oğuz boyları⁴ bölgede hakimiyet sağlamıştır. Mesudiye bölgesi, Hacı Emiroğulları hakimiyetine girmiştir. Buraya yerleşen göçebe Türkmenlere otlak ve

⁴ Ordu yöresinde Oğuz boyları hakkında daha detaylı bilgi için Bkz. Mithat Baş, Ahmet Gürsoy, **Ordu Yöresinde Oğuz Boyları**, Ankara, Pelin Ofset ve Tipo Matbaacılık Yayınları, 2008.

yaylak bulmak için mücadele içine girmişlerdir. Bu mücadeleler sonucunda Giresun'u da kendi topraklarına katmışlardır. Akınlar sonraki yıllarda da devam etmiş ve dağlık bölgelerden sahil kesimine doğru yurt edinmeler başlamıştır. 1347 yılında Hacı Emiroğulları, Fatsa ve Ünye'yi de topraklarına katarak sınırlarını iyice genişletmiştir. 1427 yılında kesin olarak Osmanlı Devleti'ne bağlanana kadar Ordu bölgesinde Hacı Emiroğulları hakimiyeti devam etmiştir (Baş, 2021: 85-95).

Bölgeye Türkmenlerin yerleşmesi Osmanlı Devleti'nin buraya gelmesinden daha öncedir. Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon Rum İmparatorluğu'nu yıkmasıyla beraber bölge tam olarak Türk yurdu haline gelmiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde Erzincan'a bağlanır. Daha sonra Ordu, Ulubey ve Gököy Trabzon'a; Fatsa, Ünye ve Aybastı Samsun'a bağlanır (Çebi, 1973: 32).

17. yüzyıldan önce kıyı kesimlerde kasaba ve şehirlerin kurulmadığı, buraların idari yönetimlerinin iç kısımlarda olduğu bilinmektedir. Sahillerdeki kasabalılaşma süreci ancak 18. yüzyılda başlamıştır. Bucak köyünün kasaba haline gelmesi ile beraber Bucak Belediyesi kurulmuş ve Trabzon vilayetine bağlı olan ilçeler içerisinde kurulan ilk belediye teşkilâtı olmuştur. 1870 yılında ise adı "Ordu" olarak değiştirilmiştir (Baş, 2021: 267-271).

1883 yılının temmuz ayında kent merkezinde büyük bir yangın çıkmış ve kasaba bu tarihten sonra yeniden inşa edilmiştir. Yangından önce dükkanların baraka halinde olduğu ve çok fazla cadde, sokak alt yapısının olmadığı bilinmektedir. Birçok yapının ahşap olması nedeniyle yangından sonra şehrin yeniden kurulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Deniz seviyesinden alçakta kalan yerler doldurularak deniz seviyesine getirilmiş, bataklık olan yerler kurutularak alt yapı oluşturulmuştur. Dönemin belediye başkanı Felekzade Süleyman Ağa, yapmış olduğu çalışmalardan dolayı "şehrin kurucusu" olarak adlandırılmış ve günümüzde de bu şekilde anılmaktadır (Baş, 2021: 272-276).

I. Dünya Savaşı yıllarında özellikle Ruslar tarafından Ordu kasabası bombalanmış ve birçok bina hasar almıştır. Rusların bombardımanları, Rusya'da çıkan Bolşevik İhtilaline kadar devam etmiş ancak bu tarihten sonra Ordu biraz daha rahatlayabilmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarında ise her yerde olduğu gibi Pontus Rum Devleti'nin kurulması adına Rumlar tarafından mitingler düzenlenmeye başlamış, Ordu'da yaşayan Rumlar da

bu mitinglere katılmıştır. Böylece bölgede “Pontus Meselesi” sorunları da yaşanmıştır (Baş, 2021: 283-310).

Ordu’nun bugünkü anlamda il olması ise 4 Aralık 1920 tarihinde mecliste kabul edilen kararın Resmî Gazete ’de yayınlanması ile gerçekleşmiştir (Baş, 2021: 311).

Ordu ilinin eski adı Kotyora olarak bilinmektedir. İlk yerleşim merkezi olarak bilinen Bozukkale eski dönemlerde Kotyora olarak adlandırılmıştır. Kotyara adıyla ilgili çatışmalara ilin tarihini araştırırken mutlaka karşılaşılr. Bazı tarihçiler, Kotyora adının Grekçe’den geldiğini ve anlamının ‘dağ eteği’ olduğunu söylerler. Ordu’nun coğrafi yapısı itibariyle ‘dağ eteği’ anlamına gelen bir kelimenin buraya verilmiş olma ihtimali yüksektir (URL-4).

Bunun aksine ise Necati Demir; *Ordu İlinin Eski Adı “Kotyora” ve Tarihî Alt Yapısı* adlı makalesinde ise Kotyora’nın “kut yöresi/kut yorası” anlamında olduğunu, Rumca’da da böyle bir anlamı olması ve Türkçe karşılığının bilinmemesi sebebiyle bu şekilde anlamlandırıldığını ve Rumca değil, Türkçe bir anlam taşıdığını savunmaktadır (2007: 180-181).

Mithat Baş ise; Ordu’nun Türkler tarafından kurulan bir yerleşke olduğunu, günümüzde Bozukkale olarak adlandırılan “Kotyora”nın, Ordu ile hiçbir tarihî bağlantısı olmadığını savunmaktadır. Türkmen beylerinin ikâmet ettiği merkezlere “Ordu” denildiğini buranın da o dönemde merkezi bir görev üstlenmesinden dolayı Ordu olarak adlandırıldığını söylemektedir. Farklı kaynaklardan örnek göstermesi, Tahrir ve Avârız defterlerini de araştırdığını göz önünde bulundurursak Mithat Baş’ın savunduğu görüşün de doğruluk payı oldukça yüksektir (2021: 219-229).

Bucak Belediyesi adının 1870 yılında “Ordu” şeklinde değiştirildiği kaynaklarda geçmektedir. Ancak Mithat Baş, bu değişiklik olana kadar da halk arasında “Ordu” olarak adlandırıldığını söylemiş olması kendi tezini onaylar durumdadır (Baş, 2021: 271).

İsimlendirme konusuna bakıldığında farklı görüşlerin olduğunu görmekteyiz. Her görüş aslında kendi içerisinde mantıklı sebeplere dayandırılarak kabul edilebilir. Ancak her ne olursa olsun kayıtlı olan kaynaklardan, bu konuda araştırma yapan kişilerin görüşlerinden öteye gidilememektedir. Bu konudaki görüş ayrılıklarına yer verilerek bu konuyla ilgili bütün olasılıkları sunmanın daha doğru olacağı düşünülmüştür.

5.2. İlçelerin Coğrafi Özellikleri ve Tarihî

İlçelerin coğrafi özellikleri, ilin coğrafi özelliklerden çok farklı değildir. Karadeniz'in engebeli yapısı ve genel iklim koşulları Ordu'nun ilçeleri içinde geçerlidir. Bu yüzden bölgeler özellikle iç ve yüksek kesimlerde daha engebeli bir yapıya sahipken kıyı şeridinde bulunan ilçelerde ise daha düz bir yapı vardır. İklim yönünden denize yakın yerler daha ılıman bir yapıya sahip iken, yüksekliğin artması ile beraber kar yağışlarının ve soğukluğun arttığı görülmektedir. İlçelerin coğrafi özellikleri Ordu ilinden ayrı düşünülemeyeceği için burada yeniden tek tek bahsedilmemiştir. Coğrafyasının aynı olduğunu söylediğimiz bir yeri tarihî açıdan da ayırmak mümkün olmayacaktır. Ordu iline bağlı olan tüm ilçeler elbette ilin geçirmiş olduğu tarihten doğrudan etkilenmişlerdir.

Konumuzun kapsamı dahilinde olmadığını düşünerek doğal güzelliklerine, geçim kaynaklarına yer verilmemiş ve ilçelerde bulunan; şelale, kanyon, göl gibi doğal güzelliklerin yanı sıra tarihî dönemlerden kalan kaya mezarları, kaleler, çeşmeler gibi antik dönem bulgularına da değinilmemiştir. Bu konuyla ilgili daha fazla bilgi almak adına çalışmada verilmiş olan kaynaklardan yararlanılabilir.

İlçelerin isim alması, ilçe olma tarihleri, ön plana çıkan yönleri ve varsa günümüzdeki önemi üzerinde durularak kısaca tanıtımı yapılmıştır. Özellikle kıyı şeridinde yer alan Fatsa, Gülyalı, Perşembe, Ünye denizcilik faaliyetleri yönünden geçmişten günümüze önemli bir yere sahip olmuştur. İskelelerin bulunması geçmiş zamanlarda birçok kavimlere ve devletlere ev sahipliği yapmış olmasında en önemli etkenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada köy-kent mukayesesi yaparken iç kesimde ve kıyı kesimde kalan yerlerin karşılaştırılmasının yapılacak olması nedeniyle aşağıda ilçe haritası verilmiştir. Böylece hangi ilçesinin kıyı ve iç kesimde kaldığı gösterilmek istenmiştir. Mukayese kısmında gösterilmesinden ziyade ilçelerin tanıtıldığı bu bölümde verilmesi uygun görülmüştür.

Fotoğraf 1:Ordu İlçe Haritası

(Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Ordu%27nun_il%C3%A7eleri)

Akkuş: Bölgede bulunan milattan önceki dönemlere ait kalıntılar birçok kavime yurt olduğunu göstermektedir Yakın Çağ döneminde ise Akkuş adından söz edilmemekle birlikte 1858-1892 yıllarında resmî kayıtlarda “Karakuş” adıyla anılmaktadır. Karakuş adıyla ilgili rivayetten şu şekilde bahsedilir: Bu bölgeye gelen Oğuz boyları (hangi Oğuz boyu olduğuyla ilgili net bir bilgi yoktur), yerleşim yeri kurmak adına içlerinden bir kişiyi görevlendirirler. Konaklamak için yer aramaya giden görevli bir süre sonra geri döner ve bir yer bulduğunu söyler. Buranın ıssız bir yer olduğunu sadece kara kara kuşların uçuşunu söyler. Buraya yerleşirler ve “Karakuş” adını verirler. (Çelik, 2002: 23-32).

Akkuş, ilçe olmadan önce “Karakuş” adı ile Samsun ilinin Ünye ilçesine bağlıydı. Ordu’nun il olması ile Ünye ilçesiyle beraber Ordu iline bağlanmıştır. 4 Mart 1954 tarihinde ise “Akkuş” adıyla ilçe olmuştur. (Çelik, 2002: 39).

Altınordu: 2014 yerel seçimlerinde merkez ilçenin kaldırılmasıyla beraber Altınordu ilçesi olmuştur.

Aybastı: Yöresel adı Ağuderya olan ilçenin adıyla ilgili iki rivayet vardır. Bunlardan ilki şu şekildedir: Yörenin fethi sırasında oldukça karanlık bir gecede ayın birden ortaya çıkarak her şeyi aydınlatması ile fethin kolaylaşması nedeniyle “Aybastı” denilerek bu adın verildiği söylenmektedir. İkinci rivayet ise; ayakları tutmayan bir çocuk bu bölgeye getirilir ve kısa bir süre sonra ayaklanır. Babasının sevinçten ‘Ay bastı’ diyerek bağırması ile bölgeye bu adın verildiği rivayet edilmektedir. Ancak bazı kayıtlarda

“İbastı”, “Espedia”, “İpsadı” şeklinde adlandırılmasından dolayı rivayetlerin doğruluk payının olmadığı anlaşılmaktadır. Bölgede ilk olarak Kalipler, Kolk, Kokonlar ve Tiberen’lerin egemenlik gösterdiği kaynaklarda görülmektedir. Daha sonra Doğu Roma İmparatorluğu’na geçen bölge Anadolu’nun Türkleşmesi ile el değiştirmiş, Anadolu Selçuklu Devleti’nin yıkılması sonucunda ise ilçenin toprakları İlhanlı Devleti, Eratna (İlhanlı Beyliği), Kadı Burhaneddin Beylikleri’nin topraklarına dahil edilmiştir. Osmanlı döneminde “İbastı” olarak kayıtlara geçen ilçe, İskefsur kazası Şebinkarahisar Sancağı olarak Erzincan Eyaleti’ne bağlanmıştır. Daha sonra Ordu kazasına bağlı nahiye olmuş, 1874 yılında ise kaza yapılmıştır (Çiçek vd; t.y.: 16-20). 1 Nisan 1959 tarihinde Akkuş adı ile ilçe olmuştur.

Çamaş: Köylere verilmiş olan adlardan ilçenin Danişmendliler zamanından beri yerleşim yeri olarak kullanıldığını anlamak mümkündür. Bölgenin Türkleşmesini sağlayan kişinin Mehmet Çamaş Bey olduğu kaynaklarda geçmektedir. Bu dönem içerisinde halktan alınan vergilere bakıldığında tarım ve hayvancılıkla ilgilendikleri görülmektedir. 1850 yılında Ordu’nun Trabzon’a bağlanması ile Çamaş’ta Trabzon’a bağlanmış oldu ve kayıtlarda Bolaman Nahiyesi’ne bağlı bir köy olarak yer aldı. Daha sonra Fatsa İlçesi’ne bağlı bir bucak olmuş ve 20 Mayıs 1990 tarihinde Çamaş İlçesi olarak kayıtlara geçmiştir (Baş, 2021: 165-166).

Çatalpınar: Eski adı Çatak’tır. Daha öncesinde Fatsa’ya bağlı olan Çatak; Hatipler Mahallesi, Terimli Mahallesi, Haşal Mahallesi’nin katılmasıyla beraber adı da değişerek Çatalpınar Belediyesi olmuştur. 4 Aralık 1911 tarihinde Çatalpınar İlçesi olmuştur (Baş, 2021: 185).

Çaybaşı: Yörede bulunan tarihî eserlere bakıldığında buranın eskiden beri yerleşim yeri olarak kullanıldığını anlamak mümkündür. Eski adının “Çilader” olmasıyla ilgili çeşitli rivayetler vardır. Ancak bunların ne kadar doğru olduğu bilinmemektedir (URL-5).

Çilader Köyü olarak anılan yer zamanında Ünye’ye bağlı bir köy durumunda idi. Ordu il olduktan sonra Samsun’dan Ünye’nin alınmasıyla beraber Çilader’de Ordu’ya bağlanmış oldu. 1955 yılında Çilader Nahiyesi olmuş, 1960 yılında ise Çaybaşı Nahiyesi

olarak adı değiştirilmiştir. Akçay ve Curi çaylarının oluşturmuş olduğu vadinin ortasında kurulmuş olmasından dolayı Çaybaşı adının verildiği bilinmektedir (Baş, 2021: 193).

Fatsa: Pontus Kralı II. Farnak'ın burada bir saray ve kızı Fanizan için de bir şato inşa ettirdiği kaynaklarda geçmektedir. Fatsa isminin de Fanizan'dan geldiği rivayet edilmektedir. Yaşadığı bölge uzun yıllar “Fanizan” olarak adlandırılmış daha sonra halk arasında “Fanise, Phadisana, Pytone, Vadisane, Fatisa, Faça” şeklinde değişerek en son Fatsa halini almıştır. Pontus Devleti yıkıldıktan sonra bölgeye Türkmenler egemen olmuştur. 4 Aralık 1920’de Ordu sancağının kurulmasıyla beraber kaza olarak Ordu’ya bağlanmıştır (Çukurlu, 2010: 19-27).

Bugün yerli halk tarafından zaman zaman “Fatisa” şeklinde kullanımının devam ediyor olması dikkat çekicidir.

Gölköy: Kaynaklarda ilçenin eski adı “Habsamana, Hapsamana, Hafsamana” şekillerinde geçmektedir. Bu ismin ne anlama geldiği kesin olarak bilinmemekle beraber Roma döneminde “Sauronisen” olarak adlandırıldığı kaynaklarda geçmektedir. Bölgede kurulmuş olan Habsamana Kalesi dönemin önemli kalelerinden biridir (Baş, 2021: 170).

Osmanlı zamanında Ordu’ya bağlı nahiye olarak kayıtlarda yerini almıştır. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise 1936 yılında ilçe konumuna geçtiği bilinmektedir (Demirkol, 2016: 11-26).

Gülyalı: Bölgede kıyı şeridinde bulunan en küçük ilçedir. Ordu-Giresun kara yolu üzerinde bulunan ilçe, günümüzde Ordu-Giresun Havalimanı’na ev sahipliği yapıyor olması yönüyle önemlidir.

Eski kayıtlarda “Ebulhayr, Ebülhayr, Abulhayr” adlarıyla geçmektedir. Bu ismin zamanında bölgenin Türkleşmesinde etkili olan Ebulhayr Küthe’den geldiği bilinmekte olup 1643 yılına kadar bölge bu isim ile anılmıştır. Zaman içerisinde Ordu’nun Trabzon’a bağlanması ile Ebulhayr, Ordu merkeze bağlı köy olarak kayıtlara geçmiştir. 1972 yılında başka köylerin katılması ile “Gülyalı” adını alarak belediyeleşmiş, 19.06.1987 tarihinde ise ilçe olmuştur (Baş, 2021: 151-156).

Gürgentepe: Ordu-Sivas kara yolu üzerinde bulunan ilçe, zamanında Gölköy’ün küçük bir yerleşim yeri idi. Ordu-Sivas yolu üzerinde bulunmasından dolayı bugünkü bulunduğu mevkiye hanlar yapılmış ve zamanında ticaret yapanlar için bir dinlenme yeri

olarak önem kazanmıştır. Bu yüzden zaman içerisinde “Hanyanı” şeklinde anılmasına neden olmuştur. 1955 yılında başka köylerinde birleşmesi ile Gürgentepe Belediyesi kurulmuş, 04.07.1987 tarihinde ise ilçe olmuştur (Baş, 2021: 173-174).

İkizce: Bölgede bir kısmının halen durduğu Genç Ağa Kalesi, dönemin önemli yerleşim yerlerinden biri olduğunu ve güvenlik amacı ile kullanıldığını göstermektedir (Baş, 2021: 45).

Eski adı Laleli olan İkizce, Ünye’den ayrılmıştır. Bu yüzden tarihini Ünye tarihinden ayrı tutmak pek mümkün değildir. 20.05. 1990 tarihinde ise ilçe olmuştur (Baş, 2021: 193).

Kabadüz: 1925 yılına kadar Karakiraz’a bağlı olana Kabadüz, bu tarihten sonra ayrı bir köy haline gelmiştir. 1937 yılında merkez ilçeye bağlı bucak olmuş, 1947 yılında çevresinde çinko-kurşun madeni bulunmasıyla canlanmış ve 1987 yılında bünyesine katılan köylerle beraber belediyeleşmiştir. 09.05.1990 tarihinde ilçe olmuştur (Baş, 2021: 145).

Kabataş: Başlarda Gölkey’e bağlı bir köy durumundayken birkaç köyün dahil olmasıyla beraber Kabataş Beldesi kurulmuştur. 20.05.1990 tarihinde ise ilçe olmuştur (URL-6).

Korgan: Başlarda Ünye Sancağı'na bağlı iken 1882 ' de Fatsa kazasına bağlanmıştır. 1928 ' de ise Fatsa ' ya bağlı bir köy olmuştur. Yıllarca Fatsa’ya bağlı olduktan sonra 01.06.1958 tarihinde belediye ve 01.04.1960 tarihinde ise ilçe olmuştur (Baş, 2021: 187).

Kumru: Geçmişte “Karye-i Serkiz” olarak bilinen bölgede kadıların yaşadığı bilinmektedir. Uzun bir süre Fatsa’ya bağlı kalmış, 01.04.1960 tarihinde ise ilçe olmuştur (Baş, 2021: 188).

19. yüzyılın sonlarına kadar Kumru adına rastlanmamaktadır. Daha sonra ise “Kumlu” şeklinde kaynaklarda yer aldığı ve bölgedeki Elekçe Deresi’nin taşması sonucu dereye kum birikince bu sebepten dolayı başlarda buraya “Kumlu” denildiği rivayet edilmiştir. Daha sonra ise bölgede yaşayan Halil Efendioğulları tarafından “Kumru” olarak değiştirildiği anlatılmaktadır (Erçal, 2014: 85-86).

Mesudiye: Geçmiş dönemlerde “Milas” olarak adlandırılan bölge adını, MÖ Karadeniz kıyılarında yaşamış olan Miletoslulardan almıştır (Baş, 2021: 174).

Osmanlı döneminde ise Milas adı yerine “Hamidiye” adının verilmesini halk talep etmiştir. Daha sonra 1910 yılında ise “Mesudiye” olarak değiştirilmiştir. Mesudiye, tarihi boyunca birçok kazaya bağlanmış, en son 20.05.1933 tarihinde Ordu’ya bağlı hale gelmiştir (Celep, 2005: 6-45).

Perşembe: 1455 yılında “Karye-i Vona” isimli bir köydür. Eskiden beri var olan iskelesinin onarılması ve cami yapılmasından sonra çeşitli dükkanlar açılmış ve bu sebeplerden göç alarak kalabalık hale gelmiştir. Vona’da Müslüman ve Hristiyan halk bir arada yaşamıştır. Vona pazarı uzun süredir hep perşembe günleri kurulduğu için ilçeye de “Perşembe” adı uygun görülmüş ve 25.06. 1945 tarihinde değiştirilmiştir (Baş, 2021: 161).

Vona adı, Ordu’nun birçok ilçesinde olduğu gibi tartışmalı bir konudur. Bu adın Türkçe olup olmadığı ile ilgili söylemler vardır.⁵

Ulubey: Sevdeş adında bir Türkmen Beyi, Ulubey’in topraklarına yerleşmiş ve yerleştiği yer “Sevdeşlü” adıyla anılmaya başlanmıştır. Sevdeş Bey’e “Ulubeğlü” unvanının verilmesiyle beraber bu bölge “Niyabet-i Geriş-i Sevdeşlü nam-ı diğer Ulubeğlü” şeklinde kayıtlara geçmiştir (Çebi, 1995: 28).

1870 yılında “Ulubey Me’a Hapsamana” adı altında Gölköy’le ortak nahiye durumundaydı. 1872 yılında ayrılarak iki nahiye haline geldiler (Çebi, 1995: 37).

1958 yılında ise hem belediye teşkilatı kurulmuş hem de ilçe olmuştur (Baş, 2021: 1515).

Ünye: Eski adının “Oney, One, Oence” şeklinde eski dokümanlarda geçtiği söylenmektedir. Ayrıca o dönemde Ünye’nin meşhur şaraplarının olduğundan bahsedilmektedir (Tosun, 1995: 22).

Diğer bir kaynakta ise antik adının “Oince” olduğu ve bunun “üzüm, bağ, şarap” anlamlarına geldiği söylenmiştir (Baş, 2021: 189). Her iki kaynakta verilen bilgilerin

⁵ Bu konuyla ilgili söylemler, belgeler ve örneklerle açıklanmış olup konun dağılmaması adına burada değinilmemiştir. Bu konuyla ilgili daha detaylı bilgi için Bkz. Muzaffer Günay, **Sakin Şehir Perşembe**, İstanbul, Ofis Yayın Matbaa Yayınları, 2018, s.6-26.

birbirini destekliyor nitelikte olmasından dolayı Ünye'nin bir zamanlar şarabıyla meşhur olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYADAN VE TÜRKİYE'DEN DÜĞÜN GELENEĞİ İLE İLGİLİ ÖRNEKLER

Ordu ili geleneksel düğün törenlerine ait verilere geçmeden önce farklı ülkelerden ve Türkiye’de yer alan diğer illerden düğün gelenekleri hakkında olabildiğince farklı örneklerle bu bölümde yer verilmiştir. Ancak her ülkeden ya da topluluktan örnek vermek mümkün olmamakla beraber bu durum çalışmanın da amacını aşmaktadır.

Düğünler hakkındaki örneklerle geçmeden önce bu kelimenin etimolojisi hakkında kısaca bilgi vermek uygun olacaktır. Eker; *Düğün* başlıklı yazısında düğünün, Türk halkları arasında düğün ya da toy olarak adlandırıldığını ve özellikle toy kelimesinin “ziyafet, eğlence, bayram, düğün” gibi birçok anlamı da içinde barındırdığını söylemektedir. Ayrıca düğün kelimesinin etimolojisi hakkında yaygın iki görüş olduğunu söylemekte ve bu görüşlerden ilkinin Fin Türkolog M. Räsänen’den elde ettiği bilgilere göre şu şekilde aktarmaktadır: “Kırım Türkçesinde düğün, Almanca ‘festmahl (bayram yemeği), hochzeit (düğün)’ < toj-kün olarak gösterdiği ‘toj-kün > düğün, düyün’ gelişimi, evliliğin, sosyal bir hadise olarak kabullenilmesi için yapılan ‘toy’ ve bu toy’un gerçekleştirildiği ‘kün’ kelimelerinin birleşmesinden oluşabilir; ancak, bu gelişimin Türkçenin fonetik özelliklerine uymaması, böyle bir açıklamayı güçleştirmektedir. Bu çerçevede, Anadolu ağızlarındaki ‘toy babası’, ‘düğün sahibi’ ve toydüğün (toygara) ‘gösterişli, yemekli düğün’ (Derleme Sözlüğü 1993: X, 3975) örnekleri toy kelimesinin aslı şeklini muhafaza ettiğini göstermektedir. ‘düğün/düğün/düyün’ kelimelerinin yalnızca bazı Oğuz grubu Türk şivelerinde (Âzeri/Kırım) kullanılması da ilgi çekicidir” (2021: 14-15).

Eker’in de daha çok benimsemiş olduğu görüşün ikinci görüş olduğunu belirtmek gerekir. Clauson’dan elde ettiği bilgilere göre bu ikinci görüş hakkında söyledikleri şunlardır: “... ‘düğün’ kelimesi ‘bağlamak’ anlamındaki ‘tüg’- fiilinden türemiş olmasıdır. Türk dilinin ses özelliklerine uygun ve ses tarihi gelişmelerine paralel olan tüg- ü- n> düğün > düğün gelişimi, bu düşüncüyü doğrulamaktadır; çünkü t- > - ve ünlüler arası -g- > -ğ- gelişmesi Türkiye Türkçesinin karakteristiği arasındadır. Clauson, An Etymological Dictionary Pre-Thirteenth Century Turkish adlı eserinde ‘düğün/düyün’

örneklerini ‘tüg-’ fiiline bağlayarak Osmanlıcada ‘evlenme, ziyafet, bayram,’ diğer Türk şivelerinde ise ‘dügüm’ mânâsında kullanıldığını belirtiyor, Clauson, düğün kelimesinin bazı Çağatayca ve Kıpçakça kaynaklarda az da olsa ‘dügün ziyafeti’, ‘dügün partisi’ anlamlarında kullanıldığını ifade ederek ‘Sancar düğünindeydük= We were at Sancar’s wedding’ örneğini verir” (2021: 15).

Şemsettin Sami ve Ahmet Vefik Paşa düğün kelimesinin kökenini ‘toy ve tüy günü’ne dayandırmaktadır. Konuya açıklık getirmek için yaptıkları açıklamada ise ziyafet verilmesi ile ‘toy’, o gün evlerin kuş tüyleri ile süslenmelerinden dolayı ise ‘tüy günü’nden geldiğini söylerler. Başka bir görüşe göre ise düğün; “dügmek, bağlamak, düğümlmek” anlamına gelmektedir ve Çağatayca ile Uygurca da bu anlama geldiği bilinmektedir. Düğmek, bağlamak ya da düğümlmek anlamını desteklemek için verilen başka bir örnek ise Dîvânu Lugâtî’t-Türk’tür. Burada yer alan “tügün” bağlama manası taşıyan “akd” kelimesine denk gelmektedir. Günümüzde de ‘nikâh akdi’ söylemini düşünecek olursak savunulan fikrin doğru olduğu düşünülmektedir (Aktaran Yakıcı, 1991: 33).

Düğün kelimesinin “toy-kün” yani “toy günü” ifadesinden türediği ileri sürülmektedir. Gelişimi ise “toy-kün – toygün – tuygün – tüyün/düğün” şeklinde verilmiştir (Eyuboğlu, 1991: 209).

Morgan’ın; “...insanlığın deneyimleri hemen hemen benzer gelişme çizgilerini izlemiş; benzer koşullar altında insan gereksinimleri temelde aynı olmuş; düşünsel ilkelerin işlemesi de tüm insan ırklarında, özü yönünden, aynı özelliklere sahip bir beynin bulunması sayesinde, birbiçimlilik kazanmıştır” (1994: 66) ifadesinden de yola çıkarak düğün törenlerinin toplumlarda aynı amaca hizmet ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Burada belirtilen şey tüm toplumlarda düğün anlayışlarının aynı olduğu değil, düğün törenlerinin ortak bir ihtiyaca bağlı olarak ortaya çıkmış olmasıdır. Toplamlar arasında birçok sebepten (din, dil, ekonomik koşullar, yaşanan coğrafya gibi) dolayı düğün törenlerinin önemi ve uygulanışı değişiklik göstermektedir.

Düğün törenleri, hiç kuşkusuz evliliğin başlangıcından beri varlığını sürdürmektedir. Her ne kadar başlangıçta bugün anladığımız şekliyle oluşmadığını tahmin etsek de düğün törenlerinin; eğlence, toplumlararası kaynaşma, geçiş evrelerinin

kutlanması olarak her zaman farklı şekillerde tören, tabu, eğlenceler ya da ritler halinde kutlandığını unutmamak gerekir.

Evelyn Reed, *Kadının Evrimi* adlı çalışmasında bu konuyla ilgili farklı örnekleri aktarmakta ve farklı evlilik biçimlerine yer vermektedir. Evlilik biçimlerinden çok bu evlilik esnasında yapılan uygulamalar, törenler bizim için daha geçerli örnekler olacaktır. Bu yüzden burada en önemli örnek ‘yemek’ konusuyla ilgili konudur. Evelyn Reed, Ruth Benedict’ten Zuni yerlileri hakkında, cinsel birlikteliğin ayıplanmadığını çünkü bu yerlilerde günah kavramının olmadığını aktarmaktadır. Ancak burada dikkat çeken durum cinselliğin serbest olmasının yanı sıra birlikte yemek yemelerinin hoş karşılanmamasıdır. Çiftlerin beraber yemek yiyor olması bir çeşit düğün ritüeli olarak görülmektedir. Malinowski’den aktardığı bilgilere göre “Trobriand Adalarında” yaşayan yerliler için de durumun aynı olduğunu görürüz (1983: 63). Damat adayı aileye ne kadar yakın olsa, ailenin günlük yaşamında onlara yardım ediyor olsa da asla onlarla beraber bir arada yemek yiyemez. Ancak zamanla bu durumda değişiklikler olduğu ve yemek anlayışında hafiflemeler olduğu söylenmektedir (Aktaran Reed, 1983: 64-65).

Trobriand Adalarında evlilik oldukça basit ve masrafsız törenlerle kutlanmaktadır. Ayrıca beşik kertmesi olarak adlandırdığımız geleneğin bir benzerine burada da rastlanmaktadır. “Cross-cousin” olarak adlandırdıkları bu evlilik türünde kardeş çocukları küçükken sözlendirilmektedir. Bunun dışında tören diğer evliliklerde olduğu gibi sade bir şekilde kutlanmaktadır (Malinowski, 1992: 75-88).

Briffault; “Çoğu halklarda gelinle damadın bir arada yemek yemesi, evlilik töreninin özünü oluşturmaktadır. Çoğu durumda çiftin birlikte yediği tek yemek, bu düğün yemeğidir” (Aktaran Reed, 1985: 66-67) ifadesinden yola çıkarak düğün törenlerinin geçmişte bu toplumlarda ‘yemek yeme’ olayına dayandırılarak bu yemeğin bir çeşit kutlama töreni olarak kabul gördüğünü anlamak mümkündür.

Briffault; “Yakut’larda gelinle damat düğün yemeğine katılmaz, akrabaları yemek yerken, onlar kapının ardında köşeye ve de yüzleri duvara dönük halde otururlar. Her konunun önüne, sofraya örtüsü yerini tutan bir at postu serilir, üzerine de büyük bir parça haşlanmış kemikli et konur. Genç çiftin akrabaları, bu etleri karşılıklı değiş tokuş ederler. Bu değiş tokuş; Yakut evlenme törenlerinin en önemli kısmıdır ve o andan sonra

aralarındaki tüm düşmanlıkları unutarak, yaşam boyu ‘tekvücut’ olacak olan aileler arasındaki birliği simgelemektedir (Aktaran Reed, 1985:67). Buradan da anlaşılmaktadır ki, düğün yemeği sadece evlenecek olan çiftler arasında bir bağlılık oluşturmamakta aynı zamanda aileler arasında da bir bağ meydana getirmektedir.

Her ne kadar eskisi kadar önemini koruyamasa da bugün hâlâ düğün törenlerimizde yemek ikramı devam etmekte, yemek verilmeyen düğünler pek hoş görülmemektedir. Aslında bu anlayışın çok eskilere dayandığını yemek, aş kültürünün ne kadar önemli olduğunu görürüz. Türk kültüründe yemek yenilmesinin evliliği kesinleştirdiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşılmış değildir. Ancak gerçekleşen düğünün kutlanması ya da gelen misafirleri ağırlamak amacıyla kültürümüzde önemli bir yerinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Genep; *Geçiş Ritleri* adlı kitabında farklı toplumlardaki evlilik törenlerinden bahseder. Bunlardan bir tanesi Genenp’in, Nazarov’dan aktarmış olduğu Başkirler’e¹ ait olan törendir. Ancak bu törenin gerçekleşmesi için önce “kalın” adı verilen paranın ödenmesi gerekmektedir. Törenden önce cinsel birliktelik serbest kılınmış ancak evlilik birliğinin var olması için para ödendikten sonra bu töreni gerçekleştirmek uygun görülmüştür. Bu törenden ise şu şekilde bahsedilmiştir: “...kızın babası masraflarını delikanlının üstlendiği bir yemek düzenler, iki tarafın da ailelerini ve mollayı (Müslüman papaz) davet eder; eşler ayrı bir odada yemek yer, odaya sadece yakın akrabalar girebilir. Akşam olduğunda arkadaşları gelini götürür ve avluya ya da köyde bir yere saklar. Delikanlı kimi zaman tüm gece boyunca genç kızı arar. Bulunca da diğer kızların yanına götürür, kendisi ise yine tüm davetlilerin toplandığı özel odaya döner. Ancak odaya girmeden önce iki kadının kapıya enlemesine gerdiği kırmızı bir ipi ayağıyla koparmak zorundadır, eğer görmez ve takılıp düşerse herkes onunla dalga geçer” (2022: 142-143). Buradaki ifadelerle göre törenlerde ailelerin bir araya gelmesi, tören için yemek hazırlanması ve yenmesi, törende aile içinde çeşitli eğlencelere yer verilmiş olması aslında düğün törenlerinin bir geçiş aşamasının getirisi olmasının yanı sıra toplumsal bir eğlenme ve sosyalleşme alanının da yaratılmış olduğunu göstermektedir.

¹ Başkirler ya da diğer adıyla Başkurtlar, Rusya’da yaşadığı bilinen Kıpçak Türk gruplarıdır.

Gennepe'in, Earle'den aktarmış olduğu bilgilere göre; Güney Tibet ve Sikkim'de yaşayan Bhutialar'da, evlilik törenine kadar nişan töreni olarak adlandırabileceğimiz “nyen ve “changthoong” törenlerinden bahsedilmektedir. Ve bu törenler birer yıl arayla yapılır. Bu da demek oluyor ki düğün töreni en az üç yıl² sonra gerçekleşmektedir. Son tören ise “palokh” olarak adlandırılır ve kıza çeyizi verilerek toplu bir şekilde erkek evine teslim edilir (2022: 143-145).

Gennepe'in, Burchardt'tan yapmış olduğu aktarımlara göre; Sina Yarımadası'nda yaşayan Arapların evlilik törenlerinde ise kız kaçırmanın olduğu söylenmiştir. Ancak “nişanlı çiftler” ibaresi geçtiği için bunun sembolik bir kaçırma olduğunu anlarız. Bu durum da bir tören anlayışının, gelenek ve göreneklerin uygulandığının göstergesidir. Kaçırma sırasında kızın kendini savunmaya çalışması çevredekiler tarafından alkış toplar. “Annesi ve akrabaları” tarafından “tören kıyafeti” giydirilir. Her ne kadar tören kıyafetinin şeklinden bahsedilmemişse bile bu kıyafetin günümüzdeki gelinliğin işlevini gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Daha sonra ise kızın, “nişanlısının çadırındaki kadınların yanına” götürüldüğü ve bu çadırın uzaklığı önem arz etmeksizin kızın, buraya varıncaya kadar ağladığı söylenir (Gennepe, 2022: 147-148). Buradaki ağlayış aslında toplum tarafından evlenen kızdaki beklenen bir durumdur. Uzaklığı önemsenmeksizin gideceği yere kadar ağlıyor olması bir çeşit ‘gelin olma’ durumunun getirdiği ritüel olarak değerlendirilebilir. İçinde yaşadığımız kültür anlayışına göre de gelin, özellikle kına törenlerinde ağlamalıdır. Gelinin ağlaması gelen konuklar tarafından da özellikle merak edilir ve oradaki meclis içerisinde gelin ağladı, ağlamadı muhabbetleri dönmektedir. Her ne kadar eskisi kadar gelinin ısrarla ağlaması beklenmese de özellikle geçmişte gelini ağlatmak, üzerinde önemle durulan bir konuydu. Ayrıca gelinin evinden ayrılıyorken de ağlaması görülen bir durumdur. Ancak kına törenlerindeki gibi zorunlu bir ağlama beklenmemekte, ayrılığın getirdiği bir hüznün olarak değerlendirilmektedir.

Güney Hindistan'da yaşayan Khondlarda ise tören şu şekilde gerçekleşmektedir: “Her şey aileler arasında kararlaştırıldıktan sonra genç kız kırmızı bir kumaşa sarılır ve amcası tarafından köyün genç kadınları eşliğinde nişanlısının köyüne götürülür. Düğün

² Gennepe, çalışmasında bu zaman aralığını “üç ay” şeklinde vermiştir. Ancak daha öncesinde bu törenlerin arasında bir yıl olduğu belirtilmesinden dolayı burada bir yazım hatası olduğu düşünülerek “üç yıl” şeklinde düzeltme yapıldığını belirtmek gerekir.

alayı kızın nişanlısına hediyeler götürür. Nişanlısı ise hepsi bambu sopalar kuşanmış köyün delikanlıları eşliğinde yola dikilir; kadınlar gençlere değneklerle vurup taş ve taşlaşmış toprak parçaları atarak saldırır, delikanlılarsa bambu sopalarla kendilerini savunur. Yavaş yavaş köye yaklaşırlar ve birden kavga biter, nişanlı delikanlının amcası genç kızı alır ve müstakbel eşinin evine götürür (Aktaran Gennep, 2022: 150).

Avustralya’da yer alan Mabuiag Adası’nda ise kızların erkeklere evlenme teklif ettiği ve birkaç gelenekten sonra cinsel birliktelik yaşadıkları aktarılır. Cinsel birliktelikten sonra evliliğin gerçekleştirilmesi için ise tören şu şekilde devam eder: “Oğlan, kızın ailesine bazı küçük hizmetlerde bulunur, kızın ailesi hiçbir şey bilmiyormuş gibi yapar. Ağabeyleri ise sevdalı gençle yalancıkdan bir kavgaya tutuşur, onu bacağından yaralar, sonunda da beklemediği bir anda hafifçe kafasına vururlar. O anda kızın ağabeylerinden biri kızın elini tutar ve delikanlıya verir. Delikanlı elindeki her tür değerli eşyayı toplar, kararlaştırılan bir günde herkesin görebileceği bir yere serilen bir hasır üstüne yığar, kızın tüm akrabaları hasırın önüne çömelir. Kız en büyük iki ağabeyinin eşleri eşliğinde törenle giyinip boyanır, yengeleri hediyeleri alıp kıza verir, kız da ağabeylerine paylaştırır. Daha sonra toplu bir yemek düzenlenir ve evlilik gerçekleşmiş olur (Aktaran Gennep, 2022: 151). Burada dikkat edilmesi gereken cinsel birliktelik için törenin tamamlanmamış olmasıdır. İçinde yaşadığımız toplumda nikâh gerçekleşmiş olsa dahi düğün töreninden önce cinsel birliktelik hoş karşılanmamaktadır. Gennep, “cinsel ilişki toplumsal birliktelikten bağımsız” şeklinde değerlendirse dahi bu durumun her toplum için geçerli olamayacağını belirtmek gerekir. Bu durum toplumdan da ziyade her aile yapısı için farklı tepkilere sebep olabilecek bir konudur. Evlenecek olan kızın özellikle ağabeylerinin eşlerinin yardımcı olması ilerleyen bölümlerde değinilecek olan ‘yengelik’ kavramının burada da olduğunu göstermektedir. Yine bir çeyiz serme olarak adlandırabileceğimiz uygulama ve yemek töreni, bir sofrada toplanma hususları da burada görülmektedir ve Gennep tarafından bu tür olaylar “kaynaşma ritüeli” olarak adlandırılmaktadır (2022: 155).

“İrliş Ostyaklar’ında gelin alayı delikanlının köyüne gitmek için yola koyulduğunda, müstakbel gelinin erkek arkadaşları kızağı bir halatla durdurur ve halatı ancak genç kızın verdiği gümüş bir hediye karşılığında bırakırlar. Az sonra halatı yeniden tutar, yine gümüş alırlar, sonra yine başa dönülür, ancak üçüncü kez fidye ödendiğinde

kızağın gitmesine izin verirler” (Aktaran Gennep, 2022: 152). Hiç kuşkusuz ki düğün törenlerinin önemli bir kısmını da gelin alma gelenekleri oluşturmaktadır. Daha sonra detaylı bir şekilde ele alacağımız bu başlık altında tıpkı burada verilen örnekteki gibi gelin almada uygulanan zorlukların eskisi kadar olmasa da hâlâ devam ettiğini görürüz.

Gennep’in, Halin’den aktardığı bilgilere göre; Bengal’de bulunan Kol adlı kabilede “ağaçla evlilik” ritlerinin olduğu söylenir. Mango ağacını bir totem olarak kabul eden kabilede önce oğlanın daha sonra kızın mango ağacını öpmesi ile beraber ağaçla evlilikleri gerçekleşir. Bu durumun da evlilik töreni ile kabileye giriş için gerekli olan bir çeşit totem töreninin bir arada yapılıyor olmasına örneklendirme yapılmıştır (2022: 156-157).

Düğün törenlerinde görülen bir diğer gelenekte aslında ‘eşik’ kavramıdır. Gelin olan kızın yeni evine girmeden önce birçok uygulama yapıldığını görürüz. Uygulamalar çeşitlilik gösterebilir ancak buradaki amaç artık evlilik yaşamına geçiş yapılmasıdır. Bu eşik yeni bir başlangıç olacağı için her şeyin burada yeniden başlayacağı ve kötü olan her şeyin de bu eşiğin dışında kalmasıdır. “...Sicim bağlanır, yüzük bilezik, taç takılır, tüm bunlar gerçekten bağlayıcı edimlerdir. Eşik ve kapı ya zorla ya içerideki dünyanın sakinlerinin rızasıyla geçilir. Filistin’de genç bir kız müstakbel eşinin evine başının üstüne bir su testisi taşıyarak yaklaşır ve eşiğe adım atmasıyla testiye kırar; burada Trumbull’un zannettiği gibi bi libasyon (sıvı sunu) değil, eski ortamından ayrılma ve bir tür vaftiz yoluyla yenisiyle kaynaşma vardır. Keza Skarpanto Adası’nda kapıdan geçilirken bir sopa kırılır” (Aktaran Gennep, 2022: 157).

Hamilton; *Marriage Rites, Customs, And Ceremonies, Of The Nations Of The Universe* adlı çalışmasında başlıklar halinde ayırmış olduğu farklı ülkelerin evlilik biçimleri, toplumsal bazı özellikleri ve düğün törenleri hakkında bilgi vermektedir. Hamilton; bu bilgileri ne zaman derlediği hakkında herhangi bir bilgi vermemekle beraber, kitabın basımının 1822 yılına ait olmasını göz önünde bulundurarak bilgilerin oldukça eskiye dayandığını söylemek mümkündür. Çalışmanın birçok yerinde düğün törenlerinden bahsedilmiştir ancak burada tamamını vermek mümkün olmayacağından sadece farklı uygulamalara değinildiğini unutmamak gerekir.

Yunanistan kültürüne göre; gelin, ev işlerine hazır olduğunu kanıtlamak için içerisinde kavrulmuş arpa olan bir kap taşımaktadır. Ayrıca kapıya bir havan tokmağı asılması ile kişilerden birinin elek taşıması da gelinin bereketli ve becerikli olması için yapılan diğer uygulamalardır. Gelin almaya damat ve arkadaşları gelebileceği gibi bu işlemi yalnızca damadın arkadaşları da gerçekleştirebilmektedir. Gelin evden çıkarıldıktan sonra şarkılar eşliğinde arabaya bindirilir ve bir daha baba evine dönemeyeceğini göstermek adına arabanın dingil ağacı yakılır (Hamilton, 1822: 63). Dingil ağacı, arabanın ileri gidişini ve geri gelişini sağlamaktadır. Ancak yakılması ile birlikte hareket etmiş olan arabanın geri gelmesi mümkün değildir. Gelinin baba ocağına bir daha dönemeyecek olması kulaklarımızın aşına olduğu ‘Gelinliği ile çıkan, kefeni ile döner’ sözünü akla getirmektedir. Evlilik, törenler halinde kutlanırken yapılmış olan evliliğin bozulması ya da gelinin geri dönmesinin birçok toplumda hoş karşılanmadığını buradan da anlamak mümkündür.

Damat evine ulaşıldığında ise gelin ile damat büyük bir coşku ile karşılanmaktadır. Çocuklardan biri elinde süslenmiş ve içi ekmek dolu bir sepet ile gelerek “En kötüsünü bıraktım, daha iyisini buldum” şarkısını söylemektedir. Burada şarkıdan da anlaşılacağı üzere evliliğin bekârlıktan daha iyi bir seçenek olduğu belirtilmektedir. Gelin ile damat gerdek odasına gidene kadar şarkılar ve danslar eşliğinde kutlamalar devam etmektedir. Gelinle damat odaya girdikten sonra ise gelinin şikayetlerinin duyulmaması adına kapının önünde gençler şarkı söyleyerek dans etmekte ve sabah olduğunda da şarkılar eşliğinde uyandırılmaktadırlar (Hamilton, 1822: 64-65).

Ayrıca eski çağlarda gelinin beline kuşak takılmasının oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu kuşak bekâreti simgelemekte ve “Diana Tapınağı” olarak adlandırılan yere asılmakta ancak sorunsuz bir şekilde evlilik tamamlandıktan sonra damat tarafından buradan alınmaktadır. Düğün gününden bir gün önce ise gelin adayının, çalgılar ve eğlenceler eşliğinde hamama götürüldüğü de elde edilen bilgiler arasındadır (Hamilton, 1822: 85-86). Bekâretin toplumlar için önemli olmasından ziyade burada vurgulamak istediğimiz asıl durum geçmiş dönemlerde de kutlamaların yalnızca düğün günü ile sınırlı kalmadığını göstermektir. Evlilik işleminden önce ve sonra yapılan uygulamaların varlığını bilmek bu seremonilerin tek bir güne sığmadığını, zaman içerisinde uygulamalarda değişiklik olsa dahi devam ettiğini kanıtlar niteliktedir.

Rusya’da ise aileler evlilik konusunda anlaşır ve gelinin bedensel bir kusuru olup olmadığına bakmak amacıyla birkaç kadın tarafından kontrol edilir. Özellikle gelin için evlilik durumu acı bir olay olarak görülmekte ve bunun simgesi olarak pelin ağacından yapılmış çelenk ile taçlandırılmaktadır. Rahip evlilik işlemini tamamladıktan sonra çiftlerin başına bereketli olmaları adına şerbetçiotu atmakta bu işlemten sonra ise papaz öncülüğünde gelin ve yaşlı kadınlar eve doğru hareket etmektedir. Orada bulunanlardan biri keçi derisi giymektedir ve bu derinin üstündeki kıllar kadar çocuklarının olması için dualar edilmektedir. Eve gelindikten sonra masada oturan çifte ekmek ve tuz yedirilmekte ancak bunun sebebine dair herhangi bir bilgi verilmemektedir. Sonrasında ise gelin gerdek için yaşlı kadınlar tarafından odaya götürülür. Damat oda da geline iki çanta gösterir ve bunlardan birini seçmesi gerektiğini söyler. Bu çantalardan birinde kırbaç birinde ise değerli bir mücevher ya da para bulunmaktadır. Gelin, bu çantalardan kırbaç olanı seçerse bunun kötü bir işaret olduğu, para ya da mücevheri bulur ise bunun da iyi bir işaret olduğu düşünülmektedir. Eğer kırbaç olanı seçerse cezalandırmak adına kırbaç yemektedir. Gerdek gerçekleştikten sonra yaşlı kadınlar tarafından kontrolü yapıldıktan sonra gelinin bekârlığın bir göstergesi olarak yorumlanan saçları, toplanır ve sonrasında annesinin evini ziyaret etmek üzere yola çıkarılır (Hamilton, 1822: 99-100).

Rusya’da yaşadığı söylenen Kamschatdales, gezgin (göçebe) Korekiler ve yerleşik Korekiler olarak adlandırılan topluluklarda evlilik törenlerinin ortak bir yanı bulunmaktadır. Damat olacak kişi evleneceği kızıdan etkilendiğinde ya da onunla evlenme isteğini göstereceği zaman belirli bir süre kızın ailesine hizmette bulunmak zorundadır. Daha sonra kızın gönlünü kazanabilir ve aileyi de memnun edebilirse aile kızını ona verir. Ancak memnun olmamaları da söz konusudur. Bu durumda ise çalışmış olduğu zaman dilimindeki emeğinin karşılığı kendisine ödenir ve evden gönderilir. Olumlu olmasından sonra ise topluluklar arasında gerçekleşen düğün törenlerinde bazı ufak değişiklikler bulunmaktadır. Kamschatdales düğün töreninde gelin sıkı sıkı giydirilir ve damat bunu zorla açmaya çalışır ancak başka kadınlarda burada geline destek olur. Daha sonra damat pes eder ve dışarı çıkar. Sonrasında ise gelin, damadı yeniden içeri çağırır ve bu durum damadın, kızın gönlünü kazandığının bir göstergesi olarak kabul edilir. Düğünden sonraki gün çift, damadın ailesinin yanına gider ve bir hafta süreyle gelin tarafının ziyaretine gidilir. Bu sürecin ise şenlikler ve eğlenceler ile kutlandığı belirtilmektedir. Gezgin

Korekiler ve yerleşik Korekiler arasında da buna benzer bir tören vardır. Farklı olarak gelin kat kat giydirilmez ve damat gelinin bulunduğu çadıra giderek zorla gelini soymaya çalışır. Kadınlar burada da damada saldırır ve onun geri çekilmesine sebep olurlar. Daha sonra gelin kendi isteğiyle damadı çadırına davet eder. (Hamilton, 1822: 108-123).

İtalya’da yapılan düğün törenlerinde çok farklı bir geleneğe rastlanmamıştır. Sadece Katolik inancına göre düğün törenlerinin gösterişsiz ve sade olması gerektiği belirtilmiş ancak insanların gelenek haline getirdiği uygulamalarda bu kurala uymadıkları, tam tersine düğün törenlerinin oldukça gösterişli gerçekleştirildiği üzerinde durulmuştur (Hamilton, 1822: 125-131).

İspanya Valencia’daki evlilik törenlerinin de tıpkı İtalya’daki gibi oldukça masraflı olduğundan bahsedilmiştir. Bu durum neredeyse bir zorunluluk halindedir çünkü düğünün gösterişli yapılması ailenin saygınlığını diğer aileler arasında artırmaktadır. Evlilik töreninden birkaç gün önce kızın çeyizi ve kendisine getirilen hediyeler halka açık bir şekilde sergilenmekte ve bu esnada akraba kadınlardan biri bu eşyaları herkese duyuracak şekilde saymaktadır. Düğün törenlerinde kullanılacak olan her türlü eşya için en lüksü seçilmekte olup bunu karşılayamayacak olan ailelerin daha uygun eşyalar tercih edebileceği de belirtilmektedir. Buradaki en büyük farklılık düğün töreninden sonra gelinin arkadaşlarıyla beraber babasının evine dönmesidir. İlerleyen saatlerde damatta akrabaları ile beraber buraya gelmekte ve geceyi burada beraber geçirmektedirler. Sabah olduğunda ise gelinin arkadaşları çifte bir beşik hediye etmektedir (Hamilton, 1822: 140-142).

Almanya başlığı altında çok fazla detay bulunmamaktadır. Bu durumda zaten evlilik törenlerinde özel bir uygulamanın olmamasıyla açıklanmıştır. Burada özellikle kuzenler arasındaki evliliğin gerçekleştirilmesi için kralın özel bir izin vermesi gerektiğinden bahsedilir. Bu durum aslında akrabalar arası evliliğin onaylanmadan gerçekleştirilmeyeceğini göstermektedir. Düğün törenleri esnasında yeteneklerini sergilemelerinin yanında gösteriş ve aşırılık olduğu konusu üzerinde durulur ve bu durumun belirli bir süre zorluk yaşamalarına sebep olduğundan bahsedilir (Hamilton, 1822: 157-165). Buradan da anlaşılabacağı gibi maddi olarak zorlansalar bile evlilik törenleri için gösteriş yapmak toplumlar arasında eski zamanlardan itibaren neredeyse bir zorunluluk halindedir.

Almanya’da bulunan Rügen Adası gelenekleri hakkında verilen bilgilere göre ise kadın ya da erkek fark etmeksizin bir kata, kulübeye sahip olana kadar evlilik yapmayı düşünmemektedir. Fakat iki taraftan biri bu mülke sahipse ve anlaşıma gerçekleşmişse düğün törenleri gerçekleşmektedir. Tören hakkında detaylı bir anlatım olmamakla beraber gelin ve diğer kadınların birahanelere çekildiği ve bir tabancanın ateşlenerek damat evine çağırılmasına kadar burada eğlence devam etmektedir. Gelin burada başına taktığı süsle ve her zaman giydiğinden farklı bir kıyafetle dikkat çekmektedir. Damadı ise diğer konuklardan ayıran gelinin hediye etmiş olduğu köşeleri öne ve aşağıya doğru sarkan büyük beyaz bir mendildir (Hamilton, 1822: 166-167). Rügen Adası’ndaki bu kutlama töreninde kadınların kendi arasında bir kutlama yapıyor olması dikkat çekicidir. Ayrıca gelinin ve damadın giymiş olduğu tören kıyafetleri hakkında bilgi verilmiş olması yönünden de önemlidir. Törenlerde farklı kıyafetlerin tercih ediliyor olması yakın geçmişten oldukça eskiye dayanmaktadır ve bu durum düğün törenlerinin geçmişten itibaren önemli görüldüğünü bir kez daha ispatlamaktadır.

İsveç başlığı altında ise evliliklerin genellikle ailelerin iradesiyle gerçekleştiği anlatılmaktadır. Kadın ya da erkek fark etmeksizin evlilik yaşının 30’u bulduğu söylenmektedir. Bunun sebebi olarak ise kadın ve erkeğin maddi durumlarının ölene kadar ailenin elinde olması gösterilmiştir (Hamilton, 1822: 165). Elbette bu yaş sınırı her toplum için aynı değildir. Örneğin İrlanda’da insanların çok genç yaşta evleniyor olması yaş kriterlerinin değişiklik gösterdiğine örnek gösterilebilir (Hamilton, 1822: 175).

Evlilik çağının üzerinde durulduğu başka bir ülke ise Litvanya’dır. Litvanya’da bir kızın 24 yaşına gelmeden evlenmesi mümkün görülmemiştir. Aynı zamanda evlilik sırasında damat tarafına hediye olarak birkaç adet elbiseyi kendi elleriyle dikmesi beklenmekte ve evlenmeden önce annesine ev işlerinde hizmet etmiş olması beklenmektedir (Hamilton, 1822: 166).

İngiltere başlığı altında anlatılanlar şunlardır: “Bir düğünün yapılmasına karar verildiğinde, törenden birkaç gün önce, tarafların ebeveynleri, kendi evlerinde arkadaşlarıyla buluşma dedikleri bir toplantı düzenlerler. Müstakbel gelinin yaşadığı yere gelen konuklar genellikle at sırtında gelir ve peynir, tereyağı, un, şeker, çay vb. hediyeler getirir. Bazen bu gibi durumlarda yirmi, otuz veya kırk pound toplanır ve bu da genç çiftin hayata başlangıç aşamasında yerleşmesine yardımcı olur. Düğünden önceki gece,

damadın arkadaşlarından birkaçı gelinin güvende olup olmadığını görmek için evine gider. Gelinin arkadaşları onu bir süreliğine erkek kıyafeti giydirerek ya da belirsiz bir giysiye koyarak gelini gizler. Ertesi sabah tekrar geri dönerler ve Welch şiirindeki birkaç satırı tekrarlayarak gelini isterler. Benzer türde bir şiirde babası tarafından bir tür reddiye yapılır; ancak en sonunda rızası alındıktan sonra kız, genç erkek arkadaşlarından birinin arkasında ata bindirilir ve onunla birlikte törenin gerçekleştirileceği kiliseye doğru son hızla yola çıkar, ardından çok sayıda kalabalık izlenir. ‘Bütün dünyevi mallarımı sana bağışlıyorum’, diyerek damat elini cebine sokar ve elinde ne kadar para varsa onu yüzükle birlikte din adamına verir. Ücretini alır ve geri kalanını geline teslim eder. Bundan sonra tören her zamanki gibi sunakta sona erer. Eski Britanyalılar arasında, çok eski zamanlarda, aynı çatı altında yaşayan on veya on iki ailenin kadınlarının, hatta erkek kardeşleriyle bile ortak yaşaması geleneği vardı” (Hamilton, 1822: 172-173). Gelin evine gelenlerin yiyecek bir şeyler getirme örneğine bizim kültürümüzde de rastlanmaktadır. Hatta bu uygulamaya genellikle ‘saçı’ adı verilmektedir. Ayrıca gelen misafirlerin belirli bir miktar para veriyor olmaları da bir çeşit takı töreni örneğini göstermektedir.

Genellikle gösterişli törenlerden bahsedilir ancak bunun her yerde aynı olmadığını kanıtlar nitelikte Quakerların törenlerini örnek göstermek uygun olacaktır. Quakerlar, oldukça sade ve gösterişsiz bir tören anlayışına sahiptirler ve buna rağmen evlilik durumlarını ihlal edecek herhangi bir şey yapma olasılıklarının oldukça düşük olduğundan bahsedilmektedir. Genç çift, bir cemaat önünde veya bir toplantıda karşılıklı olarak evlenme isteklerini bildirmekte ve bu durum kabul edilerek herhangi bir evlilik yeminine ihtiyaç duyulmamaktadır. Tarafların anlaşmasına göre kâğıda bu durum yazılmakta ve daha sonra imzalanmaktadır. Bu kâğıt daha sonra geline verilir ve bu evlilik dernek defterlerine kayıt yaptırılarak tamamlanmış kabul edilir (Hamilton, 1822: 176-177). Quakerlar’da görülen bu basit tören anlayışı aslında günümüz itibarı ile resmi nikâhı hatırlatmaktadır.

Aynı şekilde Tibet’te basit evlilik anlayışından bahsedilmektedir. Törenin gerçekleştirilmesi için tarafların birbiri ile evlenmek istemeleri yeterli olarak görülmektedir. Ancak eşlerin birbirinden ayrılması da pek söz konusu değildir. Ayrılmak için karşılıklı olarak duygularının bitmesi ve ayrılmak istemeleri gerekmektedir fakat yeni bir evlilik gerçekleştirmeleri mümkün değildir (Hamilton, 1822: 217). Amerika başlığı

altında yer alan Mox'lar arasında da evliliklerin kutlanmasında sade bir anlayış hakimdir. Törenin tamamı, tarafların karşılıklı rızasından ve müstakbel kocanın babaya veya gelinin en yakın akrabalarına sunduğu bazı hediyelerden oluşmaktadır (Hamilton, 1822: 290).

Gröndlilar arasında evlilik törenlerinin dikkat çeken yanı evlenen kızın bu evliliği zorla yapıyormuşçasına davranmasını beklemektir. Gröndli bir gelinin en asli görevi eşine bir erkek çocuk vermek olarak görülür ve eğer bunu yapamazsa eşi başka evlilikler de yapabilmektedir. Bu durum evlenecek olan kızlar arasında o kadar baskı oluşturmaktadır ki bir oğulları olana kadar çektikleri sıkıntılar yüzünden evlilik konusunda oldukça isteksiz olabilmektedirler. Eşine bir erkek çocuk verememiş olmak ise oldukça ayıplanan bir durumdur (Hamilton, 1822: 180-181). Bu durum evliliğin özellikle neslin devamı olarak görüldüğü için yapılabildiğini de göstermektedir.

Kahire'de ise evlenecek erkek için eş seçimi aile ya da diğer akrabalar tarafından yapılmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise aslında hamam kültürleridir. Genellikle kadınlar gitmiş oldukları hamamlarda gelin olarak alabilecekleri uygun bir genç kız bulmaktadırlar. Kız isteme töreninde rutin olaylar görülmektedir. Gelini erkek evine götürme törenleri ise oldukça ihtişamlıdır. Şarkılar ve danslar eşliğinde büyük bir eğlence ile gelin, dört kölenin taşıdığı ve altın, inci, elmaslarla süslü bir duvağın altında erkek evine getirilmektedir. Erkek evine geldikten sonra eğlencenin bir süre daha devam etmesinden sonra damat ve gelin birbirlerini ilk kez nikâh odasında görmektedirler. Gelin alma alayı kısmının bu kadar gösterişli olmamasıyla beraber alt sınıflar için bu törenin geçerli olduğu belirtilmektedir (Hamilton, 1822: 187-188).

Asya başlığı altında bahsedilen Koptanlar'ın geleneğine göre ise altı ya da yedi yaşına gelen kızların parmaklarına nişan yüzüklerinin takılabildiği söylenmiş ancak evliliklerinin ne zaman ve nasıl gerçekleştiğine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir (Hamilton, 1822: 188).

İran'da yapılan düğün gelenekleri tören yönünden diğer anlatılanlardan çok farklı değildir. Ancak bunun dışında eğer nişanlı gençler evlenmeden ölürse nikâh törenleri vefatlarında sonra gerçekleştirilmektedir. Erkek ve kızların genç yaşta ve kendi dinlerinden olmayan birini eş olarak seçmemeleri tavsiye edilmiştir. Kadın kocasıyla beraber olduktan sonra yirmi dokuz güne kadar başını ve yüzünü yıkamamalıdır. Ayrıca

kırkınıc gününü tamamlayana kadar da tahta bir kaba dokunmamalı ve kendi cinsiyle konuşmamalıdır (Hamilton, 1822: 191).

Hindistan'da bulunan Benares şhrinde yapılan evlilik törenleri ile ilgili anlatılanlara göre genç çiftler bir Bramin (din adamı), bir inek ve bir buzağının eşliğinde Ganj kıyılarına giderek burada hep beraber nehre inmektedirler. Töreni gerçekleştiren olan din adamına beyaz bir kumaş ile ii değeri eşyalarla dolu bir sepet verilmektedir. Din adamı kumaşı alarak kutsal kabul ettikleri ineğın her yerine sürer ve daha sonra ineğın kuyruğunu tutarak dua etmeye başlar. Bu esnada çiftler de hem ineğın kuyruğunu hem de damat din adamının elini, gelin de damadın elini tutmaktadır. Sonrasında ellerine değecek şekilde ineğın kuyruğunda su dökülmekte ve gelin ile damadın üst giysilerinin uçlarına düğüm atılmaktadır. Evlilik töreni bu şekilde tamamlanmış olmaktadır (Hamilton, 1822: 210).

Hint Adaları'nın çoğunda genç kızların evlenmeden önce bekaretlerini tapmış oldukları tanrılara adanmaktadır. Dekan'da ise gelin, damat ve akrabaları bir ateş yakar ve bu ateşin etrafında yedi kez dönerek evlilik ritüelini tamamlamış olurlar (Hamilton, 1822: 211).

in'de ise eş bulmaya yardımcı olan ve bu işi parayla yapan  patan kadınlardan bahsedilmektedir. Erkekler hayatlarını devam ettirecek oldukları eşlerini sadece bu kadınların anlatmasından bilirler ve evlilik gerçekleşene kadar birbirlerini görmezler. Tören günü gelin müzisyenler eşliğinde bir taht üzerinde taşınmakta ve eve geldiği zaman gelini tahttan damat indirmektedir. Gelin burada kadınlara emanet edilmekte ve kendi aralarında eğlenmeye devam etmektedirler. Aynı zamanda damatta kendi arkadaşlarıyla eğlencesinde devam etmektedir. Aslında düğün törenleri   gün süren bir yas günü ile başlamakta ve bu esnada beyaz giymek yasaktır. Yas sürecinin olması çocukların evlilik ile kendi yaşamlarına başlaması ve kendi yaşlılıklarının bir başlangıcı olarak kabul edilmekte ve yine bu yüzden törende tebrik alınmaktadır. Çinliler de çocuklarını erken yaşta evlendirme taraftarıdır ve doğdukları anda sözleri verilebilmektedir (Hamilton, 1822: 213-214). Doğdukları anda çocuklarının sözlerini vermeleri ve zamanı geldiğinde birbirleri ile evlenmeleri yönünde ailelerin ısrar etmeleri 'beşik kertmesi' olarak adlandırdığımız durumdan farklı bir gelenek değildir.

Asya Adaları başlığı altında toplanan düğün törenleri hakkında da oldukça farklı geleneklerden bahsedilmektedir. Ceylon'da düğün günü kız evinde yemek verilmekte ve çift aynı tabaktan yemek yerler bu esnada baş parmakları birbirine bağlanmaktadır. O geceyi kız evinde geçirdikten sonraki gün erkek evine giderle ve tören bu şekilde sonlanır. Java Adası'ndaki düğün törenleri iki gün iki gece olacak şekilde oldukça şenlikli kutlanmaktadır. Hem kızın hem de erkeğin arkadaşları bu düğün için oldukça fazla süs eşyası edinmekte ve bu iki gün boyunca damada gelini göstermemektedirler. Yine bir Java kadınının evlendiğinde tüm bebeklerini ya da çocukluğa dair süs eşyalarını yakması beklenmektedir. Genç kız ancak bu şekilde evliliğe hazır bir hale geldiğini etrafındakilere ispatlayabilmektedir. Amboyna Adası'nda ise kız anneleri çocuklarının sözlerini daha beşikteyken verebilmekte hatta babaya hediyeler sunularak gelin satın alınabilmektedir. Macassar Adası'nda rahip evlilik törenini gerçekleştirdikten sonra gelin, damat ve hizmetlerine bakacak olan bir kişi ile beraber üç gün bir eve kapatılmakta ve bu süreçte gelinin babasının evinde kutlamalar devam etmektedir. Üç günün sonunda ise damat gelini kendine evine götürmektedir. Phillipine Adaları'nda da yukarıdakilere benzer gelenek ve uygulamalar görülmektedir (Hamilton, 1822: 222-229).

Japonya'da Çinlilerin geleneklerine benzer törenler görülmektedir. Gelinin sunak önünde yakmış olduğu meşalenin yanında damadın da bir meşale yakmasıyla beraber tören başlamaktadır. Gelinin oyuncakları yakılmakta ve evlilik tanrısına kurban verilmektedir, böylece tören sona ermektedir (Hamilton, 1822: 230).

Sierra Leone'da, evlilik için farklı bir gelenek bulunmaktadır. Her şehirde evlenecek olan kızlar için bir tür yatılı okul olarak değerlendirebileceğimiz yerler bulunmaktadır. Kızlar bir yıl boyunca burada kalarak evliliğe dair görevlerini öğrenirler ve bu süreçten sonra evlilik pazarı olarak görülen yerlere giderek burada dans ederler. Evlenecek olan genç erkekler evlenecek oldukları kızları buradan seçmektedir. Bunun dışında bir kız doğduğu zaman ailesi tarafından da nişanlanabilmektedir. Tören esnasında ise kasabaya yaklaşan gelini almak için damadın arkadaşları gider. Burada sevinçlerini bağırarak, silahlarını ateşleyerek ve içerek gösterirler. Yaşlı kadınlardan biri gelini omzuna alır ve burada gelinin yüzünü örtülür çünkü bu andan itibaren gelini başka bir erkeğin görmemesi gerekir. Yaşlı kadının önüne örtü serilir, gelinin ayaklarının yere değmemesi önemlidir. Gelin erkek evine geldikten sonra gerdek esnasında eğer kızın

bakire olmadığı anlaşılırsa damat odayı terk etmekte ve bu durum ağlamalarla, dövünmelerle karşılanmaktadır. Ancak her şey yolunda giderse damat geceyi gelinle geçirmekte ve bakireliğin kanıtını sokaklarda gezdirmektedir (Hamilton, 1822: 238-239).

Bushmen'ler, Tambookie'leri ve Mambookie'ler arasında hiçbir evlilik şekli yoktur. Genç adam, sevdiği kişiye kur yaparak onu ikna etmeye çalışmaktadır. Burada önemli olan tek şey evleneceği kızın rızasıdır. Hatta annesi ile babasının rızasını almasına ya da onlara söylemesine gerek yoktur. Eğer evlilik gerçekleşirse o zaman onlara bir yay, ok, hançer veya deri çuval hediye ederek onlara bir ziyafet vermesi gerekmektedir (Hamilton, 1822: 246).

Gine kıyılarında genellikle evlilik törenleri pek fazla önemsenmemektedir. Ancak bu hiç evlilik törenlerinin yapılmadığı anlamını taşımamaktadır. Genç adam kendi geçimini sağlayabilecek duruma geldiğinde babası onun için bir eş aramaya başlamaktadır. Bir aday bulunduğu taktirde gelinin adayının ailesine haber verilmektedir. Rahip eşliğinde kadın, kocasına karşı sevgi ve sadakat yemini eder. Ancak damat sadakat yemini etmektedir. Eğer gelinin yaşı küçükse gelin, damat evine götürüldükten sonra iki kadın eşliğinde kocasının yatağına yatırılır ve bu işlem üç gece boyunca tekrarlanır. Sonrasında ise babasının evine gönderilir ve yaşını tamamlayana kadar burada kalır. Erkeklerin yirmi bazen de otuz karısı olabilmektedir. Eş sayısının çok olması saygınlığı artıran bir durum olarak görülmektedir (Hamilton, 1822: 253-255).

Negroland'daki Mundingo sakinleri çok genç yaşta evlenmekte olup birçok yerde olduğu gibi doğar doğmaz nişanlanmalar da görülmektedir. Daha sonra bu nişanı aileler ya da kız bozamamakta ancak erkek istemiyorsa bu nişandan vazgeçebilmektedir. Törende gelin, erkeklerin omuzlarında ve yüzü peçeli bir şekilde gerilir ve bu peçe düğün bitene kadar açılmaz (Hamilton, 1822: 262).

Etiyopya krallığı Bambouk'ta ise uygulanan tek bir tören vardır. Gelin, damat evinin kapısına geldiği zaman terliklerini çıkarır ve bir su kabağı su alır. İçeri girdikten sonra damada doğru yaklaşarak secdeye kapanır, ayaklarını su kabağına aldığı su ile yıkar ve kıyafetinin alt kısmıyla kurutur (Hamilton, 1822: 263). Bu tören aslında kadının evlilikteki yerini ve görevlerini göstermek için oldukça yeterlidir.

Cezayirliler arasında, genç bir adam evlenmeye karar verdiği zaman birkaç sığırla kızın yaşadığı çadıra gider ve eğer aile götürülen sığır sayısından memnun kaldıkları taktirde gelin, damada ait olan ata yerleştirilerek eve götürülmek üzere yola çıkarılır. Damadın yaşadığı yerin kapısına varır varmaz geline bir çubuk verilir ve bunu yere saplayarak aşağıdaki satırları tekrarlar:

"Bu çubuk yerde sabitlendiği gibi,

Ben de kocama görevle bağlıyım;

Sadece şiddet bunu çıkarabilir,

Öyle ki, ölüm dışında hiçbir şey beni onun sevgisinden alıkoyamaz."

Bu satırlardan da anlaşılacağı üzere gelin, kocasına olan bağlılığını ve sevgisini herkesin huzurunda dile getirmektedir. Daha sonra kocasının kendisine vereceği bir görevi yerine getirmeye istekli olduğunu göstermek için sürülerini suya götürüp getirmektedir. Evlilik gerçekleşikten sonra kadın peçe takmak zorunda olup bir ay boyunca kulübeden hiç çıkmamakta ve bundan sonra da her türlü bilgiden ve kamu işlerine katılımdan dışlanmaktadır (Hamilton, 1822: 273-274).

Amerika'da yer alan Massachusetts koyunda, erkek bir kadına âşık olduğunda, ilk önce durumu ebeveynlerine söyler ve onların rızası olmadan kolonide hiçbir evlilik gerçekleşmez. Eğer aileler tarafından bu durum onaylanırsa genç kadına kur yapmak için akşam evlerini onarır. Evde yaşayan diğer aile üyeleri her zamanki saatlerinde yatarlar ve gençleri yalnız bırakırlar. Geceyi birlikte geçirecek olan çift herhangi bir olasılığa karşı soyunmadan yatarlar ve birbirlerinden memnunsalra evlilik ilanları yayınlanır ve evlenirler, memnun olmadıkları durumda ise ayrılık gerçekleşir. Ancak kadının çocuk sahibi olduğu kanıtlanırsa, erkeğin onunla evlenmesi gerekir yoksa aforoz edilmektedir (Hamilton, 1822: 324).

Güney Amerika'da bulunan Paria'da töreni oluşturan tek şey gelinin ve damadın alındaki saçların kesilmesinden ibarettir. Rahiplerin çifti kutsaması ve eğlencelerle beraber işlem sonuçlanırdı (Hamilton, 1822: 346).

Güney Amerika Kızılderilileri için ise çift evleneceği zaman her iki tarafın akrabaları da davet edilmektedir. Gelen erkekler yanlarında genç çiftlere bir kulübe inşa

etmek için gerekli malzemeleri getirmektedirler. Kadınlar da erkeklerin yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılarlar. Akşam olduğunda ise kadın eşine sunulur ve tören sona erer (Hamilton, 1822: 377).

Buraya kadar bazen birbirinden farklı bazen de benzerlik gösteren örneklerle yer verilmiştir. Olabildiğince farklı ülkelerden örnekler değerlendirilmiş olup bu örnekleri daha da çeşitlendirmek mümkündür. Ancak konumuz gereği Türk Dünyası'ndan ve Türkiye'deki düğünlerden de bahsedileceği için diğer ülkelerden verilen bilgilerin yeterli olduğu düşünülmektedir.

Mehmet Ziya Binler, *Dünden Bugüne Türk Düğünleri*³ adlı çalışmasında birçok kaynaktan topladığı bilgileri aktarmaktadır. Aktarılan bu bilgilere göre Hunlarda görücü

³ Bu başlık altında değinilemeyen diğer Türk halkları için adı geçen çalışmadan yararlanmak mümkündür. Bu kaynak dışında elde edilebilecek bilgiler için bkz. Abdıldacan Akmataliyev, **Kırgız Folkloru ve Tarihî Kahramanlar**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2001, s.5-91. Sema Kılıçaslan, "Rodos Türkleri Halk Kültürü", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara, 2019, s.100-139. Mina Nameer Hamdı Hamamçı, "Irak/Kerkük Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2019, s.61-75. Elnaz Sardarinia, "Doğu Azerbaycan Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara, 2016, s.67-118. Fatih Balcı, "Kuzey Kıbrıs Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri ve Bunlara Bağlı İnanışlar", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Girne Amerikan Üniversitesi, S.B.E.**, Girne, 2013, s.89-113. Yavuz Köktan, "Gilan Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Sakarya Üniversitesi, S.B.E.**, 2008, s.142-214. Erol Eroğlu, "Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Sakarya Üniversitesi, S.B.E.**, 2008, s.160-228. Maha Alsaedi, "Bağdat Folkloru (Doğum, Evlenme, Ölüm Gelenek ve Görenekleri)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Karabük Üniversitesi, L.E.E.**, Karabük, 2021, s.94-133. Karimullah Oyghagh, "Afganistan'ın Tahhar Şehrinde Yaşayan Özbek Türklerinin Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi, T.A.E.**, Erzurum, 2019, s.98-129. Havva Uludağ, "Kazakistan'da Yaşayan Ahıska Türkleri'nin Folklorunun İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Arel Üniversitesi, S.B.E.**, İstanbul, 2018, s.81-83. Elma Husic, "Bosna Hersek Seona Köyü'nün Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi, S.B.E.**, Bursa, 2017, s.37-60. Rasim Mammadov, "Sürgünde Yaşayan Ahıska Türklerinin Folklor ve Etnografyası", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ardahan Üniversitesi, S.B.E.**, Ardahan, 2016, s.28-37. Rakhatai Shemaeva, "Kırgızistan'da Yaşayan Türkataların Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2016, s.105-111. Ramazan Etyemez, "Ahıska Türkleri Folkloru Üzerine Bir Araştırma (Kazakistan-Almatı Bölgesi)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi, S.B.E.**, Isparta, 2016, s.315-324. Riruz Fevzi, "Afganistan'ın Maymana Şehrinde Yaşayan Özbek Türklerinin Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi, S.B.E.**, Erzurum, 2013, s.60-73. Noorullah Nabil, "Afganistan'ın Kunduz İli Türk Boylarının Halkbilimi Monografisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E.**, Trabzon, 2021 s.89-119. Mairıhaba Wufuer, "Diasporada Yaşayan Uygur Türklerinin Düğün Kültürü Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Sakarya Üniversitesi, S.B.E.**, Sakarya, 2019.

usulü evlilikler olabildiği gibi kız kaçırarak evlenme de görülmektedir. Boylar arasında karşılıklı olarak birbirinden kız alma ve verme yani dünür olma anlayışı yaygındır. Üvey anne ile evlenme Hunlar arasında görülen diğer bir evlilik türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kalın ödemesi yapılan kadın artık erkek tarafının malı olarak görüldüğü için eşi öldüğü takdirde kayınbiraderi ile evlendirilebilmektedir. Göktürk kültürüne göre evlilik yapacak olanların ailelerin toplumdaki statüsü birbirine eşit olmak zorundadır. Ailelerin maddi durumlarına göre kız tarafına başlık ödediği söylenmektedir. Düğün ya da ‘törün’ yine her ailenin durumuna göre olabildiğince gösterişli yapılmaktadır. Türk-Moğol geleneklerinde aynı oymaktan kız alınmamaktadır. Alınacak olan kızın ailesine mutlaka başlık ödenirdi. Statü açısından birbirine denk olanların evlenmesi burada da geçerlidir. Bu açıdan denk olan bir erkek, kızı istediye o kız kendini isteyen kişiyle evlenmek zorundadır. Kocasını ölen kadın kayınbiraderlerinden biriyle mutlaka evlenmelidir. Kız istemeye bir kadın dünür olarak gönderilmektedir. Dünür olarak giden kadın şarap, koyun, ipek kumaş ve Buda’nın bir heykelini hediye götürür, aile kabul ederse koyun kesilir ve düğün günü belirlenirdi. Gelinin kırmızı renk giydiğinden özellikle bahsedilmektedir. Damat olacak kişi kızın ailesine belirli bir süre hizmet etmeliydi. Bu yüzden nişanlı damadın gelin evinde kalması yaygın bir gelenektir. Gelin çıkacağı gün ise evden gitmek istemez baba ya da ağabeyi tarafından ata bindirilmektedir. Gelinle güveyin saçları ebediyen birbirlerine bağlı kalmaları adına düğümleir. Düğünden sonra gelin üç gün hiçbir iş yapmamakta ve dışarıya çıkmamaktadır. Uygurların geleneklerine göre düğün zamanı gelinin yüzü kapatılarak ata bindirilir. Erkek evine varıldığı zaman kızla beraber gelen akrabaları gelini kaldırır ve ayağını eşige değdirmeden içeriye sokmaktadırlar. Gelin odaya geldikten sonra önce yüzü açılır, ardından saçları örölür. Budist din adamı gelerek dualar eder, gelin ve damada bir parça tuzlu suya batırılmış ekmek yedirilir. Kuman-Kıpçakları törelerinde de başlık bulunmaktadır. Başlık için ‘juluv’ ifadesi kullanılır. Sağdıç için ‘satuçes’ kelimesinin

Saida Burhanidinova, “Fergan Türklerinin Doğum, Sünnet, Düğün ve Ölüm Merasimleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara, 2009, s.34-69.

Gülzana Nauanova, “Kazak Türklerinin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ardahan Üniversitesi, L.E.E.**, Ardahan, 2020, s.131-184.

Aleksandra Tcyganova, “Nurlat Bölgesi (Tataristan) Çuvaşlarının Gelenek ve Görenekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, L.E.E.**, Ankara, 2021, s.35-52.

Alime Okumuş, “Orta Asya Türk-İslâm Devletlerinde Evlilikler ve Evlilik Gelenekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi, S.B.E.**, Konya, 2019.

kullanılıyor olması sağdıçlık geleneğinin varlığını ispatlar niteliktedir. Selçuklular döneminde evlenmek ‘kavuşmak’ olarak ifade edilmektedir. İki aile arasında aracı olanlar ‘arkuçı’ ya da ‘savçı’ olarak adlandırılmaktadır. Başlık parasının yanı sıra ‘südlük’ olarak verilen bir elbiseden bahsedilmektedir. Bu ifade süt hakkı olarak anneye verilen hediyenin o dönemde de var olduğunu göstermektedir. Çeyiz bu dönemde de olmaz olmaz bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Aktarılan bilgiye göre Selçuklu Melikesi’nin çeyizlerini 130 deve, 74 katır ve 30 beygir taşımıştır. Gelinlerin yüzüne örtülen duvağa ‘didek’ denilmektedir. Gerdekten sonra da ziyafetlerin veriliyor olması aklımıza ‘duvak düğünü’ geleneğini getirmektedir. Gelin olan kişinin ailesini ziyaret edebilmesi için evliliğin üzerinden belirli bir zaman geçmesi gerekmektedir (2015: 15-25).

Osmanlı döneminde seçilecek olan kızı; tanıdıklar, akrabalar, komşular önerebileceği gibi bu işi para karşılığında yapan aracılar da bulunmaktadır. Bu araçılara ‘kolcu’ denilmektedir. Bu durum ile Ordu ili geleneksel düğün törenleri esnasında da karşılaşmış olduğumuzu belirtmek gerekir. İlgili bölümde de değinileceği üzere yörede bu işi yapan kadınlara ‘hacana ya da hacı ana’ denilmektedir. Kadınlar, kız bakmaya özellikle sefer ve muharrem aylarında gitmemektedir. Bu ayların uğursuzluk getireceğine inandıklarından dolayı hayırlı bir işin bu aylarda yapılması uygun görülmemektedir. Yeşil renk murada ermiş olma anlamına geldiğinden dolayı kız görme esnasında gelin adayına özellikle bu renkte kıyafet giydirilmemektedir. Görücülerin karşısına çıktıktan sonra kızın kekeme olup olmadığını anlayabilmek adına kızı olabildiğince konuştururlar. Bu esnada kızın her hareketi dikkatle incelenerek saygısı ve terbiyesi kontrol edilmektedir. Söz kesme esnasında anlatılanlara göre bu dönemde de yatak odasını kız tarafı hazırlamaktadır. Daha doğrusu erkek tarafının ‘ağırlık’ adı altında ödemiş olduğu para kız tarafına verilirse o zaman odanın hazırlanması için gerekenleri kız tarafı yapmaktadır. Ancak bazen kız tarafının ağırlık parasını da talep etmeden bu konuyla ilgili hazırlıklarını kendilerinin yaptığı anlatılmaktadır. Nişan merasiminde kıza bohça götürme geleneği bu dönemde de yapılmaktadır. Nikâh bu dönemde özellikle kız tarafının evinde kıyılmakta ve nikâh esnasında tarafların kendileri değil vekilleri bulunmaktadır (Bey, 1995: 106-111).

‘Cihaz gönderme ya da alma’ olarak adlandırılan olay kızın çeyizlerinin erkek evine götürülmesidir. Bu işlemin özellikle bir pazartesi günü yapılması gerektiği özellikle

vurgulanmıştır. Çeyizler erkek evine ulaşmadan önce abdestli olan bir kadın elinde bir dilim ekmekle kız evinden erkek evine giderek çeyizlerin gelmesini beklemektedir. Ayrıca gönderilen bu eşyaların eve yerleştirilmesi işlemini kız tarafı yapmaktadır. Kızın çeyizi olabildiğince çok tutulmaktadır. Çünkü kız için çeyiz çok önemlidir ve mümkünse dillere destan olması beklenmektedir. Gelin olan kıza yeni geldiği evde iki adet oda gösterilmektedir. Bu odalardan bir tanesi yatak odası diğeri ise geline ait olan odadır. İç güveyi olarak gerçekleşecek olan evliliklerde düğün kız evinde yapılmaktadır. Fakat böyle bir durum söz konusu değil ise o zaman düğün erkek evinde gerçekleşmektedir. Düğün için mutlaka perşembe günü tercih edilmelidir. Perşembe günü gerçekleşen bu düğüne ‘yüz yazısı’ ya da ‘velime cemiyeti’ denilmektedir. Bugün gelinin yüzüne elmaslar yapıştırılarak süslendiğinden dolayı yüz yazısı olarak adlandırıldığı söylenmektedir. Velime ise düğün yemeği anlamında kullanılan bir kelimedir. Düğün günü gelen misafirlere yemek çıkarıldığından bahsedilmesinden dolayı bugünün özellikle halk arasında ‘velime cemiyeti’ olarak adlandırılması gayet doğaldır. Bel bağlama işlemi ile ilgili büyük bir farklılık olmamasına rağmen bu dönemde ‘şal kuşatma’ olarak adlandırılmaktadır. Gelin alma günü damat gelin almaya gitmemektedir. Gelin erkek evine geldiğinde çevresi kapatılarak kimseye gösterilmektedir. Yatsı namazı kıldıktan sonra ‘yenge’ olarak adlandırılan kişi gelin ile damadı el ele tutuşturur, sonrasında damat sağ ayağı ile gelinin sol ayağına hafifçe basar. Damada içmesi için kahve hazırlanır, bu esnada damat gelin ile konuşmaktadır. Daha sonra kendisine yüz görümlüğünü sunar. Yüzü açılan gelin konuşmaya başlar ve bunu dışarıdan duyan yenge yemeleri için onlara ikramlık getirir. Yarım saat sonra ise gelerek sofrayı kaldırır. Bir saat sonra yeniden gelerek gelinin kıyafetlerini değiştirmek üzere farklı bir odaya götürür. Sonrasında gelin ile damat baş başa bırakılmaktadır. Sonraki gün ‘paça günü’ olarak adlandırılmaktadır. Damat evden olabildiğince erken çıkarak kayınvalidesinin ve kayınpederinin elini öpmeye gitmektedir. Yarı düğün günü sayılan bugünde de misafirler ağırlandırmaya devam etmektedir⁴ (Bey, 1995: 113-134).

Tatar gençleri genelde görüşüp tanışarak evlenmektedir. Ancak gençler birbirini tanıyorsa dahi görücülük eden arada bir kadın ya da bir erkek bulunmaktadır. Görücü

⁴ Burada saray çevresindeki düğün törenlerine değinilmemiştir. Bunun en önemli nedeni çalışmanın belirli gruplar çevresinden ziyade genel olanı yansıtmasıdır. Osmanlı saray düğünleri hakkında daha detaylı bilgi almak için Sûrnâmelere bakılması daha doğru olacaktır.

olarak giden kişi ‘yavçı’ ya da ‘başkoda’ olarak adlandırılmaktadır. Sibiryâ Tatar geleneklerine göre ise görücünün giderken eline aldığı uzun bir sopanın ucuna yazma bağlanır ve böylece görücü olduğunu göstermektedir. Kız bakmaya gidecek olan görücü çarşamba ya da cuma günlerini tercih etmekte salı gününün uğursuzluk getireceğine inanıldığından tercih edilmemektedir. Aktarılan bilgilere göre isteme esnasında dil gizleme yapılarak kötü ruhlardan korunacağına inanılmakta ve bu yüzden direkt olarak gençlerden bahsedilmemekte benzetme yapılarak (“Sizde bir bülbül varmış bizde de bir şahin var” gibi) isteme yapılmaktadır. Kalın ve süt hakkı olarak para ya da hediye, erzak gibi şeylerin verildiği görülmektedir. Kız istemeden sonra söz kesimi yapılmakta ve buraya kadar kız birkaç defa istenmektedir. Söz kesme esnasında taraflar birbirine hediye olarak havlu vermektedir. Havlunun düğünün simgesi olduğu belirtilmektedir. Ordu ili geçmiş geleneklerinde de söz kesme günü kız tarafının da hediye olarak havlu verdiği bilinmektedir. Düğün günün bir gün önce gelin hamamı yapılır ve gelin hamamdayken çeyizleri damat evine gönderilmektedir. Tatar Türklerinde kına yakma geleneği bulunmamaktadır. Düğün ise genellikle kız evinde yapılmakta ve erkek evinden özellikle damadın annesi ve babası bu düğüne katılmaktadır. Kerşin Tatarlarında ise anne babayı temsilen başka bir çiftin geldiği söylenmektedir. Bu durumda gösteriyor ki geleneklerde gruplar arasında değişiklik olabilmektedir. Dini nikâhın yapıldığı esnada evlenecek olan çiftin yerine başkalarının vekalet ettiği söylenmektedir. Kazan Tatarlarında düğünlerin kadın ve erkek ayrımı gözeterek yapıldığından bahsedilmektedir. Kazan ve Mişer Tatarlarında gerdeğe erkek evinde girildiği ifade edilmiştir. Buradan da gerdeğe kız evinde de girilebileceği anlaşılmaktadır. Güveyin kız evine geldiği durumlarda ise burada geçireceği zaman dilimi kısıtlıdır. Bu süre tamamlandıktan sonra gelin erkek evine götürülmektedir. Gelin, erkek evine getirilip içeri alındıktan sonra ilk önce ocağa götürülür ve buraya el sürerdi. Bu geleneğin ateşe tapma inancından geldiği ve gelinin artık bu ocağın koruyucusu olarak görüldüğü belirtilmektedir. Bazı gruplar arasında gelin duvak açma töreni yapılana kadar yüzü örtülü beklemekte bazı gruplar arasında ise bu durumla karşılaşmamaktadır. (Çetin, 2009: 86-109).

Hazar Türk geleneklerinde başlık ve kalın uygulaması “seraliş” olarak adlandırılmaktadır. Şehirlerde evlenecek olan kızlara fikirleri sorulmakla beraber köy yerlerinde bu durumla karşılaşmamaktadır. Evlenecek olan kızın yaşı gelmiş ancak

evlenemiyorsa kısmetinin açılması için mollalara götürme, bez bağlama, kilit açma gibi uygulamalar vardır. Hatta Derbent-Dağıstan bölgesinde ‘Kısmet Piri’ bulunmaktadır. Kız isteme merasimini ‘küçük toy’ olarak adlandırırlar ve kız istemeye giderken erkek tarafının ailesi yanına mutlaka ‘aksakal’ dedikleri yaşlı insanlardan kişileri alırlar. Allah’ın emri ve Peygamberin kavli ile kız isteme gerçekleşikten sonra ailede olumlu ise ‘küçük toy ya da şirinihori’ olarak adlandırılan nişan töreni planlanmaktadır. Kız tarafı izin verirse düğünden önce dini nikâhları kıyılır ve çiftler görüşebilir ancak bunun dışında cinsel münasebette bulunamazlar. Düğünler ‘gelin toyu’ olarak adlandırılır. Bu törenler, şehirlerde bir gece düğün salonlarında kutlanmakta ve çeyize de çok fazla önem verilmemektedir. Köylerde ise kızın çeyizi mutlaka yapılır ve bu çeyizler sergilenir. Sadece kızın bohçaya koyulan kıyafetleri ve diğer eşyaları kimseye gösterilmemekte ve kızın annesi tarafından başının üstünde taşınarak erkek evine götürülmemektedir. Kına törenlerinde dikkat çeken en önemli taraf ise bu törenin, düğünden yedi gün önce yapılması ve kınayı kayınpederinin yakmasıdır. Düğüne kadar yedi gün boyunca erkek evinde eğlenceler devam etmektedir. Düğüne gelen konuklar durumlarına göre hediye getirmekte olup hediye getirme işlemine ise ‘senek’ denilmektedir. Geleneksel Ordu düğünlerinden bahsederken değineceğimiz güreşlere Hazar Türkleri geleneklerinde de rastlanmaktadır. Gelin baba evinden çıkarılırken su dökülmektedir. Ordu ili ile benzerlik gösteren diğer bir gelenek ise gelinin, erkek evine geldikten sonra kayınpederinin kendisine hediyelik bir şeyler sunmasıdır. Eve girdikten sonra ise gelin, ocağa götürülür ve ocak öptürülür. Öğleden sonra ise geleneksel ‘buzkaşı’ oyunu oynanmakta ve damat tarafından kazanana ödül verilmektedir. Akşam yemeğinden bir süre sonra ise gerdek için gelin ve damat yalnız bırakılır. Ancak gelini götüren yengeler gelini teslim etmeden önce mutlaka bahşiş alırlar. Gerdek gecesi en önemli konu gelinin kız olmasıdır. Bu durum mutlaka şart olarak görülmektedir (Kalafat, 2007a: 26-31).

Karakalpak Türklerinde evlilik türü olarak kaçırma yöntemi bir gelenek olarak değerlendirilebilir. Çünkü evliliklerin çoğu bu yöntem ile gerçekleşmektedir. Bu evlilik türünün bu kadar yaygın olmasına rağmen yine de doğru olanın kızın istenilmesi olarak görülmekte olup bunun dışında berdel olarak adlandırdığımız ve adına ‘karşılıklı akraba’ veya ‘karşı kuda’ dedikleri evlilik türüne de rastlanmaktadır. Levirat örneğine Karakalpak’lar arasında rastlanmaktadır. Her ne kadar ‘beşik kertme’ yönteminin olduğu

söylense de gençlerin evlilik çağlarında bu duruma pek fazla itibar etmedikleri söylenmektedir. Eğer evlilik akrabalar arasında gerçekleşecekse bu akrabalığın kesinlikle baba soylu taraftan olmaması gerekmektedir. Çünkü baba soylu taraflar birbirine kardeş olarak sayılmaktadırlar. Yörede ‘yenge alma’ olarak adlandırılmaktadır. Normal evliliklerde gelinin kız çıkmaması durumunda baba evine gönderilmesi burada kızlık konusuna önem verildiği gösteren bir durumdur. Olumsuz olarak görebileceğimiz tüm bu geleneklere rağmen bir kız istendiği taktirde mutlaka fikri sorulmakta ve onayı alınmadan sözü verilmemektedir. Aileler, çocuklarını genellikle Türk ailelerin çocukları ile evlendirmek isterler. Rus kızı alınabilir ancak Rus’a kız vermek tepki gösterilen bir olaydır. Kız isteme, ‘görücülük’ olarak adlandırılmakta daha sonra ise söz kesilmektedir. Söz ile nişan arasında istenen süreye ‘vade’ denilmektedir. Bu süre zarfında hazırlıklar tamamlanmakta daha sonra ise nişan merasimi gerçekleşmektedir. Kalın, ana hakkı ya da süt hakkı olarak adlandırılan gelenek ile burada da karşılaşılır. Sandık üzerine oturma geleneği ise ‘sandıkacı hakkı’ olarak adlandırılır. Baba evinden erkek evine getirilen gelin, evin eşiğinden içeriye girince aile fertleri ile tanıştırılmaktadır. Bu tanışma esnasında gelin, herkesi başıyla selamlar ve selamlanan kişiler geline para verir. Gelinin bereketli olması adına erkek evi kız evindeki, kız evi erkek evindeki kişilerin yüzüne su serpmektedirler. Bu uygulamayı yaptırmak istemeyenler ise su serpenlere para vermektedirler. Gerdeğe girmeden önce ise damadın başarısız olmaması adına odanın girişinde hem gelin hem de damat üç defa ateşten atlarlar. Bu yöntem ile onlara zarar verecek olan cinlerden korunulduğuna inanılır (Kalafat, 2007a: 77-79).

Karapapah geleneklerine göre Türklerde, erkekler doğuştan ‘bey’ olarak kabul etmektedir. Evlenerek yeni bir ocak kurması ise onun beyliğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden de damat ‘bey’ olarak adlandırılmaktadır. Aras Vadisi Türk düğünlerinde sıkça görüldüğü söylenen ‘Bey Şah’ı olarak adlandırılan gelenek ile Karapapah düğünlerinde de karşılaşılmaktadır. ‘Bey Şah’ı, her ağaçtan yapılabilmesinde rağmen genellikle çam ağacı tercih edilmekte ve dokuz dallı olmaktadır. Bey Şah’ı özellikle bekar olanlar arasından seçilen sağdıcin evinde hazırlanmaktadır. Aras Vadisi geleneklerine göre yetim kişiye de sağdıçlık görevi verilmemektedir. Borçalı yöresinde ise eğer ağaç yoksa ve bey şahı yapılamamışsa bunun yerine ‘honça’ yapılmaktadır. Honça, bir sininin içerisinde kına, çeşitli tatlılar, takılar ve altınların konularak erkek

evinden kız evine gönderilmesidir. Gelinin erkek evine getirildiği gece gelinini yüzü kimseye gösterilmez ve damat ile karşılıklı oynatılır. Bu gece damat mutlaka ciddi olmalı ve kesinlikle gülmemelidir. Toplulukta bulunan kişiler arasında damadı güldürmeye çalışanlar olur ve damat gülerse ceza kesilir. Yine bu gece de ‘keçibörd’ olarak adlandırılan erkekler, kadın ya da polis kılığına girerler. Kızın babası kesinlikle bu düğünde oynamamalıdır. Ayrıca düğünden sonra kızın ailesi bir yıl boyunca yanına gelemez ve kız da aynı sürede aile evine gidemez. Ordu ilinde geleneksel düğün törenlerinde sıklıkla bahsedilen ‘yaşmak’ geleneğinin burada da yagın olduğunu görürüz. Gelin yaşmaklanarak kayınvalidesinin ve kayınpederinin yanında konuşmamaktadır. Burada yaşmak gelinin ağzını kapatmak, konuşmasını ya da cevap vermesini engellemek için bir tür engel olarak kullanılmaktadır. Eşler birbirlerine kesinlikle isimleri ile seslenemezler. Bu durum da gelinin cevap vermesi kadar ayıp karşılanmaktadır. Ancak bu durumun aşağılamak ya da hor görmek amacı ile değil isimlerin saklanarak görünmeyen kötü ruhlardan korunma amacının güdüldüğü söylenmektedir. Bunun yanı sıra elbette büyüklere saygı olarak da bunların yapılması doğru görülmektedir (Kalafat, 2007a: 96-98).

Kumuk Türklerinde beşik kertmesi ‘beşikten belgilenen’ olarak adlandırılmaktadır. Kız kaçırarak evlenme türüne kesinlikle karşı çıkmakta ve bunu yüz kızartıcı bir ayıp olarak görmektedirler. Kumuklar arasında levirat evliliğe çok nadir rastlanmaktadır. Ordu ilinin bazı yerlerinde gelinin erkek evine geldiği zaman sırtına sert bir cisim atılması olarak görülen geleneğin bir benzerine de burada rastlanmaktadır. Gelin babasının evinden çıkacağı zaman arasından taş atılmaktadır. Bu işlemin amacı aşağılamak değildir. Gelinin baba evine dönmemesi ve gittiği yerde atılan cisim kadar ağırlığının olması amacı ile yapılmaktadır. Gerdek gecesi çarşaf gösterme Kumuklar arasında da yapılan bir uygulamadır. Erkeğin karısına ismi ile hitap etmesi bir uğursuzluk örneği olarak görülürken aynı zamanda kadının da kocasının adını söylemesi atalara karşı yapılan bir hayasızlık olarak değerlendirilmektedir. Kumuklar arasında ‘gebin’ olarak adlandırılan dini nikah Tabasaran Türklerinde ise ‘kebir’ olarak adlandırılmaktadır. Tabasaranlar ve Avarlar arasında levirat türündeki evlilik normal karşılanmaktadır. Terekeme Tük geleneklerine göre ise gelin, eşikten girerken mutlaka sağ ayağını kullanmalıdır. Bunun bereket getireceğine inanılmaktadır. Eşiğin önünde bulunan

baltanın ise kötü ruhları korkutacağına ve oraya yaklaştırmayacağına inanılmaktadır. (Kalafat, 2007a: 114-134).

Nogay Türkleri arasında söz vermek ve bu sözü tutmak çok önemlidir. Bu yüzden çocuklar doğup beşik kurtmesi olarak söz verildiyse bunun muhakkak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Gelin olacak kııda aranan en önemli üç özellik; çok çalışkan, marifetli ve törelerini iyi bilen biri olmasıdır. Küçük toıdan sonra ‘şeytan öıbes toı (şeytan geçemez toı)’ yapılmaktadır. Bu aşamada yaşlılara gidilerek yıldızlara bakılır. Düğün için uygun tarih burada belirlenmektedir. Sonrasında ise ‘İkon Toy (Büyük Toy)’ yapılmaktadır. Gerdek gecesi damadın börtü kaçırmakta börtü almak için ise hediye verilmektedir. Gelinin yüzü kapalı olur ve gelini görmek isteyenler takı takmak zorundadır (Kalafat, 2007a: 146-147).

Balkar/Malkar Türkleri arasında yakın evlilik görülmemektedir. Özellikle evlenecek olan çiftlerin yedi kuşak babası sayılmakta ve aralarında akrabalık bağıının olmamasına dikkat edilmektedir. Evlenecek olan çiftler mutlaka damadın babasının evinde bir süre yaşamalıdır. Bu süre iki ya da üç ay olabileceğı gibi bazen bir seneyi de bulabilmektedir. Ancak bu süre dolduktan sonra gençler kendi evine geçebilmektedir. Kalın verme geleneğıne burada da rastlanmaktadır (Kalafat, 2007a: 151-).

Ahıska Türk geleneklerine göre; Bişkek’te yaşayanlar arasında kısmeti kapalı olan kıızlara ‘kilitli’ denilmektedir. Bahtının açılması adına kilit açma yapılmaktadır. Gelin erkek evine geldiğı zaman arabadan inerken ayağıının altına tabak koyularak kırılması beklenmektedir. Daha sonra ise ‘dil kesme’ geleneğı uygulanmaktadır. Gelinin yüzü açıldığı zaman gelinin insafının mı yoksa dilinin mi kesilmesini istersiniz diye sorarlar. Burada kayınvalide dilinin kesilmesini talep eder. Elbette buradaki işlem gerçek değil mecazi bir anlam taşımaktadır. Gelinin elinin bereketli olması adına eli bala batırılır ve kapıya sürdürölür. Artvin’de yaşayan Ahıska Türkleri arasında nişan esnasında hediyeleşme işlemine ‘hediye değıştirme’ denilmektedir. Gelin aile evinden çıkmadan önce damadın yengesi gelin evinden bir eşya almakta ve ata bindikten sonra bunu çıkarıp göstermektedir. Ordu ilinde de gelin evinden habersiz eşya almakla ilgili anlatılanlar vardır. Amasya’da yaşayan Ahıska Türkleri arasında ise ‘yolunu görmek’ denilen bir uygulama vardır. Burada köyün gençlerine düğünde zorluk çıkarmaması adına para verilmektedir. Bu paraya ise ‘zor zap parası’ denilmektedir. Gelin eve geldiğinde sağdıç,

evin damından çömlek atmaktadır. Çömleğin içerisinde bozuk para ve çerez bulunmaktadır. Bekar olan gençler bu bozuk paradan alıp saklarlar ise kismetlerinin açılacağına inanılmaktadır. Gelinin duvağı takıldıktan sonra bir tabak buğday hediye edilir ve gelin, bunu tarlasına serper. Bunun bereketi artıracığına inanılmaktadır. Gelinde aranan üç özellik vardır; az yemek, az uyumak ve az konuşmak. Az konuşan gelin büyükleri ile konuşmaktan çekinir. Bunun karşılığında ise büyüklerin bu terbiyesinden hoşnut olması sonucunda onu ödüllendirmek adına ‘dil bağı, rızalık’ denilen hediye verilmektedir (Kalafat, 2007a: 204-208).

Bulgar Türk geleneklerinde ayna oldukça dikkat çeken bir eşyadır ve özellikle bu konu üzerinde durulmaktadır. Gerdek gecesinde ayna oda da mutlaka bulundurulur ve onun büyüleyici bir gücü olduğuna inanılır. Genç kızlar sandık hazırlarken genellikle ilk çeyiz olarak ayna alırlar. Gelin karşılaşması esnasında ayna kullanılmakta ve böylece yeni evine aydınlık getireceğine inanılmaktadır (Kalafat, 2007a: 236-237).

Bulgaristan’da yaşayan Şumnu Türkleri geleneklerinde istenilecek olan kızda aratılan en önemli kriter uysal olması, asi gelmemesidir. Kismetinin kapalı olduğu düşünülüyorsa hocalara götürülüp okutularak kismet açma yapılmaktadır. Gerdek gecesine şaka yapmak maksadıyla damadın ayakkabısı saklanmaktadır. Şumnu Türkleri, gelin hamamı yapma konusuna önem vermektedir. Hamama gitmeden önce gelinin ayak kınası yakılmaktadır. Ailelerin maddi durumlarına göre hamam tamamen kapatılabilmektedir. Hamamda eğlence sırasında gelin, gelen her misafirin başından bir tas su dökmektedir. Gelin erkek evine geldiği zaman eşikten geçmeden önce ayağının önüne bereket getireceği düşüncesi ile su dökülmektedir. Eşlerin birbirilerine isimleri ile seslenmeme geleneğiyle burada da karşılaşmaktadır. (Kalafat, 2007a: 261-264).

Gagauzlar arasında çiftlerin genellikle anlaşarak evlendiği söylenmektedir. Buna karşılık kaçarak evlenmeler de olabilmekte ancak her iki tarafın ailesi içinde bu durum pek hoş karşılanmamaktadır. Gagauzlar’da da yedi boy sayma geleneği vardır. Yedi soy içerisinde bulunan biriyle evlilik gerçekleştirilmez. Levirat evlenme geleneği burada yoktur. Eğer çocuklar sadece kız ise kızlardan bir tanesi mutlaka iç güveysi olarak evlendirilir. Bu durum dışarısında gelin erkek tarafına gitmektedir. Burada da gençler yeni ev açsalar dahi belli bir süre damadın ailesi ile yaşamak zorundadırlar. Kaçmanın olmadığı evliliklerde ‘aclama’ yapılmaktadır. Bir kadın tutulur ve kız evine gönderilir,

böylece kız tarafının ağzı aranmaktadır. Kız isteme, ‘bizde bir avcı, sizde bir kuş var’ diyerek gerçekleştirilir. Kız tarafından olumlu bir cevap alındığı takdirde ‘cehizlenme’ yani yapılacak olan eşyaların belirlenmesi yapılmaktadır. Türk düğünlerinde önemli bir simge olan bayrak burada sık karşılaşılan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem gelin hem de damat evinini bayrakları bulunmaktadır. Bu bayraklar birbiri ile karşılaştığı zaman gelin evinini bayrağı yedeğe alınır. Bu durumda damadın üstlüğünün kabulüdür. Gelinin saçları belekler halinde örülmekte ve aralarına renkli ipler ya da boncuklarla süsler yapılmaktadır. Burada kullanılan her renkli ip farklı bir anlam taşımaktadır. Güvey tıraşının yapıldığı esnada daha önce bahsetmiş olunan ayna simgesi ile burada da karşılaşmaktadır. Güvey tıraşında damat kendisine ‘güvey aynası’na baktırılmaktadır. Gagauzlar arasında bir saç olarak görülen damadın başına ekmek kırma uygulaması vardır. Kırılan bu ekmek kısımetleri açılması için daha çok gençlere dağıtılmaktadır. Ayrıca bereketi de simgelemektedir. Gagauz düğünlerinde pazartesi akşamı damadın annesi ile babası temsilen ölmekte daha sonra gelin ve damat tarafından kaldırılmaktadırlar. Ayrıca burada özellikle pazartesi gününün belirtilmesi ile düğünlerin belirli günlerde yapıldığı da anlaşılmaktadır. Komşular damadın annesinin ve babasının ayaklarına çamur atmaktadırlar. Gelin ve damat ise ayaklarını yıkayarak daha sonra bu suyu içmektedirler. ‘Gelin peşkiri’ni gelin ve damat birer uçtan tutarak ayaklarını kurularlar ve bir ayağın çorabını damat, diğer ayağın çorabını gelin giydirir. Pazartesi akşamı yapılan bir diğer uygulama ise ‘hamura gitme’dir. Erkek evi kız evinden hamur almaya gider ve daver yani damadın ağabeyi ya da yakını bu uygulamaya giderken boynuna aşık kemiği, demir parçası, domuz kulağı ve kırmızı acı biberden yapılmış olan özel bir kolye asar. Gerdek gecesi çarşaf gösterme mutlaka yapılır ve kız olmayanlar ya baba evine gönderilir ya da intihar ederlerdi. Kızlar baba evlerine gönderilirken saçları erkek tıraşı yapılmakta veya eşeğe ters olarak bindirilmekteydi. Gerdek kapısının önünde kırk adet tabak kırılmakta ve kırk elekten un eleme işlemi yapılmaktaydı. Tabak kırma ses çıkaran bir işlem olduğu için burada kötü ruhların korkutulması için yapıldığı söylenmektedir. (Kalafat, 2007a: 289-298).

Kazak Türkleri arasında serbest olarak görülen kızlara ‘Ruslaşmış kızlar’ denilmektedir. Aileler genellikle bu tarz kızları gelin olarak almak istememektedirler. Kökleşmiş aileler bu tarz kızları istemedikleri gibi damat için de Müslüman olması

koşulunu şart göstermektedirler. Daha önceki örneklerde olduğu gibi burada da akraba evlilikleri tercih edilmemekte ve yedi ata sayılma işlemi yapılmaktadır (Kalafat, 2007a: 357).

Kaşkayilerde düğünler üç, beş hatta yedi gün sürmektedir. Fakat Kaşkayiler arasında evlilik töreninde en dikkat çekici olay nikâh esnasında mollaya ihtiyaç duyulmamasıdır. Mollanın kıydığı nikâh ‘Arap işi’ olarak görülmekte ve evlenen çiftler adları ile babalarının bu işe razı olduğuna dair bir kâğıt yazmak yeterli görülmektedir. Çeyiz sergilemek burada ayıp görülmektedir. Ayrıca kına gecelerine damat katılım göstermemektedir. Ocak kültürünün önemini gösteren farklı bir uygulama olarak gelin baba evinden çıkınca üç defa evin etrafında tur atar ve baba ocağını öper. Gelinin atının terkine erkek çocuk bindirildiği takdirde ilk çocuğunun da erkek olacağına inanılmaktadır. ‘Toyhane’ olarak adlandırılan erkek evinde de ocak kültüründen örnek görülmektedir. Düğünün ortasında bulunan ocaktan ateş alınmakta ve bu ateş ile damadın ocağı yakılmaktadır, yakılan bu ocaktaki ateşin düğün bitene kadar sönmemesi gerekmektedir (Kalafat, 2007b: 45-47).

Şahseven Türk geleneklerin göre evlilik ‘adaklanma’ yani nişan töreni ile başlamaktadır. Nişan ile nikâh töreni arasında dinî bayram var ise o zaman erkek tarafı kız tarafına koç, altın ya da hediyelik kumaş göndermektedir. Bu gelenek Ordu ilinde de bulunmaktadır. Kınadan sonraki gün gelinin hamama götürmek âdettendir. Gelinin evden çıkacağı zaman bel bağlama işlemini erkek tarafından biri gerçekleştirmektedir. Bu durum diğer Türk topluluklarına göre farklılık göstermektedir. Kız evden çıkarıldıktan sonra ayna tutma yapılmaktadır. Böylece gelinin aydınlık bir geleceği olması temenni edilir. Gelin erkek evine getirildikten sonra başına dilimlenmiş fakat dilimleri bütünden ayrılmamış bir elma atılmaktadır. Özellikle bu meyvenin tercih edilmesinin nedeni elmanın döl ve bereketin simgesi olarak görülmesidir. Geline ‘ayak bastı’ yapılmaktadır. Bu uygulama aslında bir yılını dolduran gelinin baba evine gitmesidir. Ayak basma gerçekleştirildikten sonra birçok Türk geleneğinde görülen ‘dil açma’ yapılmaktadır (Kalafat, 2007b: 100-104).

Ayrımlı Türkleri başlığı altında Batı Azerbaycan’ın kırsalda kalan bölgelerinde kız çocuklarının 9-10 yaşlarındayken evlendirildiği söylenmektedir. Kız isteme sırasında eğer kız tarafı çay ve tatlı ikramı yapıyorsa cevapları olumlu görülmekte ancak bu

ikramlar yapılmıyorsa olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Cuma günü erkek evinden kız evine sini götürülmektedir. Daha önce ‘honça’ olarak adlandırılan bu gelenek burada ‘pergar’ olarak adlandırılmaktadır. (Kalafat, 2007b: 270-271).

Irak’ta yaşayan Türkmeneli Türk geleneklerine göre kızın sandığında mutlaka Kur’an-ı Kerim bulunmaktadır. Damat gerdeğe girmeden önce elini bekar birinin sırtına sürer ise bu kişinin de kısmetinin açılacağına inanılmaktadır. Gerdeğe girildikten sonra damat ya silahla ateş eder ya da çarşafı gösterir. Bu yöntemlerle gelinin kız olduğu ve bir sorun olmadığı aslında etrafa haber verilmektedir. Gelinin kız çıkmadığı durumlarda ise ne yazık ki kızın ailesi tarafından gelin vurulmaktadır. (Kalafat, 2007b: 327-328).

Kazan Tatarlarında nikâh gününde geline, gerdekten sonra damada (kiyeve) ve gerdekten öncede sağdıca (iyeve) hamam tertip edilmektedir. Bunun dışında kız evinde düğünden önce de bir hamam yapılmaktadır. Düğünden önce yapılan hamama ‘kız muncası’, nikâhtan sonra yapılan ‘kebin muncası ya da düğün muncası’ denilmektedir. Gelin hamamı hazırlıklarında özellikle anne-babası sağ olan kişiler yardım etmektedir. Burada bahsedilen hamamlar daha çok ailelerin kendilerine ait olan ve evin çevresinde bulunan küçük hamamlardır. Düğün hamamında gelinin zeki, temiz uyanık olup olmadığı için bazı testler uygulanmaktadır. Damatla gelinin yıkandığı banyo suyu hamamın duvarlarına serpilmektedir. Böylece her yıkanma esnasında banyonun sıcak olacağına inanılmaktadır. (Kalafat, 2006c: 10-12).

Taksun Tatar Türklerinde kız istemeye giderken erkek evi bir koyun keser ve bu koyunun butları ile dokuz ekmek götürürler. Erkek tarafı tamamen eşikten içeri girdikten sonra selam vermektedir. Burada eşikte konuşulmuyor olması dikkat çekicidir. Selamlaşmadan hemen sonra ise erkek tarafı ellerini göğüslerinin üzerinde çapraz bir şekilde tutarlar. Bu tutuşun ‘emrinize amadeyiz’ anlamına geldiği söylenmektedir. Burada aileler arasında birlik sağlanırsa düğün günü belirlenir. Belirlenen günden önce kız evine erzak götürme yapılmaktadır. Burada erzak götürme için özellikle bir ad belirtilmese dahi bunun aş-boğaz götürme olarak bahsedeceğimiz olaydan farklı olduğu düşünülmemektedir. Yedi gün boyunca gelinin yüzü örtülü kalmakta ve yedinci günün akşamı eğlenceler yapılarak açılmaktadır. Turfan Tatarların kız isteme esnasında farklı bir soru yöneltilmektedir. Burada ‘oğlumuzu çocuğunuz olarak kabul eder misiniz?’ şeklinde aileye sorulmaktadır. Bu soruyla beraber aslında tam bir aile olmak istedikleri de

anlaşılmaktadır. Kapı kesme olarak bildiğimiz uygulama Turfan Tatarlarında ‘kabuk başkan, kapı basma’ olarak bilinmektedir. Gelin halası ve damat halası olarak iki kadın belirlenir. Burada ‘hala’ olarak belirlenen kadınlar bizde ‘yenge’ olarak bilinmektedir. Odanın hazırlanmasından başlayarak gerdeğe kadar gelin ve damatla bu kadınlar ilgilenmektedir. Kızın bekareti burada da oldukça önemlidir. Kız bakire değilse o gece baba evine gönderilmektedir. Baba evine gönderilen kız için ‘kızınızı fare kemirmiş’ denilmektedir. Bakireliğin ispatlanması için mutlaka zıfak bezinin gösterilmesi gerekmektedir. Turfan Tatarları dünürücü anlamına gelen ‘kuda-kuda’ ibaresini hem gelin hem de damat evi için kullanmaktadır (Kalafat, 2006c: 90-94).

Şumnu-Burgaz Türk halk inançlarına göre yakın akrabalarla evlilik gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Ayrıca onaylamadıkları bir diğer durumda Bulgarlar ile yapılmak istenen evliliklerdir. Bulgarlardan kız almaya bir nebze sıcak bakan halk, kız vermek istememektedirler. Eğer aileler arasında Sünni-Alevi farklılıkları var ise kız alıp verme burada da neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Evleneceği kızı damat seçmekte aile büyükleri ona sadece nasihat etmektedir. Kız tarafı da kızlarına sormadan asla karşı tarafa bir cevap bildirmemektedir. Ruscuk Türkleri arasında ‘bilazer ve gardaş’ seçme yapılmaktadır. Bu durum genellikle düğünden iki hafta önce tamamlanmaktadır. Bilazer ve gardaş aslında hepimizin bildiği sağdıçlıktan farklı bir şey değildir. Bilazer damadın, gardaş ise gelinin yardımcısı konumundadır. Gelin ve damat tarafından bu kişilere ‘bayrak’ adı verilen hediye kumaşlar alınmaktadır. Saçı geleneğinin Ruscuk Türklerinde de var olduğu görülmektedir. Bulgaristan Türklerinde dini nikâh kıyılırken geline ayna verilmektedir. Ruscuk Türklerinde yapılmayan ancak Şumnu Türklerinde yapılan gelenek ise ‘gelin alayı’dır. Gelin alayı burada zihnimize olduğu gibi gelin alma protokolü değildir. Düğünden iki gün önce sadece kadınların toplanarak gelin görmeye gitmesidir. Ruscuk ve Şumnu geleneklerine göre gelin alma ‘fayton alayı’ olarak adlandırılmaktadır. Farklı bir gelenek olarak karşımıza çıkan ‘boncuklu’ Ruscuk Türkleri arasında uygulanmaktadır. Gelinin kırk farklı yazması vardır ve her gün bir tanesini takmaktadır. Özellikle kırk gün boyunca farklı yazmaların takılıyor olması gelinin kırkının çıkması ve bu süreçte farklı yazmalar takarak başka biriymiş gibi gösterilmek istenmesi ile kötü ruhlardan korunmasının amaçlandığı düşünülmektedir. Bulgaristan

Türklerinin genelinde düğünden sonra ses saklama ve gelin ile damadın birbirlerine isimleri ile seslenmemeleri geleneği görülmektedir (Kalafat, 2006c: 128-134).

Ayna unsurunun karşımıza çıktığı bir diğer Türk halkı ise Boşnaklardır. Boşnakların halk inançlarına göre eğer bekar bir kıza ayna kırmış ise yedi yıl evlenemeyeceğine inanılmaktadır. Ayrıca gelin olacak kızın sandığına da ayna koyulduğu söylenmektedir. Boşnaklarda bir kız erkeğe elma veriyor ise bunun anlamı seni seviyorum olarak yorumlanmaktadır (Kalafat, 2006c: 162). Türk halklarının çoğunda düğünden sonra yapılan ses saklama geleneği Boşnaklarda görülmemektedir (Kalafat, 2006c: 165). Düğün törenleri ile ilgili diğer topluluklardan elde edilen bilgiler dışında belki de Boşnaklardaki en önemli fark kına törenlerinde görülür. Kına törenlerinde geline kına yakılması büyük ölçüde alışılmış bir gelenek olarak görülmektedir. Ancak Boşnaklarda geline kına yakılmadığı kınanın ihtiyar kadınların saç ve tırnaklarına yakıldığı söylenmektedir (Kalafat, 2006c:166).

Kafkas halkları arasında başlık ‘vase’ olarak adlandırılmaktadır. Ancak Sarıkamış Çerkezlerinde başlık alma uygulaması görülmemektedir. Onlarda ‘süt hakkı’ denilen ve anneye verilen bir para vardır. Sarıkamış Çerkezlerinde görülen bayrak ya da sancağa ‘Turusa’ denilmektedir. Turusanın bir düğün bayrağı olmaktan ziyade şah beyi olarak adlandırılan geleneğin farklı bir versiyonu olabileceği belirtilmiştir. Gelin erkek evine getirildiği zaman kayınvalide kendi eliyle bir parmak bal yedirir. Elbette bu uygulama gelin ile kayınvalide arasında tatlılık olsun diye yapılmaktadır. Sonrasında gelin odasından üç gün çıkarılmaktadır. Üç günün sonunda ise mutfığa gelinliğiyle girer ve başındaki duvak yaşlı bir kadın tarafından alınarak kayınvalidenin başına örtülür. Sarıkamış düğünlerinde çok fazla silah atıldığı belirtilmiştir. Silah atımının gürültüden dolayı kötü ruhları ve cinleri korkuttuğuna ve kaçırdığına inanılmaktadır. Geline eşlik eden yenge mutlaka bekar olmalıdır. Yenge ile gelin arasında her iki dünyada da geçerliliği olan bir kardeşlik bağının oluştuğuna inanılmaktadır (Kalafat, 2006c: 306-310).

Karakeçili halkında evlenecek yaşa gelen gençler özellikle babalarının yanında aynaya bakmaktadırlar. Bu durum gencin evlenme isteğini belirtmektedir. Düğünü yöneten kişiye ‘zongov’ denilmektedir. Zongov, bizdeki düğün kâhyasının görevini üstlenen kişidir (Kafkas, 2006c: 373).

Karaçay Malkarlılar düğün törenlerinde ‘sakınma’ geleneklerine oldukça önem vermektedirler. Bu geleneğe göre damat kendi düğününde olabildiğince kimseye görünmemelidir. Bu süre üç gün, bir ay gibi değişiklik gösterebilmektedir. Damat ancak bir tören düzenlendikten sonra rahatça dışarıda gezebilmektedir. Bu sakınma işlemini damat kız tarafının annesine ve babasına karşı da yapmaktadır. Hatta bazen kayınvalidesi ve kayınpederi ile görüşmesi yıllar sonra olabilmektedir. Elbette sakınma gelenekleri sadece damadı kapsamamaktadır. Gelin için de uyması gereken sakınma kuralları bulunmaktadır. Gelin odasında kayınvalidesi ve kayınpederinin davetine kadar dışarıya çıkmamalı ve onlara görünmemelidir. Bu gelenek ‘til tutuv (dil tutma)’ olarak adlandırılmaktadır. Bu konuşmama geleneği geline bir hediye verilmesi ile son bulmaktadır. Eşlerin birbirine adıyla seslenmesi ve aynı zamanda gelinin kayınvalidesi ile kayınpederine de isimleriyle seslenmemesi gerekmektedir (Kalafat, 2006c: 374-379).

Tacikistan’da buluna Türkübad köyünde kız evinde isteme sonradasın beyaz bir kumaş yırtılmaktadır. Kumaşın ak olması geleceklerinin parlak olması adına tercih edilmektedir. Taciklerde damat adayında aranan ilk özellik zengin olmasıdır. Daha sonra ise mesleğine dikkat edilmektedir. Kızın babası başlık olarak para isteyebileceği gibi erzak ürünleri de talep edebilmektedir. Levirat türü evliliğe kesinlikle karşı durmaktadırlar. Pamir İsmailiilerinde hem bereket hem de çok çocuklu olunması adına gelinin yastığına ilk gece buğday serpiilmektedir. Yine geline gelinliğini giydirme ve yatağının çarşafını düzeltme işlemini de çok çocuklu bir kadın yapmaktadır. Tacikistan bölgesinde yaşayan Özbek Türklerinde gelinin yüzünün açılması için sofrası açılmaktadır. Bu masada gelinin eli yağ ile yoğurulur, ipek böceği kozası açtırılır ve bin tencereye yağ döktürülür ve sonraki gün ekmek pişirilir. Bu işlemlerin tamamı gelinin bereketinin artacağına inanıldığı düşüncesi ile yapılmaktadır. (Kalafat, 2006c: 489-491).

Suriye Türklerinde ata ruhları ile ilgili olduğu söylenen gelinin baba ocağından çıktıktan sonra eşinin evine gideceği sırada mezarlık çevresinde gezdirilmesi geleneği vardır (Kalafat, 2006c: 516).

Karerliler-Karirliler olarak bilinin Türk halk inançlarına göre bir kızın sözü kesildikten sonra uzunca bir zaman babasına görünmemelidir. Her yerde olmasa da bazı yerlerde damadın gelinin sırtına elma attığı ve bunun uğur getirmesi amacıyla yapıldığı söylenmektedir. Gelinin erkek evine geldiği sırada attan inerken ayağının altına kara bir

kazan konulur. Böylece kötü, kara günlerin ayak altına alındığına inanılmaktadır. Gelin evinden ufak tefek eşyaların çalınma geleneğine burada da rastlanmaktadır. Gelinin duvara yumurta atarak kırması da bereket inancının bir başka örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Kalafat, 2006ç: 184-185).

Mutiler ya da Mutoğulları geleneklerine göre düğün gününden üç gün öncesinde erkek evi kız evine ‘toyluk’ göndermektedir. Toyluk olarak gönderilen şeyler hakkında bilgi verilmemesine rağmen bunların düğünle alakalı ihtiyaç dahilinde olan şeyler olduğunu tahmin etmek zor değildir. Gerdeğe girmeden önce damadın iki rekât namaz kılması gerekmektedir. Bu esnada gelin, damadın başına bozuk para atar. Gerdekten bir gün sonra damat evli olan sağdıç tarafından hamama götürülmektedir. Bu söylemden damadın yalnızca bir sağdıç olmadığını, sağdıçların evli ve bekar olmak üzere ayrıldığını anlamak mümkündür. Gelin hamamı ise gerdekten üç gün sonra yapılmaktadır. Gelin hamamı sırasında gelin, yastığın üzerine oturtulup kaldırılmaktadır. Bu uygulamanın kut bulmak amacıyla yapıldığı söylenmektedir (Kalafat, 2006ç: 314-315).

Halaç Türklerinde bir kızın gelin geldiği evden ancak ölünce çıkması beklenmektedir. Kızın annesi evden çıkmadan önce kızına çörekotu ile tuz vermektedir. Her ikisinin de bereketli olmasına verildiği söylenmiştir. Baba evinden çıkan gelinin ardından güzel bir yaşamı olması dileğiyle su dökülmektedir. Erkek evinin bacasına bir bayrak dikilerek tepesine bir elma ve soğan takılmaktadır. Elma gelinin ağız tatlılığını, soğan ise damadın sert kişiliğini temsilen kullanılmaktadır. Halaçlı geleneklerinde rastlanan diğer bir farklılık ise ‘ekmek bayrağı’ olarak adlandırılan gelenekleridir. Gelin gelmeden önce erkek evi ekmek hazırlar ve bayrak dolandırır. Bunun amacı insanları ekmeğe buyur etmektir. Gelin özellikle başka bir köyden geliyor ise gelin alayına mezarlık etrafında tur attırılmaktadır. Böylece kibri bırakması gerektiği, ölümün var olduğunu hatırlatmak amaçlanmıştır. Damadın evine gelen kız, eşikten içeriye girmeden önce kapının üstüne yağ sürmekte ve çivi çakmaktadır. (Kalafat, 2006ç: 321-324).

Özbekistan Türklerinde berdel ve kalın gelenekleri görülürken levirat ve baba soyundan gelen yakın akrabalarla yapılan evlilik görülmemektedir (Kalafat, 2007d: 154).

Bayır-Bucak Türkmenleri geleneğinde ‘atabe’ denilen bir hamur bulunmaktadır. Gelin, evin eşiğinden içeriye girmeden önce atabe hamurunu kapının üstüne yapıştırır.

Böylece gelinin bereket getireceğine inanılmaktadır. Ayrıca gelinin duvak telinden alan ve saklayan diğer kızların da kismetlerinin açılacağına inanılmaktadır (Kalafat, 2007d: 157-158).

Afganistan Türklerinde ‘bibi sorkruy’ yani kızıl yüz anlamına gelen bir uygulama bulunmaktadır. Bu uygulama helva ve katlama pişirildiği esnada yağa batırılmış olan dört adet bezin ocağa atılmasıdır. Bu inanca göre adına niyet edilen gelin oldukça sabırlı olmaktadır. Niyet sahibinin sonrasında iki rekât namaz kılması gerekmektedir. Bir diğer gelenek ise ‘ayna-şerbet’ olarak adlandırılmaktadır. Yeni gelin olmuş kişi muhatap olduğu kişinin direkt olarak yüzüne bakmamakta bunun yerine karşısındakine aynayı çevirmektedir. Aynadan kişileri takip eden geline o sırada şerbet ikram edilmektedir (Kalafat, 2007d: 259).

Valandova Türkmen Yörükleri geleneklerine göre gelin, damat evine geldiği zaman kayınvalidesi ve kayınpederi tarafından attan indirilmektedir. Bu esnada cebinden çıkarmış olduğu metal parçaları üç kez sallayıp evin damına atmaktadır. Burada hem üç sayısının kutsiyetinden bahsedilmekte hem de demir olan parçaların muhtemelen Gök Tanrı inanç sisteminden geliyor olduğu söylenmektedir (Kalafat, 2007d: 299).

Kalmuk Türk halkı geleneklerine göre eğer bir erkek bir kızla evlenmek istiyorsa atıyla olabildiğince hızlı giden kızı yakalamak zorundadır. Kıza yetiştiği taktirde eğer kızın da gönlü varsa beklemeden evlilik gerçekleştirilmektedir. Ayrıca anne hamileyken bebeğinin kız olması koşulunda çocuklarını nişanlayabilmektedirler (Hamilton, 1822: 217).

Arnavut geleneklerine göre kına gecesinde erkekler bulunmamaktadır. Erkekler için yapılan bir kına adeti de bulunmamaktadır. Kına, geleneklere göre gelinin avuç içine diğer kızların ise parmaklarına yakılmaktadır (Kalafat, 2006e: 31).

Torbeş geleneklerinde anlatılan kına merasimi Arnavut geleneklerinden farklı değildir. Aynı şekilde kına yalnızca geline yakılmakta ve erkeğe kına yakma yapılmamaktadır (Kalafat, 2006e: 46).

Çiğil Türk geleneklerinde görülen farklılık davetiyeler konusundadır. Erkek tarafının davetiyesine ‘okutu’ denilirken kız tarafının davetiyesine ‘yol’ denilmektedir. Kaynakların hiçbirinde davetiyenin isimlendirme yönünden kız ve erkek tarafı olarak

ayrıldığına Çiğil Türkleri dışında rastlanmamıştır. Çiğil geleneklerine göre gelinin başına örtülen duvak mutlaka kırmızı olmalıdır. Gelin başı yapmaya ise ‘tozak takma’ denilmektedir. Gelin, baba evinden çıkarken az da olsa mutlaka ağlamalıdır, aksi halde çevrede bulunanlar gelini ayıplamaktadır. Gerdek gecesi çarşafın kontrol edilmesi Çiğil Türkleri arasında da oldukça yaygın ve önemli bir gelenektir (Kalafat, 2006e: 193-197).

Cerit-Cerid Türkmenlerinde kına hem kıza hem de erkeğe yapılmaktadır. Hatta erkeğin ve kızın kınası birbirinden ayrı olarak hazırlanmaktadır. Gelinin yeni gelmiş olduğu evde kalıcı olması adına eve girmeden önce kapı üstüne çivi çakılmaktadır (Kalafat, 2006e: 234-236).

Yukarıda Türk halklarından verilen örnekler elbette kısıtlı haldedir. Tüm yönleriyle bir halkı vermek mümkün değilken tüm Türk halklarından bahsetmek de mümkün olmayacaktır. Burada olabildiğince birbirinden farklı örnekler vermeye çalışarak düğün törenlerinin çeşitliliğini göstermek amaçlanmıştır. Gelenekler yönünden aşırı derecede benzerlik gösteren halklara tekrara düşmemek adına yeniden değinilmemiştir. Amacımız tüm Türk topluluklarındaki benzer ya da farklılıkları tespit etmek olmadığından dolayı verilen bilgilerin yeterli olduğu düşünülerek Türkiye’de yapılan düğün törenlerinden örneklerle geçilmiştir. Türkiye’de yapılan düğün törenlerini iller halinde vermek konunun kapsamı dışında kalacağından törenlerden bölgesel olarak bahsedilmiştir.

Akdeniz Bölgesi⁵ illerinden Antalya, Burdur, Isparta, Mersin, Hatay Kahramanmaraş gelenekleri beraber verilmiştir. Burada edinilen bilgilere göre evlenme

⁵ Bu bölgedeki illerle ilgili düğün gelenekleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz.

H.Uğuroğlu Barlas, **Maraş Düğün Âdetleri**, İstanbul, Yurttaş Yayınları, bs.y.y.

Nilgün Çıblak, **Mersin Tahtacıları**, Ankara, Ürün Yayınları, 2005, s.181-191.

Osman Göçer, “Adana İli Karaisalı İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2014, s.94-130.

Duygu Arslan, “Kahramanmaraş İli Göksün İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2011, s.66-110.

Mısra Uğurlu, “Adana İli Karataş İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2010, s.30-54.

Nejla Kayalı, “Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin, 2010, s.87-151.

Suat Suvar, “Adana İli Tufanbeyli İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2010, s.36-82.

Enise Kılıç, “Osmaniye İli Düziçi İlçesi Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2010, s.73-92.

yaşı 15-30 yaşları arasında değişkenlik göstermektedir. Kız bakmaya gidildiği zaman Burdur ve Adana’da işin bozulacağı düşüncesiyle su içilmemektedir. Kız isteme ve söz kesmede farklı bir gelenekten bahsedilmemektedir. Ancak söz kesildikten sonra şerbet içme geleneği Isparta’da ‘mubareke’ olarak adlandırılmaktadır. Mersin çevresinde nişan töreni erkek ve kız evinde ayrı ayrı kutlanmaktadır. Düğün evine bayrak dikmek ortak bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Düğün için belirli günlerin tercih edilmesi verilen illerde de geçerlidir. Gelin hamamı geleneğinin Kahramanmaraş ve Burdur’da yapıldığından açık olarak bahsedilmiştir. Diğer illerle ilgili bilgi verilmemiş olması elbette burada hamam kültürü yoktur demek için yeterli değildir. Mersin’de kına gecesi kız evinde ve erkek evinde ayrı ayrı kutlanmaktadır. Kahramanmaraş’ta kına yakılma uygulamasına ‘kıza değirmek’ denilmektedir. Gelin alma günü Kahramanmaraş’ta ‘gelinci, seymen, seğmen’ olarak adlandırılırken Adana’da ‘seymen’ olarak bilinmektedir. Gaziantep geleneklerine göre gelin alma gününde gelinin başına özel bir başlık

-
- Lütfiye Tülüce, “Osmaniye İli Merkez İlçeye Bağlı Köy ve Mahallelerde Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2009, s.53-86.
- Aslı Ağcalar, “Silifke Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin, 2009, s.51-73.
- Sait Köşeler, “Hatay İli Kırıkhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2008, s.44-91.
- Özlem Üzelgök, “Adana İli Kozan İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2008, s.57-91.
- Fatmagül Yolcu, “Adana İli Seyhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2008, s.54-80.
- Zeynep Kök, “Karaisalı (Merkez) Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2006, s.29-49.
- Ali Doğaner, “Osmaniye Yöresi’nde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerinin Geçiş Törenleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara, 2006, s.11-212.
- Ali Oğuzhan Durgut, “Burdur İli Yeşilova İlçesi Folkloru Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, S.B.E.**, Afyonkarahisar, 2022, s.51-97.
- Anıl Can Kılınç, “Kilis-Musabeyli Folkloru ve Halk Edebiyatı (Derleme-İnceleme-Tasnif)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gaziantep Üniversitesi, S.B.E.**, Gaziantep, 2021, s.50-72.
- Burcu Baysal, “Hayta Yörüklerinin Folkloru (Antalya İli Örneğinde)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya, 2019, s.80-90.
- Fethiye Erken, “Korkuteli İlçesi ve Köyleri Folkloru (Derleme, İnceleme)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya, 2019, s.157-170.
- Nazife Sandal, “Mersin İli Mut İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin, 2023, s.26-40.
- Hasan Dinç, “Osmaniye Hasanbeyli Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, S.B.E.**, Osmaniye, 2021, s.56-93.
- Aslı Bali, “Mersin Konargöçerlerinin Halk Kültüründe İnanışlar ve Bunlara Bağlı Uygulamalar”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2015, s.235-273.
- Hilal Gülben Gerek, “Adana İli Pozantı İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2022, s.39-71.
- Kübra Yücesan, “Alanya Folklorunda Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlilik-Ölüm Adetleri)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya, 2022, s.23-42.

takılmaktadır. Gelin evden çıkarıldıktan sonra yol kesme adeti bölgede görülmektedir. Erkek evine gelin geldikten sonra gelinin attan inmemesi ve hediye beklemesi geleneği vardır. Saçı saçmak her Türk geleneğinde olduğu gibi burada da görülmektedir. Daha önce bahsettiğimiz ayna motifi ile Adana'da karşılaşmıştı. Gelinin indiği sırada bayrak üzerinde bulunan aynaya ateş edilmektedir. Neden yapıldığı ile ilgili bilgi verilmemiştir ancak aynanın kırılarak olumsuzlukların, nazarın giderildiğine inanıldığı düşünülmektedir. Antalya'da ise eşikten geçmeden önce kapıya yağ ve bal sürdürülmektedir. Kahramanmaraş'ta şişe, Isparta'da gelinin başının üstünde ekmek kırma yapılmaktadır. Adana, Burdur, Antalya'da kurban kesilmekte ve gelin kesilen kurbanın kanına bastırılmaktadır. Gerdek gecesi odaya girince nar ve kına kaşığı kırma uygulamaları vardır. Burdur'da ise gelinle damada şerbet içirilmekte ve gelinin baba evinden getirildiği baklava ve kuzu yenilmektedir. Isparta'da gelin kıyafetlerini çıkardıktan sonra damat bu kıyafetlerin üzerinde namaz kılmaktadır. Nikâh kıyma işlemi vekiller aracılığı ile yapılmaktadır. Gerdekte gelin kız çıkmazsa baba evine geri gönderilmektedir. Kahramanmaraş'ta düğünden yedi gün sonra kız evine gidilerek el öpülme yapılmaktadır. Aynı işlem erkek evinde on beş gün sonra yapılmaktadır. Burdur'da önce erkek evi kız evine daha sonra kız evi erkek evine gitmektedir (Aktaran Binler, 2015: 39-44). Adana'da kına gecesinde yatsı namazından sonra çocuklar meşale taşıyarak kız evine doğru yola çıkmaktadır. Getirilen hediyeler kıza sunulmaktadır (Koşay, 1944: 148).

Doğu Anadolu Bölgesi⁶ illerinden Hakkâri, Van, Malatya, Muş, Bingöl, Erzurum, Erzincan, Tunceli, Iğdır, Kars, Ağrı gelenekleri bir arada verilmiştir. Bu geleneklere göre

⁶ Bu bölgedeki illerle ilgili düğün gelenekleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Begüm Kurt, "Malatya İli Doğanşehir İlçesi Halk Kültürü Araştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2012, s.94-164.

Tansu Aydın, "Tunceli Burmageçit ve Aktuluk Köylerinin Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Bingöl Üniversitesi, Y.D.E.**, Bingöl, 2023, s.45.

Erkan Yılmaz, "Erciş Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ömer Halisdemir Üniversitesi, S.B.E.**, Niğde, 2016, s.147-157.

Emre Dağışan, "Oltu ve Yöresi Folkloru", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Atatürk Üniversitesi, S.B.E.**, Erzurum, 2013, s.19-29.

Ersin Altun, "Kağızman Folklor Monografisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Iğdır Üniversitesi, L.E.E.**, Iğdır, 2023, s.71-111.

Hidayet Samuk, "Servi Bölgesi Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Bingöl Üniversitesi, Y.D.E.**, Bingöl, 2018, s.149-161.

Ayşe Kara, "Iğdır Caferileri Halk Bilimi Araştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin, 2019, s.88-95.

bölgede evlenme yaşı 13-20 yaş arasında değişkenlik göstermektedir. Kısmeti kapalı olan kişinin kısmetinin açılması için Malatya’da Cuma namazı sonunda camiden çıkan ilk kişiye kilit açtırılmaktadır. Ağrı’da özellikle Hıdırellez günü yapılan iki adet tuzlu ekmekten biri kısmeti kapalı olan kişiye yedirilirken diğerini bacaya koyma geleneği vardır. Bacadaki ekmeği yiyen karganın hangi yöne uçtuğuna dikkat edilir ve damadın da buradan geleceğine inanılmaktadır. Ağrı’da bir erkek huysuzluk ediyorsa evlenmek istediği anlamına gelmektedir. Kızlar ise bu isteklerini çeyiz hazırlayarak göstermektedir. Kars’ta kız görmeye itme geleneğine ‘zaraflama’ denmektedir. Kız görme, hamamlarda ya da çıkılan gezilerde olabilmektedir. Erzurum’da kız görmeye giden kişilerin çoraplarını ters giyerek gittiği aktarılan bilgiler arasındadır. Bölge kız istemeye genellikle birkaç defa gidilmektedir. Kıs isteme esnasında muska yapıldığından bahsedilir. Bu muska daha çok bir tarafın diğerini şirin görmesi adına yapılmaktadır. Erzurum ve Elazığ’da söz kesileceği kesinleşince şerbet içilmektedir. Van’da nişan gününde şerbet bardağının kırılmasından bahsedilir. Buradan yola çıkarak şerbet içme geleneğinin burada nişan gününde yapıldığını anlamak mümkündür. Ayrıca nişana ‘şerbet merasimi’ denilmesi sebebiyle Muş’ta da bu geleneğin nişanda yapıldığı anlaşılmaktadır. Bingöl’de nişanın yapılmasının hemen ardından nikâh yapılmaktadır. Burada bahsedilen nikâh büyük olasılıkla dinî nikâhtır. Erzurum’da ise nişan töreni esnasında kız evinden bir eşya çalındığı belirtilmiştir. Bölgede özellikle nişan törenlerinde birbirinden farklı yapılan geleneklerden bahsedilir. Bunlardan birisi de Tunceli’de kız babasının oturması için hazırlanan ‘murat kürsüsü’dür. Bölgede genel olarak çeyiz serme geleneği yaygındır. Kına törenlerinde farklı olarak Malatya’da kızın bir yastığa oturtularak eline kına yakıldığı, Bingöl’de ise damadın sağ ayağının baş parmağı ile sol ayağının tamamına kına yakıldığı aktarılmıştır. Gelin alma merasiminde kapı tutma geleneği çoğu yerde olduğu gibi burada da yapılmaktadır. Bugün için gelinin başını yapma görevi Malatya ve Ağrı geleneklerine göre güzel, mutlu bir evliliği olan kadına düşmektedir. Gelin erkek evine geldiği zaman kapıya çivi çaktırma, kapıya yağ sürdürme, yumurta, tabak benzeri ürünler kırdırma, post üzerinde yürütme, başından yemişler serpmeye, tandır dolandırma geleneklerinin yanı sıra geline yumurta yedirme geleneği de yapılmaktadır. Bölgede nikâh işlemi vekiller aracılığı ile tamamlanmaktadır. Gerdek öncesinde yüz görümlüğü olarak hediye verme vardır. Buna Van’da ‘dil bağı’ denilmektedir. Erzurum’da gelin ve damadın üç gün odadan hiç çıkmadığı ve bu süreçte yanlarına sadece yengenin girdiği

söylenilmektedir. Bu durum bölgede ‘yenge’ geleneğinin bulunduğunu kanıtlar niteliktedir. Gelenekler de ufak tefek farklılıklar olsa da gelin ertesi gününde genellikle hamama ve üç gün sonrasında kız evine el öpmeye gidildiğinden bahsedilmektedir (Aktaran Binler, 2015: 79-85).

Elazığ’da evlilik yaşı bölgedeki diğer oranlarla benzerlik göstermektedir. Burada bir erkek evlenme isteğini pilava kaşık dikerek, yatarken yastığı kucaklayarak ya da sinirli davranarak göstermektedir. Bahsedilen bu uygulamalardan da anlaşılacağı gibi evlenme isteği doğrudan değil dolaylı yoldan anlatılmaya çalışılmaktadır. Cuma namazından çıkan ilk kişiye kilit açtırma, türbe ve yatır ziyaretleri, yün çorap sökme uygulamalarının yapıldığı taktirde kismet kapalı olan gencin kismetinin açılacağına inanılmaktadır. Görücüye gidildiği zaman kayınvalide çeşitli bahanelerle evin temizliği kontrol etmektedir. Gelin adayı konuşturularak konuşmasına, sessiz konuşularak ise iyi duyup duymadığına bakılmaktadır. Kız isteme esnasında farklı bir gelenek görülmemektedir. Ancak bazen kız istemeye damat adayının gittiğinden bazen gitmediğinden bahsedilmektedir. Söz kesme günü ‘şerbet içme’ olarak adlandırılmaktadır. Şerbet içme geleneğinin genelde perşembe gününde olması tercih edilmektedir. Bu akşamda ‘dil bağı’ olarak adlandırılan hediyeler verilmektedir. Özellikle geçmiş dönemlerde dinî nikâhından bugün kıyıldığı anlatılan bilgiler arasında yer almaktadır. Yörede nişan töreninin sorumluluğu kız tarafına ait olmaktadır. Nişan günü erkek tarafı kız tarafına bohça getirmektedir. Çeyiz Türk toplumunda oldukça önemli bir gelenek olarak yer almaktadır. Bu sebeple Elâzığ yöresinde de çeyiz önemli bir yere sahiptir ve çeyiz serme uygulamasının geçmiş dönemlerde mutlaka yapıldığından bahsedilmektedir. Kız evinde olan kınanın kadınlar arasında yapıldığından ve erkek evinden gelen kadınların da bu kınaya iştirak ettiğinden bahsedilmektedir. Düğün sırasında sağdıç ve yenge kavramlarına burada da rastlanmaktadır. Sağdıç damattan, yenge ise gelinden sorumludur. Gelin erkek evine geldikten sonra arabadan inmemeğe önce dualar edilmekte ve sonra gelini indirmek için bahşiş verilmektedir. Kapı eşiğinde geline bereket getireceği inancıyla tahta kaşık kırılırılmaktadır. Gerdekten sonraki güne ‘supha-subaha’ adı verilmekte ve ‘suba’ denilen bir eğlence yapılmaktadır. Bu eğlenceye kadınlar katılmakta ancak kızın annesi gelmemektedir. Bu eğlencenin temelini kızın bekaretinin gitmesinin daha doğrusu gelinin kız çıkmasının kutlanması oluşturmaktadır. El öpme için genellikle üç gün ya da bir hafta

beklenmektedir. Gelinin konuşmama geleneği burada ‘gelinlik etme’ olarak bilinmektedir (Sertkaya, 2012: 112-151).

Ege Bölgesi⁷ geleneklerinde evlenme yaşı 14-18 olarak verilmiştir. Kızların evlenme isteklerini söylemeleri gibi bir durum söz konusu değilken erkekler ise bu arzularını pilava kaşık dikme şeklinde gösterebilmektedir. Hıdırellez günü kismet açma için uygun bir gün olarak görülmekte ve bugün kaleye çıkma, musluk açma gibi işlemlerin kismetini açacağına inanılmaktadır. Kız bakma beğenme gelenekleri arasında en farklı uygulamanın Kütahya’da olduğunu görürüz. Gelin olarak tercih edilecek kızın ufak tefek ve uzun saçlı olması tercih edilmesi sırasını daha öne çekmektedir. Bölgede kız istemeye kış ve ilkbahar aylarında gidilebileceği gibi gün olarak da pazartesi, perşembe ve cuma günlerinin tercih edildiği söylenmektedir. Bölgede söz kesme esnasında şerbet

⁷ Bu bölgedeki illerle ilgili düğün gelenekleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Süheylâ Efe, Uğuroğlu Barlas, **Kütahya Düğün Âdetleri**, İstanbul, Sanat Basımevi, 1963.

M. Emin Avşar, **Halk Oyunları Müziği Giysileri ve Düğün Gelenekleri ile Manisa**, İzmir, Manisa Turizm Derneği Yayınları, 1984.

Semih Binici, “Afyonkarahisar İli Sultandağı İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Uşak Üniversitesi, S.B.E.**, Uşak, 2019, s.68-105.

Erhan Koca, “Türk Halk Kültüründe Damat-Muğla’nın Yatağan İlçesi Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, S.B.E.**, Muğla, 2019.

İsmail Abalı, “Koçarlı Halk Kültürü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Adnan Menderes Üniversitesi, S.B.E.**, Aydın, 2011, s.51-83.

Mehmet Filiz, “Afyonkarahisar İli Bolvadin İlçesi Büyükkarabağ Köyü Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2015, s.102-105.

Selma Aday, “Domaniç İlçesi Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2014, s.108-122.

Mustafa Dinç, “Kütahya Altıntaş Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2014, s.32-48.

Yasemin Domaç, “Kütahya Aydoğdu Köyü Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2013, s.119-127.

Selma Doğlarlıoğlu, “Emet İlçe Merkez Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2013, s.158-167.

Seçil Kınacı, “Muğla İli Milas İlçesi Çomak Dağ Köyleri Folkloru Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara, 2009, s.66-82.

Fulya Şahin, “Kütahya-Allıören Köyü Folklor Örnekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2008, s.73-81.

Şule Akçal (Erbay), “Kütahya Merkez İlçesi (Bölücek, Dumlupınar ve Kirazpınar Köyleri) Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2006, s.126-137.

Nuri Erbay, “Kütahya Merkez İlçesi Çamlıca (Okçu-Güveççi) Köyü Folkloru Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2007, s.108-118.

Ebru Aktaş, “Manisa (Soma) Darkale Halk Bilimi Araştırmaları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir, 2023, s.124-135.

Hatice Özkan, “Muğla-Menteşe Beldesi Halkbilimi Ürünlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2009, s.91-103.

Türkân Çelik, “Uşak İlyaslı Kasabası Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2008, s.420-435.

içme geleneği ile Kütahya ve Manisa’da karşılaşılmaktadır. Kütahya, Manisa ve Uşak’ta söz kesildikten sonra kız tarafından erkek evine söz mendili verilmektedir. Uşak’ta bu mendile ‘tutu’ adı verilmektedir. Nişan töreni yörede büyük nişan, küçük nişan, ağır nişan gibi adlandırılabilir. Nişan hazırlıkları sırasında kıza kıyafet alınmasına Aydın’da ‘dürü biçme’ denilmektedir. Bölgede belki de en farklı isimlendirme düğün gününde görülmektedir. Uşak’ta düğün günü dört gün olarak görülmekte ve sırasıyla boş davul, kına, gelin, duvak olarak adlandırılmaktadır. Muğla’da salı günü başlayan düğün cuma biterse ön düğün, cuma başlayan düğün ise pazartesi son buluyorsa ters düğün olarak adlandırılmaktadır. Davetiye olarak ise çay, su kupası, şeker, taş helva gibi okuntular dağıtılmaktadır. Bölgede genel olarak gelin hamamı yapıldığından bahsedilmektedir. Kına töreninde gelinin kaçırılması geleneğinde Denizli’de rastlanmaktadır. Uşak ve Afyonkarahisar’da gelinin el ve ayaklarına kına yakılmakta gelin ise bu esnada bir yastığın üzerinde oturmaktadır. Muğla’da gelinin başının üstüne bir tepsi tutulmakta ve gelen davetliler bu tepsiye para bırakmaktadır. Çeyiz serme geleneği sırasında farklı bir gelenek ile Denizli’de karşılaşılmaktadır. Çeyiz evden çıkarıldığı esnada kız evinden çivi sökülür ve bu alınan çivi damat evine gidildiğinde çakılmaktadır. Bölgede gelin başı hazırlama oldukça önemlidir. Gelinin evden çıkarıldıktan sonra yol kesme geleneği hemen hemen her yerde olduğu gibi burada da karşımıza çıkmaktadır. Gelin eve getirildikten sonra yapılan uygulamalar olmakla beraber çok farklı bir örneğe rastlanmamaktadır. Nikâh vekil olma yöntemiyle kıyılmaktadır. Gerdek gecesi sağdıcın silah atması, gelinin damada vereceği suya uysal olması adına tükürmesi, gelinin heyecanını bastırması adına nişasta katılmış su içmesi görülen gelenekler arasındadır. Denizli’de sonraki gün geline çamur içerisinde çakı ve tarak arattırılmakta; ilk olarak çakı eline gelirse erkek, tarak gelirse kız çocuğu olacağı inancı taşınmaktadır. El öpmeye gitme ‘kız ardı, küçük kız ardı, büyük kız ardı’ şeklinde adlandırılmaktadır (Aktaran Binler, 2015: 58-65).

Güney Doğu Anadolu’da⁸ evlenme yaşı 13-22 yaş aralığındadır. Kız bakmaya gidenlere bölgede ‘görücü, dünür, dünü’ denilmektedir. Görücüler Diyarbakır’da kız

⁸ Bu bölgedeki illerle ilgili düğün gelenekleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Adil Dâi, **Gaziantep Evlenme Âdetleri**, Ankara, Fersa Matbaa, 2007.

Mehmet Rağıp Ete, “Mardin Süryanilerinin Halk Kültürü Üzerine Monografik Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dicle Üniversitesi, S.B.E.**, Diyarbakır, 2010, s.32-47.

bakma esnasında abdest almak isterler. Aslında bu bir çeşit testtir. Gelin olacak kızın abdest suyunu dökerken dışarıya sıçratmaması beklenmektedir. Bunun yanı sıra gelin olacak kızın çalışkan olması, güzel olması da aranan özellikler arasında yer almaktadır. Kız isteme günü genellikle karar hemen bildirilmekte üç ile on beş gün arasında bekleme yapılmaktadır. Mardin ilinde eğer bir kız verilecekse o zaman kız tarafı isteklerini bir mektup ile erkek tarafına bildirmekte gönderilen bu mektuba da ‘defter’ denilmektedir. Söz kesme esnasında başlık mutlaka konuşulan bir konudur. Nişan törenine Gaziantep’te ‘beklik takmak’ denilmektedir. Diyarbakır’da ise nişana davet için ‘yendekçi’ denilen bir kadın görevlendirilmektedir. Erkek evi kız evine kaymak göndermekte gelen bu kaymak ise komşularla beraber yenilmektedir. Nişan gününde düğünün safhaları da belirlenmektedir. Çeyiz götürme işlemine Diyarbakır’da ‘veç’ denilmektedir. Çeyiz serme işleminden sonra çeyizde bulunanlar yazılmakta ve birer örnek her iki tarafın da babasına teslim edilmektedir. Düğüne söyleme görevini Şanlıurfa’da kadınlar gerçekleştirmektedir. Gelin hamamı yörede yaygın olarak görülen bir gelenektir. Gaziantep’te kına top top hazırlanarak kız evine götürülmekte, Şanlıurfa’da ise kına ürünlerini çocuklar taşımaktadır. Bölgede sadece ele kına yakılma yapılabildiği gibi ayaklara da kına yakılma işlemi yapılabilmektedir. Gelin alma esnasında nar kırma, kurban kesme, yol kesme gibi diğer yörelerde değinilmiş olan geleneklerin olduğundan bahsedilmektedir. Nikâh töreni vekiller aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Yörede ‘çille’ geleneği bulunmaktadır. Çille genellikle iki kez yapılmaktadır. Birincisi gelin ikinci ise damat için olmaktadır. Çille geleneği gelin ya da damadın gezdirilmesidir. Gerdek gecesi uygulamalarında ayağa basma yapılmaktadır. Gerdekten sonraki gün ‘düğün ardı, duvak’ olarak adlandırılmaktadır. El öpmeye erkek evinden kız evine gidiliyorsa ‘güvey daveti’,

Gözen Akca, “Diyarbakır İli Ergani İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2009, s.55-88.

Hatice Kübra Uygur, “Midyat Halk Kültürü Monografisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dicle Üniversitesi, S.B.E.**, Diyarbakır, 2008, s.45-68.

Ali Ünal Ayan, “Mardin Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi, S.B.E.**, Konya, 2012, s.152-160.

Yunus Karabacak, “Nizip-Söğütlü Köyü Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2011, s.31-42.

Mehmet Şahin, “Elbistan İlçesi Halk Kültürü İncelemesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gaziantep Üniversitesi, S.B.E.**, Gaziantep, 2018, s.45-80.

İbrahim Ertay, “Adıyaman/Tut Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, S.B.E.**, Osmaniye, 2023, s.60-106.

kız evi erkek evine geliyorsa ‘köşk altı’, kırdı bir eğlence organize ediliyorsa ‘gelin ya da güvey sahresi’ denilmektedir (Aktaran Binler, 2015: 45-50).

İç Anadolu Bölgesi⁹ illerinden Aksaray, Karaman, Kırşehir illeri haricinde diğer iller hakkında ortak bilgi verilmiştir. Ancak bölgede çok fazla değişiklik olmayacağı düşünülerek bu illere tek tek değinilmemiş bunlarla ilgili yapılan çalışmalar dipnotta verilmiştir.

Bölgede evlenme yaşı 13-25 arasında değişkenlik göstermektedir. Kız bakmaya gidildiğinde kız evine iğne bırakma, çoraplarını ters giyme uygulamaları karşı tarafın ağzını bağlamak adına yapılmaktadır. Kahve içme esnasında Eskişehir ve Kayseri illerinde kızlar ayakta beklemektedir. Gelin olacak kızlarda aranan hususlar ile söz kemse gelenekleri burada diğer yöredeki geleneklerle benzerlik göstermektedir. Nişan törenleri ile ilgili bölümde Kırşehir’de nişanlı olan gençlerin birbirlerini gördükleri taktirde dayak yedikleri anlatılmaktadır. Sivas’ta nişan günü ‘şerbet içme’ olarak adlandırılmaktadır. Yozgat, Kayseri ve Niğde illerinde çeyiz yazma yapılmaktadır. Niğde’de erkek evinin aldığı eşyaları kız evine göndermesi ‘kulluk’, Nevşehir’de ise bu geleneğe ‘seysene’ denilmektedir. Bölgede hamam kültürü vardır. Yozgat’ta hamam sırasında gelinin kakülü kesildiği için ‘kakül hamamı’ da denilmektedir. Sivas’ta gelin hamamda kimseye görünmeden yıkanabilirse ayaklarına kına yakılmaktadır. Kına geleneğinde benzerlikler

⁹ Bu bölgedeki illerle ilgili düğün gelenekleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz. H.Uğuroğlu Barlas, **Kayseri Düğünleri**, İstanbul, Yurttaş Kitabevi Folklor Yayınları, 1963.

Nilüfer Tok, “Kayseri İli Pınarbaşı İlçesi Halk Kültürü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, S.B.E.**, Kırşehir, 2019, s.47-57.

Sabri Ülker, “Akdağmadeni ve Çevresi Halk Kültürü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Yozgat Bozok Üniversitesi, S.B.E.**, Yozgat, 2018, s.24-43.

Sevim Çiftci, “Nevşehir İli Derinkuyu İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Bülent Ecevit Üniversitesi, S.B.E.**, Zonguldak, 2018, s.71-122.

Yavuz Çoban, “Konya İli Kulu İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2011, s.49-90.

Derya Dilmen, “Niğde İli Ulukışla İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana, 2009, s.43-66.

Seçil Coşan, “Ankara İli Bala İlçesi Afşar Yöresi Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ahi Evran Üniversitesi, S.B.E.**, Kırşehir, 2017, s.28-63.

Tahsin Altın, “Eskişehir İli Sivrihisar İlçesi (Merkez) Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Uşak Üniversitesi, S.B.E.**, Uşak, 2014, s.38-55.

Gülin (Öğüt) Eker, “Karakeçili Türk Düğünü”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Hacettepe Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara, 1998.

Ümit Adakçı, “Kayseri İli Sarız İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çağ Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin, 2022, s.42-87.

Seyfettin Şenel, “Niğde İli Çiftlik İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, L.E.E.**, Ankara, 2021, s.54-60.

olmasına rağmen Yozgat'ta uygulanan farklı bir gelenek dikkat çekmektedir. Bu geleneğe göre gelin kızın elinde bir para bulunur ve gelinin kınası çözüldükten sonra bu para damada gönderilir. Eğer gerdek gecesi gelin, kız çıkarsa o zaman damat bu parayı tekrar kız evine iade etmektedir. Niğde'de ise 'benek' olarak adlandırılan bir uygulama vardır. Gelinin giydirildiği sırada altına bir sini konulmakta ve bu siniye hediyeler bırakılmaktadır. Biriken hediyeler gizlice geline verilmekte bu uygulamaya da 'benek' denilmektedir. Kırmızı kuşak bağlama uygulaması Nevşehir'de kına gününde de yapılmaktadır. Bunların haricinde kınacılar kapı açmama, gelini yastığın üzerine oturarak kına yakma gibi diğer yerlerde gördüğümüz uygulamalara burada da rastlanmaktadır. Gelin alma gerçekleşmeden önce Kayseri ilinde gelinin annesi bir mum yakar ve bu mum sönmeden sonuna kadar yanarsa kızının da bu evlilikte mutlu olacağına inanmaktadır. Yol kesme, kapı bahşişi alma, gelin erkek evine geldiğinde yapılan uygulamalarda farklı bir gelenekten bahsedilmemektedir. Nikâh kıyma işlemi de diğer yörelerde olduğu gibi vekil aracılığı ile gerçekleşmektedir. Gerdek ile ilgili aktarılanlarda farklı bir uygulama Kayseri ilinde görülmektedir. Bu geleneğe göre gelinin boyun kısmı gerdekten önce ve sonra ölçülmekte gerdekten sonra daha kısa çıkması beklenmektedir. Niğde ilinde damadın gerdek odasına yüzü dönük şekilde değil geri geri giderek girmesi gerektiği söylenmektedir (Aktaran Binler, 2015: 66-78).

Karadeniz Bölgesi¹⁰ ile ilgili bölümde Bartın, Bayburt, Düzce illeri hakkında bilgi yer almamaktadır. Bölgede evlenme yaşı 14-30 yaş arası olarak belirtilmiştir. Sabah ezanı

¹⁰ Bu bölgedeki illerle ilgili düğün gelenekleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Ali Rıza Baykal, **Safranbolu'da Yörük Köyü ve Düğün Adetleri**, İstanbul, Ders Bilgisi Yayınları, 1995.

Avni İşbakan, **Haydar'dan Ramazan'a Ordu'da Bir Köy**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2004, s.111-128.
Mithat Baş, **Mesudiye & Tarihi, Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Yapısı**, İstanbul, Özdem Kardeşler Matbaası, 1982, s.169-180.

Hüseyin Naim Güney, **Geçmişten Günümüze Ordu Kenti**, 2.bs., Ankara, Gece Kitaplığı, 2020, s.386-403.

Osman Doğan, **Tarih Boyunca Ünye**, Samsun, Ünye Belediyesi Kültür Yayınları, 2003, s.482-493.

Özlem Türbedar, "Düzce Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Anadolu Üniversitesi, S.B.E.**, Eskişehir, 2011, s.107-145.

Samet Kılıç, **Bir Sakin Kent Folkloru Perşembe**, Ankara, Merdiven Yayın, 2018, s.89-102.

Tuğçe Çakıroğlu, "Alaçam İlçesi Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, L.E.E.**, Samsun, 2021, s.123-149.

Esma Duman, "Çorum İli Gökdere Köyü Folklor Monografisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, L.E.E.**, Samsun, 2020, s.17-32.

Abonoz Küçük, "Giresun Çepni Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir, 2011, s.300-322.

Ceyhan Gürgentepe, "Ordu İli Kumru İlçesi Monografisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ordu Üniversitesi, S.B.E.**, Ordu, 2019, s.108-117.

okunduktan sonra kapağı kibleye dönük olan fırına kapağı açılana kadar tekme atılmaktadır. Kapağın mutlaka açılması gerekmektedir. Ancak kızın kısmeti de o zaman açılacaktır. Bölgede yaylacılık büyük bir öneme sahiptir. Bu yüzden evlenecek olan çiftlerin tanışmasında ya da ailelerin oğullarına kız seçmelerinde etkili bir yoldur. Kız bakmaya gitme merasimine bölgede yaygın olarak görücü denilmektedir. Fakat Samsun ilinde bunun adı ‘kılavuz’dur. Bölgede sözde şerbet içme, söz günü kız evinde kalma, söz pilavı yeme gibi gelenekler bulunmaktadır. Beşik kertmesi ile nişanlanma geleneğine göre kız tarafı oğlan evinin bahçesine yılda bir kavak ağacı dikmekle yükümlüdür. Asıl nişan töreni gerçekleştiğinde erkek evinin o zamana kadar bu kavaklardan elde etmiş olduğu gelir kıza başlık olarak verilmektedir. Kız evine gönderilen eşyalara ‘ağırlık’ adı verilmektedir. Ağırlık götürme geleneği Rize’de ‘mest-pabuç’ adıyla görülmektedir. Çeyizlerin yazılması geleneği bölgede yaygındır. Gelin hamamı geleneğine rastlanmasına rağmen diğer bölgeler de olduğu kadar detaylı bir bilgiye ulaşılmamaktadır. Gelin alma günü Gümüşhane’de ‘ele gitme’, Kastamonu’da ise ‘hak günü’ denilmektedir. Şişe kırma geleneği gelin alma töreni esnasında yapılmaktadır. Gelinin erkek evine gelmesiyle beraber testi kırma, attan inmeme, kurban kesme, tabak kırma gibi uygulamalar yapılmaktadır. Rize’de ise hem erkek hem de kız evinde ‘magarcılık’ olarak adlandırılan atışma yapılmaktadır. Bu atışmadan elde edilen bahşişe ‘aponti’ denir. Aponti, çalgıcılara bahşiş olarak verilmektedir. Nikâh diğer yörelerde olduğu gibi vekiller aracılığı ile

Hümeysra Çağlayan Kaya, “Ünye Halk Kültürü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ordu Üniversitesi, S.B.E.**, Ordu, 2011, s.123-145.

Haydar Cumhuriyet Kızılkaya, “Ordu İli Çamaş İlçesi Halk Kültürü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ordu Üniversitesi, S.B.E.**, Ordu, 2019, s.65-72.

İskender Keleş, “Trabzon İli Çarşıbaşı İlçesi Halkbilim Monografisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E.**, Trabzon, 2018, s.159-171.

Emre Alkan, “Giresun Yöresi Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Ürünleri Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Giresun Üniversitesi, S.B.E.**, Giresun, 2019, s.123-137.

Aşlar Melikoğlu, “Giresun İli Halkbilim Monografisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E.**, Trabzon, 2018, s.397-415.

Turgay Kabak, “Rize İli Halkbilim Monografisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E.**, Trabzon, 2015, s.646-668.

Mualla Murat, “Zonguldak ve Bartın Çevrelerinde Halk Bilimi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara, 2002, s.37-43.

Berrin Mazıcı, “Safranbolu İlçesi Halk Edebiyatı ve Halkbilimi Ürünleri Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir, 2012, s.121-152.

Fahriye Güleç Düzgün, “Kültür Tarihi Açısından Taşova’da Doğum, Evlenme ve Ölüm Gelenekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Amasya Üniversitesi, S.B.E.**, Amasya, 2019, s.38-92.

Fatma Özdemir, “İskilip Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya, 2022, s.119-198.

kıyılmaktadır. Gerdek gecesi ayağa basma ve namaz kılma geleneği ile burada da karşılaşırız. Gerdeğin başarılı geçmesi silah atımı ile duyurulmakta ve yenge her iki tarafın ailesine de çarşaf gösterme yapmaktadır. Gerdekten sonraki gün Kastamonu ilinde ‘semet’ olarak adlandırılmaktadır. Bölgede el öpmeye yedi gün sonra gidilmektedir. (Aktaran Binler, 2015: 32-38).

Marmara Bölgesi¹¹ geleneklerine göre evlenme yaşı 12-20 yaş aralığında değişkenlik göstermektedir. Erkeklerin evlenme isteklerini huysuzluk ederek göstermelerine burada da rastlanmaktadır. Ancak burada ilginç olan kızların evlenme isteklerini belirtme şekilleridir. Evlenme isteğini erkek gibi huysuzluk ederek ya da alenen söyleyemeyecek kızların ‘kedi gibi miyavlayarak’ isteklerini belirli ettikleri söylenmektedir. Kız beğenme düğünlerde olabileceği gibi oğlan annelerinin arayışları ile de olabilmektedir. Yalnız görücü olarak gidilecek zamanın iki bayram arasında ya da aralık ayında olmamasına özellikle dikkat edilmektedir. Buna ek olarak Balıkesir ilinde istenecek kız için istihareye yatma yapılmakta ve sonuca göre gelin olacak kızın hayırlı olup olmadığına karar verilmektedir. Söz kesme günü kızın verilmesine karar verilmişse erkek tarafının ayakkabıları düzeltilerek onlara mesaj vermeye çalışılmaktadır. ‘Adet Günü’ olarak adlandırılan bir gelenek vardır. Aileler ortak bir gün belirler ve kız evinde toplanırlar, gelin olacak kız meclise çıkmaz ancak kayınvalide bir top kumaş serdiğinde gelin bunun üstünde yürüyerek gelir ve kayınvalidesini öper. Nişan törenine şerbet içme

¹¹ Bu bölgedeki illerle ilgili düğün gelenekleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Elçin Hazar, “Edremit/Doyran Folkloru Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi, S.B.E.**, İzmir, 2020, s.55-64.

Cem Meriç, “Bayramiç Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, S.B.E.**, Çanakkale, 2019, s.89-99.

Ezgi Şahin Sevdı, “Bursa-Keles İlçesi Kıranışıklar Köyü Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi, S.B.E.**, Bursa, 2015, s.145-217.

Erkan Çakıcı, “Bilecik İli Söğüt İlçesi Küre Köyü Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya, 2015, s.177-198.

Yasemin Tokmak, “Balıkesir ve Çevresinde Kına Folkloru Üzerine Derlemeler ve İncelemeler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir, 2009, s.78-176.

Fatma Bildir, “Dursunbey (Balıkesir) Yöresi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir, 2008, s.267-284.

Serdar Gürçay, “İstanbul’un Çatalca İlçesi Üzerine Halkbilimsel Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Yıldız Teknik Üniversitesi, S.B.E.**, İstanbul, 2015, s.70-77.

Ahmet Özen, “Dodurga Halk Kültüründe Düğün Gelenekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, S.B.E.**, Afyonkarahisar, 2020.

Aktan Müge Ercan, “Gelibolu Yarımadası’nın Geçiş Dönemi Âdetleri Üzerine Bir İnceleme (Doğum-Düğün-Ölüm)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, S.B.E.**, Çanakkale, 2002, s.83-173.

denildiği bilinmekle beraber diğer yörelerde olduğu gibi bohça götürme de yapılmaktadır. Nişan törenleri küçük ya da büyük nişan olarak değişebilmektedir. Bursa’da ‘cihaz’ olarak adlandırılan çeyiz her yerde olduğu gibi burada da büyük önem taşımaktadır. Çeyizin taşınması ve sergilenmesi oldukça önemlidir. Hatta Kocaeli’nde ancak çeyizler alındıktan sonra düğün günü belirlenebilmekte ve buna da ‘düğün tutma’ denilmektedir. Bölgede hem gelin hem de güvey hamamı geleneği bulunmaktadır. Kocaeli’nde ‘dürü gecesi’ olarak da adlandırılan kına gecesinde Edirne ilinde kızlar erkek kılığına girerek eğlenmektedir. Kına törenlerinin eskiden hamamda yapıldığına dair bilgiler de yer almaktadır. Gelin evden çıkmadan önce çeyizinin köyde biraz gezdirildiği anlatılmaktadır. Buradan da kızın çeyizinin eski dönemlerde kendisiyle beraber evden çıktığı bilgisine ulaşmak mümkündür. Gelin alma esnasında gelinin ayakkabıları saklanarak bahşiş alınmaktadır. Nikâh töreni Balıkesir’de aralık ve nisan ayında denk getirilmemeye çalışılmaktadır. Eğer bu aylara denk getirilirse uğursuzluk yaşanacağına inanılmaktadır. Nikâhın Bursa ilinde kız tarafında kısıldığı, İstanbul’da ise vekiller aracılığı ile de bu işlemin tamamlanabildiği aktarılmaktadır. Şerbet içme geleneği nikâh merasiminden sonra da yapılabilmektedir. Gerdek gecesi şerbet içme geleneği ise İzmit örneğinde anlatılmaktadır. Gerdek odasına girildiğinde tastaki suyu dökme, ayağa basma, namaz kılma, yüz görümlüğü gelenekleri de yapılmaktadır. Gerdeğin silahla duyurulması geleneği vardır. Gerdekten sonraki gün Bilecik’te ‘duvak’, Bursa’da ‘paça günü’, Tekirdağ’da ise ‘duvak açma’ olarak adlandırılmaktadır. İstanbul’da bugün cuma gününe denk gelmekte ve gelin o gün paçalı don giymektedir (Aktaran Binler, 2015: 51-57).

İlkel toplumlardan günümüze kadar bir araya getirmeye çalıştığımız bilgilerde de görmekteyiz ki düğün merasimleri hususunda toplumlar arasında benzerlikler ve farklılıklar her zaman olmuştur. İnsanların birbirinden etkilenmesi, gittikleri yerlere kendi bildiklerini götürmelerinin yanı sıra oradaki kültürden de kendilerine katmalarının bir sonucudur. Toplumlar arasında ister benzerlikler isterse de farklılıklar olsun düğün törenleri yaşamın en etkili geçiş dönemlerinden biri olarak görülmekte ve buna yaraşır şekilde kutlanmaktadır. Törenlerin büyüklüğünden ya da küçüklüğünden çok insanların bu geleneklere yüklemiş oldukları anlam önemli durumdadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ORDU İLİNİN GEÇMİŞTEKİ GELENEKSEL DÜĞÜN TÖRENLERİ

1. DÜĞÜN ÖNCESİ

1.1. Evlilik Yaşının Belirlenmesi

Geçmişte hemen hemen her yerde olduğu gibi Ordu yöresinde de erken yaşta evliliğin hâkim olduğu görülmektedir. Genellikle 15-17 yaş aralığı evlilik için uygun yaş olarak gösterilmektedir (KK-1, KK-3, KK-4, KK-6, KK-15, KK-32, KK-38, KK-39, KK-40, KK-41, KK-59, KK-61, KK-70).

Bunların haricinde “gızlar 12 yaşına değdi mi evlendirililerdi” (KK-9), “13 yaşında evlendim ve eşim de 14-15 yaşlarındaydı” (KK-12), “14 yaşında nişanlandım, üç sene bekar kalduk baba gapısında üç sene sonra evlendük” (KK-7) ifadelerinden anlaşılabileceği gibi evlilik yaşının oldukça küçük olduğu örneklerle de rastlanmaktadır. Özellikle kızların 15 yaşına kadar evlendirildiği bilgilerine ulaşılmıştır (KK-53). 18 yaşından sonra yapılan evlilikler geç olarak değerlendirilmekle beraber 24 yaşına kadar evlenememiş kişi için özellikle de kızlar için evde kalmış anlamına gelen ‘galuk’ ifadesinin kullanıldığı görülmektedir (KK-2, KK-25, KK-45, KK-49, KK-59).

Erkeklerin ise 13-20 yaş arasında evlilik yaptıklarıyla ilgili örneklerle rastlanmaktadır. Bu örneklerden bir tanesi şu şekilde anlatılmaktadır: “Mesela dedem 13 yaşında evlenmiş, 14 yaşında çocuğu olmuş. Teyzem rahmetli, dedem böyle sinirlendiği zaman ne kızıyosun beh derdi benden çokta büyük değilsin, benden 14 yaş büyüsun derdi, dedeme de gülerdik hepimiz beraber” (KK-43). Erkeklerin genellikle askerliğini yapmış olması istenirdi ancak buna dikkat edilmeyen örneklerde vardır. “Erkekler askerliğini çoğu etmiş oluyodu, yapmış. Çok nadir askerliğini yapmadan evlenenler oluyodu. Mesela baban askerliğini yapmadan evlendi. Babaannen tek galiğ diye oğlumu da everiyim yanıma arkadaş olsun diye.” (KK-59). Bunun yanı sıra askerden sonraki bir iki senelik süreçte erkeklerin de mutlaka evlendirilmek istendiği, erkekler için de 25 yaş bulmamasının gerektiği söylenmektedir (KK-45).

1.2. Kısmet Açma

Evlilik çağı olarak belirlenen yaş sınırı aşıldığında genel olarak kişilerin kısmetlerinin kapalı olduğu düşünülmektedir. Ordu ilinin genelinde bu konuyla ilgili bazı uygulamalar olmasına rağmen farklı bir yöntem tespit edilememiştir. Zaten kaynak kişiler de bu konuyla ilgili fazla detaylı bilgiye girmemiş, geçmişte bu tarz uygulamaların olduğunu ancak bunların genelde gizli tutulduğunu beyan etmişlerdir. Bunlara rağmen ortak olarak tespit edilmiş olan uygulamalar; hocaya okutma¹ (KK-1, KK-12, KK-14, KK-26, KK-32, KK-43), bir kitap açarak bu kitaptan bakma (KK-3), muska ya da tılsım yapma (KK-4), kısmet yazma olarak adlandırılmaktadır.

Yapılan bu uygulamaların pek hoş karşılanmadığı, bu tarz uygulamalar yapan varsa dahi “bizim çevremizde yoktu” tarzı ifadeleri kullanmış olduklarını da beyan etmek gerekir. Bu uygulamaları yapanlara ise pek hoş bakılmadığı kaynak kişinin şu beyanından anlaşılabilmektedir: “U büyü yapan vardı gızım bak. Kısmeti yazardı adam neyse işte hoca, hacı. Yazardı uraya, bunu taşı boynunda, muska. Şöyle dört köşe muska vardı, üç köşe sarılırdı. Biz onu yapmadık hiç Allah korusun yapan vardı” (KK-25).

1.3. Evlenme İsteğinin Belirtilmesi

Evlenme isteğinin geçmiş zamanlarda direkt olarak aile ile özellikle de baba ile konuşulabilmesi pek mümkün değildi. Ancak araya arkadaş ya da kendine yakın gördüğü bir akrabasını koyarak az da olsa dileklerini ya da evlenmek istedikleri kişiyi ailelerine açabilirlerdi. Burada aileye açma ile aslında anne kast ediliyor, ilk aşamada babaya böyle bir şey söylemek pek mümkün değildir. (KK-1, KK-14, KK-59).

Erkeklerin ise kızlara göre her konuda olduğu gibi bu konuda da daha rahat olduğu görülmektedir. Evlenecek yaşa gelse dahi bir kızın bunu dile getirmesinin pek mümkün olmadığı, erkeğin ise bunu daha rahatlıkla dile getirebildiği söylenmektedir (KK-70). Evlenecek olan kız, böyle bir isteği olduğunu söylerse ayıplanır ve “kudurdun mu, azdın mı” gibi bunun utanılacak bir şey olduğunu ifade eden sözlerle karşılaşabilirdi (KK-49).

¹ Burada hoca olarak bahsedilen kişiler şu an anladığımız gibi camide görevli olan yetkililer değildir. Daha çok büyü, muska, tılsım gibi işlerle ilgilenen kişilerden bahsedilmektedir.

1.4. Yörede Yapılan Evlenme Biçimleri

Burada akraba evliliğine alt bir başlık açılmamıştır. Bunun sebebi yörede akraba evliliğinin olmaması değil, akraba ile yapılan evliliklerin aşağıdaki alt başlıkların hepsinde yer alıyor olmasındandır. Vermiş olunan alt başlıklarda bu durum belirtildiği için konuya yeni bir başlık açma gereği duyulmamıştır.

1.4.1. Görücü Usulü Evlenme

Evlenme isteklerinin kolaylıkla söylenemediği bir dönemde elbette en çok görülen evlenme biçimi görücü usulü evliliktir. Aile büyüklerinin, varsa dede ve babaannenin eş seçiminde etkili olduğu söylene de çoğunlukla kayınbaba ve kayın annenin seçmiş olduğu adayın evlenmek için en uygun kişi olarak kabul edildiği ve itiraz etme hakkının da pek fazla olmadığı söylenmektedir. Bu durumda da ailenin genellikle yakın çevreden olan komşu ya da akrabadan iyi kısmet seçimi yaptığı anlatılır. Yakın çevreden seçilmesinin sebebi ailelerin bildik, tanıdık biriyle evlendirme arzularıdır. Veyahut aileden biri şurada iyi bir kız, erkek var diyerek dışarıdan birine de yönlendirebilmekte ancak yine de arada güvendikleri bir aracı olmaktadır. Örnek vermek gerekirse annem ve babamın evlenmesine vesile olan kişi dayımdır. Annem ve babam aynı ilçede fakat başka köyde yaşamaktadırlar. Dayım babamların yaşadığı köye imam olarak gelir ve orada babamın dayısında misafir olur. Babamın evlenme konusu açılır ve dayımda babamın ailesini iyi görerek bu işe vesile olmuş olur. Akraba evliliklerinde ise özellikle kuzen evlilikleri çok fazladır. Buradaki kuzenler evlenen çift olabileceği gibi, evlenecek olan çiftlerin aile büyükleri de birbirine kuzen olarak akrabalık ilişkileri içerisinde olabilmektedir. Evlenmiş olduğun yerde sabrederek kalmanın, memnun olunmasa dahi o evliliğin sürmesi gerektiğinin üzerinde özellikle durulmaktadır (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-10, KK-11, KK-14, KK-16, KK-25, KK-27, KK-28, KK-29, KK-30, KK-32, KK-36, KK-37, KK-40, KK-43, KK-46, KK-48, KK-53, KK-57, KK-61, KK-67, KK-68, KK-69, KK-70).

Görücü usulü evliliklerde akrabalık bağlarının olması özellikle sakat çocukları olabileceği düşünülerek “yapılmasa daha iyiydi” şeklinde anlatılmaktadır. Bu konuyla ilgili kaynak kişilerden birinin aktarımı şu şekildedir: “Benim eşimin ablası amca çocuğuyla evli mesela. Allah’tan çocuklarda bişe olmadı. O zaman kuzen evlilikleri vardı.

Hatta o zaman neydi biliyo musun, çocuk anne karnında Amed'imiz vardı bizim, çocuğun dudağı yerik doğcaktı. Babaannem de demiş ki; kızım demiş, al şu fasulyeyi, Hıdırellez deriz o zaman bunu şeye toprağa göm ki demiş gelecek çocuğu hayırlı eylesin, hastalığı sökerliği yok olsun diye demiş. Sahiden de o gün bu çocuk dikişli doğdu. Ama akraba evliliğinde o yerik doğcaktı dudak. Burda cenabı Allah tarafından dikişli geldi. Evet yani ona şahidiz" (KK-14). Ayrıca aile yapısı ve düşünce farklılıkları sebebiyle akraba evliliklerini onaylamayan aileler de vardır. Kaynak kişilerden biri bu durum için şunu söylemiştir: "Annemin sülalesinde var da mesela Vasviye bak amcasının oğlunu aldıydı biz dağnadıydık² Vasviye'yi" (KK-50).

Adı görücü usulü olsa bile nikâha kadar birbirlerini görmeyen eşler de vardır. Evlenecek bireyler yalnızca seçim yapma konusunda değil, anlaşıyorlar mı diye de düşünülmeden nişan ya da nikahın gerçekleştiğini söylemektedirler (KK-3, KK-4, KK-59). Evlenecek olan gençlerin konuşturulma ya da görüşme gibi durumları olduğu zaman taraflardan biri kötü huylu olsa ya da beğenilmese dahi o kişiyle konuştuğu için evlenmek zorunda olduğu ve geri dönüşün mümkün olmadığı da belirtilmektedir (KK-4).

Birbirlerini hiç göremeyen gençlerin olduğu gibi açıkça olmasa da en azından birbirlerini görebilen ya da birkaç cümle konuşabilen çiftlerde vardır. Ancak bunlar 'falancanın kızı alınacak' kararı verildikten sonra fırsat yakalayarak yapılan küçük çaplı görüşmelerdir. Özellikle komşuların ya da yakın arkadaşların aracılığı söz konusudur. Veyahut bağ bahçe işleri esnasında denk gelinir, çeşme başlarında buluşmalar olur ve burada görüşme imkânı sağlanır (KK-18, KK-42). Bu görüşmeler evlenene kadar belki bir belki iki kez olur, o da gerçek anlamda çiftlerin birbirini tanıyabilmesini sağlayabilecek düzeyde değildir (KK-22).

1.4.2. Severek Evlenme

Birbirlerini seven gençler eğer ailelerini ikna edebilirlerse ya da bu durumu ailelerine açabilirlerse evlenebilmekteydiler. Birbirlerini seven gençler o dönemde özellikle evlerde su olmaması bahane edilerek çeşme başlarında buluşur ve kızların oğlanlara içinde pembe gül olan mendiller hediye ettiği söylenir (KK-5).

² Dağnamak; kınamak, hoş karşılamamak anlamlarında kullanılan bir kelimedir.

Sevgi bağı olan gençlerin kaçmayı bir seçenek olarak görmediği aileler de genellikle aile yapısının daha anlayışlı olduğu görülmektedir (KK-14).

Severek ve aile rızasını alarak evlenen kaynak kişilerin aktarımları şunlardır: “Bak sevenler birbirini alıyordu. Çok seven olunca aileler de dünür olurdu, düğülüğe gidilirdi. Ben gocamı bile ortaokula gidiyodum, ortaokula giden çocuktan ne beklenüsün ben de çocuğum. Bizim sevgimizi aile biliyo, Türkiye biliyo sen ne diyon. Türkiye, dünya ayağ galktı benim, biz fakir gızmışum ben, oğlan zengin oğlan hahay. Ay Türkiye ayağ galktı olmicak bu iş diye gerçekten. Ama biz birbirimizden gopmadık. Gopmadık, eşim biz evlendik askere gitti. Şükran tek senin için öğretmen olucam seni bu aileden kurtarmak için dedi bana, öğretmen oldu sonradan. Çok galabalık ailenin içinde gelin gittim ben, niye? Sevdiğim için. Ama ne büyük aşktı. Tabii buluşma yok, nerde buluşcan kafe yok bişi yok. Şimdi kahveye gidiyolar, buluşmaya gidiyolar ya öyle yok. Biz tarlada görüşüyoduk birbirimizlen. Hani imeci derdük, bizim hayatımız öyle geçti gızım. Ama asla yaklaşma yok, gızlık dulluk var o zaman” (KK-25).

“O süreçte, o zamanda, o tarihe biz biraz daha örnek olduk. Topluma örnek olduk. Bizde sıkıntı olmadı. Biz gerçekten birbirimizi düşündük, birbirimize hınayet yani böyle farklı bakmicamızı farklı aldatma ya da böyle zarar vermicemizi zaten ikimiz de biliyodu ailelerde biliyodu. Bizi zaten serbes bıraktılar. Dolayısıyla çok dürüst, çok anlamlı bi sevgimiz oldu, çok güzel bi sevgimiz oldu. Belki onun ürünü olarak da o zaman devam edeyim onun ürünü olarak kaç yıl, 43. yılı bitirdik evlilikte. 43 yıla ben eşime bir kere sesimi yükseltip bağarmadım. Yani heralde o tabandan gelen o güzellik zannedersen o sevgi bağı da bize onu kattı. Yani aile yapımızda da öyle bi durum yok zaten. Ama sevginin getirdiği saygı diyelim. Onun da bana karşı en ufak bi problemi olmamıştır. Yani şimdi sordun diye anlatıyorum hem örnekte olsun. 73’lerde filan eşimle bizim sevgi bağlarımız kurulmuştu, uzun sürdü. Daha sonra tabi önümüz tıkanmadı evlilik gerçekleşti ama erken evlilik oldu, erken zorunlu evlilik oldu benimki. Yani koşullara bağlı zorunlu evlilik oldu. Yaşamın şekliyle erken, olmayabilirdi ama erken olmak zorunda kaldı. Yani babam Almanya’daydı, annemi yollamak zorunda kaldım ondan dolayı benim evlilik yapmam gerekti. Biraz o şekilde bi olay çıktı ortaya. Dolayısıyla da çok anlamadık, bilemedik bizde, evlilik hoşumuza gitti evlendik gitti” (KK-26).

Ailelerin onaylamadığı durumlarda ise kaçarak evlenme söz konusudur. Ancak kaçarak evlenme bazen rızaya bağlı olmayan durumlarda da gerçekleştiğinden ayrı bir alt başlık olarak değerlendirilmiştir.

1.4.3. Kaçarak Evlenme

Ailelerini ikna edemeyen ya da ailelerine hiç açılmayan ancak birbirlerini seven gençler genellikle kaçmak zorunda kalırlardı. Ailelerin onaylamış olduğu ancak nişanlılık sürecindeyken aileler tarafından bozulan ilişkiler sebebiyle gençlerin kaçarak evlenmek zorunda kaldıkları da söylenmektedir. Birbirlerini seven gençleri evlenmeleri için görüştüren ve kaçmalarına yardımcı olan ‘hacana’ (hacı ana) adlarında kişilerin olduğu ve erkekten bu iş için para aldığı söylenmektedir (KK-5)

Kız kaçma haberleri Ordu yöresinde genellikle mayıs yedisinde³ duyulurdu. Bugünlerde aileler genelde merkeze iner, şenliklere katılırdı. Kaçma eylemi ya aile evde olmadığı zamanlarda ya da şenliklerin gerçekleştiği kalabalık anlar da olurdu. O yüzden bugün de kız kaçma haberleri mutlaka duyulurdu (KK-42, KK-59).

Sevgi bağı olmasına rağmen kızı zorla kaçırma örneği de vardır: “E bizde sevdük amma götüdüler beni zornan. Evin bi tek gızıydım, beş gardaşım vardı. Götüdüler iki ay çıkarmadılar meydana yaşı dutmi içeri gider diye. Undan sonra babacağzum barışmaya duttu. Baruştuk. Gonuştuk ama varcam niyetiyle değil idi, u da hakikiye bindi. Biz böyüttük zati. Babam büyütmüş yetimlikten. Babası asker ocağanda ölmüş. Undanıma bahan olmayınca annesini de gocaya götürmüşler, undanıma u da yetim galmış iki gardaş. Unları da babam yanına alıyo, babamın lokantası varımış çok zengindi babam u zaman. Ben de tam hatırlamıyorum babam onları büyütüye diyolar ki Münirza’nın bi tecük gızı var unu da sen al diğiler, onun gafasına giriyiler. Benim babamın ahrabası olurmuş, babasından ağır ahrabası olurmuş. Öyle işte geçim sağladuk undanıma yedi dene çocuk var. Ev ocak olduk çığrışı, bağırışı. Askere gitti, iki sene iki buçuk sene asker garılığı yaptım. İki dene bebe var ıdı, unları büyüttüm (KK-12).

Kaçma eylemlerinin daha çok erkek tarafının maddi durumunun daha düşük olması sebebiyle ailelerin kızlarını vermemeleri üzerine gerçekleştiği söylenmektedir.

³ Mayıs yedisi, Ordu yöresinde mayıs ayının 20’sinde kutlanan bir gündür. Bugün de çeşitli eğlenceler tertip edilir ve iskeleden gemiye binilerek denizde bir tur atılırdı. Artık eskisi kadar şenlikli kutlanmamaktadır.

Kaynak kişiler tarafından anlatılan kaçma hikayeleri ise şu şekildedir: “Ben kaçarak evlendim. Biz hem yaşı ufaktı u zaman hem vermezlerdi bize. Vermezlerdi. Biz iki dene gızı bir kaçuduk iki gardeş. Birer gardeş kaçuduk. Ben askerliği yaptım geldim, birader de askere gitceğdi. Yok unlar da birer amca gızı bişi. Yaşı gurtarmadı ceza evine girdim. Vermezlerdi, gızın zaten öbür gızın sözü kesilceğdi bizim gelinin ya. Başka birine sözü kesilceğdi bizde dedük başka birine sözü kesülürse ayıp olur. Gızlarla gonusuyoduk unlar biliyodu zaten. Gonusuyoz o akşam, bi akşam önce söz kesmeye gelecekler, şerbetini içmeye gelecekler, dedük ayıp olur. Bize garşı ayıp olur dedük götürürsün. Bizde dedük şey yapalım kaçıralım dedük. Ev yakındı zaten arabaynan kaçurduk. Jandarma önümüzü keser diye Gorgan yoluna vurduk. Gorgan yolundan aşağı, golay yoldan gitmiyoz ha Fatsa meydana inen bi yol var dağın içinde urdan aşağı. Urdan Boloman’a köfteye yimeye. Köfteyi yidük urdan gızlara he böyle market var urdan anağza babağza bi telefon açın dedük. Biz İstanbul’dayuk diyin dedük. Neyse açtılar telefon benim hanım tabii anasıynan gonusurken ağladı, dedi. Biz şimdi ayvayu yidük. Neyse iki gün sonra biz garagola teslim olduk. Alıgoymadan bizi attılar ceza evine. Tabii biz anlaştuk, anlaşmayı anlaştuk ama bu sefer bizi hâkim bırakmadı. Savcı bıraktı, hâkim bırakmadı. Seksen gün galduk. Muammelemüzü yaptuk, evlendük. Şu an torun sahibiyük. Vermezlerdi yani istesek vermezlerdi. Biraz da yokluk vardı o zaman” (KK-23).

Yokluktan dolayı kaçmak zorunda kalan diğer bir çiftin hikâyesi ise bundan 69 yıl önce gerçekleşmiştir. 69 yıl önceki bu hikâyenin kahramanları annemin dayısı ile yengesidir. Birbirlerini çok seviyorlar fakat Ferhat dayıların durumu iyi olmadığı için yengemi ailesi vermiyor. Yengemlerin de maddi durumu iyi. Dayımlar o zaman köyün en fakir üç ailesinden biri. Dayım birgün yengemi kaçırır. Ancak yengemin yaşı tutmadığı için geri alırlar. Dayım mahkemeye çıkıyor bu yüzden, sonra bir daha yapmaması şartı ile dayımı serbest bırakırlar. Ailesi yengemi uzak tutmak için dayısının evine gönderirler. Fakat yengem de dayımdan vazgeçmez. Ferhat burada olduğumu anlasın diye koluna peştemalı sarıp sallıyor. Görüp görmediğini bilmesede görür ihtimaliyle bu duruma devam eder. Tabi bu durum ailenin diğer üyelerini de bu süreçte etkiler. Kız tarafı vazgeçsin diye Ferhat dayıyı döverler ancak bir faydası olmaz. Aracılık ettiği gerekçesiyle laflar çıkar ve anneannem (Ferhat dayının kardeşi), eşinden (dedemden) dayak yer. Oysa anneannemin bir suçu yoktur. Daha sonra biri anneannemin suçu olmadığını dedeme

söyler ve böylece anneannem dayak yemekten kurtulur. Tabi bu sürede yengemin koluna peştamal dolayıp haber vermeye çalışması da kaldığı yerde sorun olur ve dayısı; kız baba evine yakışır diyerek yengemi tekrar kendi ailesinin yanına götürür. Yengemi bırakırken de evdekilere; siz ne yaparsanız yapın bu kız oranın nasibi der. Zaten yengemin yaşı tutunca da dayım yengemi yeniden kaçırır ve bugün 69 yıllık süren evlilikleri gerçekleştirmiş olur. Bu evliliği zorlaştıran yoksulluğu ise Ferhat dayı şöyle ifade etmektedir: “Una gelince biz çok fakirdik köyde, benim babam gurbette öldü Tuzla’da. Fakirdik yani köyün en fakir üç gışiden birisiydi babam. İşte undan sonra bende yani ha unlar değzemin gocası Küpçenin Amet derler, babalığımın dayısı unlar bizi istemezdi, hor görüyolardı. Yani fakire zulüm şey çok. Sonra 55’te evlendük, en mutlusu biziz” (KK-55).

Her ne kadar yoksulluk yüzünden olmasa da birbirlerine karşı oluşan sevgi bağları sebebiyle Enver amca ve Emine teyzenin de kaçma hikâyeleri o döneme göre oldukça değişiktir: “17 yaşında evlendim. Ben, kaçtık. Kaçudum. Kaçırmamın sebebi, niye kaçurdum şu; eşimi tanıyordum samimiyetim yoktu. Meraba filan yoktu. Eşim o zaman yörede böyle terzi her yerde yoktu. O iki üç köyün terzisiydi. Bu nişanlandı, nişanlıydı. O zamanlar arazisi çok olanlar modadaydı. Şu anda eğitim biliyosun yüksek düzeyde. Bunlar bizim oraya gelmiş nişanlısu. Meraba dedim bana meraba demedi. Ulan dedim sen bana meraba demedin ben bu gızı kaçuracam. O da gözüme nerden takıldı, ben üzüm alıp satıyordum felan. Ceviz götürüyordum, üzüm getiriyordum Niksar’dan. Babası çağardı, gızım dedi sepet getüde üzüm alalım. Gız goşarak geldi ki iki metre adım atıyo nerdeyse yani. Bu iş bana göre amma sonradan da işi yatırdım. Aradan zaman geçti işte nişanlısına meraba dedim bağa meraba demedi. Öyle istek mistek de yokru. O arada bizim amcaoğlu dedi ki, ulan dedi bu sağ meraba demedi bu gızı sana kaçuralım dedi. Tamam dedim. O arada unların uraya uğradım yengeme bi elbise aldım,gömle veyahut ta işte afedersin gumaş. Parçasını una diktürmek amaçlı. Silahı çıkardım aha bunu al dedim. Ben ne yapacam bunu dedi. Ya beni vuracan ya benle evelenecen dedim. Bu cesareti nerden buldun dedi. Niye önceden söylemedin dedi. Bende dedim cesareti filan yok şu anda aklım başıma geldi. Ve şu anda 60 yıllık aşağı yukarı evliyim. Yok u anda gelme yok, düşündü. Aradan zaman geçti bi düğün oldu. Düğunda buna bi hediye gönderdim. Hediyeği kabul etmiş. Mesajı aldım undan sonra bir cuma günü annesi düğüne geliye ikinci bir düğün günü, duvak düğünü dediğimiz, oraya geliyo. Nereye gidiyon dedi,

dedim camiye gidiyom. Sen nereye gidiyon dedim bende düğüne gidiyom dedi. Börek yapmıştı dedim benim garnım ac biraz börek de bana ver. Bu tuttu böreğen altından biraz parçaladı, yırttı bana börek verdi. Kadına biraz da ısındım. O düğüne gitti ben kızın yanına gittim dedim hadi gidiyoruz. U arada bu tuttu dedi ki nasıl olur, nasıl olca var mı hadi gidelim dedim. Gış, gar e büle dizde. Bi de suyag gelmişti çeşmeden, bende suya nasıl olsa gelecek diye suları biraz yok gışın. Çeşmeye, u zaman akar çeşme değil de guyu çeşme. U ara bileğenden tuttum, nasıl olur filan dedi. Dedim olacağı yok hadi gidiyoruz. Sağa sola baktı, düştük yola gittik. Hepsi bu gadar. Yalnız altmış yılda ne bir tokat ne bir böyle etki tepki aramızda geçmedi. O mutluluğu Allah herkese versin. Ben dışarı gittim mi günde on kere telefon açar. Ne yidin, ne içtin, ne yaptın” (KK-20, KK-21).

Bunun dışında az da olsa zorla kaçırma durumlarının olduğu da görülmektedir. Ancak burada kız zorla kaçırılmış olsa dahi geri gelemmez ve kendisini kaçırın kişiyle evlilik yapmak zorunda kalmaktadır (KK-5). Zorla kaçırmaya ise şöyle bir örnek anlatılmaktadır: “Kız kaçırma bak işte o hoca işini ben o zaman anlatcam. Annem kaç yılında 96 yaş oluyodu. Annem evlenmiş, yeni evli ama bu kaç yıllarında biliyo musun otuz yedi, 1937 civarında. Babam arabada görüyo annemi yoo arabada değil. Neyse annem evli abim yeni doğmuş, bir kız Tekkiraz’ dan çok uzak, ay bir kız yele yele yele gelmiş. Ona biri gözünü şey yapmış, hoca muska mı yapmış yazı yazmış. Ordan da buraya gelmiş. Şaşkın vaziyette, yürüyerek. O zaman araba yok şey yok. Annem anlatırdı. Kız şaşkın bi daha istemeye geldiler biz vermedik dedi. Kız gelince öbürleri de gelmiş isteyen taraf Tekkiraz’ dan. O zaman şey yapılmamış, kabul etmemişler. Ama kızı büyüyle buraya kadar sürüklemişlerdi. Evet, evet kız istemediği halde muskayla beraber kaçırma yapmışlar. Ama teslim etmemişler, aileye teslim etmişler. O kız bağra bağra da çıldırarak ölmüş yani. İstemediği bir şeymiş çünkü” (KK-14).

Anlatılanlara göre kaçma eylemlerinden sonra bazı aileler barışıp düğün yapmakta, bazı aileler çok sonra barışmakta, bazı aileler ise çok uzun yıllar küs kalmakta hatta hiç barışma olmamaktaydı. Çünkü bir kızın ailesini arkasında bırakıp kaçması ailenin, özellikle de babanın başını öne eğmek olarak görülürdü. Yörede bu durum ‘babasının kasketini (şapkasını) düşürdü’ yani namusunu zedeledi ifadeleriyle dile getirilmektedir.

1.4.4. Berdel Evlenme ve Beşik Kertme

Berdel, ailelerin karşılıklı olarak evlenecek olan çocuklarını karşılıklı olarak birbiriyle evlendirmeleridir. Beşik kertmesi ise çocuklar doğmadan önce ya da kısa bir süre sonra ailelerin birbirlerine söz vererek ileride çocuklarını birbiriyle evlendirme durumudur. Her iki evlilik türü de yörede çok yaygın olmamakla beraber örnekleri olduğu anlatılmaktadır. “Mesela sen benim kızımı aldın ben de senin, değiş tokuş. Beşik kertmesi hayli hayli vardı. Şu anda beşik kertmesiyle evlenmiş benim oğlum var mesela. Hikâye şöyle; benim gayınbiraderimi vurdular 80 yılında. Eşi hamileymiş sekiz buçuk ay sonra doğum yaptı yanımda. Gayınbiraderimin kızını benim oğlumla evlendi. Annesi yani gayınbiraderimin eşi başkasıyla evlendi” (KK-17).

1.4.5. İç Güvey Evlenme

İç güvey ya da yörede kullanıldığı şekliyle ‘iç gevü’ adından da anlaşılacağı üzere güveyin yani damadın evlenerek kız evine yerleşmesi durumudur. Yörenin genelinde iç güveyi evliliğin eskiden oldukça fazla olduğu söylenmektedir. Ancak iç güveyi evliliğin gerçekleşmesi için bazı durumlar vardır. Mesela erkek evinin kız evinden maddi olarak daha aşağı bir ekonomiye sahip olması oldukça etkilidir. Kız tarafının durumu iyi ve ailede erkek evlatta bulunmuyorsa iç güvey olarak evlendirmenin gerçekleşmesi ihtimali yüksektir. Ailenin iç güvey olarak alma amacı hem mallarının hem de kız evladının dışarı çıkmasını istememeleridir. Bunun haricinde erkek tarafının durumu iyiye zaten iç güveyi olarak gitmeyi pek kabul etmek istemez, genelde bu durum erkek için onur kırıcı bir durum olarak görülürdü. Yine iç güvey olarak gideceği evde bir erkek evladın bulunması da sorun teşkil edebilir, bu yüzden de erkek evladı olmayan aileler için iç güvey almak daha çok tercih edilirdi (KK-1, KK-3, KK-4, KK-6, KK-7, KK-11, KK-14, KK-16, KK-26, KK-28, KK-29, KK-30, KK-32, KK-38, KK-42, KK-66)

Kız tarafı yurt dışında yaşıyorsa o zaman ailenin erkek evladı olup olmadığına pek bakılmaz, damat yurt dışına gidecek gözüyle bakılacağı için bu şekilde de iç güveyi evliliklere onay verilirdi (KK-49).

İç güvey evlenmelerde komşudan ya da tanıdık birinden eş seçimi yapılmasının yanı sıra akrabalar içinden seçim yapıldığı da görülmektedir (KK-59). Ayrıca yasal olarak olmasa dahi evlat edinilen, yanında büyüttüğü, yetiştirdiği genci, ailelerin iç güveyi

olarak tercih etmesi de söz konusudur. Ancak genel olarak iç güveyi evlilikler de damat olan gencin aile içinde ya da toplum içerisinde de hor görüldüğü, ‘iç güvey’ adlandırılması ile tabiri caizse bir sığıntı olarak düşünüldüğü söylenmektedir.

Aile içinde iç güvey evliliğine örnek olarak kaynak kişi şu bilgileri aktarmaktadır: “Olmaz olu mu, en büyük ağabim iç güveye gitti. Bak şimdi şöyle iç güveye gitti. Gelini aldık biz ben çocuğum ama u zaman 7 yaşındayım unu unutmuyom. Gelini aldık en büyük yengemi, annem una gelin derdi. U gelin derdi biz de una gelin abla derdik. U gelin ablamız geldi sonra yenge dedük. Geldi, tabii biz fakirlik var gızım, yer çok yok, arazi yok, bahçe yok. Undan sonra yengemin babası gızını aldı. Buraya gelin iç güvey dedi evine ağabim uraya iç güveye gitti, kendine ev yaptı ustadı. Ev yaptı tabii annem yakalarını yırttı. Ey gidi gızım şöyle yatıyoruz evde, o günde odun çalı daşdı millet uyuduk biz. Sandık var ya çeyiz gonuyo u sandık tık gadak gapıya vurmuş. Babam unu duymuş. Babacağzım ey gidi yavrum, eyvah demiş ben bunu garıya söylemim demiş annemden içün, garı ortalığı yırtar demiş bakiyi ki gidiyolar gece. Sabahleyin kalktı annem evde kimse yok, oğul yok gelin yok. A bu yakasını yırttığını hiç unutmuyom, u yakayı yırttı aşığ indi yaka. Niye benim oğlum beni bıraktı gitti, söylemedi diye. Gorkudan söylememişler. U gidiş ağabim iç güveye gitti” (KK-25).

1.4.6. Sororat-Levirat Evlenme

Sororat, çeşitli sebeplerden dolayı erkeğin baldızı ile evlenmesidir. Levirat ise kadının kocasının kardeşi ile evlenmesine verilen addır. Ordu ilinde hem sororat hem de levirat evlilik örneklerinin olduğunu söyleyen kaynak kişiler vardır (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-10, KK-11, KK-12, KK-14, KK-16, KK-18, KK-19, KK-23, KK-25, KK-26, KK-27, KK-28, KK-29, KK-30, KK-31, KK-32, KK-34, KK-40, KK-42, KK-43, KK-48, KK-66, KK-68). Ancak her ikisi de taraflardan biri öldüğünde yapılmaktadır. Gelin hayatını kaybettiye ve çocukları varsa bunlara üvey ana gelmesin diye varsa gelinin kız kardeşi eş olarak alınır. Damadın ölümü durumunda ise yine çocukların olması, mal ve mülklerin bölünmemesi adına levirat evlilik örnekleri de vardır. Elbette hem sororat hem de levirat türü evliliklerin gerçekleşmesi için iki tarafın ailesinin de bu durumu kabul ediyor olması gerekir. Bu tarz evlilikler olmasına rağmen bunları anlatan kaynak kişiler tarafından hoş olmadığı söylenmekte hatta bazı kaynak kişiler bu konuyla ilgili bilgi verirken kısık sesle anlatmaktadırlar (KK-4).

“Gardeşine alınanlar da oldu. Vardı eskiden yani yengesiyle evlenen çok sayıda insan var. Birisi bizim köyden daha yeni öldü abisinin hanımıyla evliydi” (KK-17) ifadesi levirat evliliğin olduğunu kesinleştirmektedir.

1.5. Eş Seçimindeki Kriterler

Eş adaylarının kendilerine ait kriterleri olsa bile daha çok ailelerin karar verdiği bir evlilikte kriterde genellikle aileler tarafından belirlenirdi. Burada bireylerin mutlu olmasından, anlaşıp anlaşamayacaklarından çok dünür olan ailelerin huy ve ahlak yönünden iyi olması, zengin olması, mal ve mülkünün fazla olması daha çok dikkat edilen kriterler arasındadır.

Özellikle aile içine yeni girecek olan gelin ya da damat için aranan belli başlı kriterler vardı. Bunlar gelin olacak kız için; temiz olması, yemek yapmayı bilen, bağ bahçe ve hayvancılık işlerinden anlayan biri olmasıydı. Gelinin; “inek sağmayı bilir mi, tarla ekmeyi bilir mi, mısır toğmu saçmayı bilir mi, fasulye dikmeyi bilir mi efendime söylim salatalık, domates andalı yapmasını bilir mi, efendim gocası rahatsız olduğu zaman veya evde olmadığı zaman eline baltayı alıp bir odun kesmeyi becerebilir mi” (KK-34) bu işleri bilmesi üzerinde önemle durulurdu. Ancak ailesinin temiz, dürüst, ahlaklı olması da oldukça önemli bir detaydı. Ailenin, soyun ne kadar önemli olduğunu kaynak kişi şu sözlerle ifade etmektedir: “Önce toprağına bakmak lazım soyuna sopuna bakmak lazım. Ona göre karar vermek lazım köklerimiz çok önemli” (KK-2). Aynı şekilde gelin adayının da büyüklerine saygılı olması beklenir, her lafa bir cevap vermemesi istenirdi. Gelin adayının ayrı bir ev istemesi gibi bir durum pek söz konusu değildi. Genellikle yeni ev açılmaz ve aile üyeleri bir arada yaşardı. O yüzden geçim ehli insanların tercih edilmesi önemli bir husustu (KK-1, KK-12, KK-59).

Gelin adayı ailesi ile yurt dışında yaşıyorsa zaten bu durumda tercih için önemliydi. Çünkü gelin olacak kız evlendikten sonra eşini yurt dışına götürürdü.

Damat adayı için de aile hususundaki kriterler geçerliydi. Kız tarafı da araştırır ya da muhakkak güvendiği bildiği kişiye kızını verirdi. Aynı şekilde gelin adayında aranan saygılı olması, oturmasına kalkmasına dikkat etmesi durumları damat adayı için de geçerliydi. Bunun yanı sıra damat adayı için; içki içmemesi, kumar oynamaması, işinin yani bir mesleğinin olması önemli diğer kriterler arasında yer almaktaydı (KK-4). Yörede

en önemli geçin kaynağının fındık tarımı olması sebebiyle fındık arazileri fazla olan aileler zengin olarak kabul edilir, aileler kızlarını bu tarz ailelere vermekten hoşnut olurlardı (KK-6, KK-7, KK-12, KK-14, KK-17, KK-48).

“Oğlan tarafının eğer sağıp sıkıp yiceğ ineğ var ise ahırda, hayvanı var ise, odun kesecek ormanı var ise, çiten dediğimiz mısır konulan eski tabirle çiten ya da çöten de derler çiten de bir yıllık yiğcek mısırı varsa o adama kız verülür” (KK-34).

Kız anneleri kızlarını memura vermek isterdi. Anneler kızlarının köy işlerinden kurtulması, daha iyi bir yaşamı olması için memur taliplerine genellikle hayır demezdi. Kızlarda yakın çevrede memur bir genç varsa bunların peşinde dolaşırdı (KK-5). Başka bir kaynak kişi ise konuyla ilgili şunları söyler: “Geçmişte okuma olayı çok azdı. Ortaokul bitirdi mi lise bitirmiş gibi oluyodu. Hemen on sekiz yaşında anne baba çocuğuna kız arıyodu veya kız anneleri kızımı evlendirim istiyodu. Memuru çok makbuldü geçmiş zamanda. Geçmiş zamanlar bu 70’li yıllar. Ondan evvel de tüccar anne babayla çalışan, kendi işini yapan 60’lı yıllarda da o şekildeydi” (KK-14).

Damat adayının bir evin bir oğlu olması iyi bir seçenek olduğunun göstergesidir. Gelin olacak kızın eltisi olmaz, ortak yaşanacağı için evdeki nüfus kalabalık olmaz, ileride mal mülk paylaşımında sıkıntı olmaz. “Babana beni niye verdiler; çok işleri yok diye, bi evin bi oğlu, işte çok yerleri yok işin de çok olmaz. Ananen onun için şey yaptı. Ben işte çok iş oldu, çok galabalık bi aileydi, unların ailesi galabalık değil bi kız bi oğlanlar diye anam verdi. Zaten ilk önce biz evlendük on beş gün sonra kız evlendi. İşte babaannen arkadaş olsun gibilerden. Undan sonra baban da askere gitti. Biz iki garı iki sene galduk. Deden de Almanya’da (KK-59).

1.6. Kız Görme-İsteme

Yörede “dügülüğe gitmek (KK-25, KK-34), görücü gitmek” (KK-2), “dügülük yapmak” (KK-9), “dünürcü gönderme” (KK-31), “dügüreğ gelme” (KK-50), “dügürü” (KK58) olarak adlandırılmaktadır.

Kız görme ya da isteme aslında geçmiş dönemlerde aile arasında yapılan bir durumdur. Genellikle ne damadın ne de gelinin fikri sorulmaz. Özellikle kızlara ya da kız annelerine pek fikir danışılmaz ve kararı aile reisleri olarak görülen erkekler verir. Eğer kadına sorulursa erkek kılıbık olarak algılanır ve bu yüzden kadınlara pek fikri sorulmaz

(KK-59). Kızlara bazen fikri sorulsa dahi aslında gerçek anlamda ‘hayır’ demek mümkün değildir (KK-4, KK-7, KK-59). Hayır denileceği takdirde babanın otoritesi sarsılıyor olarak görülmektedir.

Her iki ailenin de uygun gördüğü durumda isteme gerçekleşmektedir. Burada ailelerin onayının her şeyin üstünde tutulduğunu şu ifadeden de anlamak mümkündür: “Bize sormak yasak yani. Unlar ne derse biz uraya gitcük, mecbur gitcük. Rahmetlik annem ba bi daş güpüsü attı. Sen gocaya gitmün diyin. Ya ben ta çocukum gocada ne işim var benim, sen beni niye verisün? Ben okul gazanmışım, okuluma gidim de okim da. Yok dedi annem. Olcak dedi. Ben olacak dediysem olacak” (KK-3).

Evlilikler görücü usulü ya da severek olsun genellikle kız isteme törenine damat katılmamaktadır (KK-6, KK-29, KK-30, KK-42, KK-43, KK-48, KK-59). Ancak akraba olan ya da yakın komşulukları olan gençler birbirlerini daha önceden bir şekilde gördükleri için çok sorun olmamakta ancak birbirlerini hiç görmemişler ise o zaman tabiri caizse şanslarına ne çıkarsa onunla evlenmiş olurlardı. Özellikle 1973-74’lü yıllarda bu durumun bu şekilde olduğu söylenmektedir (KK-8).

Kaynak kişiden elde edilen bilgiye göre; damat adayı bir kız görür ve beğenir. Ailesi bunun üzerine kızı istemeye gider ve kızı verirler. Ancak damat ve gelin evlenene kadar birbirini görmez. Evlendikten sonra görür ki evlendiği kişi istediği kız değil, evin diğer kızlarından biridir (KK-6). Damat adayının kız istemeye götürülmemesi bazen sorunlara sebep olabilmekte ancak yapılacak bir şey olmadığından durum olduğu gibi kabul edilmektedir.

Kız istemeye gitmeden önce önden aileye hayırlı bir iş için geleceğiz diyerek bildirilir ve aile de kabul ettiği takdirde gidilirdi (KK-1, KK-8, KK-9, KK-12, KK-34, KK-42, KK-59). Kız istemeye gidenlerin durumuna göre varsa büyükler ya da kanaat önderi veyahut damat adayının babası söze girer ve Allah’ın emri peygamberin kavli ile kızı ister. Burada kızı hemen verme gerçekleşmez ve ‘biz düşünelim, araştıralım size haber verelim’ denir. Bu süreçte kız tarafı damadın huyunu, suyunu sorar. Daha sonra cevapları olumlu ise aileyi yeniden davet ederler ve bundan sonra söz ve nişan yapılır (KK-1).

Bazı anlatımlara göre ise kız istemeden önce kız görme yapılmakta ancak bu görüşmeye anne ya da baba dahil olmamaktaydı. Daha çok damat olacak gencin varsa kız kardeşleri ya da halaları eşliğinde bir ön görüşme yapılır ve burada arzularını kız tarafına bildirirlerdi. Tabi görüşme esnasında kız tarafından da bir erkek bulunmazdı. Daha sonra kızın annesi kızın babasına danışıp haber vereceğini söylerdi. Bu görüşmeden sonra durum kızın babasına anlatılırdı. Ancak erkek kardeş özellikle de ağabey varsa onun da fikri alınır ve daha sonra duruma göre isteme gerçekleşir. Ancak bunlar hemen peş peşe olmaz önce iyice araştırılırdı (KK-14).

Kız istemeye; aile büyükleri, anne, baba, diğer kardeşler ve ailenin yapısına göre yakın görülen akrabalar götürülür. Ancak bunun yanı sıra “kanaat önderi” olarak adlandırılan, ileri gelen ya da sözü geçen kişiler de kız isteme törenine götürülmektedir (KK-1, KK-2, KK-17, KK-22, KK-29, KK-30, KK-42, KK-58, KK-59). Kız isterken özellikle konuşmayı iyi bilen, bu konuda da sözü geçen kişiler konuşmaya başlar ve kızı isterlerdi. Bu kişi bahsedildiği gibi bir kanaat önderi olabileceği gibi aile içinde bu konuda tecrübeli ve sözü dinlenen kişiler de olabilmekteydi (KK-15, KK-36, KK-38, KK-39, KK-40, KK-41, KK-61, KK-62).

Eskiden yörede kız istemeye giderken; helvanın, (KK-2, KK-3, KK-16), şekerin, ekmeğin (KK-3, KK-42, KK-46), yufkadan yapılan böreğin, (KK-2, KK-7, KK-11, KK-26, KK-27, KK-32, KK-46, KK-50, KK-53, KK-54, KK-55, KK-65), mısır ununun, makarnanın, bulgurun (KK-48), evde hazırlanan su böreğinin (KK-4, KK-16), sütün ya da yoğurdun (KK-11), bir bohça hazırlanarak kolonya ve bisküvinin, 1930’lu yıllarda lağat lokumunun (KK-14), hazırlanan bohçanın en altına mısır çöreğinin, üstüne su böreğinin, yanlarına bir somun ekmeğinin (KK-19), 1981 yılında iki somun ekmeğin (KK-24), meyvenin daha sonraları ise çikolata götürülmeye başlandığı dönemde gondol⁴ da çikolataların (KK-49, KK-59) ikram olarak götürüldüğü bilinmektedir. Bunun dışında 1973 yılında çikolata, çiçek şeklinde de istemeye gidenlerin olduğu söylenmiştir (KK-14).

⁴ Gondol kayık şeklini andıran farklı renklerde ve çeşitler de içine çikolata, şekerleme tarzı şeylerin konulduğu bir kaptır. Bundan 15 sene öncesine kadar kız istemelerinde, sözde veya nişanda mutlaka alınır ve çikolatanın bunda getirilmesi neredeyse bir zorunluluk olarak görülürdü.

Kız istemeye gidilirken götürülen şeyler bohça yapılırdı yani o döneme göre süslenir ve o şekilde götürülür. Eğer kız tarafı kızı verecekse ikram olarak götürülen şeyler alındıktan sonra kaplar geriye boş verilir ancak kızı vermek istemiyorlar ise o zaman getirilmiş olan kapların içi dolu olarak iade edilirdi (KK-7). Bu konuyla ilgili başka bir bilgi ise şu şekildedir: “Kız istemeye giderkene önceden bi haber verürlerdi. Undan sonra mesela adam şeker alurdu, çember alurdu eskiden çember derdük bilirsın belki, unları alıp bi bohça yaparlardı. Bohçanın içine gırdı, götürürlerdi gız evine verürlerdi. Şimdi gız evinde gabul ediyosalar u urda galırdı. Ha gabul etmiyosa urdan geri gönderirlerdi, bohçayı iade ederlerdi. Gabul ettükleri vakitte tekrar artuk ne lazımsa altunuymış, yüzüğüymiş, bohçasıymış unları yaparlar” (KK-28). “Guru börek” olarak adlandırılan ve kuru yufkadan hazırlanan böreğin 30-40 adet hazırlandığı ve kız tarafındaki amcalara, halalara olmak üzere akrabalara da götürüldüğü söylenmekte olup; eğer kız verilmeye meyil edilmişse aileler toplaşıp sofrada o böreği yer, eğer kızı vermeye gönülleri yok ise o zaman böreklerini geri iade ederler (KK-32).

Kız istemeye giderken götürülen her şey yokluğun bir simgesi olarak değerlendirilmektedir. Hem bu kadar çeşidin olmaması hem de kırsal alanlar da çiçek, çikolata gibi şeylerin zor bulunması, yoksulluğun olması elde ne varsa onu götürmeye mecbur kılmıştır. Kaynak kişiden elde edilen bilgi bu yoksulluğun bir göstergesidir: “Ey gidi eskiden ne giderdi biliyo musun, yufka giderdi içi bulgurlu. Ben çocuktum ama unu hatırlıdım. Öyle sonra pirinç goydular. A bu bulgur var ya u bulguru haşlıyip yufkanın için goyip ben gidildiğini biliyom tabi u benim çocukluğumdaydı yavrum. Gıyma nari, penir nari pirinçte yokmuş eskiden bizim çocukluğumuzda” (KK-25).

Kız isteme geçmiş dönemlerde asla bir gecede gerçekleşmezdi. Her ne kadar adı kız isteme olsa da kızın o gece sözü verilmez iyice düşünülürdü. İstemeye geldikleri gün söz vermek, yüzük takmak gibi durumlar genellikle o gün gerçekleşmezdi (KK-17).

1.6.1. İstenen Kızın Uğurlu Olup Olmadığını Anlamak İçin Yapılan Bazı Uygulamalar

Kızın uğurlu olup olmamasıyla ya da evliliklerin nasıl olacağı yönünde bilen kişilerin istihareye yattığı söylenmektedir (KK-2). İstihareye yatmak dinimizce de uygundur. Herhangi bir konuda bir işi yapmadan önce hayırlı olup olmayacağı konusunda

peygamber efendimizin de istihareye yattığı söylenmektedir. İstihareye yatmak için namaz kılınır ve bazı dualar edilir. Daha sonra hiç kimseyle konuşmadan uykuya yatırılır. Rüyada olumlu ve güzel şeyler görülürse hayırlı olacağına yorulur. Beyaz ve yeşil renk görmenin de hayra işaret ettiği söylenir.

Bunun dışında kapının arkasına süpürge (ot süpürge) bırakılır, eğer gelin olacak kız o süpürgeyi kaldırırsa o zaman iyi, düzenli bir kız kabul edilir. Eğer süpürgeyi kaldırmadan giderse o zaman “undan iyi garı olmaz” denir. Süpürge yerine “golan”⁵ koyulduğu da olurdu (KK-7, KK-62).

Eskiden “divan” adı verilen oturma yerlerinin altına ip atılıp geri çekilerek toz olup olmadığına bakılır ve gelin olacak kızın temizliği kontrol edilir. Ayrıca su istenir ve su bardağının temizliği kontrol edilir. Saygılı olup olmadığını test etmek için ise gelen misafirlerin yanına çıktığında yüzlerine mi yoksa yere mi baktığına dikkat edilir, yere bakıyorsa saygılı olarak değerlendirilir (KK-1)

Altınordu ilçesinin Oğmaca mahallesinde kızı görmeye gelen kişilere içecek ikramlarında bulunur ve daha sonra yere serilen bir kilimin üzerinde kızın bulaşıkları nasıl yıkadığı gözlemlenir. Burada amaç kilimin üzerine su dökmeden bulaşığı yıkayıp yıkayamadığını görmektir (Yıldırım, 1996: 120).

1.6.2. Başlık Parası

Yörede eskiden başlık parasının olduğu çoğu kaynak kişi tarafından kabul edilmiştir. Kaynak kişilerden bazıları bu duruma şahit olmadıklarını ancak 80 yıl önce yörede bu geleneğin bulunduğunu söylemektedir (KK-43). Bunun dışında bu duruma şahitlik etmiş olanlar da vardır. Başlık parasının o dönem için oldukça iyi olduğu, zamanında o parayla “iki çift öküz” alınabildiği söylenir (KK-17). Yine başka bir kaynak kişi ise 1949-1950 yıllarına kadar başlık parası almanın devam ettirildiğini hatırlamaktadır (KK-25). Bundan 60 sene öncesine kadar on bin lira, beş bin lira ya da yedi yüz lira gibi istenen başlık paralarının var olduğu, bunların da yine aileden aileye farklılıklar gösterdiği bilinmektedir (KK-32).

⁵ “Golan” yörede yük taşımak, kadınların çocuklarını sırtlarına sarmak için kullandıkları el yapımı bir bağıdır.

Ancak bundan 57-58 yıl öncesine kadar bu durumun devam ettiği kaynak kişilerin; “ben 3 liralık gelinim” (KK-2), “babam benim için 56 sene önce 2 milyon başlık parası aldı” (KK-3), “Vardı, 20 milyona evlendim ben” (KK-11), “bağ bi milyon verdiler” (KK-53) söylemlerinden ve yaşlarından anlaşılmaktadır.

Başlık parasının alınma amacı genel olarak kıza çeyiz yapmak için kullanılmaktı. Ancak bu durum aileden aileye değişebilmekteydi. Bazı aileler almış oldukları başlık parasını tamamen kızının çeyizi için kullanırken bazı aileler ise bu parayı kıızı için kullanmamaktaydı. Başlık parasını herkes ister ancak herkes aynı amaçla kullanmamakta bu durum ailenin insafına kalmış bir durumdur (KK-9, KK-25, KK-59). “Üç bin lira babam başlık aldı. Neye göre belürlüyolardı, mesela bi eşya alınacak. Eşyası da ne bi ebüle iki sandalye, bir büfe, bi sanduk bana yaptıkları. Bana babamın yaptığı bi gat yatak. U aldıkları başluk parasıyla yapıldı” (KK-7).

Alınan başlık paraları durumu olmayan kız tarafı için ‘okuntu’ olarak adlandırılan aslında düğüne davet etmek amacıyla gerekli malzemeleri almak için kullanıldığı da söylenmektedir (KK-12).

O dönemde kızlarını okutmuş olan ailelerin dahi başlık parası alma geleneğini uyguladıkları ve o dönem kız babalarının “ben ona kız vermiyorum ki, banka cüzdanı veriyorum” söylemleri dikkat çekmektedir. “Kız evi naz evi”, “Kızdır nazdır, bin lira azdır” söylemleri bu konudaki zorluğun göstergelerindendir. Bir öğretmen maaşının beş yüz lira olduğu dönemlerde on beş bin liraya kadar başlık istenebildiği ulaşılan bilgiler arasındadır (KK-31).

Daha çok para olarak alınmakla (KK-4, KK-6, KK-14, KK-26, KK-31, KK-55, KK-66) beraber bazen kızın çeyizine buzdolabı istenir (KK-29, KK-30) ve bu da başlık parası yerine geçebilirdi. Veya erkek evi düğünden önce kız evine yatak yorgan yapardı. Kız evi yapılacak olan yatak ve yorgan için yünü hazırlar, erkek tarafı da bunların nevresimini getirir, hazırlanan bu eşyalar düğünden sonra gelinle beraber evine giderdi (KK-14).

1.6.3. Süt Parası-Süt Hakkı

Geline kıyafet alırken kızın annesine de kumaş ya da giyebileceği başka bir kıyafet alınırdı. Süt hakkı olarak geçerdi, annesi kızına süt hakkını helal etsin diye bir gelenektir.

Başlık parası gibi değildi öyle hediye olarak verildiği, bundan 13-14 sene öncesine kadar her aile de olmasa da bazı ailelerin bunu uyguladığı bilinmektedir (KK-59). Bir diğer kaynak kişi süt hakkının aileye ödendiğini ve bunun kızı terbiyeli yetiştirmesinden dolayı verildiği söylenmektedir (KK-16).

1.7. Söz Kesme-Şerbet İçme

Kız tarafı olumlu bir yanıtla erkek evine geri dönüş yaptıktan sonra söz kesimi yapılırdı. Ancak istemeye gidildiği zaman bohçanın kabul edilmesinin olumlu bir cevap olarak görüldüğü yerlerde sözün o gün verildiği söylenmektedir (KK-7, KK-28, KK-32). Ayrıca söz akşamı isteme tekrarlanıp yüzükler takıldıktan sonra şerbet⁶ dağıtılır. O yüzden söz kesme akşamı 'şerbet içme' olarak da adlandırılmaktadır (KK-2, KK-22). Bir kızı biri istedikten sonra hemen arkasından başka biri daha talip olabilmekte, söz kesmenin de önemi burada devreye girmektedir. Bir kızın söz kesimi yapıldıktan sonra artık ona başka biri talip olmazdı (KK-26). Söz kesmenin diğer bir amacı ise düğün öncesi yapılması gereken hazırlıkları belirlemektir. Özellikle kız tarafının erkek tarafından talep edeceği istekleri üzerinde durulmaktadır (KK-48).

Söz kesmeye giderken aynı şekilde yakın akrabalar götürülür; giderken kolonya, börek, şeker, baklava gibi ikramlıklar da götürülürdü (KK-1, KK-4, KK-42, KK-50). Kaynak kişilerden bazıları büyüklerin katıldığını söylese de söz kesiminde de damadın bulunmadığını belirtmektedir (KK-2, KK-59).

Daha sonra aile arasında bir söz yüzüğü takılır, ailecek yemek yenir ve eğer nişan ayrı bir zaman diliminde yapılacaksa nişan günü belirlenir (KK-1, KK-57). Söz yüzüğünün ayrı olduğu belirtilmekte ve bu durum kaynak kişi tarafından şu şekilde anlatılmaktadır: "Bi tel yüzük vardı u zaman şöyle burgulu ginelik bi yüzük dakılırdı işte. U zaman gelin dedikleri zaman u yüzüğü alırlardı gelülerdi. Ama genelde oğlan tarafı kız tarafına dakardı, yok sözde oğlana dakmazlardı (KK-32).

⁶ Şerbet dedikleri çok eski dönem için şekerli sudur. Daha sonra meyveli toz karışımlar katılarak renkli hale getirildiği de bilinmektedir. Ayrıca şerbet içmenin nişanda yapıldığını söyleyen tek bir kaynak kişi bulunmaktadır (KK-31). Zaman zaman söz ve nişan merasimlerinin bir ara yapılmasından kaynaklanan durumdan dolayı bu şekilde söylediğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Bu konuyla ilgili bir başka kaynak kişiden ya da yararlanılan kaynaklardan herhangi bir bilgiye ulaşılamamış olup karışıklık olmaması adına burada bahsedilmiştir.

Fotoğraf 2: Anneme 42 yıl önce alınan söz yüzüğü

Yüzük takıldıktan sonra şerbet dağıtılır. Şerbet dağıtılırken aynı zamanda erkeklere havlu, kadınlara çember hediye edilir. Şerbet bardakları geri toplanırken herkes gönlünden geçtiği kadar tepsinin için para koyar (KK-57, KK-59).

Şerbet içmeyle ilgili farklı bir uygulama ise şu şekilde aktarılmaktadır: “Gız istenir. Şerbet içme denir ilk şeye, ilk aşaması. Kızın sözü verilmişse, tamam denmişse şerbet yapılır şeker şerbeti. Üzerine havlu gibi bi örtü örtülür, erkek tarafı gittiği zaman genelde erkeğin babası veya orda önde gelen birisi oraya bi para atar ordaki örtüyü alır cebine koyar. Şerbetler içilir. Şerbet esnasında sorulur biz bu kızımıza ne eksik yapacaz, bizden ne istiyosunuz diye. U zamanda liste dutulur (KK-43).

Akkuş ilçesinde ise söz akşamı şerbetin yalnızca kızın ve erkeğin babalarına içirildiği, bunun sebebinin ise aralarındaki muhabbetin tatlı olmasına yapıldığı belirtilmiştir (Çelik; 2002: 240).

1.7.1. Çeyiz Cüzdanı-Defteri

Liste yapmak olarak adlandırılan bu uygulamada, kız tarafı a’dan z’ye kıza kaç kat yatak, ne kadar bilezik, bütün beş yüzlük ya da beşi bir yerde istendiği, dikiş makinası, okuntu için kullanılacak olan hediyeliklerin (kadınlar için çember, erkekler için gömlek

ya da havlu alınmaktadır) ne kadar alınacağı gibi ne istenecekse yazılmaktadır (KK-1, KK-4, KK-7, KK-12, KK-14, KK-22, KK-24, KK-26, KK-28, KK-37, KK-42, KK-43, KK-46, KK-53). Bunu söz günü ya da sözden önce erkek evine vermektedir (KK-1). Listenin erkek evine önceden ulaştırılması bir çeşit ‘bu şartları kabul ediyorsanız gelin söz olsun’ demenin bir yöntemi olarak görülmüştür.

Bu konularda oldukça bilgili olan ve eskiden birçok düğünde kâhya olarak görev yapmış olan kaynak kişilerden biri liste yazma işlemini şu şekilde anlatmaktadır: “Ne konuşulurdu, ben bir tane beşi birlik isterim kızıma, kâğıda yazılırdı. Elli çift terlik, kırk metre basma, atmış tane cember, he işte gardaşlarına kaç gardaşı var, beş. Beş tane iskarpin(ayakkabı), bi de dayıya isteriz. İskarpin de alınıyo. Şimdi bu şekilde o akşam konuşulur işte bi beşi bi yerde veya yanına iki tane kırmızı lira eski Osmanlı lirası, bilerzik öyle çok fazla istenmiyodu da iki tane veya üç tane istiyodu. Öyle şimdiki gibi on dal, on tane, beş tane gibi bilerzik istenmiyodu yani. Bu şekilde e nolurdu bu şekilde anlaştıktan sonra düğün hazırlukları yapılmaya başlanırdı. Bi gitmeye hemen kız tarafından düğün sözü alınmaz. Bi gidülür kız tarafı der ki biz müsait değiliz sizin dediğiniz zamana. Yok onu biz yapalım bunu biz yapalım da bu zaman da olsun diye anlaşmalar yapılırdı” (KK-34).

Genellikle kıza istenecek olan takılar ailenin durumuna göre değişmekte olup 10 tane ya da 5 tane veyahut 2 tane -erkek tarafının da durumu göz önünde bulundurularak- bilezik istenmektedir. Bunun yanında beşi bir yerde veya bütün beş yüzlük istendiği de söylenmektedir (KK-1, KK-3, KK-7, KK-15, KK-59, KK-60, KK-61, KK-69). Ayrıca gelin olacak çifte yeni bir ev açılmasa dahi mevcut yaşayacakları evde bir oda verilirdi. Erkek tarafının maddi durumuna göre eve yeni bir misafir odası takımı aldırılabilir ancak yatak odası takımını mutlaka kız tarafı alırdı. Söz kesimi ve liste tutma gerçekleştikten sonra aileler arasında konuşulur ve nişan için bir tarih belirlenmeye çalışılırdı (KK-43).

Adedi	İsimleri	Değeri
1	yarım bez yüzlük Altın Resat	370
2	Teklik kirmizi lila Resat	196
1	Kum. Kas Altın Kulaklık	18
2	Altın yüzük	20
2	Kat yataklık	500
4	Kilim	100
2	Çerç. sandık	100
1	" masa	40
1	" saklı	10
1	" Kumdan	30
2	Bakır güğüm	45
1	" mangal	20
1	" siri	20
8	" Tencere	70
26	muhTelif bakır	50
2	sandalye	10
54	Yekün	1599

Fotoğraf 3: 21-10-1956 tarihli çizim listesi örneği (ön yüzü)

yukarıda adledi cinsi ve kıymetli
yazık an altı kalem esya ve altınlar
Yaray Kayımden hacı hasan ağlu mehmet
rahimkaya ~~Hasan~~ nafiye sahibinin kendili-
ğine ait aldığın ve bu esyayı bolhası
mehmet mehmet rahimden teslim alarak
hil ahire ve hilâ naksan sıy kış nafiye
rahine teslim edeceğimi şahitler yanında
imza ederim 21-10-1956 efing

şahitler

Yunus Taş Kayımden
alıcık ağlu
darsun ünkenç

Yaray Kayımden
âmer ağlu ilbrahim rahin
Yunus Taş Kayımden
mehmet akay

~~Hasan~~

~~Hasan~~

~~Hasan~~

Fotoğraf 4: 21-10-1956 tarihli çeyiz listesi örneği (arka yüzü)

numara	kiymeti	adet	cinsi
1	550	1	yarım bez yüzlük altın
2	300	2	Teklik altın
3	225	1	Bir çift yarım kulaklık altın
4	25	1	altın yüzük
5	800	2	yatak
6	250	5	kilim
7	100	2	sandık
8	60	3	masa ve sakbalar
9	20	2	sandalya
10	35	1	güğü
11	35	1	şini
12	75	4	muhTELİP Tencere
13	25	1	masgal
14	20	2	tepsi
15	77	1	ilisti
16	50	16	muhTELİP hakır Talhak
17	20	8	muhTELİP hakır tas
2597			53

Fotoğraf 4: 13-07-1958 tarihli çeyiz listesi örneği (ön yüzü)

İşbu liste de adedi ve kıymetiyle
yazılı 53 elli üç adet esyayımın
Yaray köyünden Hacı Hasan oğlu
Mehmet Sahin Kız Nedimeye gendi
mali alıp yedime teslim aldığına
şahitler yanında imza ederim

13-7-1958

Çerlin köyünden Salim Akhtıyar

= Kamil Akhtıyar S. D.
Yaray köyünden İbrahim Yalın G. F.

[Signature]

mercesim bakam

artık köyünden
İbrahim Tanel

[Signature]

Fotoğraf 5: 13-07-1958 tarihli çeyiz listesi örneği (arka yüzü)

esyanın cinsi	adeti	Değeri
yarım besi bürkle	1	32500
yatak adeti	2	50000
Kilim	1	10000
sandık	2	8000
masa	1	3000
seki	1	1000
güğü	1	2500
ilirik	1	1000
mançal	1	2000
sini	1	1500
böğ	1	1000
tencere	2	3500
perçeme tencere	5	4000
topsi	1	500
ilistir	1	800
tas	8	1500
Kapaklı zan	21	4000
	46	126800

yukarıda cins ve miktarları ve Değeri ayrı ayrı yazılı (46) adet ve 1268 lira tutarındaki eşyaların Saray Kütüphanesi Asman oğlu Mehmet Rıza Fatma Sakine aile ailesine teslim alan ali oğlu Mustafa Toprak velisi İsmail Toprak iye iye Saray Kütüphanesi, Çarşı

Fotoğraf 6: Çeyiz listesi örneği

Bu sayfada yer alan çeyiz listesinin yazıldığı tarih bilinmemektedir. Ancak listelerin tamamının aynı aileye ait olması nedeniyle diğerlerine yakın bir tarihte oluşturulduğu düşünülmektedir.

1.8. Nişan

Söz kesimi yapıldıktan ve her iki aile için uygun bir zaman belirlendikten sonra nişan yapılmaktadır. Geçmiş dönemlerde nişan törenleri ya aile arasında yapılmakta (KK-1, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-11, KK-12, KK-14, KK-16, KK-22, KK-26, KK-28, KK-42) ya da bir kuyumcуда yüzük takmaktan ibarettir (KK-1, KK-26, KK-37, KK-53, KK-59). Aile arasında yapılan nişan törenlerinin çoğunlukta olmasına rağmen mensup olunan ailenin anlayışına ve durumuna göre asri olarak adlandırılan eğlenceli, müzikli nişan törenlerinin de yapıldığı söylenmektedir (KK-1, KK-4, KK-6, KK-7, KK-9, KK-12, KK-14, KK-19, KK-28, KK-42, KK-49). Nişan törenlerinin yapılma durumuna göre kalabalığı da artmaktadır. Başta yakın akrabalar olmak üzere aile dostları ve komşular da nişan törenine davet edilmektedir (KK-1)

Ancak bazı kaynak kişiler geçmiş dönemdeki asri nişan anlayışıyla ilgili şunları da söylemektedir: “Kimisi asri derdi, asri nişan da oğlan gelirse asri oluyodu. Bazı aile asri istemezdi sade kişiler gelirdi; gaynana, gaynata işte amca, dayı. Oğlan u zaman nişana gelmezdi” (KK-32). Bir diğer kaynak kişi de bu görüşü destekler açıklamalar yapmakta ve asri nişanın damadın katılması sebebiyle ayıp olarak görüldüğünü, pek hoş karşılanmadığını söylemektedir (KK-3). Yine başka bir kaynak kişi de damadın kesinlikle nişana gelmediğini ancak aynı köydense kime nişanlandığını bildiğini söylemektedir (KK-43). Bu konuyla ilgili başka kaynak kişilerden herhangi bir onaylayıcı açıklama gelmemiştir. Ancak ailelerin kültürel, sosyal hatta ekonomik yapısına göre bu durumların değişebileceğinden elde edilen her türlü bilgiyi aktarmak uygun olacaktır.

Sözde, erkeğe nişan yüzüğü takılmadığı belirtilmiştir. Ancak nişan töreninde damat adayına da yüzük takılmakta hatta bazı evlenecek çiftler birbirlerini ilk kez burada görmektedir. Nişan töreninde geline yine ailenin durumuna göre bilezik, yüzük, küpe ve saat takıldığı da görülmektedir (KK-4, KK-27, KK-50). Bundan 15 sene öncesine kadar nişan seti olarak adlandırılan kolye, yüzük, küpeden oluşan ince bir altın set genellikle her gelin adayına alınmaktadır (KK-59).

Nişan ile düğün arasında Ramazan Bayramı varsa geline bayramlık adı altında kıyafet alınır, eğer Kurban Bayramı varsa gelinin evine koç götürülür. Giden bu koç

güzelce süslenir ve boynuzunun ortasına da altın takılır (KK-10, K23, KK-27, KK-41, KK-59, KK-60, KK-61).

Nişan törenlerinin masrafları kız tarafına aittir. Yani bir asri nişan gerçekleşecekse bunu kız tarafının karşılaması gerekmektedir. Bu bilginin varlığı bundan 15-20 sene öncesine dayanmaktadır (KK-38, KK-42, KK-59, KK-60). Ancak 40-50 sene öncesinde genellikle nişanların aile içinde ya da kuyumcuda gerçekleşmesinden dolayı bu konuyla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. Tıpkı yatak odası takımının kız tarafına ait olması gibi nişan törenlerinin de geçmiş zamanlarda eğer asri yapılıyorsa kız tarafına ait olabileceğini düşünmek çokta yanlış olmayacaktır.

Nişanlanan gençler bu duruma rağmen yalnız bırakılmaz hatta belki bu süreçten sonra birbirlerini pek görmezlerdi. Bayramlarda görüşmeler olsa dahi bunlar aile büyüklerinin nezaretinde gerçekleşirdi. Nişanın yapılmış olduğu tarihe göre altı ay ya da bir sene gibi bir vade de d   n mutlaka yapılmaktaydı (KK-31). Bu durum 15-20 sene öncesi için dahi kısmen böyleydi. Bu kadar az görüşme yoktu ancak aileler yine de nişanlı çiftleri pek baş başa bir yere göndermez, gelinin kardeşı ya da kuzeni mutlaka onlara eşlik ederdi.

Kaynak kişiler dışında ulaşılan bilgiler ise şu şekildedir: Akkuş ilçesinin köylerinde yapılan nişan törenleri yemekli olmakla beraber malzemeleri erkek tarafı almaktadır. Erkek tarafının getirdiği nişan bohçasının içinde bulunan ürünler sesli bir şekilde söylenerek gelenlere duyurulur. Getirilen eşyaların arasına göz yaşı ve mutsuzlu u temsil ettiği gerekçesi ile genellikle mendil koyulmamaktadır. Erkek tarafının getirmiş olduğu börek ve helva ikramı sırasında ise gelinin erkek kardeşı helvaya bıçak diker ve bahşış almadan o bı a ı çekmemektedir. Buradan sonra nişan töreni yüzük takma ve e lenceyle devam eder ( elik, 2002: 241).

1.9. Bohça

Yörede hem kız hem de erkek tarafına bohça hazırlandığı bilinmektedir. Erkek tarafı gelin olacak kızın ve ailesinin bohçasını nişan günü getirir ancak bu durum 20-25 sene önce ortaya çıkmıştır. Nişanda getirilmeden önce ise d   ne başlama yapıldıktan sonra ağırlık adı altında bohça götürme yapıldığı bilinmektedir (KK-59). Bu durumun gerçekleşmesi için nişan töreninin asri ya da aile arasında yapılması fark etmemektedir.

Bu başlık altında her iki tarafın hazırlamış olduğu bohça içeriklerinden de bahsedilmiştir. Ancak kız tarafı erkek evine bohça götürme işlemini kına akşamı gerçekleştirdiğinden uygulanma biçimi ‘düğün sırası’ başlığı altında anlatılmıştır.

Bohça götürmek aslında ailelerin karşılıklı olarak hediyeleşmesi durumudur. Taraflar karşılıklı olarak annelere, babalara, kardeşlere, varsa kardeşlerin eşlerine, gelin ve damat olacak kişilere bohça hazırlar. Bazı ailelerin durumuna göre amcalara, dayılara, yengelere, halalara, teyzelere ve eniştelere de bohça hazırlanır. Ancak bu durumun sayıca az olduğu ailelerde ya da ilişkileri bakımından birbirilerine çok yakın olan ailelerde yapıldığı bilinmektedir. Durumu olan kişiler sağdıçlara dahi bohça hazırlamaktadır (KK-6, KK-7, KK-11, KK-12, KK-14, KK-16, KK-23, KK-26, KK-27, KK-32, KK-53) Erkek tarafı kız ve ailesine hazırlamış olduğu bohçaları nişan günü getirmektedir. (KK-39, KK-49, KK-59, KK-66)

Bohçalar özenle hazırlanır ve yine çoğu dantel işlemeli olurdu. Bohça hazırlamak ya da bu bohçayı doldurmak elbette ailelerin ekonomik durumuyla da ilgilidir. Daha eski dönemlerde el işi hazırlanmış çeyizlerin ön planda olduğunu unutmamak gerekir. Damadın bohçasına; nevresim takımları, karyola eteği, havlu, çarşaf, tıraş takımı, terlik, pijama takımı, çorap, iç çamaşırı, gömlek, kravat, seccade, tesbih gibi a’dan z’ye her şey koyulurdu. Aynı şekilde diğer bohçalara da seccadeler, nevresim takımı, iç çamaşırı, başörtü, çember, havlu gibi aile ne kadarını hazırlayabiliyorsa koyardı (KK-3, KK-25, KK-58). Ancak 55 sene ve öncesi için bohçaların bu kadar teferruatlı hazırlanamadığını söyleyen kişiler de vardır. Böyle olduğu zamanlar ise eşarp, iç çamaşırı, elbiselik kumaş gibi daha basit ve masrafı az şeylerin konulduğu söylenmektedir (KK-3, KK-21, KK-44, KK-61)

15-20 sene öncesi erkek tarafı kız tarafını nişan alışverişine götürür ve bohçaya koyulacak ne lazımsa alırdı. İçerik olarak aynı şekilde hazırlanır, günün koşullarına göre makyaj malzemeleri de dahil edilirdi. Yine gençlerin nişan da giyecekleri kıyafetler de o gün alınırdı (KK-42).

1.10. Çeyiz ve Sandık Hazırlıkları

Bir anne, kız çocuğuna sahip olduğu andan itibaren aslında çeyizi için hazırlıklar yapmaya başlar. Ancak kız çocukları zaman içerisinde kendi çeyizleri için de birçok

hazırlık yapmaktadır. Dantelden nevresim takımları, yatak örtüleri, karyola eteğine danteller, sandık örtüleri, mutfak takımları, tepsi içi örtüler, fiskos masası dantelleri, perdeler, yatak odası takımları, bebek yatağı örtüleri, uçları dantellerle süslenmiş havlular, kilim ve kolan, çemberler, patikler yapılmaktadır. Kısacası aklınıza gelen her türlü eşya için bir örtü hazırlanmakta bunlar da genellikle dantellerden yapılmaktaydı (KK-1, KK-11, KK-24, KK-25, KK-27, KK-32, KK-42, KK-48). Yörede dantelin yanı sıra özellikle iğne oyalı örtüler ve çemberler de oldukça tercih edilmektedir. Eski dönemlerde çoğunlukla erkek evinin diğer aile üyeleri ile beraber yaşanacağından dolayı kıza evlenirken bir yatak odası takımı alınmaktadır. Eğer ayrı ev olacaksa bu durumda mutfakta kullanılacak olan eşyaları kız tarafı, diğer tüm eşyaları ise erkek tarafı almaktadır (KK-4, KK-15, KK-38, KK-39, KK-59). Alınan mutfak eşyaları genellikle bakır olurdu. Evlerde su olmadığı için güğüm (ibrik) çeyizde mutlaka olurdu. Aynı şekilde mangal⁷ olurdu (KK-10). Ayrıca yün yataklar, yorganlar, yataklar da bu süreçten sonra hazırlanmaktadır (KK-8).

Fotoğraf 8: 55 sene önce kızın çeyizinde alınmış olan güğüm ve mangal

Maddi durumu yönünden yukarıda yazılan çeyizleri hazırlamayanların ise; sadece bir kat yatak, bir adet çul dastar (kilim), bir adet namazlık ile gelin olduğu söylenmektedir (KK-3, KK-6, KK-44).

⁷ Mangal; içine köz koyularak odaya koyulan ve odanın bu şekilde ısınmasını sağlayan bir eşyadır.

Kızın çeyizi hakkında en detaylı bilgi şu şekildedir: “U zaman bişi yokmuş götürmeye de erkek tarafı gız tarafına ne yapmış mesela bi yatak, yorgan, yastuk yapmış işte atıyom iki dene üç dene. Unu mesela süslüyolarmış şeylerlen, dasdarlarnan ata yüklüyolarmış işte biz bunu yaptuk sizin gızığza diye. Urdan da gıza üç beş dene unlar yapıyolarmış. İşte sedir varmış, makat diyolar sedir. Unları da unlar şey yapıyolarmış gız geliyomuş. Makat nası bişi; bunun arkasına benziyen, goltuğun arka yaslanma yerine benziyen bi şey işte. İçine talaş doldurarakdan sıkı bi şekilde doldururdun baya sert olurdu. Böyle otuduğunda buraya da etek seriliyodu, garyola eteğ işlemeli. Oturma yeri sedir, tahtadan. O makat dediğimiz sedirin sırtına olur, yaslanma yeri. O işlemlerle de süslüyodun işte. Talaş evet o mısırın kurumuş hali o da yoksa içine ot koyulurdu güzel gine. Ne oluyodu eskiden çok aşırı cehiz yok, oluyodu cehiz de şöyle oluyodu çok ince olmuyodu. Etamin, yünden yapılan bişiler, işte yatak oluyodu, yatak yığunu. Yatağ önem veriyolardı ne gada yatağ var bakalım. İşte iki gat erkek tarafı yapıyi, iki gat gız tarafı yapıyi işte una göre yorganu, yastuğ. Uzun yastuk vardı u zaman tek. Yatak dedüğümüz döşek. U zaman bi de yer döşeğ, garyola döşeğ ayru oluyodu. Garyolanınkı dağ enlü oluyodu, dağ büyük oluyodu. Una yirmi kilo yün goyulcak yerinden galkmıg. Yere serilen döşek biraz dağ dar olur, onun şeyi de az goyılığ, misafir gelince yere yatak sermek için. Yatuklar büyük oluyodu uzun. İşte kırlent oluyodu yünlerden şeylerden. Unlar güzel gine yuğulcak üstü örtilmicek, görükcek hani dantelleri şeyleri. Yastuklar, yorganlar dantellü oluyodu hep. Garyolaların işte hep eteğ oluyodu ganaviçe işleme” (KK-59). Makat adı verilen eşyanın çeyizde yer aldığını başka bir kaynak kişi daha söylemiştir (KK-56).

Düğün zamanı yaklaştıkça hayırlı olsun için gelen misafirlere kızın çeyizi açılarak gösterilmektedir (KK-21, KK-33, KK-38, KK-39, KK-42, KK59).

Aşağıda geçmiş dönemlerde bir kızın çeyizinde bulunan el emeği ürünlere yer verilmiştir.

Fotoğraf 9: 36 yıl önce hazırlanmış olan bebek karyola örtüsü

Fotoğraf 10: 20 sene önce yapılmış olan gelin şalı

Fotoğraf 11: 57 yıl önce çeyize koyulan bir duvar halısı

Fotoğraf 12: Kanaviçe ve dantelden hazırlanmış olan yastık kılıfı

Fotoğraf 13: Kanaviçe ve dantelden hazırlanmış karyola eteği

Fotoğraf 14: 42 yıl önce hazırlanmış kanaviçe işlemeli masa örtüsü

Fotoğraf 15: 47 yıllık mutfak eşyası

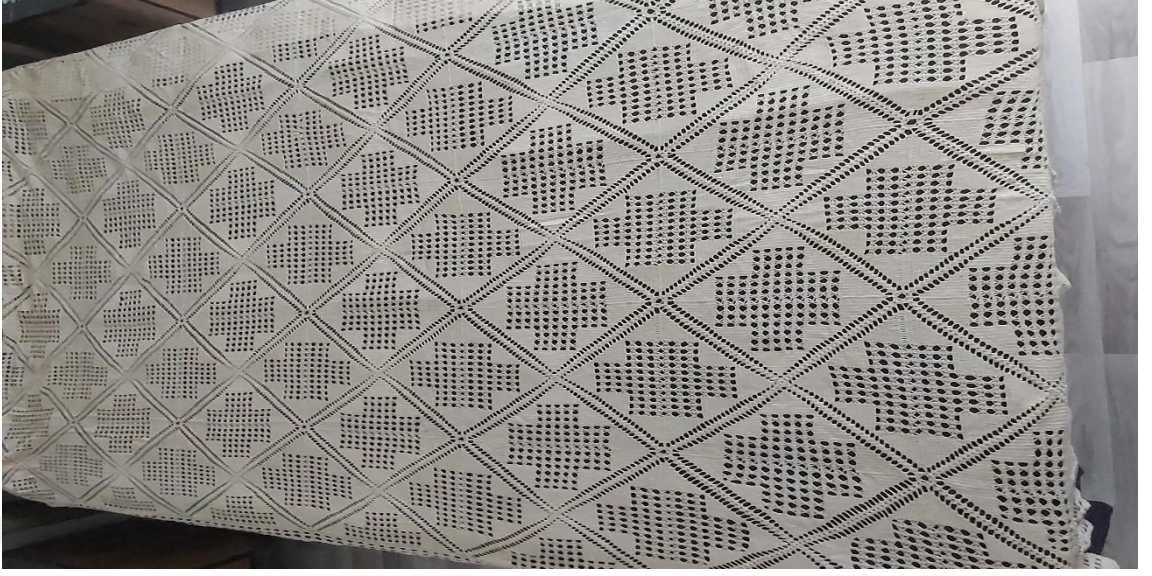
Fotoğraf 16: 45 yıl önce hazırlanan kırlent kılıfları

Fotoğraf 17: 42 yıl önce hazırlanmış olan dantel tül

Fotoğraf 18: Gelin ve damadın pijamalarının koyulduğu bir tür hurç, şase. (45 yıllık)

Fotoğraf 19: 42 yıl önce yapılmış olan dantel yatak örtüsü

Sandık o zamanlar için kız çeyizinin en önemli parçalarından biri olarak görülmekte ve kızın ailesi tarafından satın alınmaktaydı (KK-59). Kızın tüm çeyizi bunun içinde saklanır. Daha sonra eşinin evine gittiğinde de el emeği göz nuru çeyizlerini saklamak için sandığını kullanır. Sandığın ceviz ağacından ve oymalı şekillerinin olması oldukça makbuldür. Ancak bu durumun sandığın maliyetini arttırmışından dolayı her aile karşılayamamakta ve daha düz olan sandıklar tercih edilmektedir (KK-2, KK-26)

Fotoğraf 20: 55 yıllık çeyiz sandığı

1.11. D    n   ncesi Hazırlıklar

1.11.1. D    n Tarihinin Belirlenmesi

Nişandan en fazla bir yıl sonra d    n olacağı için hazırlıklar bu tarihe göre tamamlanmaktadır. Yörede fındık hasadı temmuz sonunda başlayıp yükseklere çıkıldıkça eylül sonlarını bulabilmektedir. Buna bağlı olarak d    n tarihleri ilçelerdeki fındık hasadının yoğun olmadığı tarihlere denk getirilmeye çalışılmaktadır (KK-31, KK-42). Nişan süreci ailelerin maddi anlamda d    ne hazırlanması için verilen bir zamanı temsil etmektedir. Gençler g r şemeyeceğinden dolayı bu zaman diliminde birbirlerini tanımaları pek mümkün değildir.

Bunun dışında d    n tarihi belirlenirken dikkat edilen başka hususların olduğu da görülmektedir. Genellikle d    n tarihi belirlenirken ayın ilk haftaları tercih edilir ve Ramazan ve Kurban Bayram'ı arasına denk getirilmemelidir (KK-12). D    nlerin genellikle cuma günü komşu d    n  ile başladığı, cumartesi kına, pazar günü gelin alma ve d    n, pazartesi ise duvak d    n  ile son bulduğu söylenmektedir (KK-1, KK-17, KK-25, KK-27, KK-31, KK-32, KK-45). D    nlerin özellikle cumartesi ve pazar olmasının amacı şehirden ya da uzak yerlerden d    ne gelecek olan davetlilerin daha kolay katılım sağlayabilmesidir. Aynı güne birden fazla d    n denk gelse dahi günlerde bir değişiklik yapılmaz, gelen davetlilerin uğramaları gereken ortak bir d    n ise aynı şekilde o akşam hepsine uğramaları gerekmektedir (KK-26).

D    n yemeği için zaten çevrede bilindik biri olduğundan bu konuda çok fazla bir karışıklık olmaz ve tarih yemek yapacak kişiye bildirilir. Aynı şekilde d    n tarihinin hemen ardından müzisyenlere de tarih bildirilir.

1.11.2. Yardımlaşma

Yörede sadece bir kaynak kişinin anlatmış olduğu 'danışık yemeği'nden bahsedilmektedir. Bu danışık yemeği için d    n evinde on, on beş gün öncesinde toplanılır ve herkese görev dağılımı yapılır. D    n n planlanması bu yemek aşamasında belirlenir ve daha sonra yardımlaşmalar esnasında herhangi bir karmaşa yaşanmaz (KK-

31). Bunun dışında diğer kaynak kişiler düğünden birkaç gün önce yardımlaşmaların başladığını söylemektedirler. Aşçının yapacağı düğün yemeği dışında ailelerin yakın akrabaları ve komşuları bir araya gelerek su böreği ve tatlılar açar, sarmalar sararlardı (KK-6, KK-27, KK-31, KK-59). Bu yardıma giden komşular sarma sarmak için yörede pancar olarak adlandırılan kara lahana götürürlerdi (KK-59).

Ailelere destek olmak amacıyla komşular ve yakın akrabalar yardıma ve hayırlı olsun ziyaretine gittikleri zaman özellikle erkek evine gidildiğinde tavuk, horoz, süt, yoğurt gibi ihtiyaç halindeki malzemeler götürülürdü (KK-1, KK-31, KK-32). Bunun dışında hem kız hem erkek evine komşular; bulgur, keşkeklik getirirlerdi (KK-9). Yemeklik malzemelerin dışında ise yemek pişirme esnasında kullanılması için odun, çalı, kütük gibi yakacak ihtiyaçları getiren komşular da olurdu (KK-31).

Kaynak kişilerden biri yardımlaşmanın ve oradaki sürecin güzelliğini şu şekilde aktarmaktadır: “Komşular hep mahalle birikirdi. Böyle büyük eskiden böyle elektrikli fırınlar yoktu. Açarlardı, sacın altına odun yakarlardı. O orda kızardı altından, siniye de baklavayı bağarlardı, büyük sinilere. Ondan sonra o sacın üstüne o baklava sinisi korlardı. Ta üstüne de sini kapatırlar, onun üstüne de sacın altından köz alıp üstüne yayarlardı. O ordan baklava hem altından hem üstünden o kadar güzel kızarırdı ki. Şimdi en müthiş pastanenin baklavasını al, onlan değişmezdim” (KK-4).

1.11.3. Kâhya-Sağdıç Belirleme ve Görevleri

Kâhya ve sağdıç işlevleri gereği aslında düğünün merkezinde yer alırlar. Ancak belirlenmesi ile ilgili bilgilerin ve genel olarak düğünlerdeki görevlerinin bu başlık altında verilmesinin daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Kâhya görevi gereği aslında düğünün yöneticisi durumundadır. Gelen misafirlerin karşılanması, yemeğe davet edilmesi, gelen bahşişlerin toplanması, damadın evden çıkarılması, gelin alma esnasında bahşişlerin ödenmesi, düğünde bir sorun çıkarsa orta yolu bulup düzeltmek gibi birçok görevi vardır. Kâhya olacak kişileri belirlemek çok zor değildir. Çünkü bu konuda girişken olan, ağzı iyi laf yapan ve bu tarz organizasyonları çekip çevirebilecek olan biri yakın çevrede mutlaka vardır. Hatta birçok düğün için kâhyalığı iyi yapan kişi defalarca çağırılır. Düğünde bir kâhyanın bulunması ailedeki sorumluluğu azaltacağından ve kalabalık olan aile her işe yetişemeyeceğinden dolayı

mutlaka düğünlerde olması gereken bir kişi olarak görülür (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-6, KK-7, KK-9, KK-12, KK-16, KK-17, KK-20, KK-25, KK-26, KK-27, KK-29, KK-30, KK-32, KK-34, KK-38, KK-43, KK-51, KK-53, KK-54, KK-59, KK-67, KK-68, KK-69, KK-70)

Bazı kaynak kişiler tarafından elde edilen bilgilere göre kız evinde de düğünde bir kâhya olduğu özellikle belirtilmiştir (KK-9). Ancak erkek evinde kâhyanın mutlaka bulunduğu özellikle belirtilmiştir.

Kâhyayı kalabalık içinde ayırt edebilmek adına boynuna bir havlu asılır ve bazen elinde de bir değnek bulunurdu. Bu durumda bahşiş vermek isteyenler ya da düğünle ilgili bir sorun görenler kişiyi şahsen tanımasa dahi yöneticinin o kişi olduğunu anlar ve direkt olarak onunla iletişim kurardı (KK-24).

Sağdıç hem gelinin hem de damadın yanında bulunan ve onunla ilgilen kişilerdir. Genellikle bunlar ya yakın arkadaş içerisinde ya da amca, hala, teyze, dayı çocukları içinden damat ve gelin tarafından belirlenirdi (KK-2, KK-4, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-11, KK-12, KK-16, KK-17, KK-26, KK-32, KK-42, KK-43, KK-47, KK-63). Sağdıç olmak demek bir nevi kardeşlik bağı oluşturmayı ifade etmekte ve çok kıymetli bir görev olarak görülmekteydi. Özellikle damada bir görev düşecekse hemen sağdıç koşar ve o işi hallederdi (KK-1). Kızın yanında bulunan sağdıç ise daha çok gelinin hazırlanmasına yardım etmekte, gelen misafirlerin tek tek hoşlanması esnasında yanında olmaktadır (KK-59).

Sağdıç belirlenirken bazı önemli konulara dikkat edilirdi. Mesela iki sağdıç olmalı ve bunlardan birinin evli birinin bekar olması gerekirdi. Evli sağdıçın görevi daha çok damada gerdek gecesi ile ilgili bilgi vermektir (KK-3, KK-53, KK-59). Yalnızca bir sağdıç olur ve evli olmalıdır (KK-8, KK-14, KK-29, KK-30, KK-65) ya da bir sağdıç olmalı ve bekar olmalıdır (KK-4, KK-28, KK-48) gibi farklı görüşler de bulunmaktadır. Burada önemli olan sağdıç sayısı değil, düğünlerdeki işlevidir. Yörede “sağduç, salduç” olarak da adlandırılan bu görev o kadar önemliydi ki bu görevi üstlenen kişi için artık “salduç gardaşlığı” sözü kullanılırdı (KK-12). Arada kurulan bağ bir kardeşlik bağı olarak görülmekte ve muhtemelen kişiler sohbetlerini ömür boyu devam ettirmekteydiler.

2. DÜĞÜN SIRASI

2.1. Düğüne Söyleme

Düğünden bir süre önce davetliler düğüne söylenir. Buna genel olarak ‘okuntu’ denir. Genellikle basılı bir davetiye söz konusu değildir. Davetiye yerine ‘okuntu’ olarak adlandırılan hediyelikler alınmakta ve bu şekilde insanlar davet edilmektedir. Okuntu hediyeleri genellikle erkek tarafına aldırılır. Bunların kaç adet geleceği ve hediyelik olarak neler alınacağı kız evi tarafından belirlenmektedir. Davetiye bastırılanlar olsa bile yakın akrabalar ve yakın komşular için okuntu ile söylemek bir gelenek olarak görülmektedir. Okuntu masraflarını hangi taraf karşılasa karşılasın aileler için maddi anlamda oldukça masraflı bir işlemdir. Çünkü alınacak hediyeliklerin sayısı oldukça fazla olmaktadır.

Okuntu olarak komşular genellikle; terlik, çember, sabun (KK-1, KK-2, KK-4, KK-6, KK-7, KK-9, KK-11, KK-12, KK-16, KK-19, KK-26, KK-27, KK-32, KK-37, KK-42, KK-43, KK-46, KK-47, KK-50, KK-57, KK-59, KK-70) ile davet edilmektedir. Özellikle 56 sene öncesi için kaynak kişi köyün zenginlerinin ya da ileri gelenlerinin yufkadan hazırlanan börekler ve sigaralar ile varsa çikolatayla, horoz ya da tavukla, fakir olarak görülen insanların ise ya şekerle ya da sözlü olarak davet edildiğini söylemektedir (KK-3, KK-11, KK-28, KK-45, KK-55, KK-67). Bunları alacak gücü olmayanların ise normal bir kâğıda yazdırarak davet ettikleri söylenmektedir (KK-6, KK-14, KK-43). Bu söylemelerin dışında davul ya da ulak tutularak tek tek gezilerek herkesin bu şekilde ağızdan davet edildiği de söylenmektedir (KK-14, KK-16, KK-25). Davul eşliğinde bir sıırın tepesine çember, basma, elbiselik kumaşlar takılarak evlerin bu şekilde gezildiği ve davetin işleminin gerçekleştirildiği söylenmektedir (KK-16, KK-17). Yokluktan dolayı üç yaprak yani üç adet yufkadan yapılmış olan böreklerle dahi düğüne davet işleminin gerçekleştiği anlatılmaktadır (KK-3, KK-37, KK-48, KK-53, KK-65). Bunların dışında bisküvi ile davet edildiğini söyleyenler de vardır (KK-42, KK-65).

Kaynak kişilerden biri davet konusunda şunları aktarmaktadır: “O zaman da işte demin bahsettim ya, terlikler yakınlar, çemberler yakın hanımlara akrabalara, iskarpinler gardaşlara yakın akrabalara. Diğerlerine de biraz daha samimi olduklarına pirinçli börek giderdi. Yufka böreğ var ya onun içersine pirinç goyulurdu, pirinçli bizim bu yöreye,

Garadeniz Ordu yöresine ait laz böreğ felan değil bu. Bizim bu yöreye ait bi börek yapılır. İşte evin büyük annesi veya evin hanımı bi bohçaya koyar verir çocuklarının eline; işte falancıya oğlum bi börek verin öyle çağrın, filancıya bi börek verin düğne öyle çağrın, falancıya bi çember verin, filancıya bi terlik verin. Diğer bi kısım insanları da ağızdan söylerlerdi” (KK-34).

Kaynak kişilerden biri okuntuların gitme sebebini ve hangi okuntuların hangi komşulara verileceğini şu şekilde anlatmaktadır: “Şimdi terlik götürüldüyse terlik herkese götürülmezdi. Öyle maddi durumu iyi olan biraz daha fazla bahşiş beklenen kişilere terlik giderdi. Terliğin de çeşitleri vardı. Bir iyi terlik, iki biraz daha ucuz terlik. İyi terlik biraz daha zengin tabakaya daha iyi bahşiş gelsin diye, orta yollu terlik biraz daha orta kesime, normal komşulara da çember giderdi. Kenarı oyalı çember biraz daha ekonomik durumu iyi olan komşulara giderdi ki çember, terlik gittiği zaman alan kişilerin de biraz daha yüklü bahşiş getirmesi gerekiyordu” (KK-24).

Daha yakın akrabalarda ise kadınları; basma, oyalı çemberler, elbiselik kumaş ile erkekleri ayakkabı (cızlavat lastik), gömlek ile davet etmek önemliydi (KK-8, KK-10, KK-12, KK-17, KK-23, KK-27, KK-32, KK-42, KK-43, KK-49, KK-50, KK-59, KK-69).

2.2. Düğüne Başlama

Düğün tarihi çoğunlukla cumartesi ya da pazar olarak belirlendiğinde yardımlaşmalara çarşamba ya da perşembe gününden başlandığı bilinmekte genel olarak bu günler düğüne başlama olarak adlandırılmaktadır. Düğüne başlamanın en önemli belirtisi gelin ve damat evinde silahların atılmasıdır. Bu durum silah sesini duyan herkes tarafından düğüne başlandığının anlaşılması demektir (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-6, KK-7, KK-14, KK-25, KK-28, KK-31, KK-50, KK-59).

Silah atma geleneğinin dışında Kur'an'ı Kerim okuyarak ya da dua edilerek de düğüne başlama yapılabilmektedir (KK-28). Farklı bir düğüne başlama uygulaması olarak ise; Kur'an okunurken mısır unu elenmesi şeklindedir. Mısır unu elendikten sonra elek unun üstüne koyulur ve düğüne başlama esnasında orada olanlar buraya para atar. Bu para da hediye olarak damada verilir (KK-48). Buna benzer bir uygulama ise şöyledir; dibek taşının içine biraz çeltik koyulur ve damat ilk dibeği vurduktan sonra her gelen

dibeğe bir kez vurur ve içine bahşiş atardı. Atılan paralar büyük miktarlar değildi ancak düğünün başlaması ve bereketli geçmesi için yapılan bir uygulama olarak görülmekteydi (KK-66, KK-70). Dibek taşında biriken paranın aşçıya verildiği söylenmektedir (KK-70). Buna benzer bir diğer uygulama ise alınmış olunan erzaklardan birinin çuval ağzını açma ile düğüne başlamanın bereket getireceği düşüncesidir (KK-4, KK-69).

Düğünün başlama zamanı olarak birkaç gün öncesinin gösterilmesi yaklaşık olarak düğünün bir hafta önceden başlamış olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca kına, gelin alma ve düğün, duvak düğünü adlandırılmalarına bakarak düğünlerin en az üç gün sürdüğünü anlamak mümkündür.

2.3. Ağırlık Götürme-Seysana

Düğüne başlama gerçekleştikten sonra yörede “ağırlık veya seysana, sersane, düğüncelük, düğüşü” gibi adlarla bilinen uygulama gerçekleştirilirdi. Erkek evi düğüne başladıktan sonra atlara yüklenen yatak, yorgan, gelinlik, kıza alınan kıyafet ya da elbise gibi eşyaları kız evine götürürdü. Elbette buradaki eşyaların sayısı ailelerin durumuna göre değişebilmekteydi. Daha sonra gelin evden çıkarılırken ya da bir gün öncesinde kızın sandığıyla beraber tekrar erkek evine ya da kendilerine ait bir evleri varsa oraya götürülürdü. Seysananın buradaki amacı bir nevi etraftakilere zenginlik göstermek, falancının şu kadar seysanası oldu dedirtmek içindir. Listede yazılan eşyalar seysananın içeriğini belirlemektedir (KK-1, KK-2, KK-7, KK-16, KK-17, KK-25, KK-32, KK-34, KK-43, KK-46, KK-50, KK-53, KK-59).

Nişanda erkek tarafı bohça götürmediği zamanlarda bohçasını da bugün götürür ve götürdüğü eşyaların üzerine ‘dastar’ adı verilen kırmızı renkli ve el dokuması kilimler atarlardı (KK-5, KK-54, KK-59).

Yukarıdaki bilgiler birçok kaynak kişinin anlatımıyla elde edilmiştir. Ancak elde edilen bir bilgi ağırlık götürme ve seysana durumunu daha açıklayıcı niteliktedir. Bundan 70 yıl belki daha fazla önceki dönem için seysana adı altında erkek evinden kız evine yatak, yorgan gibi daha ağır eşyaların taşındığı, daha sonra 45 belki 50 yıl öncesinde bunun ağırlık götürmeye dönerek gelinin daha çok kıyafetlerinin olduğu bir bohçanın götürüldüğü ve 15-20 yıl öncesinde ise ağırlık işleminin de kalkarak artık bohçaların

nişan da götürülmeye başlandığından bahsedilmiştir (KK-59). Bu dönüşüm daha mantıklı görülmekte ve yıllar içerisinde uygulamanın değişimini gösterir niteliktedir.

2.4. Düğün Yemeklerinin Hazırlanması

Kız evinde kına akşamı, erkek evinde ise komşu düğünü varsa o gece yoksa aynı şekilde kına akşamı yemek yapılmaya başlanırdı (KK-59) Yemek için civarda ün salmış ya da bilinen kişiler her zaman vardır. Aile ya bütçesine göre ya da yakınlığına göre yemeğini gerçekten iyi yapacağını düşündüğü kişiyi aşçı olarak tutar. Burada aşçının kadın ya da erkek olması hususunda bir kesinlik yoktur. Önemli olan aşçılığının iyi olmasıdır. Yemekler düğün evinde harmanlara ya da evin önünde müsait bir yere ateş yakılarak pişirilir. Elbette burada da yardımlaşma durumunu görürüz. Komşular, akrabalar patates, soğan soymaya varsa yemeğin pirincini bulgurunu ayıklamaya yardım ederler.

Hazır tabak, kaşık bulunmadığından kullanılmak üzere komşular tabak, bardak, çatal gibi eşyalar getirirler. Gelen konukların fazla olmasından ve her gelene mutlaka yemek ikram edildiğinden bulaşıkları yıkamaya da mutlaka yardım edenler olur. Ancak o dönem için herkese ayrı ayrı tabak sunmak pek mümkün değildi. Kaynak kişi bu durumu doğrulayan bir anlatım yapmaktadır: “Fakat biz 1966’da amcama düğün yaptık Kestane köyünde. Tabi biraz farklı bi özellik farklı bi kültüre sahiptik heralde, dedem ya da ailem babamlar biraz daha farklı bi eğitime, bilgiye sahiptiler ki biz o tarihte herkesin tabağ ayrıydı, masalarda sandalyelerde böyle. Bugünkü sistemin aynısını 66’da uyguladık. Ama bu çok şey oldu böyle çok çok farklı karşılandı. Ya ne gerek vardı işte bunlara filan. Yani yahnisini bugün şimdi nasıl herkesin önüne konulur o zaman da herkesin çanağ, tabağ kendisinin olurdu. Şimdi ben bu ağna kadar salan yemek verdim. Benim düğünlerimin tamamı, iki tane düğünüm oldu biri 2009, biri 2013. Bir kapı düğünü yaptık, buralar insanlarla doldu taşı. Ben yani yaklaşık üç yüz üç yüz elli kiloya yakın et kestim. Yani ağırlıklı et yenir, yahni ağırlıklı olur” (KK-26).

Yemeklerin evde yapılmasına devam edilmesine rağmen 15-20 yıl öncesinde köpük tabak, plastik çatal, kaşık kullanımının başladığı böylece bulaşık yıkama gibi bir sorunun kalmadığı anlatılmaktadır (KK-1, KK-19, KK-68).

Ancak yemek yapmadan önce malzeme tedarikinin sağlanması gerekir. İşte burada ‘aş boğaz’ götürme olarak adlandırılan durum gerçekleşir. Aşçıya (bazı yerlerde ‘gollukçu’ olarak adlandırılmakta KK-12) düğünün kaç kişilik olacağı söylenir ve aşçı buna göre bir ihtiyaç listesi belirler. Erkek tarafı kız tarafının yemek için kullanacağı malzemelerinin bir miktarını ya da tamamını temin eder. Aş boğaz götürme esnasında davul zurna gibi çalgıların götürüldüğü ya da bunlar olmadan sadece malzemelerin teslim edildiği de bilinmektedir. Bu ürünler düğüne başlama sırasında, seysana-ağırlık götürme esnasında ya da düğünden bir hafta önce götürülmektedir (KK-1, KK-3, KK-4, KK-8, KK-9, KK-11, KK-12, KK-13, KK-14, KK-16, KK-25, KK-26, KK-32, KK-63). Özellikle erkek evi hayvanlarından birini düğün için keserdi. Dışarıdan et almak pek söz konusu değildi (KK-4, KK-7).

Evin müsait bir yerine varsa harmana ya da evin önüne elbette yemek pişen yere de yakınlığı düşünülerek masalar atılır. Burada köyün gençleri, akrabalar ya da komşular yemek ikramında yardımcı olurlar. Yemek yiyenlerin ya da yemeyenlerin takibini ise düğün kâhyası gerçekleştirmektedir.

Ailenin yapısına göre alkollü düğünler olabileceği gibi alkolsüz düğünler de olabilmekteydi. Eğer alkol varsa o zaman önceden hazırlanmış sarmalar, kavurmalar, köfteler, meyveler özellikle meze olarak içen kişilere ikram edilirdi. Bazen alenen olmasa da gençler eğlence maksadıyla kuytu yerlerde içerlerdi (KK-25, KK-42). Erkek evinde kız evine göre daha fazla yemek yapılmaktadır ve hem kına günü hem de düğün günü yemek verildiği bilinmektedir (KK-4).

Düğün yemeklerinde içki bulunmasının özellikle de rakı bulunmasının üzerinde önemle duran kaynak kişiler de vardır: “Ben bi düğünde kırk elli rakı sofrası olduğunu hatırlıyorum. Abimin düğününde her yer rakı sofrasıydı, hacısı da içiyodu hocası da. Yani unlara o kadınlar sürekli gavurma çıkaracak, turşu gönderecek işte meyve gönderecek. Yani zordu. Köfte olurdu, meze çıkardı. Tabii eskiden zenginlik vardı hocam ya şaka maka bi tarafa alım gücü vardı” (KK-17).

“Yaz mevsimiyse üzümdür, karpuzdur. Tavuk, her masaya bi tavuk gıztartılır. Ama şu anda öyle bişi yok. Eskiden yokluk vardı ama insanların da parası değerliydi. Biz dört tane düğün yaptık dördünü de içkili yaptık. O zaman düğün salonu da yoktu mahallede,

evin altında dükkân gatında filan yapıyoduk. Kavelerden masa topla, sandalye topla. Alkol kız düğünlerinde olan da oluyodu olmayan da oluyodu. İçki olmazsa olmazdı yani. Özellikle rakı” (KK-18).

2.4.1. Düğün Yemekleri

Köylerde somun ekmeği bulunmadığı zamanlarda düğün için köydeki taş fırınlarda pişen mısır ekmeği pişirilirdi. ‘Godil’ olarak bilinen bu ekmek küçük küçük yapılırdı (KK-3, KK-28). Kaynak kişi bu ekmeğin yapımını şu şekilde anlatmaktadır: “Böyle ekmek nerde, somun nerde, fırın nerde. Mısır ekmeğ bişürürlerdi fırında. Böyle toroman toroman atılırdı, ey gidi ağ şimdi olsa da yisek. Toroman toroman fırına ekmek atılırdı, bi şeyde leğende, tencerede bekmez şelbeti yapılırdı. Fırından çıkan ekmeğ u şelbetin içine guyarlardı, çıkartırlardı ama böyle u gadar tatlı oluyodu, kıpkırmızı u gadar güzel oluyodu ekmek” (KK-53)

Yörede özellikle yahni (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-18, KK-25, KK-26, KK-32, KK-34, KK-37, KK-42, KK-46, KK-53, KK-55, KK-57, KK-58, KK-59, KK-64), keşkek-gendeme (KK-1, KK-2, KK-3, KK-6, KK-7, KK-9, KK-11, KK-12, KK-16, KK-25, KK-26, KK-27, KK-28, KK-29, KK-30, KK-32, KK-34, KK-37, KK-42, KK-43, KK-46, KK-53, KK-55, KK-57, KK-58, KK-59, KK-64, KK-65, KK-67, KK-69, KK-70), dolma-kara lahana sarması (KK-1, KK-2, KK-3, KK-7, KK-9, KK-12, KK-13, KK-16, KK-25, KK-34, KK-37, KK-43, KK-45, KK-46, KK-53, KK-55, KK-58, KK-59, KK-65, KK-67), biber dolması (KK-4), cacık (KK-4), fasulye (KK-4, KK-9, KK-11, KK-12, KK-28, KK-59), mısır çorbası (KK-9, KK-11, KK-12, KK-13), pilav (KK-11, KK-18, KK-23, KK-27, KK-29, KK-30, KK-37, KK-46, KK-58, KK-67, KK-69), patates yemeği (KK-14, KK-28), gapcuk böce-kurutulmuş fasulye yemeği (KK-32, KK-55), turşu kavurması (KK-37) yemekleri yapılmaktadır.

Tatlı olarak ise sütlaç (KK-1, KK-3, KK-4, KK-7, KK-17, KK-26, KK-48, KK-53, KK-58, KK-64), lokma tatlısı (KK-1, KK-4, KK-7, KK-27, KK-37, KK-47, KK-59), baklava (KK-1, KK-4, KK-17, KK-18, KK-42, KK-43, KK-45, KK-46, KK-59), burma tatlısı (KK-4, KK-43, KK-46, KK-59), sini tatlısı (KK-27), bunların yanında ayran ya da hoşaf olurdu (KK-15, KK-59, KK-70).

Bunların dışında köfteler, su börekleri, yaprak sarmalar, tavuk gibi yemekler de hazırlanır ancak bunlar herkese değil daha yakın bir nevi ev içinden olan misafirlere ikram edilirdi. Çünkü düğüne uzaktan gelen misafirler yatılı olarak kalır ve düğün evi sadece bir gece değil birkaç gece kalabalık olabilmekteydi.

Birçok kaynak kişi tarafından çorba yapıldığı da söylenmekte ancak özel olarak hangi çorbanın yapılmış olduğu belirtilmemektedir. Bu yüzden yeniden çorba diye belirtme ihtiyacı duyulmamış herkesin bütçe durumuna göre bir çorba yapabileceği kanısına varılmıştır.

Düğün yemeklerinin en önemli malzemesi etidir. Düğünden sonra bunlar mutlaka konuşulur falancanın yemeği iyi değildi eti azdı ya da yemeği bol etliydi gibi yorumlar yapılırdı. Kızın çeyizi ve verilen yemeğin etli olması zenginlik göstergesi olup aileler bununla gururlanırdı (KK-42).

2.5. Yöresel Oyunlar ve Çalgılar

Yörede ilçelerin diğer bölgelere yakınlığına göre yöresel oyunlarda ve çalgılarda değişiklik olduğu görülmektedir. Kaynak kişilerden elde edilen bilgilere göre yörede oynanan oyunlar şunlardır: Çiftetelli ya da misket olarak adlandırılan oyun havaları (KK-27, KK-59, KK-61, KK-63), karşılama (KK-26, KK-27, KK-31, KK-40, KK-61), dik horon (KK-31, KK-60), üç ayak-sallama-horon (KK-17, KK-20, KK-27, KK-59, KK-61), oğlan beni sudan geçir (KK-31), tamzara (KK-31), hoş bilezik (KK-31), Temir Ağa (KK-31), keklüğimin cücüğü (KK-31), tek horon (KK-31), kız oyunu-semah benzeri elliğe yakın bir oyun- (KK-17), semah oyunu (KK-63), ellik oyunu (KK-63),

Çalgılarda da ilçelerden ilçelere değişiklik gözlenmekle beraber; çok eskiden def ve ut (KK-16, KK-17, KK-33), davul (KK-8, KK-11, KK-23, KK-26, KK-27, KK-28, KK-29, KK-30, KK-34, KK-31), zurna (KK-8, KK-11, KK-23, KK-27, KK-28, KK-29, KK-30, KK-34, KK-31), klarnet ya da yöredeki söylemiyle ‘gırnata’ (KK-26, KK-27, KK-28, KK-34), saz (KK-26, KK-27, KK-39, KK-59), keman (KK-31), kemençe (KK-27, KK-34, KK-31) gibi çalgılar çalınmaktaydı.

2.6. Komşu Düğünü

Komşu düğünü genellikle erkek evinde yakın akrabalarla ve komşularla kınadan bir gün önce yapılan eğlencedir. Aynı şekilde burada düğündeki kadar olmasa da yemekler

verilir. Rakı sofraları kurulur ve davullu zurnalı eğlenceler olur (KK-8, KK-9, KK-12, KK-17, KK-18, KK-28, KK-34, KK-42, KK-46, KK-59). Kınadan bir gün önceye yani genellikle cuma gününe denk gelen komşu düğünü, ‘köy gecesi ya da köy düğünü’ olarak da adlandırılmaktadır. Bu gecede özellikle şaka maksatlı yapılan birçok oyun oynanmaktadır (KK-23, KK-26). Kaynak kişi bu oyunları şu şekilde anlatmaktadır: “Mesela böyle gözünü bağlarsın elinde işte bi sopayla çeşitli oyunlar sergilenirdi. Sınır oyunu oynanırdı. Sınır taşı, adam ne olcağını bilmezdi çocuk, genç. Elini golunu bağlarlardı böyle işte iki köy ağası gelirdi, sen sınırı geçtin sınır daşı, çocuk gençç galdurup vururlardı yere. O, o derdi sen sınır daşını geçtin, aldın bu sefer o bu tarafa alırdı gibi böyle. Yani olabildiğince komik böyle farklı şeyler üretirlerdi. Sivsiv denen bi oyun vardı böyle saklanarak vurulurdu. En az on çeşit oyun oynanırdı, en az on çeşit. Bu tiyatroya benzer şeyler ama komik olurdu yani güldürürdü gerçekten güldürürdü. Çok iyi olurdu” (KK-26). Bunun yanı sıra özellikle güreş yarışlarının da geçmiş dönemlerde yapıldığı söylenmektedir (KK-17). “Ha daha eskiyi söylüyim o gece güreşler olur mesela. Uzaklardan güreş yapmak için atıyorum Gölköy’deki düğüne işte Aybastı’dan ya da ne bilim Samsun’dan ya da ne bilim Giresun’dan şeyler gelir, pehlivanlar gelir güreş olur. Orda da mesela atıyorum arkadaşların köyü Ulubey işte bizimki Gölköy, Gölköy’den Ulubey’e pehlivanlar vardır o zaman işte bilmem ne Mustafa pehlivan gibi herkesin bi lakabı vardır ya onlar ordan oraya güreşmek için giderler. İşte başpehlivana ciddi hediyeler verilir filan. Ama günümüzde güreş olayı zaten bitti o olay yok. Ama eskiden güreş olmazsa o düğün basit bi düğün” (KK-42).

Kız evinde yapıldığı zaman ise bu kadar teferruatlı olmayıp sadece 15-20 kişi ile özellikle kuzenlerin kendi aralarında kaset çalardan müzik dinleyerek eğlendiklerini söyleyenler de vardır (KK-1, KK-3, KK-59).

Komşu düğünü yapmak zorunlu olan bir durum değildir. Ailenin imkanları doğrultusunda yapabilecek gücü olanlar yapmaktadır (KK-4, KK-53, KK-59). Buradaki asıl amaç düğünde kalabalık olacağından kendi aralarında daha rahat eğlenmek ve yakınların düğünde yardım edeceğinden dolayı onların gönlünü bir gün önceden hoş tutmaktır.

Komşu düğünü olarak adlandırılmayan ancak kınadan bir gün önce ve eğlenceler yapılması nedeniyle ‘gelin başı yuma-damat gezdirme’ olarak adlandırılan uygulamayı

da burada değerlendirmenin daha uygun olacağı dūřunūlmūřtur. Kaynak kiři bu uygulama hakkında şunları aktarmaktadır: “Çok önceden içki de alınıyordu. İçki içen içki içiyodu içki içmeyen Kur’an’lı yapan Kur’an’lı yapıyodu. Gelini bi gğn önceden gezdürüyolardı. Gız başı yuma diyilerdi. He gız bařu yuma, burdan Kertil gibi yere götürüp urda eğlence yapıp dönüp geri geliyilerdi. Ya bi eve gidiyilerdi, hava bozuk olursa evde oynayup, eğlenüp geri geliyelerdi. Gız tarafı götürüyodu, oğlanı da oğlan tarafı gezmeye götürüyodu. Oęlan tarafında damat gezdümüye gidiyok derlerdi. Mahalle toplaşurdu oğlende bi iki saat gezdürürlerdi. Gızı da gız tarafı götürürdü” (KK-11).

2.7. Kına

2.7.1. Gelen Misafirlerin Ağırlanması

Düğüne başlama kına gününden birkaç gün önce yapılsa dahi düğün denildiği zaman genelde kına ile başlaması akla ilk gelen durumdur. Misafirlerin çoğu genellikle kına günü düğün evine gelmeye başlar. Bu yüzden gelen misafirlerin ağırlandırma konusunu kına başlığının altında değerlendirmek daha uygun olacaktır.

Hiç kuşkusuz ki misafir Türk toplumu için hangi koşullarda olursa olsun çok kıymetli ve değerlidir. Ancak özel gününüze gelen misafirler daha da kıymetli görölür. Ortada kutlu bir gün vardır ve buna icabet gösterenler sizinle aynı zamanda mutluluğunuzu paylaşmak için gelirler. Ayrıca düğünlerin kalabalık olması insanımızı gururlandıran, çevresi tarafından sevildiğini gösteren bir durumdur. Bu yüzden kız ya da erkek evi olsun her iki tarafta gelen konuklarını en iyi şekilde ağırlandırmak adına ellerinden gelenin fazlasını yapmaktadırlar.

Masa sandalye olmadığından evin bahçelerine kütükler koyulur ve bu kütüklerin üzerine tahta, tahtaların üzerine de minder koyarak gelen misafirler için oturacakları yerler hazırlanırdı. Bunlar da bulunmuyorsa yerlere kilim serilir üzerine minder atılır ve konuklar yemeklerini yedikten sonra buralarda otururlardı (KK-4).

Uzaktan gelen misafirler sofralara davet edilir ve karınları doyurulur. Gelen misafirler yatıya kalacaksa düğün evinde ya da yer olmadığı koşullarda yakın komşular veya diğer akrabalarda misafir edilir (KK-3, KK-12, KK-14, KK-31).

2.7.2. Kına Günü Kız ve Erkek Evine Gelen Hediyeler

Düğüne gelen her misafir çiftin ya da ailenin yükünü azaltmak adına hediyeler getirir ve böylece yeni evlenen gençlere destek sağlanmış olur. Düğüne başlama esnasında hayırlı olsun için gelen misafirlerin özellikle erkek evine giderken horoz ve tavuk gibi hediyelerle gittiğinden, yine her iki tarafa da erzak olarak kullanılabilecek olan gıda malzemelerinin de götürüldüğünden daha önce bahsedilmiş olmasından dolayı burada diğer hediyeler hakkında bilgiler verilecektir.

Kınada daha çok kız evine hediyeler getirilmekte olup bunlar daha çok mutfak eşyaları olan, tabaklar, bakır ürünler özellikle sahan, tas, tencere, mangal ya da yine evinde kullanabileceği havlular, çarşafalar, güğüm, ibrik, gaz lambası (cam ışık) gibi hediyeler olmaktadır. 15-20 sence öncesine kadar kız evine borcam getirmek neredeyse bir gelenek gibi anlatılmakta, bunun dışında çoğunlukla cam içerikli mutfak ürünleri getirildiği, yine durumu olanların ise para ya da altın getirdiği söylenmektedir (KK-1, KK-3, KK-4, KK-6, KK-14, kk-16, KK-17, KK-20, KK-22, KK-23, KK-26, KK-27, KK-32, KK-37, KK-39, KK-40, KK-41, KK-53, KK-58, KK-59). Daha sonraları ise mutfak eşyası alma durumunda herkesin aynı şeyleri alması dolayısıyla ihtiyaçtan fazla ürünler çıkabilmekte ve bu durumda alınan eşyalar züccaciyelerde değiştirilmekteydi. Bu durumun yaşanmaması adına yakın akrabalar ya da alabilecek durumda olanalar neyin eksik olduğunu sorar ve eksik olan eşyaların tamamlanması adına onlar hediye olarak götürülürdü (KK-22).

Düğüne getirilen bu hediyelerin; “Mesela düğünlerde, bizim köy düğünlerinde köyün en yetkili hanımını nasıl diyeyim şöyle ekâbir takımından daha bilgili mesela anneannem köyün en yetkili kadınıydı. Onu çağırırlardı, kız düğünlerinde erkek düğünlerin değil. Kız düğünlerinde yere aynen öyle basma örtü gibi bir şey serilirdi. Herkes bahşişini getirirdi, eskiden para yoktu. Yetkili bir kadın olarak anneannem derdi ki işte mesela Şükran’dan bi tane bakır tencere onu üzerine koyardı. Mesela Fatma’dan bi tane güğüm, halka gösterirdi orda düğünde oraya koyardı. Düğün kâhyası gibi evet ama kız evinde. Sonra o bahşişler toplanırdı herkes gördükten sonra şeye verilirdi, geline verilirdi” (KK-25) şeklinde ilan edildiği de anlatılan bilgiler arasındadır.

Bir başka kaynak kişi ise hediye toplama işlemini şu şekilde anlatmaktadır: “Önceden yemek yapan kadın bi tespiye şeker, çukolata, püsküt bişiler gordu, bi çay tespisi gapıdan geçenin önüne dutardı. Unlar hediyesi varsa hani tabak, bardak bişi gettüyse unu gordu, yohsa para atardı. Unu da yemek bişüren kadınla paylaşırdı ev sahibi” (KK-11).

Akkuş ilçesinde davetlilerin okuntu karşılığında kız evine getirdiği yiyeceklerin getirilmesine “Gıdı Düzme” adı verilmektedir (Çelik, 2002: 244).

Erkek evine bahşış verme ya da hediyelek ürünlerin götürülmesi ise damat çıkarma günü yapılmaktaydı. Bu yüzden erkek evine gelen hediyeler ya da takı töreni olarak adlandırabileceğimiz durum damat çıkarma başlığı altında değerlendirilecektir.

2.7.3. Kız Evinde Kına Günü

Kına törenleri kadınlar için daha önemli olduğundan kına günü kız evi için daha önemli görülmekteydi. Kına günü gelen misafirler karşılanır ve yemek ikramında bulunulurdu. Ancak 57 sene öncesindeki bazı kına günleri için erkek evinin kına getirme gibi bir olayının olmadığı, kınanın ağırlıkla beraber getirildiği de söylenmektedir. Aynı şekilde törene erkekler katılmaz, sadece kadınların ve kız tarafının bulunduğu kınada ise hala ya da teyze kına yakma işlemini gerçekleştirmekteydi (KK-3). Yine bu yıllarda kız evinin etrafının çullarla kapatıldığı, dışarıya da erkek gözcü koyulduğu söylenmektedir. Bu şekilde yapılmasının amacı ise dışarıdan kınaya bakmaya çalışan erkeklere fırsat verilmek istenmemesidir. Olur da yabancı biri böyle bir girişimde bulunur ve yakalanırsa düğün sahibinin yakınları tarafından tartaklanmaktadır (KK-5, KK-26, KK-28, KK-32, KK-42, KK-44, KK-45, KK-49, KK-66).

Özellikle 1975 yılından önceki dönemlerde kına törenlerinin kadın erkek ayrı olarak yapıldığı bilinmekte olup kız evinde ut çalınarak eğlenilmekteydi. Burada ut çalma görevini de bir kadın gerçekleştirmekteydi. Bir süre sonra erkek evi kına getirir daha sonra geri döner veya kınaya erkek evinden hiç gelen olmazdı (KK-1, KK-27, KK-37, KK-43, KK-50, KK-54, KK-67). Ut dışında kız evinde def de çalınabilmekteydi (KK-8, KK-67). Ut ve def dışında ise kadınların ‘cıbban çalma’ olarak adlandırmış olduğu alkış ile ritim tutulur ve kendileri türkü söylerlerdi (KK-37).

Erkeklerin katılım göstermediği kına eğlencesi için şunlar anlatılmaktadır: “Eskiden kadınlar arasında kına getirürlerdi. Kâh ağarlardı gınayı getir anam, barmağın batur anam türküsü gine vardı aynı. Öyle ederlerdi, gezdürürlerdi. Gınayla gezerdük yani ışık vardı. Bi kiprit çöpü yaparduk ekmeklerin üstüne dikerdük, mayala ekmek bişürürdük daşlarda. He mayalı ekmeklerin üstüne de geçürürdük kipriti veyahut ta mum vardı şöyle şöyle tepesi yanan. Gına yakarkan da götürürdük orda parça parça dilim dilim keserdük, kersembük kersembük üstüne çöp yakarduk gelinü gezdürürdük kınayı getir anam. He heralda sonrasında misafirlere ikram ediyolardı kız gızım” (KK-19).

“Şindi kına götürmek tabi kadınlar erkekler karışık giderdi kınaya ama çok uzak yerlere gidilmezdi yakın yerlerde olan kız tarafı oğlan tarafı olan kına götürürdü. İşte hani dedim ya düğünden bi kaç gün önce bi seysana gidiyo ya uzak yerlerdeki kınası, hediyesi o zaman gönderiliyo. Eskiden öyleydi ulaşım yoktu. Bu kına geceleri kız tarafındaki kına geceleri böyle saz caz yoktu. Daha önceden def vardı. Def çalan mahallenin veya o köyün kadınları vardı defci. Onlar arka arkaya türkü söyler, def çalar. Kına yapılan yerin etrafı çullarla, dut çullarıyla büyük bezlerle böyle çevrilür. Böyle düğme gada yırtığı olsa bile ura dikülür. Bi tanede onların başına bi deliganlı bırakılır, güvenilir adamdan. Gınanın etrafında döner u çangal omzunda, büyük bi uzun sopa omzunda döner. Gençler, gençler uraya yaklaştığı an hani alamut gençler var ya böyle hani bizde bakalım falan gıydan köşeden diyenlere çangallan vururdu böyle baktırmazdı. Ud vardı, sonradan u def mef işi gitti. Ud çıktı, kınada kadınlar ud çalardı. Kendi aralarında kına yaparlardı, ağıtlar yakarlardı, türkü söylerlerdi” (KK-34).

“Gına gecesi işte bizim zamanımızda şeydi gine saz açlıyodu, eğleniliyodu. Kadınlar oluyodu sadece hiç erkeklergi goğmiyolardı, ayıp oluyodu. Ablanların zamanında u zaman erkekler de gelmeye başlamıştı, hem de damatta gına getirüyodu. Yok bebim zamanımda mesela baban gına getümedi. Ayıp oluyodu, bırak gına getümeysi beni almaya bile gelmedi. Şimdiki gibi Bazılarına da gına gecesi geliyodu ama erkek evi gınayı yakmazdı, bırakırdı geri dönerdi. Ama bağ da gına gelmedi u akşam heralde önceden getürdüler. Gınam he sazlı oldu da deden sazı eve hapısladı, gapıya goğmadı. Camın ağzında oda da tek başına adam urda çalıyo, biz dışarda oynaduk. Gına da oynaduk, oyun bilmiyom ama bildüğüm gada oynadım işte. Babaanen de bu ney diye bakakan da adamın saz kutusu aşağı düşmüşü. Gıza gınayı kim yakıy; uşağ olmayan

birine yaktumuyolar. Mesela gızın arkadaşı yakcak, evlü biri olcak ama uşğ olmuyosa yaktumuyolar. Ne bilim onun da olmaz diye heralde” (KK-59).

Hemen hemen aynı yıllara denk gelmesine rağmen kına törenlerinin kadın erkek karışık şekilde olarak kutlandığı da söylenmektedir. Erkek evi kız evine kına gecesi kınasını getirir. Burada ise kına yakma işlemini kız tarafından olmak suretiyle hala, teyze, yenge ya da kardeş gibi yakın akrabalar gerçekleştirir (KK-4, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-11, KK-25, KK-58).

Kına yakma işlemi esnasında gelinin ağlaması beklenir, bunun için ağlama havaları dedikleri türküler söylenirdi (KK-2). Gelin avcunu açmaz ve kayınvalidesinden bir hediye beklerdi. Oldukça fazla kına yoğurulur ve geline kına yakma işlemi tamamlandıktan sonra isteyen herkes bu kınadan alıp yakabilirdi (KK-1). Kına hem kız hem de erkeğe yakılırdı. Kızın avuç içine erkeğin ise serçe parmağına kına yakma işlemi gerçekleşirdi (KK-8, KK-12).

Kınada baş bağlama adetinin olduğu tek bir kaynak kişi tarafından şu şekilde aktarılmaktadır: “Eskiden baş bağlaması bi gün önceden gına gecesi akşamı gidiliyudu, oğlan tarafı gidiyudu gelinin gınasıyan beraber, hani şimdi gına götürüyolar ya u zaman gündüzden gidiliyudu. U zaman gınasını götürüyoları başını bağliyolar. Orda üç defa başını bağliyolar, gınasını da eline goyuyoları geri geliyoları. Akşamınan da bi da gız tarafından oğlan evine düğlük (gecelik götürme kast ediliyor) getiriyoları”

Bunların dışında gelin evde hazırlanır, saç evde yapılırdı. Ayrıca kınada genellikle gelinlik olarak ne geldiyse o kıyafet giyilir, ekstra bir kıyafet alınmazdı.

15-20 yıl öncesinde ise gelinlerin oturabileceği plastik bir masa ve sandalye hazırlanır, masanın üzerine kızın çeyizinden dantelli bir masa örtüsü serilir ve süslemek için de üzerine çiçek koyulurdu. Gelin kına gününde de kıyafet olarak gelinliğini giyer ve kına yakılırken de sıradan bir sandalyeye oturtulurdu. Eğer muhafazakâr bir aile yapısı yoksa kına törenleri kadın erkek karışık olur ve erkek evi yakın şehirlerdense kına saati aynı şekilde kınasını getirirdi. Ancak farklı bir şehirdense o zaman yine kız evinde olur ancak dışarıdan geliyormuş gibi kınayla gelme uygulaması yapılırdı. Damat kına tepsisini kıza hemen vermez ve tepsiyi vermek için bahşiş alırdı. Kınayı erkek tarafından biri görümce, yenge bazen de kaynana yakabilmekteydi. Burada önemli olan bu işlemi erkek

tarafından birinin gerçekleştirmiş olmasaydı. Gelinin avucunu açmaması bu dönemlerde de yapılan bir gelenektir.

Kaynak kişiler dışında kına yakma geleneğinin Korgan ilçesindeki uygulaması şu şekilde aktarılmaktadır: “Gelinin başına bir örtü atılıp samimi olduğu üç kız arkadaşından ikisi koluna girer, diğeri de gelinin önünü açmak için önden yürür. Kadınların bulunduğu kalabalığın ortasına gelince durulur. Yakılacak gelin kinası siniye konur. Üzerine üç mum yakılır. Gelinin yanındaki arkadaşlarından biri bu siniyi ya eline ya da balına koyar. Önde defçi, arkasında kına sinisi, üç kızla birlikte gelin, mutfaktan veya evin herhangi bir odasından başlayarak bütün odalar dolaşılır. Bu dolaşma esnasında çeşitli türküler söylenir. Sonunda gelin kına yakılacak yerde durdurulur. Gelinin diz çökeceği yere bir minder konulur ve diz çöktürülür. Diğer üç arkadaşı da onunla birlikte çöker ve kınayı yoğurmaya başlarlar. Kınayı gelin gezdiren kızlar yoğururlar. Kına yoğurulduktan sonra artık sıra gelinin eline sürmeye gelmiştir. Ancak gelin avuçlarını sıkıca kapatarak kına yaktırmak istemez. Yanındaki kızların yardımıyla gelinin avuçları açılarak kına yakılmaya başlanır. Gelinin avuçlarını açmak istememesindeki gaye; yeni bir hayata başlayacak olan gelinin, baba evinden ayrılmanın kolay olmadığının bir ifadesidir” (Uzan, 1988: 153-154).

2.7.4. Erkek Evinde Kına Günü

“Düğün gurulunca oğlan tarafı et alır bişi alır kız evini düğüne söyleme derler. Durumuna göre eğer durumu varsa bi goyun alırdı, süslerdi gurbanlık hani kız tarafına gidiyo ya şimdi işte u zaman kız tarafına düğüne söylemeye gidilirdi. Kına günü işte gündüzü. Gız tarafı da unlar geldükten sonra bi tepsi baklava açarlardı, yaparlardı gız tarafı. Bizim de düğünümüz var diye oğlan evine üç dört gişi gider tepsiyi bırakırlardı. He karşılıklı akşama düğünümüz var, buyrun gelin derlerdi” (KK-32). Bundan sonra da karşılıklı olarak her iki evde de kınanın başladığı söylenmektedir. Aynı gün karşılıklı olarak gidip gelindiği düşünülürse bu durumun aynı köy ya da yakın çevrede olan durumlar için geçerli olduğunu unutmamak gerekir.

Kına günü erkek evinde davul, zurna ya da klarnet bulunmaktadır. Gelen misafirler bu şekilde karşılanır ve yemek ikramına götürülür. Kına törenlerinde erkek evinden ziyade kız evi daha şenlikli olur (KK-57). Kına götürme saati geldiğinde kâhya

önderliğinde yürüyerek ve ellerinde bulunan odunların ucu yakılarak kına götürme yapıldığı bilinmektedir. Bu oduna ise ‘öğsevü’ denmektedir (KK-5).

2.7.5. Gecelik Götürme

‘Düğülük götürme ya da çıkarma, sofrta tutma, dürü götürme” gibi farklı adlarla da yörede bilinen gecelik götürme, kına akşamı kız evinden erkek evine bohça götürme geleneğidir. Kınadan sonra kız evinden bir grup erkek bohçaları alarak erkek evine gider. Kız evinden gelen misafirler ağır misafir olarak kabul edilir ve misafirler ne isterse onların talebinin yerine getirmek gerekmektedir. Elbette gecelik götürme işleminin o gün içerisinde çok uzak yerlere yapılabilmesi mümkün değildir. Ancak aynı yerde yaşayan ya da gidilebilecek yakınlıkta olduğu zaman gecelik götürme yapılması zorunlu olan bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Giden misafirlere özenle hazırlanan sofrta kurulur ve çeşitli ikramlarda bulunulurdu. Tavuk, et, meyveler, çerezler, içki, sigara gibi akla gelenebilecek çeşitli ikramlarla masayı donatırlardı (KK-1, KK-2, KK-3, KK-6, KK-14, KK-16, KK-17, KK-19, KK-22, KK-23, KK-24, KK-26, KK-27, KK-28, KK-29, KK-30, KK-39, KK-40, KK-42, KK-45, KK-48, KK-50, KK-53, KK-55, KK-61, KK-65, KK-67).

Yemek esnasında yapılanlar şu şekilde aktarılmaktadır: “Gecelikçiler şimdi bi de sini donatıp geldüğü zamanda üstünde şey oliyi, horoz. Dutar horozun ganadını abu gargayı nerde bulduğuz, bu olmadı. Bunun büyüğ yok mu, git bunun büyüğnü getü. Gecelikçiler masanın eksiği var diyerek sürekli istekte bulunurlar. Masanın ayrıanı yok denir. Ayrıan getirilir hemen. Kâhya bu ayrıanı içer diyerek ayrıan içilir. Sonra yine eksiği var denilerek diğer misafirler de ayrıan ister. Ayrıan içildükten sonra gecelikçiler küçük bi şişe rakıyı masaya goyar. Ev sahibi bunu görünce sofraya büyük boy bi rakı getirmek zorundadır. İşte yenilip içilirdi böyle” (KK-60).

Giden erkek tarafı burada getirdiği bavulu koyar ve onun üstüne bir miktar para bırakır. Erkek evinden de bu paranın üstünü tamamlanması beklenir. Ancak parayı tamamlamak öyle kolay olmaz. Her para koyulduğu zaman “bu evin birinci duvarıydı, bu ikinci duvarı, o verdiğin üçüncü duvar, tamam bu dördüncü duvarı” der en son da evin çatısını da oluşturması için para bekler ve “tamam bu da çatısıydı” diyerek gençlere hayali bir evin kurulumu tamamlandıktan sonra bohçayı erkek evine teslim ederlerdi. Almış

oldukları paranın bir miktarını damada verirler, bir miktarını ise yol masrafı olarak kendilerine alırlardı (KK-4, KK-18, KK-25, KK-32, KK-37, KK-58).

Gecelik götürme hakkında elde edilen en detaylı bilgi şu şekilde anlatılmaktadır: “Uğ en tehlikeli iş u. Şimdi gecelik işi kız tarafı götürür. Oğlan tarafının gaynanaya, gaynataya, gayına hediye götürür. İşte ismi de gecelüktür. On gişi gelür, on beş gişi gelür, yirmi gişi gelür duruma göre. Adamlar gelür oğlan evine misafir olur. Amma onlar ayrıcalıklı misafirlerdür. Yani onlar kendini diğer misafirlerden üstün görür gecelikçiler. Bize iyi bakılması lazım, efendim onlar getirürler işte bavulları üst üste goyarlar. Damat çağrılır, ha önce yemekler yenir. İşte yemekte ne olur, olmaz işte köy horozu kızarmış tereyağanda, dört tane olur beş tane olur. Unlar der iki dene dağa gelecek. Efendime söyleyim bazı espiriler yaparlar. Ne derler; gardaşım tamam horozu yedük, ettük ama biz tek boynuzlu goç istiyok, beyaz goç. Duydun mu hiç? Şindi düğün kâyası eger tecrübesizse, benim gibi cahilse, görmemişse bazı konularda sapıtır. Yav tek boynuzlu goçu nerde bulcam ben şimdi ya? Ben anlamam gardaşım, gecelikci tarafı böyle der, ben anlamam bu masaya tek boynuzlu beyaz goç gelecek bu akşam. Yoksa yarın kız almaya gelmen. Öyle derler. Neyse neymiş bu tek boynuzlu goç, beyaz gabak. Ak gabak var ya u tek boynuzlu ya bi de beyaz ya. Getürü masaya guyarsın, oo tamam bi alkış tamam goçumuz gelmiştir, kâya sağ olasin, bunu biz başka akşam keser yirük falan filan böyle espürüler yapulur. Gecelikciler en son bavulları, getürdikleri hediyeleri üst üste yığar. Gecelikçi başı vardır bi tane de gecelikçi başı bavulun üzerine bi para guyar bi köşesine, bu der yan duvarı. Bi dene guyar bu başına bu der garşı ki duvarı, bu tarafına guyar bi dene bu güney duvarı, bi dene buraya guyar bu alt duvarı. Undan sonra iki dane dağa guyar bu birinci çatı, bi dene dağa guyar bu üçüncü çatı işte en son çatısını yaptım der gine guyar. Ne guydu adam şindik uraya diyelim ki bugünün parasıyla beş bin lira guydu, bin lira guydu. Sen onun karşılığı bin lira guyamazsın fazla guycan. Yani ben bu gada para istiyom der. Neyse yine kâyanın işi bu işi temizlemek. Kâya urda ileri eder geri eder. Yine unların karşısına aynı çatıları yaptı der, duvarları yaptık, direkleri diktik der, bende guyuyorum işte bak oğlan tarafı olarak der. Yaparlar, ederler. Bazıları u parayı alur gider amma genelde gendi goydukları parayı geri alır gecelikciler, oğlan tarafının verdiği parayı damadın cebine goyarlar bu iş öyle gine tatlıya bağlanır” (KK-34).

Gecelik götürmenin başka bir örneği ise şu şekilde aktarılmaktadır: “Sofra tutma dediğimiz olay evet bak unuttuk onu. O gece yani kına gecesi kız evinden erkek evine bi ekip gider. Gidildiği zaman kız evinden erkek evine işte otururlar önce yemek yenilir sonra muhabbet ortamı başlar. Derler buranın eksigi var ya. Nedir eksigi? İşte buraya alabalık olacak. Ama balık sezonu değildir ki. Sonra Gölköy’de balık ne gezer, Perşembe olsa hadi neyse. Adamlar giderler fasulye turşusu getirirler. Bakın derler bu balık, yüzüyo görün. İşte şu olacak bu olacak derken şey gelecek bize af edersin çöplük tekesi derler yani çöplük tekesi horoz. E onlar da gelir. Derler ki bize boynozlu koçta getirin. Bildiğin küçük kabaklar var ya ona böyle çalılardan şey yaparlar, ayak yaparlar. Aha derler bunu buraya getüdük. Damada hazırlanan valizler gitmiştir tabi. Derler ki gardaş burası olmadı ya işte sigara isterler. Neyse derler bunun bedeli var derler. Damat çıkarur bedeli uraya atar şeye valizin üzerine. Öylece valizi teslim ederler. Bazen kırıcı da olur orda, içki filan isterler. Adam onun dediği içkiyi getirmemiştir. Getirmediği için kırıcı olur bazen. Zaten çoğunlukla da bi gavra çıkar” (KK-43).

Yukarıdaki anlatımlara ek olarak üç boynuzlu koç istendiği ve bununla sac ayağının kast edildiği söylenmektedir. Ayrıca damadın sıkıca bağlanıp çözülmek için para istendiği de elde edilen bilgiler arasındadır (KK-57).

Bundan 14-15 sene önce evlenmiş olan ablamın gecelik götürmesine büyük ablamla beraber gittiğimizi hatırlıyorum. Normalde kadınların gitmesine izin verilmez, bizden başka kadın var mıydı onu da hatırlamıyorum. Herhalde kına bitmiş olacak ki biz ablamı bırakıp gecelik götürmeye gitmişiz. Evden giderken huysuzluk ve kavga çıkmasın diye gidenleri uyardıklarını, içki istemeyin diyerek tembihlediklerini hatırlıyorum. Oraya gittiğimizde sofralar hazırlanmış, davul klarnet eşliğinde gecelik getirenleri karşıladılar. O gece sofranın tüm hizmetini enişteme yaptırdıklarını da hatırlıyorum. Sofrayı dışarı değil de evin içinde bir odaya kurmuşlardı, davulcuyla klarnetçiyi de oraya çağırarak klarnetçiye yanaklarını şişirmeden çal diye istekte bulundukları da hafızama kazınan olaylardan biriydi. Elbette gecelik götürülenlerden içki isteyenler oldu ancak orada içilmedi, herkes hediyesini alıp evine götürmüştü. Ailelerin orda içilmesine izin vermedikleri durumda bu gibi olaylarla karşılaşılabilir.

Bunun dışında yörede yalnızca Akkuş’ta gecelik götürme ile ilgili kaynak kişilerden herhangi bir bilgiye rastlanmadığını da burada belirtmek isterim. Ancak Ahmet

Çelik hazırlamış olduğu *Akkuş* adlı çalışmasında bu uygulamayı “Ganil Görme” olarak aktarmaktadır. Ganil görmenin zenginlik ve varlık anlamına gelen ‘gani’ kelimesinden türediği ve bu yüzden de zenginlik, varlık görme anlamına geldiği ileri sürülmektedir. Bunun dışında uygulamanın içeriğinde herhangi bir farklılık bulunmamaktadır (Çelik, 2002: 243-244).

2.7.5.1. Baca Yıkma

Baca yıkma gecelik götürmeye giden kız tarafının erkek evinin bacasını silahlarla vurarak yıkması ya da en azından zarar vermesi durumudur. Bunun neden yapıldığı hakkında bir bilgiye erişilememekle birlikte uzun yıllar boyunca devam ettiği söylenmiştir. Bir nevi kızımızı verdik o halde size de bu müstahaktır şeklinde düşünülerek yapılan bir gelenek olarak değerlendirilebilir (KK-2, KK-4, KK-6, KK-26, KK-27, KK-28, KK-32, KK-33, KK-34, KK-52, KK-58, KK-59, KK-60). Bacanın olmadığı yerlerde silahlarla ateş edilerek ağacın yıkıldığı ya da ambarın kiremitlerine ateş edildiği, bunun bir güç gösterisi ve biz geldik imajı vermek için yapıldığı da aktarılan bilgiler arasındadır (KK-42).

Bazı kaynak kişiler ise bacanın kendisinin değil üstüne şişe konularak şişelerin vurulduğunun veya bacanın ucundaki “galemlik” olarak adlandırılan yere ateş edildiğini söylemektedirler (KK-25, KK-37).

Kaynak kişiden elde edilen bilgiye göre 8 yaşındayken akrabalarının düğününde baca yıkma esnasında babasının vurularak vefat ettiğini anlatmakta ve bu sebeplerden dolayı da zaman içerisinde bu geleneğin kalktığını söylemektedir (KK-37).

2.7.6. Hamam

Yörede hamam kültürüyle ilgili çok detaylı bilgi bulunmamaktadır. Kaynak kişilerden çoğu böyle bir uygulamanın hatırladıkları dönem içerisinde yapılmadığını söylemektedirler. Ancak kaynak kişilerden bazıları bu konuyla ilgili bilgi vermiştir. Kendi yaşadığı dönemde böyle bir uygulamanın yapıldığını hatırlamayan kaynak kişi, annesinin zamanında hamamda kına yakıldığını söylediğini hatırlamaktadır. Sabah saat dokuz gibi hamama gidilir ve üç gibi geri dönülmüş. Geri döndükten sonra bu sefer erkek evi damadı hamama götürürmüş. Annesinin 49 yıl önce vefat ettiğini ve bu anlattıklarını ondan öğrendiğini aktarmaktadır (KK-12).

Bu konuyla ilgili bilgi aldığımız bir diğer kaynak kişi ise 1930’lu ve 1940’lı yıllarda hamama gidildiğini anlatmaktadır: “Eskiden hamamda oluyodu ya hamam düğünü oluyodu. Hamamda şey yapılyodu. Geçmişte mesela benim teyzemin kızı nasıl biliyon mu hamam kapanıyo. Hamam bohçaları hazırlanıyo herkese onlarla beraber kına şeyi bu tasın içinde güzel yapılyo, kınada yakılıyo ama eğleniliyo düğün oluyo baya. Aynı şekilde erkek tarafında da güvey hamamı oluyodu” (KK-14).

Diğer kaynak kişi ise hamama gidildiğinin söylendiğini hatırlıyor ancak kendi döneminde denk gelmediği için yapılan uygulamalar hakkında bilgi sahibi olmadığını söylemektedir (KK-25).

Son olarak ise hem gelinin hem de damadın hamama götürüldüğü ancak hamama gittikleri sırada kına yakma işleminin gerçekleşmediği bunun kına gününe kadar yapıldığı anlatılmaktadır (KK-27).

Yukarıda anlatılanlardan farklı olarak gerdekten sonrası için de gelinin hamama götürüldüğü evde banyo yaptırılmadığı anlatılan bilgiler arasındadır (KK3). Bu konuyla ilgili başka bir bilgi elde edilememesinden dolayı bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Akkuş ilçesi ile ilgili hazırlanmış olan *Geleneksel Otantisite Bağlamında Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü Doğum, Evlenme, Ölüm Adetleri ve Halk Müziği Pratikleri* adlı çalışmada geçen “1. gün gelin güveyi çimdirmeye (hamam)” ifadesinden yola çıkarak yörede çok yaygın olmamakla beraber yine de bir hamam kültürünün var olduğundan söz etmek mümkündür (Öztürk, 2017: 58).

2.8. Asıl Düğün Uygulamaları

Geçmiş dönemlerde düğünler genellikle köy düğünü şeklinde olur salon tutmayla pek karşılaşılmazdı. Herkes kendi evinin önünde hazırlıklarını yapar, misafirlerini ağırlardı (KK-14).

Nasıl ki kına töreni kız için daha önemliyse erkek evi için de mutlaka düğün günü çok önemliydi. Erken saatlerde erkek evinde düğün hazırlıkları başlar, damat hazırlanırdı. Yörede özellikle damat çıkarma keyifli ve eğlenceli uygulamalardan biri olarak anlatılmaktadır. Ancak bazı farklı uygulamalarla da karşılaşıldığı için bunlar aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmiştir.

2.8.1. Yapılan Eglenceler

Silah atmak hem düğünün başlamasında hem de devamında önemli bir durum olarak görülmekte, silah atılarak kutlamaların yapıldığı anlatılmaktadır (KK-1). Yörede damada yönelik yapılan herhangi bir şaka ya da eğlence anlatılmamaktadır. Ancak damadın eniştesine yapılan şakalar şu şekilde anlatılmaktadır: “Efendime söyleyim ta nolurdu bi de damada değil de evin damatlarına, oğlan evinin damatlarına (damadın eniştelere) düğün günü ne yapıldı biliyo musun, damatları dutarlardı zorunan yakarlardı. U ağaçlara çıkılan hani merdivan var ya biz dayak diyok burda. Merdiveni ters çevirürlerdi, iki damat varsa iki tane, üç damat varsa üç tane. Golanla, iple yatururlar unu sırt üstü bağlarlar adam akullu. Dört gişi omuzlar u merdüveni. Davul çalar arkası sıra, klarnet çalar. Gezdürürler, gezdürürler. Bi de bizim düğünlerimizde ceviz helvası olurdu eskiden, helva. Helvacılar vardı işte gelürdü bi tekne helvaynan satardı burda. Şimdi götürürleri su yalakları vardı böyle. Nasıl anlatım yani böyle çeşme filan değil de bi böyle yuvarlak eşilmiş su kanalları olur, içinde su birikintileri. Uraya götürürlerdi u eniştelere, evin damatlarını. Dayağ ters çevirürler anliyun mu, ters çevirürler, aşağı doğru indürürler böyle ta u suya gadar ağazları deyecek şekle getürürler. Sorarlar; helva alcan mı? U, alcam beni suya atman la, alcam. Ne gada alcan? Bi kilo. Bi kilo olmaz, indür la biraz da. Böyle espürüler yapulurdu. Mesela en son iki kilo helvaya yahutta işte iki buçuk helvaya anlaşıldı” (KK-34, KK-60).

Buna benzer bir uygulamada ise enişte aynı şekilde bağlanır fakat suya götürülmez. Bağlı bir şekilde iki üç saat gezdirilir ve ancak enışteden iyi bir bahşiş alınırsa serbest bırakıldığı anlatılmaktadır (KK-32).

Düğün günü yapılan farklı bir eğlence olarak ise deve oyunu anlatılmaktadır: “Undan sonra ne olurdu düğün gecesı eglenceler olurdu. Nasıl anlatım yani bu yöreye ait şeyler vardı. Mesela iki tane adama arka arkaya eğerler böyle. İki tane adamı eğerler biri öne biri öbür tarafa eğülür. Arka arkaya getürürler böyle. Sırtına da bi kilim atarlar, ellerine ikişer tane değnek altından ama adamlar kilimin altından gözükmaz. Deve yaparlar, urda bi de çan bağlarlar, hayvan zili, çanı. U dongur dongur çalar böyle üzerine biner iki gişi u develerlen baraba işte evde gezdürülür, eğlence yapulur. Ama u altdaki devenin elinde de bi iğne vardır. U devenin sırtına binenin bazısının ayağını yakalar böyle iğneyi sokar, öyle espürüler şakalar yaparlardı” (KK-34).

Damat evinde börek yeme yarışmalarının olduğu kaynak kişi tarafından şu şekilde anlatılmaktadır: “Bi börek yarışı yaptırırlardı. Mesela bi tepsi yufka kızartılırdı. Tabii şu kuru yofka. İşte üç dört kişi mesela gider böyle çok uzağa bi kişi tutar orda. Genelde damat at üstünde oraya şey eder, yetişmeye uğraşır. Ben öyle bişi yapmadım ben normal şartlarda işte kim vardı o zaman beş kişi yarışçımız vardı. Biz beş kişiyi yarıştık. Börek kapmaca derler yani o böreği kapan onu yer. Yani ister ikram eder dağıtır, paylaşır isterse alır kendisi yer” (KK-8).

2.8.2. Damat Çıkarma

Yörede “güvey çıkarma, gevi, gevü ya da giyüğ çıkarma, damat yapma, sarık sarma” gibi adlarla da anılan damat çıkarma uygulaması gelin alma günü yani düğünün olduğu sabah yapılmaktadır. Damat sağdıçları ile beraber evden çıkar, tıraşını olur, bahşişleri toplanır ve bu işlem genellikle damat çıkarma olarak adlandırılır. Damadı evden çıkarmak kâhyanın görevleri arasında bulunmaktadır. Damat dışarı çıktıktan sonra önce tıraş olur. Tıraş olma şu şekilde anlatılmaktadır: “Bu dört, iki saldıç bir damat ya da dört saldıç bir damat işte bu damadın isteğine bağlı. Tıraş olur önceden belber gelir çarşıdan. Belber şakalar yapardı. Hemen jileti dakıp usturayla tıraş yapmazdı. Yüzünü sabunlardı çocuğun elinde böyle kalın bi sadır vardı. Sadırnan işte sırtıynan gazırdı, kesmiş derlerdi falan filan böyle şakalar yapılırdı. Oğlanın babası çağrılırdı, dayısı çağrılırdı, belbere bahşiş verülürdü” (KK-34). Tıraş işlemi gerçekleştikten sonra damat sağdıçları ile beraber harmana ya da evin önüne çıkar yan yana dururlardı. Düğüne gelen misafirler hem takılarını takar hem de hayırlı olsun dileklerinde bulunurlardı (KK-1, KK-2, KK-17, KK-25, KK-42, KK-45, KK-47, KK-57, KK-59, KK-60). Takıların yanı sıra damadın boynuna basma asanlar olurdu (KK-70). Damada takı takma işlemi yörede ‘askı asma’ olarak da adlandırılmaktadır (KK-8, KK-28, KK-65).

Kaynak kişi askı asma işleminin kaynak kişi erkek evinde değil de kız evinde olduğunu şu şekilde anlatmaktadır: “Mesela gelin almaya gidildiği gün köyünden çıkan mesela bu köyünden başka bi köye gittin o gün işte çantasına bi metre iki metre bez korlardı. Ondan sonra damat donatma derlerdi. Kız evinin önünde gelin çıkmadan önce damat donatırlar, gelin içerde hazırlanırken duvanı muvanı artık işte herhangi ihtiyaçları karşılanırken karşıda da bi astar sererlerdi. Astar üzerine damat, sağdıcı, damatın arkadaşları böyle sıra olurdu orda köyün halkı, o zaman ellerinde ne varsa işte bi liraysa

bi lira atmıştır astar üstüne, birisi bi iki metre askılık şey takmıştır bez takmıştır. Yani bez dediğim bugün şu kadınların giydiği eteklik şeyler var ya renkli şeylerden. Ondan sonra işte hediye olarak odur. Yani bugünkü gibi altın dakim, bilezik dakim veya şu gadar para şu gadar hediye o günlerde yani biz görmedik öyle şeyler” (KK-8).

Askı asma işlemini başka bir kaynak kişi ise şu şeklide anlatmaktadır: “İkincisi de damat, asku asarlardı eskiden. Şindi damat çıkarıyusun ya şindi diyelimki gidip bayrak asulurdu, asku asulurdu. Asku asmak diyelim ki sağ şöyle anlatıyım tuhafiyecilerden giderlerdi basma alurlardı. U basmayı davulcuya ayru zurnacıya ayru damata giderkene bayrağan yanına ayru asarlardı, asku asarlardı. Düğün günü güreş olurdu. Pehliva verürlerdü unu hediye olaraktan. Eskiden düğünler hep öyleydi. Damatnan beraber salduç geldüğü zaman mesela silah atarlardı” (KK-28).

Detaylı bir şekilde damat çıkarma işlemini kaynak kişi şu şekilde anlatmaktadır: “Başka ne getürürlerdi, ha giviğ çıkardı işte dedük ya demin. Saldıçlarıyla beraber unu da gine kâhya çıkartır. Damat evde saldıç arkadaşlarıyla giyinir, kuşanır. Hemen çıkmazlar davul gapıda çalar bi yarım saat. Onlar giyinir kuşanırlar. Kâhya alır omzunda bi kilimle beraber düğüne gelen vatandaşlar da toparlanır bi harmanda, meydanda. Düğün kâyası gelir, selamını verir. Düğün sahibi adına gelen bütün misafirleri hoşbeş eder, teşekkür eder, ufak bi konuşma yapar. Undan sonra ilk sorgu suğal şeyden başlar düğün kâyası oğlanın babasına der; oğlana ne veriyon? İşte oğluma ne diyim bi inek verdim, bi tane dana verdim. E olmaz bu çocuğa bahçe de lazım. İşte falan yerde ki bahçeyi de oğluma gelinime verdim ikisine bir. E gine yetmez. E nolcak? E bunlara hiç ağaç, kiraz ağacı, elma ağacı, dut ağcı yok mu, e birer dene de meyve ağacı ver diye kâhya espiriler yapardı. Sonra işte babanın eli öpülür damat tarafından, boynu gucaklanur. Halkta, düğün kâyası der ki; arkadaşlar siz de bağışlayın, sizin eliğzi de öpmüş gibi kabul edin bağışlayın der, tüm millette tamam bağışladık hayırlı olsun der. Ondan sonra ne olur, bahşiş toplanır. Yani para verme olayı vardır orda. İşte eskiden ne diyodur adam; falan amcasında elli guruş, falan amcasından on guruş, filan amcasından beş lira, gomşusu Amet dayıdan yirmi lira böyle birikirdi bahşiş bi kilimin üzerine. Düğün kâyasıynan beraber saldıçlar, damat bi odaya gider u parayı sayar. Gaç guruş olduğu tespit edilir. U paradan bi miktar damada verilir bobanın haberi olmadan. Bi miktar da şeye verilir, gapıdaki çalgıcılara bi bahşiş verilir. Geri kalanı bobaya teslim edilirdi paranın eskiden öyleydi” (KK-34).

Düğünlere gelen kişilerin getirdikleri hediyelerden ve erzaklardan ilgili bölümde bahsetmiştik. Burada farklı bir anlatım olarak ‘saçı’ uygulamasına değinilmesinin sebebi düğün günü damat çıkarma esnasından yapılıyor olmasından kaynaklıdır. Kaynak kişi ‘saçı’nın detaylarını ve önemini şu şekilde aktarmaktadır: “Ha şu da var düğün günü sabahtan saçı deniyo bazen saçı derler bazen saçı derler. Mutlaka ve mutlaka her köyden şimdi düğün atıyorum hangi köydeyse o köyden, çevre köylerden o düğünü duyan herkes o düğüne saçı götürür. Yani dediğim gibi ekmek olabilir, makarna olabilir işte yağ olabilir sıvıyağ ya da katı yağ olabilir. Saçı mutlaka gider. Tabak çok meşhurdu mesela önceden altılı tabak on ikili tabaklar, işte tencere götürülür, tava götürülür. Yani düğünde kullanılabilecek ya da düğün sonrası evlerinde kullanabilecekleri eşyalar ya da ne bilim gıda maddesi, saçı. Düğüne giderken damat yapma derler o para takısı haricinde giden hediyelerdir. Hatta herkes saçını götürdün mü der. İşte ne götürüyon saçı da der mesela mahallede işte ben pirinç götürüyom, tamam o zaman bende bulgur götürüyom işte diğeri yağ götürür falan böyle bi şey olur. Ama herkes mutlaka götürcek. Hatta babam anlatır mesela bunu; işte çok küçükler atıyorum yirmi km ilerde bi köy var oraya saçı gönderilcek. Ama mutlaka gidilcek yani. Babam diyo ki; sekiz on yaşındaydık diyo babam kız kardeşi de ondan bir iki yaş küçük. O da işte yedi sekiz yaşında birlikte saçı götürüyolar oraya. Çünkü o kadar önemli yani. Yolda ölse bile önemli değil çünkü o gidecek oraya yani o saçı oraya gidecek çünkü o düğüne saçı gitmemişse komşuluk görevini tam olarak yapmış anlamına gelmiyordu. İşte saçı o düğün öğlende başlayacaksa sabahtan itibaren gitmeye başlar” (KK-42).

Kaynak kişilerden elde edilen bilgiler dışında karşılaşılan bilgiye göre Akkuş ilçesinde damat donatımının nasıl yapıldığı ayrıntılarıyla beraber şu şekilde aktarılmıştır: “Damada ait ceket ve kasket bir kap üzerinde (kalbur veya elek) damat donatıcısına getirilir. Damadı donatan kasketi eline alır.

Bu taç kime indi?

Muhammed’e indi.

Mürüvvet kimden kaldı?

Hacı Bektaş Veli’den kaldı.

Hacı Bektaş Veli ruhuna,

Beş vakit sahibine,

Verelim Muhammed'e salavat.

Der ve kasketi başına giydirir. Beyaz bir kumaş veya tülbendi kasketin etrafına dolayarak sarık yapar. Bu arada orada bulunanalar salavat getirirler. Sıra ceket ve kuşağa gelir. Duacı kuşağı eline alarak;

Bu şal kime indi?

Hacı Bektaş Veliyullaha indi.

Hacı Bektaş Veli ruhuna,

Beş vakit sahibine, Verelim Muhammed'e salavat.

Diyerek şalı damadın beline dolarken, oradakiler Muhammed ve Hacı Bektaş Veli ruhları için salavat getirirler. Artık ceketin giydirilmesine sıra gelince duacı; ceketin sağ kolunu damada giydirir ve;

Bu donu kim biçti?

İdris peygamber biçti.

Cennetler kapısını kim açtı?

Cemaatler açtı.

Cemaatler yurduna,

Hünkâr devletine,

Beş vakit sahibine,

Verelim Muhammed' salavat.

Der ve ceketin sol kolu giydirilirken güldürücü sözler söylenir. 'Bu ceketin kolunu terzi dar dikmiş, yenisi yapılması gerekir. Damadın hısım ve akrabaları gelin bakalım. Öyle ya cezasısınız, dar diktirmeseydiniz...' gibi sözlerle hısım ve akrabalarının tek tek, baba ve annesinden başlamak üzere yapacakları yardımlar orada dile getirilir. Örneğin babası 'bir öküz verdim' derse oradakiler 'müü' diye hep bir ağızdan cevap verirler. Annesi; 'bir koyun verdim' derse yine oradakiler 'mee' diyerek taklit yapıp bu sözlerle

damadı güldürmeye çalışırlar. Fakat damat gülmemeye gayret eder. Akrabaları tarafından yapılan yardım bitince duacı;

Secci secdeden kaldırmaz yüzünü,

Hakka teslim etmişler özünü,

Kim dokudu dersen bezini,

Şit Peygamber dokudu.

Şit Peygamber ruhuna, beş vakit sahibine,

Verelim Muhammed'e salavat.

Der ve ceketin sol kolunu giydirebilir. Artık bundan sonra düğün törenine katılanların yapacakları yardıma gelinir. Bu yardıma 'Askı Asma' adı verilir. Erkekler bunu para ile karşılarken, bayanlar birkaç metre basma ve kumaşla bu yardımı yaparlar. Verilen kumaş ve basmalar sahiplerinin adı okunarak 'halasından 5 metre yandım anlamadım basması, emmisinden 2 metre tarla sattıran basması...' gibi sözlerle damat ve sağdıçının omuzlarına yığılır. Hatta damada 'Maşallah manifatura dükkânı açacak' sözleri ile şaka yapılır. Damada asılan basmalardan biri alınır. Damat için verilen paradan bu basmanın ucuna bağlanır ve 'bu damat efendinin sağdıç arkadaşına bir miktar harçlık hediye olarak verilmiştir' denir ve damadın sağdıç arkadaşına verilir. Geriye kalan basma ve kumaşlar ile para sayılır ve damada teslim edilir" (Çelik, 2002: 244-245).

2.8.3. Gelin Eli Yıkama

Gelin eli yıkama geleneği hakkında kaynak kişilerin hiçbirinden bilgi alınmamıştır. Ahmet Çelik tarafından hazırlanan *Akkuş* adlı kitapta bu uygulamadan bahsedilmesi sebebiyle burada bahsetmenin doğru olacağı düşünülmüştür. Bu geleneğe göre gelin almadan bir gün önce erkek tarafı davul ve zurna ile kız evine gelir ve burada oyunlar oynanır. Daha sonra gelin ata bindirilir ve eline bir şemsiye verilir. Gelinin sağdıç da atına biner ve gelinin arkasından gider. Aynı şekilde damat ve sağdıç da atlarına binerek gider. Konuklar arasında atı olanlar atıyla olmayanlar ise katılım göstermek istiyorlarsa davul, zurna eşliğinde el yıkama geleneğinin yapılacağı yere doğru yola çıkar. Gidilecek olan yer eğer bir kaynak başı ise gelinin sağdıç elini yıkaması için su döker. Gidilen yerde su yok ise o zaman bu işlem bir tas su ile de yapılabilir. Gelindiği

gibi şenlikli bir şekilde gelin tekrar evine götürülür. Gelin eli yıkama geleneğinin kızın evden çıkarılmadan önce bir ön hazırlık olduğu ve ayrılığın benimsenmesi adına yapıldığı aktarılmaktadır (2002: 243).

2.8.4. Gelin Alma ve Düğün

Yörede gelin alma ‘gelin alçı, gelin alucu, düğüşu, düğüşü’ olarak da adlandırılmaktadır. Erkek evinde damat çıkarma yapıldıktan sonra kalabalık halde gitmek isteyen herkes gelin almaya dahil olabilmekteydi. Arabanın olmadığı dönemlerde gelin almaya ya atla ya da yürüyerek ve davullar eşliğinde gidilmekteydi. Düğünlerin belirlendiği günlere göre gelin alma pazar ya da pazartesi günü olmaktaydı (KK-2, KK-6, KK-7, KK-14, KK-17, KK-18, KK-28, KK-59). Sabahtan gelin evinde eğlenceler olur öğleden sonra gelin alma işlemi gerçekleşirdi (KK-1, KK-2, KK-7, KK-59). Bazı kaynak kişiler gelin almaya damadın gittiğini (KK-8, KK-9 KK-29, KK-30) söylerken bazıları ise gitmediğini (KK-5, KK-9, KK-16, KK-25, KK-27, KK-53, KK-59) söylemektedir. Düğün törenleri herkesin evinin önünde gerçekleşmekteydi (KK-1, KK-2, KK-3, KK-7, KK-9, KK-14, KK-25, KK-26, KK-32, KK-50, KK-57, KK-59), salon tutma gibi durumlar daha sonra olmaya başladı. Ancak buna rağmen uzun süre kına törenleri yine evlerin önünde yapıldı ve sadece düğün için salona gidilirdi (KK-4, KK-13, KK-49, KK-59).

Gelin alıcılar genellikle atla gelirdi. Aslında bu durum bir gelenek olmaktan ziyade o dönem için zorunluluktu. Yollar araba için müsait değil, müsait olsa da bu kadar çok araba olmaması sebebiyle atlar tercih edilmek zorunda kalırdı. Bu atların sayısı bazen 60 bazen 90 olur, gelin almaya kalabalık gidilirdi. Özellikle yaşlılar ve kadınlar için at tutulur, atı olmayanlar mutlaka at kiralardı (KK-4, KK-5, KK-9, KK-12, KK-18, KK-23, KK-26, KK-27, KK-29, KK-30, KK-34). Gelinin atı ise peşkirlerle yani havlular ile süslenmekteydi (KK-7, KK-57, KK-68). Eğer at yoksa gelin alıcıların yürüme geldiği gibi aynı şekilde gelin de yürüyerek götürülmekteydi (KK-14, KK-54, KK-55). Attan sonraki dönemlerde ise bireyselden çok kamyon, jeep gibi araçlarla gelin almaların yapıldığı söylenmektedir (KK-42, KK-45, KK-49).

Fotoğraf 21: 55-56 yıl önce gelin alma gününden bir fotoğraf

2.8.4.1. Erkek Evi Gelin Evine Geldiğinde Yapılan Uygulamalar

Davullarla beraber kız evine gelinir ve içeri girmeden önce kapının önünde biraz eğlenilir. Bu durum erkek evinin geldiğini göstermek istemesinin ve kızı almaya geldiklerinin bir göstergesidir. Bu esnada gelinin camlı bir odaya alındığı ve erkek evinden birilerinin kendisini görmeyecekleri şekilde dışarıya baktırıldığı ve gelin alıcılardan yedi kişi saydırıldığı söylenmektedir (KK-3, KK-59). Bazı kaynak kişilerden elde edilen bilgilere göre erkek evinden gelenlere kız evinde bulunanlar güreş teklif eder ve burada güreşler tutulur (KK-5, KK-36). Başka bir kaynak kişi ise güreş tekliflerinin olduğunu ancak erkek tarafından kimsenin nezaketi bozmamak adına meydana çıkmadığını söylemektedir ve ödül olarak koyulan para kız tarafından çıkan pehlivana hediye olarak verilmektedir (KK-31). Bir diğer kişi ise her iki taraftan da güreşe çıkıldığını ancak erkek evinin güreşçisinin yenebilecek durumda olsa dahi yenmediğini ve oyunu kız tarafına bırakması gerektiğini söylemektedir (KK-34).

2.8.4.2. Gelin Evden Çıkarken Yapılan Uygulamalar

Gelin evden çıkarken genellikle dualarla çıkarılmakta olup zaman zaman davul zurna eşliğinde de çıkarılabilmekteydi. Anlatılanlara göre bu durum ailelerin yapılarına göre değişiklik gösterebilmekte ancak ikisinden biri mutlaka yapılmaktaydı. Gelin, baba

evinden çıktıktan sonra arkaya bakmaması tembih edilmekteydi. Bu uygulama daha çok gelinin geride aklı kalmasını diyerek yapılmaktaydı (KK-14, KK-59).

2.8.4.2.1. Kapı Kilitleme-Yol Kesme

Bazı kaynak kişiler bu işlemin damat tarafı eve girerken bazıları da gelini alıp dışarı çıkarken yapıldığını söylemektedir. Her iki durumda da amaç gelini kolayca vermemek ve bahşiş almaktadır. Bazen bu işlem, kapı tutma ya da kilitleme olarak da adlandırılabilir. Aynı şekilde yol kesme işlemi de yapılmaktadır. Bu durum da yine aynı amaca hizmet etmektedir. Bu uygulamalar genellikle gelinin kardeşleri, kuzenleri ya da bunların olmaması gibi durumlarda arkadaşları tarafından yapılabilir (KK-1, KK-3, KK-4, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-12, KK-14, KK-16, KK-23, KK-25, KK-27, KK-29, KK-30, KK-32, KK-33, KK-34, KK-36, KK-42, KK-48, KK-57, KK-58, KK-66, KK-68).

2.8.4.2.2. Yumurta Düşürme-Şişe Kırma

Ağacın yüksek bir yerine ya da bir sırtın tepesine yumurta asılır ve gelen erkek tarafının bu yumurtayı vurması beklenir. Yumurta vurulmadan kız verilmez (KK-14, KK-17, KK-65, KK-66, KK-68, KK-70).

Yumurta kırmanın bir benzeri olarak şişe kırma anlatılmaktadır. Bacanın üstüne şişe koyulur ve gelenlerin bunu kırması beklenir (KK-29, KK-30, KK-66).

2.8.4.2.3. Bardak Çalma

Erkek evi kızı almak için içeriye girdiğinde orada bir kişiden bardak su ister ve suyu içtikten sonra bardağı çantasına atar. O bardak saklanır ve erkek evine götürülür (KK-1). Erkek evine getirilen bu bardakla düğünde gelin masasına su koyulur (KK-3). Başka bir anlatıma göre çalınan bardak erkek evine geldiği zaman geline kındırılırdı. Bu işlemin gelinin baba evindeyken kötü bir huyu varsa eşinin evine girmeden kapı önünde bıraksın ve içeriye sokmasın diye yapıldığı söylenmektedir (KK-4, KK-27, KK-35, KK-51, KK-53).

Bu uygulamanın farklı bir versiyonu ise Akkuş ilçesinde, damadın yakın akrabalarından birinin kız evinden kaşık, çatal ya da tabak gibi şeyleri alıp erkek evine götürdüğü böylece evin bereketinden de götürülmüş olduğu söylenmektedir (Çelik; 2002:

246). Buna benzer bir bilgiye Mesudiye ilçesinin Yeşilyurt geleneklerinde rastlanmaktadır (Aksu, 2018: 54).

2.8.4.2.4. Gelinin Belinin Bağlanması

Kızın beline kırmızı bir kuşak bağlanır ve bu bağlama işlemini baba ya da erkek kardeşlerinden biri gerçekleştirir. Beli bağlanırken bağlayan kişi dualar eder ve bu işlemi üç kere tekrar eder. Bel bağlama yapılırken genelde bahşiş alınmaktadır. Daha sonra başının örtüsünü örtülür (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-7, KK-9, KK-12 KK-14, KK-23, KK-28, KK-29, KK-30, KK-33, KK-34, KK-40, KK-41, KK-42, KK-57, KK-58, KK-59).

2.8.4.2.5. Gelinin Başının-Yüzünün Kapatılması

Gelinin yüzü duvak denilen bir örtü ile kapatılır. Bu örtü çengelli iğnelerle tutturulur ve gelinin yüzü hiçbir şekilde görünmez (KK-4, KK-6, KK-7, KK-11, KK-19, KK-28, KK-43, KK-50, KK-56, KK-61). Gelini kimseye göstermemek bir çeşit ritüel olarak değerlendirilebilir. Kötü ve kem gözlerden korunmak amacı ile böyle bir işlem yapıldığı düşünülebilmektedir.

Baş bağlama geleneği ile ilgili farklı bir anlatım ise şu şekildedir: “...gelin alıcıların getirdiği ‘Ayakeni’ denilen basmaya basarak yürür. Kızlar gelinin arkasından bu basmayı toplarlar. Odaya giren gelin damat evinden gelen kadınların sıradan ellerini öper. Ortaya oturtulan gelinin başı açılır ve yine gelin alıcılar tarafından getirilen ‘Beyaz’ ile başı bağlanır” (Uzan, 1988: 154).

2.8.4.2.6. Bardak Çevirme

Gelinin beli bağlandıktan sonra evden çıkarken başında bardak çevrilir ve bu bardak erkek evine götürülür. Buraya getirildikten sonra gelin eve girerken kapı önünde kırar (KK-3).

2.8.4.2.7. Sandık Üzerine Oturma

Sandık kız tarafı için oldukça önemlidir çünkü gelin burada yapmış olduğu çeyizlerini saklamaktadır. Genellikle gelinin sandığı gelin alma günü gelinle beraber evden çıkmaktadır. Bazı durumlarda ise nadiren de olsa ev kurma işlemi daha önceden gerçekleşecekse önceden çıkabilmektedir. Sandık ister aynı gün ister öncesinde çıksın

sandığa oturma işlemi mutlaka yapılmaktadır. Genellikle sandık üzerine oturma işlemi gelinin kardeşlerine düşmektedir (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-12, KK-14, KK-16, KK-17, KK-23, KK-25, KK-27, KK-29, KK-30, KK-31, KK-32, KK-38, KK-39, KK-42, KK-48, KK-49, KK-57, KK-59, KK-68).

2.8.4.2.8. At Koşturma

Gelin evden çıkarıldıktan sonra hemen ata bindirilmaz. Gelinin bineceği at koşturulur ve atın ayağı kırıldı diyerek bahşış istenir. Bahşış verildikten sonra gelin ata bindirilir (KK-29, KK-30).

2.8.4.2.9. Çeyiz Çıkarma

Seysana ve ağırlık adı altında getirilmiş olan eşyalar ile beraber kız evinden de gidecek olan eşyalar genellikle gelin alma günü evden çıkarılır (KK-1, KK-3, KK-4, KK-9, KK-11, KK-14, KK-15, KK-21, KK-26, KK-27, KK-32, KK-39, KK-47, KK-59, KK-61). Gelinler zaten genellikle kayınvalide ile kayınpederle yaşayacağından dolayı kullanabileceği bir odası olur. Götüreceği eşyası da az olduğu için yakın bir yere evleniyorsa eşyalarının aynı gün çıkmasının bir mahsuru yoktur.

Ancak gelinin uzak bir yere gitmesi ya da ayrı bir ev açma gibi bir durumu varsa o zaman bir hafta ya da on gün önceden bu işlemin gerçekleştiği söylenmektedir. (KK-1, KK-26, KK-59).

2.8.4.3. Gelin Erkek Evine Gittiğinde Yapılan Uygulamalar

2.8.4.3.1. Gelinin Attan İndirilmesi

Gelin erkek evine getirildiği zaman attan indirilmez ve burada kayınvalide ile kayınpeder çağırılır ve sorulur; ‘Geline ne veriyorsun?’. Onlar kendi durumuna göre geline ya bir hayvan ya da bir tarla, bahçe verirler ve böylece gelin attan iner (KK-4, KK-8, KK-19, KK-23, KK-34, KK-68, KK-70).

Bu uygulama oldukça eğlenceli geçmekte özellikle düğün kâhyası gelin ve damat için aileden bir şeyler koparmaya çalışmaktadır. Kaynak kişi bunu şu şekilde aktarmaktadır: “Gelin geldiği zamanda düğün kağıyası başlar; ooo gaynata geline ne veriyon? Geline goca bi oğlan verdim der. Kağya der; olmadı. Undan sonra işte ahır da bi inek var, şunu verdim bunu verdim der urda gaynata. Halan göttük de urda sordular

işte geliniğe ne verdiniz diye enişteğin gardeşi gocca öküz verdük yetmiyo mu dediydi” (KK-60).

2.8.4.3.2. Kayınvalidenin Elini Öpme

Yalnızca bir kaynak kişiden elde edilen bilgiye göre; gelin, erkek evine geldikten sonra kayınvalidesi ile arasına 3-4 metrelik bir basma serilmekte ve gelin bunun üzerinden yürüyerek gidip kayınvalidesinin elini öpmekteydi. Daha sonra bu basma geline verilmekteydi (KK-24).

2.8.4.3.3. Kar Topu-Elma Atma

Gelin, erkek evine gelip attan indirildikten sonra eğer kış aylarıysa kar topu, yaz aylarıysa elma gelinin sırtına damat tarafından atılırdı. Bu bazen portakal olur bazen de bezden ya da kumaştan bir top yapılarak uygulanabilmekteydi. Tam manası bilinmemekle beraber gelinin canının acıması ve artık baba ocağında değil kocasının evinde olduğunu bilsin diye yapıldığı tahmin edilmektedir (KK-8).

Farklı bir anlatımda ise bu işlemin damat tarafında gelinin kafasına ya da sırtına yumurta atarak gerçekleştirildiğinden bahsedilmektedir (KK-9).

Damadın bu uygulamadan sonra kaçması gerekir. Eğer çevredekilere yakalanırsa onlara bir horoz kesip ikram etmek zorundadır (Çelik, 2002: 247).

2.8.4.3.4. Baca Vurma

Bacaya ateş etme daha çok gecelik götürme uygulamasında anlatılmıştır. Ancak bazı kaynak kişiler baca vurma geleneğinin gelin erkek evine geldikten sonra gerçekleştirildiğini söylemektedir (KK-3, KK-43, KK-48, KK-70). Bu yüzden baca vurma başlığına burada yeniden yer vermenin uygun olacağı düşünülmüştür.

Bunun dışında gelin alma günü erkek tarafının kız evinin bacasını yıktığı da söylenmektedir. Ancak bu bilgiye tek bir kaynaktan ulaşılabilmektedir (Kılıç, 2018: 101). Bunun dışında diğer versiyonlarının anlatımı çoğunluktadır.

2.8.4.3.5. Kapiya Bıçak Dikme

Gelin erkek evine geldiği zaman içeri girmeden kız tarafından biri kapıya bıçakla beraber para asar ve buna bıçak dikme denir. Orada paranın miktarından biraz fazlası verilir ve gelin bu şekilde içeri sokulur (KK-2).

2.8.4.3.6. Tavuk-Horoz Kesme

Yine gelin erkek evine girmeden önce tavuk ya da horoz kesilir ve gelin bunun kanına basarak erkek evine girer. Burada bir çeşit kurban etme, kan akıtma ritüeli ile karşılaşılmaktadır (KK-2, KK-3, KK-4, KK-27, KK-34, KK-42, KK-51, KK-53, KK-55, KK-69).

2.8.4.3.7. Ekmek Kırma-Buğday Saçma-Şeker Dökme

Gelin erkek evine getirildiği zaman başının üstünde ekmek kırılır, ekmek bereketi temsil eder ve evliliklerinin bereketli olması için yapılmaktadır (KK-1). Gelinin tatlı dilli ve bereketli olması için başından şeker dökülürdü (KK-8, KK-16, KK-25, KK-28, KK-29, KK-30, KK-50, KK-70). Başından buğday atma da yapılmakta ve yine bereketi temsil etmektedir (KK-11, KK-16, KK-55, KK-69).

2.8.4.3.8. Kur'an'ı Kerim Verme

Eve girerken kolunun altına Kur'an verilmekteydi (KK-14, KK-16, KK-28, KK-66).

2.8.4.3.9. Kapiya İp Germe

Evin dış kapısına bir ip bağlanır ve gelinin içeriye girerken bu ipi koparması beklenir. Gelin bu ipi koparırsa güçlü kuvvetli olur (KK-4, KK-6, KK-7, KK-29, KK-30, KK-32, KK-50).

Kapıya ip germe işleminin aşçı tarafından yapıldığı ve bahşiş karşılığında ipi çözdüğünün anlatılması da farklı bir versiyondur (KK-34, KK-60).

2.8.4.3.10. Yemek Karıştırma

Gelin eve girdikten hemen sonra ocağın ya da sobanın başına götürülür ve oradaki yemeği kepçe ile karıştırır. Bu işlemde gelinin bereketini artırmak için yapılmaktadır (KK-4, KK-6, KK-7, KK-58).

Ocak⁸, Türk toplumu için aynı zamanda yeni bir haneyi temsil etmektedir. Yakut Türklerinin geleneklerine göre evlenmek “sönmez bir ateş yakma” olarak tanımlanmaktadır. Aileye yeni gelen gelin ise “evi aydınlatan ateş” olarak tanımlanmaktadır (Ögel, 2020: 194). Ailenin devamı için bir simge olarak seçilen ocak, sönmez bir ateş olarak nitelendirilirken aslında soyun devamını temsil etmektedir. Gelin ise evi aydınlatan bir ateş olarak görülürken aslında hem soyun devamındaki taşıyıcılığı hem de bereketi temsil etmektedir. Yeni gelinin ocak başına götürülmesi aslında gelinin bereketini artırmak için değil, gelinin gelmiş olduğu yeni ocağın bereketini artırması için yapılan bir uygulamadır.

2.8.4.3.11. Kucağına Çocuk Verme

Gelin içeri girdikten sonra küçük bir çocuk gelinin kucağına verilirdi. Bunun için genelde erkek çocuk tercih edilmekte ve daha sonra çocuk, gelinle damadın yatağına atılmaktaydı. Bunun yapılma sebebi olarak ise doğacak olan çocuklarının erkek olması olarak gösterilmekteydi (KK-3, KK-14, KK-69).

2.8.4.3.12. Oda Düzenleme

Gelinin genelde bir odası olduğundan gelin alıcı günü gelinle beraber gidenler oda düzenlemesi yapmaktaydılar, yenge görevi kimdeyse odayı hazırlama görevinin ona verildiği de söylenmektedir. Eğer evi daha önceden yerleşmişse yine kız tarafından odaları hazırlanmaktaydı. Oda hazırlanırken gelinin çeyizinden özel parçalar seçilir, dantelli nevresim takımları, karyola etekleri, pikeler mutlaka serilirdi. Yine kızın çeyizinde bulunan yün yatak, yorgan ve yastıklar da üst üste olacak şekilde dizilmekteydi (KK-1, KK-2, KK-4, KK-8, KK-11, KK-12, KK-13, KK-14, KK-21, KK-38, KK-39, KK-42, KK-44, KK-57, KK-59, KK-61, KK-66). Sabah çarşaf gösterme yapılacağından dolayı yatak düzenlenirken mutlaka ikinci bir çarşaf serilirdi (KK-14).

2.8.5. Nikâh ve Mehir

Resmi nikâh düğüne yakın bir tarihte kıyılmakta olup dini nikâh genellikle gelin alma günü gelin; erkek evine getirildikten sonra, gerdeğe girmeden önce kıyılmaktaydı. Bazen gelin vekil vermekte ve bu vekil gelinin yerine evet demekteydi. Aynı şekilde

⁸ Ocak kültü ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Satı Kumartaşlıoğlu, “Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir, 2012.

damadın yerine de vekil tayin edilebilmekteydi. Bunun haricinde nikâhta şahitler ve evlenen taraflar bulunurdu. İmam, nikâh esnasında geline mihr olarak ne istediğini sorar. Gelin, mihr olarak ne isteyeceğini ya düşünmüş ya da büyükleri tarafından kendisine daha önceden söylenmiştir. Genellikle mihr olarak altın istenir ve imam istenilen mihr miktarını bir kâğıda yazarak geline verir. Olur da bir ayrılık olursa gelinin elinde bu bir belge olarak kalsın diye düşünülür (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-6, KK-11, KK-12, KK-14, KK-15, KK-17, KK-24, KK-26, KK-27, KK-32, KK-36, KK-38, KK-39, KK-40, KK-41, KK-42, KK-44, KK-48, KK-54, KK-56, KK-59, KK-61, KK-62, KK-67, KK-68, KK-69, KK-70).

3. DÜĞÜN SONRASI

Geçmişte yer alan geleneksel düğün törenlerine baktığımız zaman düğün tamamlanmış olsa dahi uygulamaların düğünden sonra da devam ettiğini görürüz. Geçmişin geleneksel yapısı içerisinde önemli bir yere sahip olan hatta kaynak kişiler tarafından asıl düğün gününden bile önemli olduğu söylenen ‘duvak düğünü’ başlığına da burada yer verilmiştir. Asıl düğün töreni tamamlansa dahi uygulamaların düğünden sonra bir süre daha devam ettiği hatta ‘yaşamak tutmak’ olarak adlandırılan uygulamanın aile yapısına göre neredeyse bir ömür sürdüğü görülmüştür. Buna bağlı olarak gerdekten başlayan süreç aile ilişkilerine kadar bu başlık altında değerlendirilmiştir.

3.1. Gerdek ve Yengelik (Yengeliç)

Gelin, erkek evine bazen kardeşleri, bazen dayı, amca ve bunların eşliğinde getirebildiği gibi bu iş için görevlendirilmiş ‘yenge, yengeliç, yingeliç’ olarak adlandırılan kadın tarafından da getirebilmektedir. O akşam yenge görevini üstlenen kadın da erkek tarafında misafir edilir çünkü asli görevi sabah çarşafı erkek tarafına göstermek ve bir sorun olmadığını kanıtlamaktır. Yengeliç dışında kız evinden amca ve dayıların eşleri, kız kardeşleri, kuzenleri geldiyse bunlar erkek evinde misafir edilir ancak gelinle beraber gelen erkek akrabaları geri dönerlerdi (KK-2, KK-3, KK-5, KK-6, KK-16, KK-24, KK-26, KK-27, KK-28, KK-32, KK-48, KK-50, KK-59).

Kız tarafından erkek evine gelenlere yemek ikram edilir, daha sonra nikâh işlemleri tamamlanır. Sonra gerdek gecesi ne yapmaları gerektiği geline yengeliç, damada sağdıçları tarafından anlatılır ve yalnız bırakılırlar (KK-1, KK-2, KK-7, KK-25). Sabah

kontrol için yingeliç gelir ve çarşafı erkek tarafına göstererek görevini tamamlamış olur (KK-3, KK-4, KK-7, KK-14, KK-24, KK-25, KK-42, KK-51).

Çarşaf göstermenin dışında yapılan bir diğer uygulama ise silah atma olarak anlatılmaktadır. Damatla gelin gerdeğe girdikten sonra kız olduğunu ilan etmek için damadın silah attığı ve erkek tarafının bu silah sesinin gelmesini bekledikleri söylenmektedir (KK-11, KK-14).

Zaman içerisinde yengeliğin kalktığı ve silah atmaların azaldığı söylenmekte ve 15-20 sene öncesinde telefonla damattan haber alınmaktadır. Aynı şekilde telefonla o haber gelene kadar erkek tarafından kimse uyumamaktadır (KK-14).

O günlerde en zor görevin yengeliğe ait olduğu anlatılmaktadır. Bazı yengeliçler gelini kötü gözden, muskadan, büyüden korumak adına her zaman kullanılan yollardan değil de farklı yollardan damat evine götürdüğü söylenmektedir (KK-25). Ayrıca o zaman kızlık kavramı çok önemli görüldüğünden ve kız olmayanlar baba evine gönderildiğinden bu sorumluluk yengeliğe kalmaktadır. Kızlık zarı olarak adlandırılan dokudan her zaman kan gelmeyeceği bugün bilinen bir durum olsa da o zamanlar için bu durum fazla bilinmemekte ve kızın daha önce başkasıyla birlikte olmuş olma olasılığı düşünülmektedir. Bu durumlarda bazı yengeliçlerin kan gelmediğini gördükleri zaman kollarına ya da göğüs bölgelerine iğne batırılarak oradaki kanı çarşafa sürüp erkek evine gösterdiği ve gösterilen bu çarşafa ya da beze ‘marifet’ dendiği anlatılmaktadır (KK-25).

Yukarıdaki bilgilerden farklı olarak gerdek için yatsı namazının beklendiği ve camide damat namaz kıldıktan sonra arkadaşları tarafından sırtına vurularak gerdek odasına atıldığı da anlatılan bilgiler arasındadır. Ayrıca gerdek işlemi gerçekleşikten sonra daha önceden evin bacasına yerleştirilen testinin kırıldığı ve böylece gelinin kız olduğunun duyurulduğu anlatılmaktadır (KK-25).

3.2. Duvak Düğünü

Genellikle düğünden hemen sonra ya da birkaç gün içinde yapılan bu tören farklı adlandırmalar halinde birçok Türk kültüründe uygulanmaktadır. Nogaylarda “betaşar toy (yüz açma toyu)”, Azerbaycan’da “Perde-yi İsmet”, Özbeklerde “Toy geldi”, Osmanlılar da “Paça Günü”, Türkiye’nin farklı yerlerinde ise “şarşaf günü, duvak, gezeleme, kız ardı,

gılıfan” olarak adlandırılmaktadır. Türkiye genelinde en çok kullanılan adlandırma ise “duvak”tır (Çelepi, 2017 :345-347).

Gerdek gecesinden sonra erkek evinde yeniden tören yapılmakta ve bu tören ‘duvak düğünü’ olarak adlandırılmaktadır. Gelin burada yeniden gelinlik giyer, konuklar gelir, çalgılar çalar, eğlenilir, yemek ikramlarında bulunulur. Yalnız ayıp olacağı düşüncesiyle kızın annesi ve babası bu düğüne katılım göstermemekte lakin kız kardeşleri, kuzenleri gibi akrabaları ve yakın arkadaşları katılmaktadır (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-7, KK-8, KK-9, KK-12, KK-14, KK-16, KK-18, KK-19, KK-21, KK-22, KK-23, KK-24, KK-25, KK-27, KK-32, KK-38, KK-39, KK-42, KK-45, KK-46, KK-48, KK-49, KK-50, KK-53, KK-57, KK-64, KK-65, KK-66).

Gelinin duvak sabahına nasıl uyandırıldığını kaynak kişilerden biri şu şekilde aktarmaktadır: “Varıdı duvak düğünü. En möhümü uydu zaten, önemli olan. Ben gendim davulçiyim tamam mı, mesela duvak günü gelini davulcu galdumiye gider. Bi tane de urda bayan olur. Gider gelini mesela duvak günü gider yatağını galdurur, çarşafunu alır. İşte öyleyse damat çıkar gapıda bi el silah atar. Bi carcör mermi başaltur. İşte bu şekilde giderdi yani” (KK-28).

Duvak sabahı kayınvalide gelinini alarak yakın komşulara ziyarete gidilir, gelin küçük tabaklarda aile evinden getirdiği tatlıyı götürür ve karşılığında bahşiş alır (KK-7, KK-49, KK-59, KK-61, KK-66). Saat 10 gibi başlayan duvak düğünü öğleden sonraya kadar devam eder. Duvak düğününün sadece kadınlar arasında (KK-5, KK-6, KK-20, KK-34, KK-43) olduğunu söyleyenler olduğu gibi karışık olarak yapıldığını ancak kadın sayısının daha fazla olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır (KK-26, KK-58).

Duvak günü kızın çeyizlerinin gösteriminin yapıldığı söylenmektedir. Bu özellikle kadınlar arasında çok önemlidir. Bir kızın çeyizi çok önemlidir ve işçiliği, ne kadar çeyizinin olduğu merak konusudur. Bunu göstermek için odanın dört bir yanına ipler gerilir ve kızın çeyizleri burada gelen misafirlere sergilenir (KK-26, KK-47, KK-59).

Kaynak kişilerden elde edilen ortak bilgiye göre asıl düğün yani en önemli gün duvak düğünü kabul edilirdi. Bunun sebebi elbette gelinin kız çıkması ve bir nevi bunun kutlanmasıdır. O gün gelen komşular arasında çeşitli sebeplerden dolayı gelinle damat birlikte olamamışsa bunun dedikodusu mutlaka yapılırdı. Yaklaşık olarak 30-35 yıldır

duvak düğünün yapılmadığı tespit edilmiştir. Yine birçok kaynak kişinin kanaatine kalkması oldukça iyi olmuştur. Hem ister istemez bir utanca sebep olmakta hem de düğün yorgunluğu atlatılamadan yeniden bir düğün yapılmaktadır.

Fotoğraf 22: 35 sene önce yapılan duvak düğününden bir fotoğraf

Fotoğraf 23: 42 sene önce duvak düğününden bir fotoğraf

3.2.1. Sele Donatma

‘Sele donatma’ olarak adlandırılan uygulama duvak düğünün en eğlenceli kısmı olarak anlatılmaktadır. Duvak düğünü sabahı sağdıçlar erkenden çarşıya giderler ve sele donatırlar. Sele olarak adlandırılan ince çubuklardan yapılmış olan bir sepettir. Renkli kağıtlarla, örtülerle süslenen bu sepetin içine şekerler doldurulur. Sele donatmanın masraflarını sağdıçlar aralarında bölüşürler. Duvak düğünü genel olarak kadınlara özgü bir düğün olarak gösterilmesine rağmen sağdıçların bu törene girip çıkmalarında herhangi bir sakınca görülmediği anlatılmıştır. Duvak düğünün yapıldığı yere sağdıç kafasına koyduğu sele ile oynayarak girer ve sepeti geline ya da damada bir süre vermez. Oyunlar oynanmaya devam eder, sonrasında seleyi gelin alır ve şekerler gelen konuklara ikram edilir (KK-34, KK-60).

Burada dikkat çeken önemli nokta duvak düğününe erkeklerin girememesine rağmen sağdıçların girebiliyor olmasıdır. Artık sağdıç ailenin bir üyesi hatta damadın ve gelinin kardeşi konumundadır. Böylece düğün sayesinde kan bağı, nikâh akdi haricinde de bir akrabalık bağı kurulduğu görülmektedir.

Fotoğraf 24: 35 sene önce duvak düğününde sele getirme

3.2.2. İğne Değiştirme

Duvak düğününe katılan kadınlar içinde nikâh kırkı çıkmamış yani evleneli kırk gün olmamış başka bir gelin gelirse duvağı olan ve konuk gelen gelin yakalarına birer çengelli iğne takar ve bunu birbirleriyle değiştirirler ve aralarına bir tas su dökülür. Kırklarının birbirlerine karışmaması adına bu işlemin yapıldığı söylenir. Kırkı çıkmamış bir gelin törene dahil olacaksa önceden mutlaka haber verildiği söylenmektedir. Kırkların karışması durumunda çocuğu olmama ya da halsizlik yapma gibi hastalıklara sebep olduğuna inanılmaktadır (KK-56, KK-59).

3.3. El Öpme-Kaygana-Teklif-Gavum-Üç Gecelik

Yörede “el öpme (KK-1, KK-48), kaygana (KK-2, KK-5, KK-34, KK-46, KK-47), teklif (KK-4, KK-6, KK-8, KK-52, KK-57, KK-62), gavum-gavuma gitme (KK-12, KK-19, KK-26, KK-27, KK-28, KK-29, KK-43, KK-65), yumurta yeme (KK-2, KK-25, KK-30, KK-42)” olarak adlandırılan uygulama gelinin düğünden sonra ailesinin evine gitmesidir. Genellikle duvak düğününden üç gün ya da bir hafta sonra gelin, damat, kaynana, kaynata hep beraber gelin evine gitmekteydi (KK-1, KK-2, KK-14, KK-26, KK-50, KK-52, KK-58).

Burada gelen misafirlere yemek ikramı yapılır. Ancak damat için özel olarak ya yumurta ya da lavaştan biraz daha kalın hamur işi bir yiyecek hazırlanır ve damada ikram edilecek olan bu yemeğe kaygana denir (KK-3, KK-47). Kaygana damadın önüne ağzı kapalı tavada gelir ve ağzını açmak için damadın bahşiş vermesi beklenirdi (KK-4, KK-27). Farklı bir anlatım olarak ise damadın önüne ağzı kapaklı üç tane aynı sahan koyulur ve damat ilk açışta içinde yumurta olanı bulur ise bahşiş vermekten kurtulurdu (KK-37).

Bunun dışında damada özel olarak tavuk kızartanlar da olurdu (KK-4). Damadın bu esnada küserek yemek yemediği ve yemek için kız tarafından hediye istediği de anlatılmaktadır. Aile yine durumuna göre ya bir tavuk ya da bir inek gibi bir hediye verir, damat o zaman yemek yemeye başlardı (KK-59, KK-62). Buna benzer bir uygulama ise damadın pilava kaşık dikmesi olarak anlatılır. Damat pilava kaşık diker ve yemek yemez. Damat yemediği için diğerleri de yemeğe dokunamazlar. Ne zaman ki damadın bahşişi verilir o zaman yemeye başlar (KK-8, KK-16). Damadın bu küsmesine ‘küsu dutma’ dendiği de olmaktadır (KK-9, KK-11).

Kız, babasının evinde kesinlikle o gün yatıya kalmaz akşama mutlaka geri dönülür (KK-1). Eğer gelin o gece babasının evinde kalırsa yatalak hasta olacağına inanılır (KK-1).

Damada burada çeşitli şakalar yapılırdı. Damadın yemek yediği sırada gelinin kardeşleri tarafından ayakkabısı saklanır ve bahşiş alınana kadar ayakkabısı verilmez (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-5, KK-6, KK-11, KK-12, KK-25, KK-27, KK-28, KK-32, KK-34, KK-37, KK-42, KK-43, KK-46, KK-48, KK-50, KK-52, KK-59, KK-62, KK-65). Kızın sağdııcı ya da yengesi damadı kancalı iğnelerle oturduğu mindere tuttururlar ve bahşiş alırlardı (KK-4, KK-65).

Bunlardan farklı olarak ise damada yapılan şakalar şu şekilde anlatılmaktadır: “Damat yemeği yedikten sonra kız tarafının gençleri tarafından oyuna getirilir, bacaklarından iple bağlanarak evin bacasından yukarıya doğru çekilerek bacaya asılırdı. Bu durum karşısında damadın kayın validesi devreye girer ve damadı kurtarmaya çalışırdı. Kayın valide damadı kurtarmak amacıyla, onu bacaya asan gençlerin taleplerini yerine getirmek için pazarlığa girişirdi. Artık ya bir koyun ya bir dana ya da bir inek sözü vermek suretiyle damadı gençlerin elinden kurtarırdı” (KK-31).

“Kız evine gittikleri zaman ateş yakılır, damat arkadaşları tarafından ateşin karşısında tutulur. Ateşe atıyorum damadı, yakıyorum. Kayınpeder çıkar; ne istiyosunuz kardeşim? Bilmeyiz, sen söyle. E tamam falan tarlayı ben damatıma verdim. Sonra kayınvalide gelir, işte ben de falan yerde ineği verdim. İşte ne bileyim ahırda atım var, atı verdim. Bu şekilde şakalar yapılırdı” (KK-43). Bu gelenek Ulubey ilçesinde düğünden bir hafta sonra gidilen ziyarette ‘damat yakma’ olarak adlandırılmaktadır (Eren, 2021: 286).

3.3.1. Anakavmu

Gelin ile damat gelin evine ziyaret gerçekleştirdikten belirli bir süre sonra (15-20 gün içinde) kız evinin onları ziyarete gelmesi geleneğidir (Çelik, 2002: 249).

3.4. Söylemezlik-Yaşmak Tutmak

‘Söylemezlik, yaşmak ya da gelinlik tutmak’ bir nevi gelinin saygısını gösterme biçimi olarak görülürdü. Gelin özellikle kayınpederi ile hiç konuşmazdı. Bu durum bazen uzun yıllar sürer daha sonra bahşiş verilerek konuşmaya başlardı (KK-3, KK-7, KK-16,

KK-31, KK-34, KK-43, KK-48, KK-52, KK-69), bazen de geline verilen o bahşışle kısa sürede çözüldü (KK-1, KK-2, KK-4, KK-5, KK-8, KK-9, KK-14, KK-25, KK-26, KK-27, KK-28, KK-32, KK-39, KK-42, KK-56). Ancak buna rağmen gelin yine büyüklerinin yanında yüksek sesle konuşmazdı.

Kayınpederi ile çocuğu olana kadar -5yıl- konuşmayanlar da vardır (KK-11). Gelin kayınvalide ile konuşur, kayın pederinin isteklerini yerine getirir ancak sözlü olarak iletişim kurmazdı. Daha sonra genellikle kayınpeder kendisi ile konuşması için gelinine durumuna göre bir hediye verir ve bu durumu ortadan kaldırırdı. Ancak bu durumun kalkması demek kayınpeder ile rahat rahat konuşmak anlamına gelmezdi. Gelin yine de olabildiğince sessiz olur ve saygısını bu şekilde gösterirdi.

Evliliğinin 6 yılı boyunca söylemezlik tutan kişi durumu şu şekilde anlatmaktadır: “Gızım altı sene gaynitiylen konuşmadım ben. Bizde gelündük zamanında. Söylemek vardı. Söyleme dutuluyodu. Altı sene, altı sene gaynatam eve gelince susuyodum, hiç bitii her şey. Gaynatam evden ne zaman giderse diyolardı ki şimdi bülbül gibi açulursun diyolardı. Sonradan u helva satıyodu, Ordu’da sergüsü vardı. Sergüsünde helva satıyoodu urdan bi geliğ iki geliğ işte bişi versem almamaya başladı. Bi akşam geldi eğevle gine ben dedi bi ayran içsem iyi olur, ayranı gettüm. İçmem ayranın dedi, bende dedim baba dedim iç dedim aldı içti. Galktı cebinden, eskiden gurdeleye bağlarlardı altunu, u gurdeleyi çekdü u yarım beş yüzlüğe daktı boynuma daktı bende elini öptüm, konuştu. Altı sene değil şimdi gaynitiyi bi saat gözü görmiyi gelinlerin” (KK-47).

3.5. Aile İlişkileri

Aile içinde gelin her zaman sessiz kalmakta aslında biraz ezilmekteydi. Gelin dediğin herkesten önce kalkar, herkesten sonra yatardı. Aile büyükleriyle beraber hem bahçe işlerine gider hem de ev işlerine yardım ederdi. Ancak bunun yanında bir şeylere karışmaya ya da fikrini söylemeye hakkı pek yoktu (KK-59). Gelin dediğin oturmasını kalkmasını bilir, odadan çıkarken büyüklerine sırtını dönüp çıkmaz geri geri çıkardı (KK-1, KK-14, KK-25, KK-48, KK-56, KK-68). Gelinlerin hamile olduğu zaman kayınpederinden karnını saklamak için beline keşan bağladığı anlatılmakta (KK-25), öyle ki çiftlerin çocukları oldukları zaman bile büyüklerinin yanında onları rahatça sevebilmektedirler. Çünkü bu bile saygısızlık olarak görülmektedir (KK-5, KK-11, KK-

14, KK-32, KK-28, KK-39, KK-43, KK-52, KK-53). Tüm bunlar gelinin kayınvalidesine ve kayınpederine saygısını gösterme şeklinde algılanmaktadır (KK-2, KK-3, KK-43).

Büyüklerle gösterilen hürmet ve hizmetle ilgili kaynak kişiler şu bilgileri vermektedir: “Şimdi havlu omuzunda, ileğen elinde, ibrik elinde gaynatan eline su götürürdün. Dışardan gelecek adam öyle saygı vardı. Milletin eline u suyu verürdün undan sonra sofraya buyur haydi gel, eskiden öyleydi. Şimdi saygı nerde. Aynı şekilde abdest suyu vermek varıdı. Zabah namazına bile galkarduk tabii ya zabah namazında uyku mu vardı. Öyle gendümüz elini ayanı yıkamazduk ama abdest suyu verürdük” (KK-7). “Gelinler gaynatasına garşı çok saygılı. İşte elini yıkrasa havlu dutcan, işte undan ileri sofraya otuma, undan sonra galkma, gelin tek ayak üstünde oturur hemen ne isterlerse galkar. Şimdiki gibi sofra hazırlamak ta her şeyi bırak sofraya otur yok. Tek tek yemek geliyi, herkes bi tabakta yiyi. Su isteyene galk su getü, yemek isteyene galk yemek getü, tek ayağan üstünde hemen zıbbadak galkcan. Öyle şimdi gel de herkes masada keyifli yemek yok. Yer sofrası var, herkes yere otcak, herkesin gözüne bakcan kim ne istiyi kim ne yapıyi. Yaru aç gine galkiyon sofradan” (KK-59).

Aileler arasındaki geçim ise başka bir kaynak kişi tarafından şu şekilde aktarılmaktadır: “Bi bakmışın hepsi birbirine küsmüş, bi bakmışın tatlı geçimleri var. Diyelim bugün benim gayınpederim Mevlüt ba yarın imeci yapsın köyden ba mısır gazmaya gelsin. Ben köyden toparım on on beş gişi gayınpederimin mısırını gazmaya giderim. Veyahut buğdayını biçmeye giderim. Diyelim bana ihtiyaç oldu gayınçomu veyahut gaynanamı ararım, böyle telefon yoğdu. Oooo Mevlüt şu gün bizim düğünümüz var düğüne gel! İşte böyle” (KK-9).

Eşlerin aile büyüklerinin yanında da birbirleriyle konuşması hoş karşılanmazdı. Eğer büyüklerin yanında erkek bir şey isteyecekse eşinden isteyemez öyle ortaya söyler gibi konuşur ya da yengesi varsa ondan talep ederdi. Birbirlerine isimleriyle seslenmeleri, yan yana oturmaları bile hoş karşılanmamaktaydı (KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-6, KK-7, KK-8, KK-11, KK-14, KK-28, KK-32, KK-52, KK-59, KK-66).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORDU İLİNİN GÜNÜMÜZDEKİ GELENEKSEL DÜĞÜN TÖRENLERİ

1. DÜĞÜN ÖNCESİ

1.1. Evlilik Yaşının Belirlenmesi

Günümüz evlilik anlayışı için artık bu yaşın belirlenmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Evlilik için geç kalındığı düşüncesi biraz daha esnetilmiş ve böylece erken yaşta evlilikler günümüzde çok sık görülmemeye başlamıştır. Kız ya da erkek olsun eskisi gibi bir baskı, zorunluluk gençler üzerinde bulunmamaktadır. Şu an en erken evlilik yaşı genellikle 25 yaş olarak söylenmektedir (KK-1, KK-38, KK-39, KK-40, KK-41, KK-60). Bunun dışında 25-30 yaş arasının evlilik için uygun bir yaş olduğu söylenmektedir (KK-2, KK-4, KK-36). Bugün artık insanların daha olgun bir yaşta evlendikleri, ancak bu evliliklerin çoğunun boşanma ile sonuçlandığı eleştirisi de yapılmaktadır (KK-14).

1.2. Kısmet Açma

Günümüzde evlilik yaşının belirli bir yaş aralığına sıkıştırılmamış olması ve esneklik gösterilmesinden dolayı aslında kısmet açmanın artık eskisi kadar önemi kalmamıştır. Çünkü eskiden olduğu gibi evlilik yaşı bir zorunluk olmaktan çıkmış ve tercih meselesi haline gelmiş, zamanla aileler de bu duruma anlayış gösterir olmuştur. Elde edilen bilgilere göre kısmet açma uygulamalarının genel olarak bugün yapılmadığı söylenmektedir (KK-1, KK-4, KK-12, KK-26, KK-41). Ancak gerek bu işi yapanların sayısının azalması gerek insanların artık böyle şeylere itibar etmiyor olması sebebiyle bunların günümüzde eskisi kadar sık yapılmasa da hâlâ devam ediyor olma ihtimalinin olduğunu düşünenler de vardır (KK-43, KK-61).

Ayrıca kutlu olarak görülen gelinin ya da gelin adayının da kısmet açma uygulamasında önemli bir yeri vardır. Yeni nişanlanan kızın kurdelesinden bir parça keserek bu parçayı saklamak ya da yutmak, gelinin ayakkabısının altına isim yazmak, daha eski dönemlerde gelin telinden alıp saklamak ve belki de en meşhur olanı gelin çiçeğini kapmak kısmeti kapalı olan kişilerin kısmetinin açılacağına inanılarak yapılmaktadır (Kalafat, 2010: 291).

1.3. Evlenme İsteğinin Belirtilmesi

Günümüzde evlenecek erkek ya da kız olsun böyle bir konu da sıkıntı yaşamamaktadır. Zaten gençler görüşmeye başladığı andan itibaren aileler genellikle konuya vakıftır. Yalnız genel olarak ilk anneye açılma durumu devam etmektedir (KK-1, KK-42).

1.4. Yörede Yapılan Evlenme Biçimleri

Burada eskiye göre birçok evlenme türünün günümüzde yapılmıyor olması nedeniyle artık görülmeyen evlilik türlerine alt başlık açılmamıştır. Özellikle sororat ve levirat evliliklerinin artık yapılmadığı, zamanında yapılıyor olmasına rağmen bunların çoğunluk arasında hoş karşılanan evlilikler olmadığı tespit edilmiştir. Berdel ve beşik kertme örnekleri olduğuna dair herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Ancak ailelerin bu tarz istekleri olsa dahi gençler kendi kararlarını almakta daha özgür oldukları için bu tarz evliliklere de boyun eğmedikleri düşünülmektedir.

1.4.1. Görücü Usulü Evlenme

Görücü usulü evlilik zaten eski anlamıyla devam ettirilmemekte, aracılar tarafların tanışmasına vesile olsa da kesinlikle karar mekanizması evlenecek olan çiftler olarak görülmektedir. Akraba evlilikleri genellikle bildik ve tanıdık olması nedeniyle aile tanıştırmalarında tercih edilebilmektedir. Bunun haricinde akraba (kuzen ya da uzak akraba) bireyleri arasında sevgi bağı kurulduğu takdirde de evlilikler devam etmekte olup eskiye nazaran bu tarz evliliklerde de sayının azaldığını unutmamak gerekir (KK-2, KK24, KK-42).

1.4.2. Severek Evlenme

Günümüz itibariyle eşler birbirlerini seçmekte ve daha çok sevgi bağının olduğu evlilikler kurulmaktadır (KK-1, KK-4). Gençlerin birbirini sevmesi ya da anlaşarak evlenmesi özellikle evliliklerinde seçim yapamamış, küçük yaşta evlenmiş insanlar için bugün daha doğru bulunmaktadır (KK-18). Ancak zaman zaman bu duruma aykırı görüşlerle de karşılaşılacaktır. Kaynak kişilerden biri gençlerin birbirini severek anlaşması yönündeki fikirlerini şu şekilde dile getirir: “Gızınan oğlan birbirini gördü mü tamam. Garar veriyolar ya bu garar neyin nesi eskiden bi sevgi vardı saygı vardı, hörmet vardı. Ben kendime söyliyim mesela ben evlendim evlenmeden önce ben iki sene

gariynan nişanlı galdım iki sene biz birbirimizü hiç görmedük. Bi hayvan gütmeye gittim. U da nası oldu aniyamadım. U da u gün u tarafa tarlaya gelmiş. Tarlaya gelince bunu yakaladım u da anliyamadı. Urda işte bi iki saat galduk. Undan sonra eve varınca annesi soriya gızım sen nerdeydin bu saate gadar, u yalan atıyo tabi şordaydım, burdaydım. Gızını bi eyiş derlerdi eskiden eyiş u eyişnen bi patakliya geç geldi diye. Şimdi bizim zamanımızda öyle görüşme, gonusma, anlaşma hiç bişi yoktu. Şimdi gız diyi ki anne ben falancıynan dışarı çıkıcam, yav akşam namazından sonra bir gız evladı dışarı çıkma işi mimkünâtı yok yani. E gızım sen niye gidiyon, anne gidicem. E gızım gitme baban geliyi, yok gidicem ben, arkadaşım la buluşucam. Böyle bi kanun yok ya” (KK-28).

1.4.3. Kaçarak Evlenme

Kaçarak evlenmeler tamamen kalkmasa dahi severek ve anlaşarak evlenme sayısı oldukça fazla olduğu için eskiye nazaran oldukça azalmıştır. Berdel evlenme ve beşik kertme olayları kalkmış olmakla beraber, bundan 7-8 sene öncesinde berdel olarak bir değiş tokuş tarzı evlilik düşünülmüş ancak kızın başkasını sevmesi sebebiyle genç kız sevdiği genç ile kaçarak bu berdel evliliğinin gerçekleşmesine engel olmuştur (KK-59).

1.4.4. İç Güvey Evlenme

İç güvey evliliklerin çok az sayıda olmak şartıyla yapıldığı söylenmektedir. Ancak burada da genelde evlenilen kız ailesiyle beraber yurt dışında yaşamaktadır ve damat adayı bu şekilde iç güveyi evliliği gerçekleştirmektedir (KK-2, KK-27, KK-29, KK-30, KK-42, KK-59).

1.5. Eş Seçimindeki Kriterler

Eş seçiminde günümüzde de ailesine, evlenecek olan gençlerin saygısına ve sevgisine dikkat edilmektedir. Fakat burada eskiye nazaran gençlerin vermiş olduğu karar doğrultusunda aileler onaylamaktadır (KK-2, KK-4). Eskisi gibi findık bahçelerinin, tarlalarının, hayvanlarının çokluğundan ziyade eğitim düzeyi, memuriyetinin olup olmadığı ya da maddi anlamda iyi, toplumsal statüsü olan bir işinin olup olmaması daha çok önem kazanmış durumdadır.

Gelin olacak kızın artık köy işlerinden anlamasından ziyade bir mesleğinin olması, para kazanması kriterleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca evlenecek çifte yeni bir ev

açmak zaruri bir hâl almıştır. Geçmişte ayrı ev söz konusu değilken şu an aşırı derece bir gereklilik olmadığı müddetçe beraber oturma söz konusu değildir (KK-1).

Elbette damat adayı için bağımlılıklarının olmaması, evine ve ailesine bağlı olması, maddi anlamda ailesini geçindirebilecek düzeyde olması hâlâ aranan kriterler arasında olmakla beraber daha çok maddi durum göz önünde tutulmaktadır (KK-1).

1.6. İsteme-Söz Keme

Günümüzde kız görme ve isteme aslında bir formalite durumuna gelmiştir. Çünkü evlenmek isteyen çiftler zaten kararını önceden verir ve burada ailelerin arasında adı konması için bir merasim gerçekleştirilir. Kız görmenin yerini gençlerin kararı üzerine aile tanışmaları almıştır.

Kız istemeye günümüzde kalabalık bir şekilde gidilmektedir. Aile büyükleri olanlar aile büyüklerini götürmekle beraber özellikle hem kız tarafından hem de damat tarafından arkadaşlar da istemeye dahil olmaktadır. Günümüz itibari ile isteme ve nişan merasimi genellikle bir arada yapılmaktadır. Burada da organizasyon şirketleri olaya dahil olur. Eğer nişan evde yapılacaksa öncesinde kız isteme ve kahve içme gerçekleşir, ardından da nişan merasimine geçilir. Bu yüzden evde gerçekleşen bu törende öncesinde bir arka plan hazırlanmaktadır. Evin müsait olmadığı ya da küçük kaldığı durumlarda ise kafe tarzı yerler tutulur ve aynı şekilde burası da süslenerek kız isteme ve nişan bir arada yapılır. Ancak nişan törenleri ayrı kutlanacaksa o zaman aileler arasında sadece isteme yapılmaktadır. Bu isteme aile arasında olsa dahi ev mutlaka günümüz standartlarına yakın bir şekilde süslenir.

Ancak sosyal medyada sık sık karşılaşmış olduğumuz meşaleler eşliğinde genelde damadın yakın arkadaşlarının ve akrabalarının gelinin yaşadığı sokağa yürüyerek girdiği de yörede son zamanlarda yapılan istemelerde görülmeye başlamıştır. Bazı gençlerin ise aynı işlemi nişan götürürken yaptığı görülmüştür.

Kızı isteme kısmında ise bir değişiklik yoktur. Damadın babası ya da bir aile büyüğü Allah'ın emri ve peygamberin kavli ile kız istemeyi gerçekleştirir (KK-1). Burada değişen durum kızın o gün verilmesidir. Kız tarafı düşünelim, soruşturalım gibi durumlara girmez, çiftler anlaştığı için kızlarını verdiklerini söylerler.

Kız istemeye giderken mutlaka götürülmesi gereken çiçek ve çikolata anlayışı uzun zamandır devam etmektedir (KK-1, KK-14, KK-42). Ancak çiçekler de çikolatalar da daha gösterişli bir hâl almış, özellikle çiftin adının yazdığı çiçek ve çikolatalar tercih edilir olmuştur. “Bundan 10 sene öncesine kadar çikolatalar “gondol” adı verilen gümüş bir kapla götürülürdü, o dönem için gondolun mutlaka götürülmesi gerekirdi. Ya da kristal kaplarla getirenler de olurdu ama şimdi o kalktı daha modern çikolata kutuları içinde götürülmektedir” (KK-49).

Söz kesme için ayrı bir gün belirlenmemekte, kızı isteme ve kızın verilmesinden sonra sözü de kesilmiş sayılmaktadır. Söz için ayrı bir yüzük takma işlemi yapılmamakta zaten damat öncesinde evlenme teklifi ederek bu işlemi gerçekleştirmektedir. Söz kesmede şerbet içme konusuna gelince şu an için şerbet içmenin devam ettiğine dair bir bilgi elde edilememiştir. Belki gelenekleri devam ettirmek adına bazı aileler arasında uygulansa bile bunu yapanların sayısının eskiye göre oldukça az olduğu unutulmamalıdır. Günümüzde şerbet içmeden ziyade tuzlu, ballı kahve içme gündemdedir. Damadın tepsisi ayrı hazırlanır ve her aşaması fotoğraflanıp videoya alınır.

Geleneksel düğün törenlerindeki bu başlık altında bulunan diğer alt başlıkların günümüzde görüldüğüne dair bir bilgiye ulaşılmamıştır. Özellikle kızın uğurlu olup olmadığı konuları hakkında yapılan bir uygulamaya rastlanılmamış, süt parası, çeyiz cüzdanı gibi durumlarında devam ettiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Ancak bu uygulamaların devam ettiği düşünülse dahi eskiye nazaran daha az uygulandığı unutulmamalıdır.

1.6.1. Başlık Parası-Süt Parası-Süt Hakkı

Günümüzde başlık parasının uygulanmadığı ortak kanılardan biridir. Bununla beraber süt parası ya da süt hakkı olarak istenen ya da ödenen herhangi bir para olduğu da tespit edilememiştir.

Ancak Gölköy ilçesi hakkındaki araştırma esnasında bu konuyla ilgili ulaşılan bir bilgi olduğundan dolayı bunun belirtilmesi adına burada alt başlık açılmıştır. Kaynak kişiden elde edilen bilgi ise şu şekildedir: “Şu an bile hâlâ başlık parası adı altında değil de şu an bile bu tür talepler var. Yani Gölköy’ün yükseklerinde özellikle. Başlık parası adı altında değil ama. Yani şöyle özellikle şey kaçmışsa kız kaçmışsa uyum için para

isteniyö. Yani hatta ben bu konuda aracılık ettim. Bir vatandaşın dört beş tane kızı var bi tanesi kaçıırılıyo ve biz aralarını bulmak için kızın babası önce elli bin istiyö sonra otuz bine düşürüyoruz, beş bine düşürüyoruz, üç bine düşürüyoruz en son diyo ki üç binden aşağ düşmem diyo vallahi zarar ederim diyo. Vallahi zarar ederim üç binden aşağı inemem diyo. Bizde bin lira verdik konuyu kapattık” (KK-42).

1.7. Nişan

Nişan törenleri tıpkı eskiden de olduğı gibi hem aile arasında hem de asri olarak devam etmektedir. Yalnız aile arasında yapılacak olsa dahi organizasyon tutulur ve ev mutlaka süslenir. Özellikle damadın ve gelinin oturacakları bir arka plan hazırlanmaktadır. Elbette bu durum ailelerin bütçesine göre az ya da çok olacak şekilde ancak mutlaka yapılmaktadır.

Eğer aile arasında bir nişan tercih edilecekse kız isteme akşamı bu tören de gerçekleştirilmektedir. Aileler birbirini tanıyorsa nişanın aynı akşam yapılması zaten bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak başka bir yerden gelen ailelere de ekstra masraf olmaması adına ya da damadın iş yerinden izin alamaması gibi sebeplerden dolayı yine aynı akşam nişan törenin gerçekleştirilebildiğı de söylenmektedir. Söz kesme işlemi aslında bir nevi ortadan kaldırılmış durumdadır. Bununla beraber ‘kız evi naz evi’ gibi kavramların günümüzde kalmadığı da anlaşılmaktadır.

Eğer nişan asri olacaksa aslında eski gelenekler kısmen geçerlidir. Nişanı kız tarafı karşılamakta, karşılıklı olarak gelin ve damada nişanda giyeceğı kıyafetler alınmaktadır. Ancak çiftlerin her ikisi de çalışıyorsa bu törenleri ailelerine yük etmeden kendilerinin karşıladığı da bilinmektedir. Bununla beraber nişan için bir salon tutulur. Çalgıcısı, fotoğrafçısı, pastası ayarlanır. Bugünün nişan törenlerinde en çok gördüğümüz ‘nişan hatırası’ adı altında gelen misafirlere verilen küçük hediyelerdir. Bunlar mum, magnet, kahve, kokulu, taşlar gibi birçok seçenekten hazırlanmaktadır. Nişanda küçük bir takı töreni olur ve genelde yakın akrabalar takı takar. Nişanda takılan takılar kız evine aittir.

Nişan ile düğün arasında bayram varsa geçmişte olduğu gibi kız evine koç götürülenlerin olduğu ancak bu geleneğinde oldukça az kişi tarafından yapıldığı söylenmektedir (KK-27, KK-59).

Fotoğraf 25: Gelin evine götürülen nişan koçu (2022)

1.7.1. Bohça

Bohça götürme uygulamasında da birçok gelenekte olduğu gibi azalma görülmektedir. Ekstra masraf olarak görüldüğü için aile üyelerinde birçok kişiye bohça hazırlamaktan birçok aile vazgeçmektedir. Bu durumda sadece kıza ve erkeğe bohça hazırlama yapılmaktadır. Elbette ailelerin isteğine göre ailenin diğer fertlerine hazırlayanlar da vardır.

Bohça alışverişiyle genellikle kız ve erkek ilgilenmektedir. Bu süreçte bohada a'dan z'ye her şey düşünülmekte, internet sitelerinde bunlar için bulunan bohça listelerinden yararlanılmaktadır.

Fotoğraf 26: Günümüzde gelin ve damat bohçasının hazırlanmasına bir örnek

1.8. Çeyiz ve Sandık Hazırlıkları

Çeyiz hazırlığı olarak daha çok günümüzde hazır şeyler tercih edilmektedir. Aynı zamanda olabildiğince her şeyin eksiksiz olması istenir ve bir üründen birden fazla temin edilmektedir. Yn yorgan ya da yatak, döşek olarak adlandırılan hazırlıklar oğ yerde kalkmış durumdadır. Kalkmayan yerlerde ise eskiye göre daha az hazırlanmaktadır (KK-19, KK-42). El emeğ ürünler ise yörede yapılmaya devam etmekte ancak bunların da daha modern modellere dönüştüğü görülmüştür (KK-59). Ailede yetişme tarzına göre evlenecek kızlar bazen çeyiz istememekte anneler de buna göre daha az çeyiz hazırlığı yapmaktadır.

Sandık ise büyük sandıklar halinden kk sandıklar şekline dönüşmüştür. Büyük sandık evde yer kaplaması ve mobilyalara uymadığı gerekçesiyle zaman içerisinde bu alışkanlıktan vazgeçilmiştir. Günümüzde gelen kk sandıklar ise daha çok nişanda erkek tarafından kıza hediye olarak getirilmektedir (KK-1, KK-26).

1.9. Düğün  ncesi Hazırlıklar

1.9.1. Düğün Tarihini Belirlenmesi

Günümüzde düğün tarihi daha çok evlenecek olan çiftlerin i lerinden izin alabilecekleri bir tarihe göre ayarlanmaktadır. Çiftler genelde düğün tarihi konusunda fikirlerini beyan ederler ve ailelerle beraber ortak bir tarih belirlenir. Yöredeki fındık sezonu yine dikkate alınan bir unsurdur. Ancak düğünün özellikle hafta sonu ya da belirli bir günde olması gibi bir durum söz konusu değildir. Ayrıca Ramazan ve Kurban Bayramları arasına gelip gelmediğine de pek dikkat edilmemektedir. Buradaki birinci öncelik tarafların müsait olduğu zaman dilimidir.

Düğün tarihinin belirli olmasından itibaren tutulacak olan salon, çalgı, yemek  irketi, kuaför, fotoğrafçı gibi diğer unsurlarında tarihi belirlenir ve önceden gün alınır.

1.9.2. Evin Hazırlanması

Yörede kız tarafı hâlâ yatak odasından ve mutfaktan sorumludur. Ancak  iftler çalışıyorsa ya da aileler bu konuda birbirine anlayış gösteriyorsa o zaman evin tüm eşyaları ortak olarak alınabilmektedir.

Düğünden belirli bir süre önce çiftin yaşayacağı yere göre ev tutulur ve önceden alınan eşyalar, çeyizler eve yerleştirilir. Günümüzde ev yerleştirmeye aileler yardım etmekle beraber çiftler bu işlemi kendileri de yapmak isteyebilirler. Evin düğün öncesinden kurulmaya ba laması otomatikman gelin alma günü çeyiz ve sandık çıkarma, seysana, ağırlık gibi adetlerin kalkmasına zemin hazırlamıştır. Günümüzde kızın çeyizi evin hazırlanacağı zaman evden çıkmakta eğer bir sandık hazırlama durumu varsa sandıkta o zaman evden çıkmaktadır. Sandığa oturma geleneği yörede hâlâ bir gelenek olarak uygulanmaktadır (KK-1, KK-2, KK-3, KK-6, KK-59). Bununla beraber son zamanlarda kızlar çeyizlerini daha süslü kolilere ya da kutulara koyarak evden çıkarma işlemini gerçekleştirmektedirler.

1.9.3. Yardımlaşma

Yardımlaşma yörede hâlâ devam etmekle beraber eskisi kadar çok yapılmamaktadır. Düğün evine yardım maksatlı gıda malzemesi g t rmeyle ilgili bugün kar ıla tığımız tek şey erkek evine horoz ya da tavuk götürülüyor olmasıdır. Bunun yanı

sıra eğer su böreği, baklava gibi şeyler hazırlanacaksa ya da sarma sarılacaksa yakın akrabalar ve komşular yardım etmektedirler. Fakat kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre bunlar geçmişe nazaran daha az yapılmaktadır.

1.9.4. Kâhya-Sağdıç Belirleme

Organizasyon şirketlerinin bu sektördeki gücü arttıkça aslında hem kâhyalık hem de sağdıçlık anlayışının değiştiği ve eskisi kadar önemli olmadığı görülmektedir. Ancak buna rağmen şu an için yörede tamamen kalkmış bir uygulama değildir (KK-1, KK-2, KK-26, KK-29, KK-30, KK-32, KK-43, KK-51, KK-52). Kâhyayı yine ailelerin belirlemesi devam etmekte, ancak sağdıçın evli ya da bekar olması çok fazla önemsenmemektedir. Gelin ya da damat en yakın arkadaşlarının ya da akrabalarının içinden istediği kişiyi seçmekte özgürdür. Sağdıç eskiden de şu anda da vardır. Ancak eskiden evli olmak zorundaydı. Şu an ise evli-bekar olması fark etmiyor.

2. DÜĞÜN SIRASI

2.1. Düğüne Söyleme

Gelenekleri devam ettirmek isteyen aileler yakın akrabalarını hâlâ gömlek, terlik, çember gibi ürünlerle düğüne davet etmektedir (KK-24, KK-29, KK-30, KK-40, KK-42, KK-46, KK-59,) Uzun zamandır olduğu gibi düğüne davet etme günümüzde daha çok kartla yapılmaktadır. Kartın ulaşmadığı yerlerde telefonla aranmakta, sosyal medya hesaplarında paylaşılmakta ya da yine bu hesaplardan davetiyenin fotoğrafı gönderilmektedir.

2.2. Düğüne Başlama

Düğüne başlama silah atmayla devam etmekte olup bunun dışında ise sadece mısır ununun tepsie elenerek eleğin ters kapatılması ve insanların bunun için bahşış atma geleneğinin devam ettiği anlatılmıştır (KK-48).

2.3. Düğün Yemeklerinin Hazırlanması

Kaynak kişilerden elde edilmiş olan bilgilere göre yörede artık yemek için organizasyon şirketleri görev yapmaktadır. Bunun dışında yöresel aşçılar tamamen kalkmıştır demek doğru değildir ancak bu aşçılara yemek yaptırılmaya devam edildiğine

dair bir bilgiye ulaşamamıştır. Zaten amacımız tamamen kalkıp kalkmadığını öğrenmek değil bu geleneklerin eskiye oranla nasıl devam ettiğini göstermektir.

Hazır yemek şirketlerinin tercih ediliyor olması aile için daha az sorumluluk demektir ve bu yüzden birçok yerde bu şirketler tercih edilmektedir.

2.3.1. Düğün Yemekleri

Ordu ilinde her yerde yemek çeşitlerinde eskiye nazaran azalmaya gidilmiştir. Bunun sebebi yemek işinin şirketlere verilmiş olmasıdır. Getireceği çeşitler ailenin isteklerine göre değişiklik gösterse de genel olarak büyük bir fark gözlemlenmemektedir. Yine de demirbaş olarak görülen yahni, keşkek, tatlı ve içecek en yaygın yemekler olarak devam etmektedir. Bunların dışında ailelerin yemek işini daha uyguna getirmek adına düğünlerde pilav üstü tavuğun da verilmeye başlandığı söylenmektedir (KK-3, KK-18).

Bunun yanı sıra köylerde yemek yapımlarının eski zamanlardan beri aynı şekilde yapıldığı söyleyenler de olmuştur, Pancar sarması, keşkek, mısır çorbası, fasulye, mercimek, et çeşitlerinin yapımının köy düğünlerinde devam ettiği ileri sürülmüştür (KK-9, KK-11). Ayı şekilde yemek kültürü bozulmadan patatesli et, kavurma, keşkek, pilav şeklinde geçmişteki yemeklerin aynen yapıldığını söyleyen başka kaynak kişiler de vardır (KK-29, KK-30). Pandemi döneminde ise yemek ikramının hiç olmadığı gelenlere sadece meyve suyu kek verildiği anlatılmaktadır (KK-18).

Yemek konusunda köklü değişiklik isteyeneler de görülmekte, yemeğin bütçeyi zorlayan bir durum olduğundan şu şekilde bahseder: “Hatta ve hatta düğünlerde yemeğ bile kaldırmanın peşindeyiz. Ya sebebi; kimisi etli yemek yapıyo kimisi tavuklu yapıyo standardı yok. Bütçeye gören olinçi bazıları ezüklük yaşıyo. Bu da gündemde bahşış de gündemde. Adam diyo ki benim düğünüme gelsin bi çorbamı içsin de ama bahşış atmasın diyo. Mesela ben 7-8 sene önce adam benim düğünüme gelmiş, belki daha fazla. Lira dakmış, defterde yazıyo. Adamın üç gün, bi hafta önce düğünü oldu. 1665 lira verdim lira aldım. Belki u bana ya 50 liraya aldı ya 100 liraya almıştır, belki de yoktur bile. Şimdi o günün şartlarına göre u para gayboldu gitti. Şimdi bana külfiyet getirio” (KK-22).

2.4. Yöresel Oyunlar ve Çalgılar

Yöresel çalgılar da uzun zamandır devam eden klarnet, zurna, davul, saz ve org vardır (KK-23, KK-31). Yöredeki yöresel oyunlar karşılama, misket, horon, semah, ellik,

kolbastı, topal oyunu olarak devam etmektedir. Çiftlerin özel olarak hazırlandığı giriş dansları günümüzde oldukça fazla yapılmaktadır. Ayrıca düğünün ortalarında ya da sonlarına doğru pop müzik açarak eğlenmekte günümüzde birçok düğünde karşılaştığımız bir durumdur.

2.5. Komşu Düğünü

Kaynak kişilerden elde edilen bilgilere göre komşu düğününün eskisi kadar sık olmasa da isteyen kişiler tarafından yapıldığı öğrenilmiştir (KK-2, KK-63, KK-42).

Ayrıca komşu düğünün olduğu gün aş boğaz getirmenin de bazı aileler arasında devam ettiği anlatılmaktadır (KK-63).

Komşu düğününe en son 27 Ekim 2023 tarihinde Perşembe Saray Mahallesi'nde katılım sağlanmıştır. Bu komşu düğünü erkek evinde yapılmış olup yakın akrabalar komşular ve damadın arkadaşları katılım sağlamıştır. Komşu düğününde 3 adet davul ve klarnet çalgı olarak getirilmiştir. Ancak bu durumun ailenin ekonomik durumuna göre değişebileceği unutulmamalıdır. Buna rağmen en azında bir adet davul ve klarnet mutlaka getirilmektedir. Yakın komşular evden davul eşliğinde alınıp düğün evine getirilmiş ve aynı şekilde düğüne gelen her misafir girişte davulla karşılanmış, oturacağı yere kadar davul eşliğinde götürülmüştür. Misafir de bu noktada davulcuya bahşış vermektedir. Komşu düğününde yemek ikramı olarak sadece yahni verilmiş olup asıl yemek ikramının kınada yapıldığı görülmüştür. Komşu düğünü akşamı içki sofraları kurulmuş özellikle damat ve sağdıçları bu masallara servis yapmışlardır. Yöresel oyunlardan dik horon, karşılama en sık oynanan oyunlar olmuştur. Ayrıca komşu düğünlerinde çok fazla silah atıldığına burada da bir kez daha şahit olunmuştur.

Fotoğraf 27: 27.10.2023 tarihli komşu düğününden

Fotoğraf 28: 27.10.2023 tarihli komşu düğününden, dik horon

2.6. Kına

Kaynak kişilerin tamamından elde edilen bilgilere göre baca yıkma geleneği artık tamamen kalkmış durumdadır. Ayrıca çok az yerde karşılaşmış olduğumuz hamam geleneğinin de kalktığını görürüz. Bekarlığa veda partisi niteliğinde bazı genç kızlar tarafından hamama gitmenin yapıldığını söyleyen tek bir kaynak kişi vardır (KK-14). Bu sebepten dolayı ayrı bir başlık açmaya gerek görülmemiştir.

2.6.1. Gelen Misafirlerin Ağırlanması

Hem erkek hem de kız evinde bugün hâlâ gelen misafirlerin ağırlanması özenle devam ettiği görülmektedir. Gelen misafirler mutlaka önce yemeğe davet edilir. Gelen yakın akrabalar düğün evlerinde yer varsa buralarda ağırılanmaktadır. Erkek ya da kız evinin başka bir şehirden olması sonucunda gelen misafirler yakın akrabalar tarafında ağırılanmaktadır. Ancak bunun yanı sıra imkânı olan ailelerin misafirler için ayrı bir ev ya da otel ayarladığı da söylenmektedir (KK-3, KK-14).

2.6.2. Kına Günü Kız ve Erkek Evine Gelen Hediyeler

Kaynak kişilerin tamamından elde edilen bilgilere göre bugün hediye olarak erkek evine tavuk, horoz götürme devam etmektedir. Kız evinde ise artık cam ürünler hediye olarak götürülmemekte bunun yerine az ya da çok herkes bütçesine göre para vermektedir. Daha önce götürülen gıda malzemeleri ise artık götürülmemektedir. Gelen bahşışler özellikle kız evinde kına günü verilmekte olup bunun dışında düğünde takı töreni esnasında da bahşışlerini verenler olabilmektedir.

2.6.3. Kız Evinde Kına Günü

Kına sabahı gelin olacak kız ve onunla beraber kuaföre gidecek olan arkadaşları ya da akrabaları damat tarafından evden alınır ve kuaföre gidilir. Evde de aile kendi içerisinde hazırlanır. Davetliler için daha önceden gelen sandalyeler aile tarafında düzenlenir. Gün içinde yemek şirketi malzemesiyle gelir ve orada kendisine ayrılmış olan yerde hazırlıklarını tamamlar. Daha sonra organizasyon şirketi gelir ve özellikle gelinin oturacağı yeri hazırlar. Akşam 5-6 gibi kız evinden saz sesleri duyulmaya başlar. Damat aynı şekilde evden aldığı kişileri eve getirir. Günümüzde gelinler kına için farklı kıyafetler, bindallılar tercih etmektedirler. Özellikle kına yakılma uygulaması esnasında yeniden bir kıyafet değişikliği yapanlar da olmaktadır. Erkek evi kına için uygun bir saatte gelir, bunun için genelde akşam 8-9 gibi saatler tercih edilmektedir. Çünkü erkek tarafı da bir saate yakın kız evinde eğlenmektedir. Kına geldikten sonra damadın tepsiyi hemen kıza vermemesi devam etmekte ancak gelinin bunu almak için damada bir bahşış verildiği görülmemiştir. Bu noktada organizasyon şirketleri devreye girmekte ve gelin çıkışı yapılmaktadır. Gelin ve arkadaşları kaftanlar giyerek kına için popüler olmuş müzik eşliğinde gelin çıkışını gerçekleştirmekte ve gelin burada arkadaşları ile bir süre

oynamaktadır. Bundan sonra damat ve gelin ortaya oturur ve kına yakma gerçekleşir. Yine erkek tarafından biri kıza kinasını yakmak ister ve gelin avcunu açmaz. Gelin bahşışını aldıktan sonra kına yakımı gerçekleşir. Daha sonra gelin içi şeker dolu küçük testi ile damadın etrafında bir süre oynar ve sonrasında testiye yere atarak tek seferde kırmaya çalışır. Sonrasında erkek tarafı evine döner fakat başka yerden gelen damat tarafı aynı şekilde eğlenmeye devam eder.

Kına törenleri için hâlâ müsait yeri olan evine yakın yerleri tercih etmekte eğer böyle bir yer mevcut değilse daha çok düğün salonlarına yönelim sağlandığı görülmektedir. Kına hediyesi olarak ise daha çok hediyelik ürünlerin dağıtıldığı bunların yine anlaşılan organizasyon şirketlerine hazırlatıldığı ve tercihler doğrultusunda magnet, oje, kına, mum, kokulu taş gibi ürünler tercih edildiği görülmektedir.

Fotoğraf 29: Günümüzde gelin çıkışından bir örnek (Samet Kılıç'ın arşivinden)

Fotoğraf 30: Günümüzde kına töreninde kına yakma işlemine bir örnek (Samet Kılıç'ın arşivinden)

Fotoğraf 31: Kına töreninde anne kız (Samet Kılıç'ın arşivinden)

Fotoğraf 32: Testi kırma uygulamasından bir örnek (Samet Kılıç'ın arşivinden)

2.6.4. Erkek Evinde Kına Günü

Kına günü erkek evinden ziyade kız evinde daha çok önem arz etmektedir. Ancak konukların oturacağı yerlerin hazırlanması ve yemek hazırlıkları konusunda yapılanlar kız evinde yapılanlarla aynıdır. Erkek evinde yörede tercih edilen duruma göre davulun yanında ya zurna ya da klarnet olmaktadır. Çalgıların sayısı ise yine ailelerin maddi durumuna göre değişebilmektedir. Çok yakın akrabalar dışında eğer kına götürmeye katılmayacaklar ise erkek evinde aşırı derecede bir kalabalık olmamaktadır. Gelen konuklar yemeğini yer, aileye hayırlı olsun der ve eğer bahşişini o gece verecekse bunu teslim eder ve daha sonra oradan ayrılır.

Eğer aile düğün için bir kâhya belirlediyse kına götürme saatinde öncülüğü yine bu kişi yapmaktadır. Ancak kâhyanın olmadığı durumlarda ise aile tarafından belirlenen saatlerde kına götürülmektedir. Kına götürmekteki kalabalık, eğlence tamamen ailelerin çevrelerine göre değişebilmekte bazı aileler daha coşkulu ve kalabalık gidebildiği gibi bazı aileler ise daha az sayıda kişi ile gidebilmektedir. Kız evinden dönüşte erkek evindeki kalabalık iyice dağılır ve aile arasında eğlence bir süre daha devam eder.

2.6.5. Gecelik Götürme

Gecelik götürme yörede yoğun olarak devam etmemesine karşılık az da olsa devam ettiği kaynak kişiler tarafından söylenmektedir. Ancak şehir dışı biriyle evlenme durumunda o zaman gecelik götürme uygulamasının yapılmadığı söylenmektedir. Bunun dışında yapılan eğlenceler ve hazırlıklar aynı şekilde yapılmakta daha önce de bahsedilmiş olduğu üzere baca yıkma geleneğinden vazgeçildiği söylenmektedir.

2.6.6. Damat Çıkarma

Damat çıkarma normalde gelin alma günü gerçekleşmektedir. Ancak damat çıkarma da birçok uygulama gibi günümüzde artık yapılmadığı söylenen bir uygulamadır. Sadece katılım sağlanmış olunan bir düğünde damadın isteği üzerine kına akşamı damat çıkarma yapılmıştır. Sadece tek bir örneğe rastlanması ve bunun da kına akşamı yapılmış olması nedeniyle değerlendirilmesinin bu başlık altında yapılması uygun görülmüştür.

En son yapıldığı görülen bu damat çıkarma geleneğinde kâhya halıyı omuzlayarak önden gelir, arkasından ise damat ver arkadaşları onu takip eder. Halı yere serilir ve damat ile sağdıçları burada toplanır. Daha sonra damadın hem annesine hem de babasına “oğluza ne veriyusuz?” diyerek sorar. Aile, evlerinin birini verdiklerini söyler. Daha sonra kâhya iyi dileklerde bulunur ve köy imamının duasıyla beraber aynı şekilde halıyı omuzlayarak giderler ve damat çıkarma işlemi son bulur.

Fotoğraf 33: 27.10.2023 tarihli düğünde damat çıkarma

2.7. Asıl Düğün Uygulamaları

2.7.1. Gelin Alma ve Düğün

Gelin almada ve düğün günü yapılan birçok gelenek günümüzde yapılmadığı için alt başlık açmaya gerek görülmemiş sırasıyla yapılmaya devam edilen uygulamalar burada anlatılmıştır.

Düğünün olduğu gün genelde erken saatlerde gelin alma yapılmaktadır. Erkek evi konvoy ve davul, zurna ya da klarnet eşliğinde gelini almaya gelir. Kız evinin önünde biraz eğlendikten sonra erkek tarafı gelini evden çıkarmak üzere içeriye girerken kapı gelinin kardeşleri ya da akrabaları tarafından tutulur. Burada para verildikten sonra kapı açılır ve içeride kızın erkek kardeşi, babası ya da yakın bir akrabası tarafından bel bağlaması gerçekleştirilir. Gelin evden çıkar ve sonrasında kuaföre gider (KK-27, KK-29, KK-30, KK-32, KK-43). Kuaföre gitmek üzere yola çıkıldığında gençler, akrabalar bazen de yakın komşular tarafından yol kesme yapılır (KK-2). Günümüzde kuaförden sonra genellikle düğün salonuna geçilmekte ve düğün töreni başlamaktadır. Bundan 15-20 yıl öncesine kadar kuaförden salonda gidilinceye kadar fotoğraf çekimi de yapılmaktaydı. Ancak günümüzde fotoğraf çekimi için ayrı bir gün tercih edilmektedir.

Gelin almadan sonra kuaföre gidilmesi ve oradan da salona geçilmesi sebebiyle gelinin erkek evine çıkarılması da oldukça azalmış bir gelenektir. Ancak bazı aileler gelini eve çıkarma hususunda ısrarcı olabilmekte bu noktada da gelin eve girerken tavuk ya da horoz kesme ile bardak kırma işlemi devam etmekte olup bunun dışında yapılan bir uygulamanın olduğuna rastlanmamıştır (KK-1, KK-6, KK-29, KK-30, KK-42, KK-43, KK-57).

Çiftler ilk dansları için önceden hazırlamış oldukları dansları sergilemenin yanı sıra klasik dans etme ile de açılışı yapabilmekte sonrasında ise yöresel oyunlara geçilmektedir. Düğünün ilerleyen saatlerinde başlayan takı töreni anons edilerek yapılmakta ve böylece takılanları her konuk duymaktadır. Ayrıca son zamanlarda bazı aileler tarafından gelen takıların tek tek deftere yazıldığı da görülmüştür. Bunun sebebi elbette bu takıların ödünç olarak görülmesi ve kimlere borçlanıldığını ya da kimlerin borçlarını getirmediğini tespit etmektir. Takı töreninden sonra pasta kesilerek misafirlere ikram edilir. Düğünün sonlarında ise pop müzik açılarak gençlerin eğlendiği görülmektedir. En son kalan yakın akrabalar ile fotoğraf çekimi yapılarak düğün sonlanmaktadır.

Fotoğraf 34: Düğünün son zamanlarından (Samet Kılıç'ın arşivinden)

2.8. Nikâh ve Mehir

Günümüzde resmi nikâh çiftlerin kararına göre ya düğünde ya da düğünden önce kıyılmaktadır. Aynı durum dini nikâh içinde geçerlidir. Düğün sonrası çiftlerin kendi evlerine gitmelerinden dolayı dini nikâh daha önceden ya da düğün akşamı kıyılabilmektedir. Mihr olarak hâlâ gelinin kararı geçerli olup bazen altın, bazen ev ya da başka bir şey de istenebilmektedir (KK-1, KK-2, KK-4, KK-14, KK-37, KK-28, KK-29, KK-59). Nikâh ve Mehir konularında eskiye göre büyük değişiklikler olmadığı ve bir önceki bölümde bu konuyla ilgili bilgi verildiği için burada daha kısa değinilmiştir. Herhangi bir alt ya da üst sınır olmaması nedeniyle günümüzde gençler kendi aralarında ne isteyeceğini belirlemektedir. Bu konudaki değişimler en fazla talep edilecek olan mihrin ne olacağı konusunda yaşanabilmektedir.

Nikâh ve Mehir toplumun iki büyük tabusu olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında burada genel anlamda büyük bir değişiklik olmaması olağandır.

3. DÜĞÜN SONRASI

3.1. Gerdek ve Yengelik (Yengeliç)

Düğünden sonra gelin ve damadın ya kendi evine ya da otele gittiği bilinmektedir. Bu noktada ‘yengelik’ olarak adlandırabileceğimiz geleneğin devam ettirildiğine dair de herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Ancak gerdekten sonra çarşaf göstermenin Gölköy’ün yüksek kesimlerinde devam ettiği kaynak kişi tarafından aktarılmıştır (KK-42). Bunun dışında çarşaf göstermenin yapılmadığı diğer kaynak kişiler tarafından onaylanmıştır.

3.2. Aile İlişkileri

Kaynak kişilerden ortak elde edilen bilgiye göre bugünün şartlarında gelin ya da damat olmak daha kolaydır. Öncelikle herkesin evi ayrı ve gelin bir baskı altında değildir. Anne ve babalar bu konuda daha anlayışlı olup hem erkeğe hem de kadına söz hakkı tanımaktadır. Ancak bununla beraber yeni evlenen çiftlerin davranışları zaman zaman saygısızlık olarak da adlandırılmaktadır. Ayrıca aile ilişkilerinden çok gelin ile damadın arasındaki geçimsizliklere de değinilmiştir. Günümüzde çocuklarını ailelerinin yanında sevmek gibi bir sorun olmamakla beraber zamanında kendi ailelerinin yanında çocuklarını sevememiş olan şimdiki dede ve nenelerin torunlarını bolca seviyor olmaları da dikkat çekicidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ORDU DÜĞÜNLERİNİN TEKNOLOJİ, MEDYA VE KENT KÜLTÜRÜ ETKİSİYLE DEĞİŞİMİNİN MUKAYESESİ

1. KÖY-KENT

Yerleşim yerlerinin en küçük birimi olarak kabul edilen köy, Farsça ‘kûy’ ifadesinden gelmektedir. Şehir hayatının neredeyse tam tersi olarak ifade edilen köyler; insan ilişkilerinin ve yardımlaşmaların fazla olduğu, ekonomisinin bulunduğu coğrafyanın tarım ve hayvancılık faaliyetlerine göre şekillendiği, toplumsal değişimlerin daha yavaş ilerlediği bir toplu yerleşim yeri olarak tanımlanmaktadır (Gümüşçü; Küçükbaşçı, 2006: 85).

Köy; nüfusun daha az, ekonominin çoğunlukla tarıma ve hayvancılığa bağlı olduğu, insanların sosyal açıdan çok fazla gelişemediği yalnızca temel ihtiyaçlarını karşıladığı bir yerleşim yeridir. Bu koşullara bağlı olarak yiyip içmeden barınmaya kadar insan yaşamını etkiler düzeydedir (Keleş, 1980: 82).

Nüfus bakımından 2.000’in altında olan yerleşim yerleri 18.3.1924 tarihli 442 Sayılı Köy Kanunu gereğince ‘köy’ olarak adlandırılmıştır (Yılmaz, 2019:524).

20. yüzyılın ikinci yarısında Türkiye’de de etkili olduğu bilinen sanayileşme sürecinin etkisiyle beraber köylerin boşaldığı ve buradaki nüfus yoğunluğunun kentlere göç ettiği bilinmektedir (Oğuz, 2019: 158).

Keleş, köy ile kenti keskin bir çizgi ile ayırabilmenin mümkün olmadığını söylemektedir. Halihazırda bir köy olarak geçen yerleşim yerinin bir kasaba hatta sonrasında bir kent olma ihtimalinin üzerinde durmakta ve bu yüzden “salt köy ya da salt kent” ayrımının yapılamayacağını belirtmektedir. Kent ile köy arasındaki farkın tek bir özelliğe göre yapılamamasından dolayı “başka bir topluluğa göre daha fazla köysel ya da daha fazla kentsel” olmasına bakılmasının daha doğru olacağını vurgulamaktadır (Keleş, 1993: 75). Zaman içerisinde kent sınırlarının gelişmesi, büyükşehir anlayışının köy kavramını ortadan kaldırması düşünüldüğünde Keleş’in neyi anlatmak istediği daha iyi görülmektedir. Ancak yapılmış olan bu tanım köy ile kent arasında farklılıkların olmadığı anlamını taşımamaktadır.

Kent ise her alanda sürekli gelişme içinde olan bir yerleşim merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin yalnızca temel ihtiyaçlarının değil, sosyal isteklerinin de karşılandığı ve geliştiği bir merkezdir. Ekonomisi genellikle tarıma bağlı olmayan bu yerleşim yeri yoğun nüfusa sahip olmasına rağmen komşuluk yönünden sınırlı ilişkilere sahiptir (Keleş, 1980: 67-68).

Marshall, kentlilik kavramının tanımını yaparken aynı zamanda bu kavramın insan yaşamı üzerindeki etkilerinden de bahsetmektedir. Buna göre kentlilik ya da kentli olma bir noktadan sonra akrabalık bağlarını zayıflatırken toplum içindeki çatışmaları artıracaklarını ve zaman içerisinde kitle iletişim araçları olarak adlandırılan unsurların daha çok önem kazanacağını söylemektedir (1999: 400). Marshall bu tanımı yaparken kent ile köy arasında ciddi bir fark olduğu unutulmamalıdır. Bahsetmiş olduğu bireyselleşme, insanların arasındaki iletişimin azalması ya da akrabalık bağlarının zayıflaması günümüzde köy yaşamında da görülmekte ve zaman içerisinde değişen köy ve kent algısı ile beraber kentlilik kavramının kırsal bölgelere de sirayet ettiği görülmektedir.

Şevket Işık, kentleşme sürecini Türkiye’de 1950 öncesi ve sonrası olmak üzere genel olarak ikiye ayırmaktadır. 1950 öncesinde oldukça yavaş seyreden kentleşme, 1950 yılından sonra artmış ve özellikle 1980 sonrasında üst düzeylere çıkmıştır. Işık’a göre de göçlerin birçok nedeni olmakla beraber kentleşmenin hızla artmasının sebebi bu göç dalgaları olarak gösterilmiştir (2005: 57-71).

Bu dönemlerde kent yaşamı büyük oranda kente göç edenleri ya da halihazırda orda yaşayanları etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentte yaşanan değişim ve gelişmeler ancak burada yaşayan insanlara önemli oranda etki edebilmekte kırsal kesim bundan ya hiç faydalanamamakta ya da nasibini çok sonra alabilmektedir. Bunun en önemli sebebi insanların yakın çevresi dışında başkalarıyla etkileşim sağlayamaması yani haber ve iletişim ağının az olmasıdır. Ancak zaman içerisinde teknoloji ve medya taşıyıcılık görevini üstlenmiş ve etkileşimin artması ile günümüzde aynı olaydan hem kentteki hem de kırsal kesimdeki insanlar haberdar olmaya başlamıştır. İnsanların yaşadıkları çevreden ayrılmadan diğer insanlardan haberdar olabilmesi kitle iletişim araçlarının yaşamdaki rolünün artması ve zaman içerisinde değişen teknoloji ile gerçekleşmiştir.

Giddens, kitle iletişim araçlarının başlangıcını ilk basım makinesine kadar dayandırmaktadır. Ancak günümüzden bu kadar geriye gitmek tekrardan başka bir şey olmayacaktır. Medyayı ise geleneksel ve yeni medya olarak ikiye ayırmakta geleneksel medya içerisinde gazete, sinema, radyo, televizyondan bahsederken yeni medyayı ise dijitalleşme olarak tanımlamaktadır. Dijitalleşmeden kastettiği ise tek bir araçta birden fazla eylemi gerçekleştirmektir. Bu durumda yeni medya anlayışı içerisinde dijital televizyon ve internetin yer aldığını söylemektedir (2008: 633-640).

Jean Baudrillard'ın 'hipergerçeklik dünyası' kuramına göre kitle iletişim araçlarının giderek modernleşmesi diğer teknolojik gelişmelere göre insan yaşamında daha etkili olmaktadır. Elektronik medya anlayışının hayatımıza daha fazla dahil olmasıyla beraber sadece dış dünyadan haberdar olmakla kalmayıp aynı zamanda yaşadığımız dünyanın da çerçevesini belirlemiş oluruz (Aktaran Giddens, 2008: 648).

Ancak asıl hızlanmanın cep telefonları ile internet ağının birleştiği zaman içerisinde başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Giddens'in dijitalleşme anlayışı olarak bahsettiği tek araçla birden fazla eylem gerçekleştirme tam manasıyla bu noktada gerçekleşmiştir. Cep telefonları günümüzde her türlü iletişim ağını sağlarken aynı zamanda haber kaynağı, kayıt cihazı, saat, online alışveriş pazarı gibi saymakla bitiremeyeceğimiz birçok özelliğe sahiptir. İşte bu teknoloji unsurunun medya ile birleşerek kent dışına çıkması ile birlikte bugün köy-kent arasındaki en büyük fark ortadan kalkmış bulunmaktadır. Üstelik buradaki etkileşim sadece aynı şehirdeki köy-kent anlayışı ile sınırlı kalmamakta farklı şehirlerin hatta ülkelerin kültürleri ile bilinçli ya da bilinçsiz karşılaşabilmektedir.

Zaman içerisinde yaşanan köyden kente göçler, teknolojinin yaşamımıza daha fazla dahil olması ve geçmiş medya algısının değişerek sosyal medya ağının oluşması birçok kolaylık sağlasa dahi elbette zararları da oldukça fazladır. Türk toplumu farklı kültür yapıları, etnik grupları ile oldukça zengin bir ülkedir. Şehirler arasında sosyal hayatın içerisinde yer alan ve halkbiliminde geçiş evreleri olarak adlandırılmış olan alanlarda farklılıkların olması, içinde yaşadığımız ülkenin kültürel zenginliğinin en önemli göstergesidir. Ancak köy ile kent arasında bulunan farkın giderek kapanması birçok alanda faydalı olsa dahi kültürel anlamda ne yazık ki kayıplara sebep olmakta ve daha da kötüsü bu bir kayıp olarak görülmemektedir.

Kent kültürünün teknoloji ve medyanın etkisiyle beraber kırsal kesimi de etkisinin altına almasının bir sonucu olarak bugün Ordu ilinde de köy-kent ayrımı yok denecek kadar azalmıştır. Bu ayrımın giderek azalmasında belediyelerin büyükşehir yapılanmasına gitmesi ve bunun sonucu olarak köylerin mahalle statüsüne geçmesinin de etkisi oldukça fazladır. Böylece köylerin elektriği, suyu, alt yapısı büyükşehir sorumluluğuna dahil edilmekte olup ulaşımdan üretime insan yaşamının her koşulunu etkilemektedir.

Oğuz, büyükşehir yapılanması ile mevcut köy nüfusunun kente eklenerek cumhuriyet yıllarının başında %25 olan kent nüfusunun %92'ye çıktığını söylemektedir. Ayrıca köy nüfusunun fazla olduğu dönemlerde kültürün korunması için ekstra bir şey yapılmadığını çünkü gelenek adı altında bunların nesilden nesile aktarılmakta olduğunu ifade etmektedir. Fakat hızlı kentleşmenin sonucunda bu aktarımların yapıldığı yerlerin kapanması, yerine kente dayalı yerlerin açılması ile beraber “yeni kültür” anlayışı benimsenmiş ve gelenek adı altındaki uygulamalar eski olarak nitelendirilmiştir (2019: 11).

Ekici ise gelenekler üzerindeki değişikliklerin en etkilisinin genç toplum yapısına sahip olmaktan geçtiğini ve Türkiye'nin de genç bir nüfusu olmasından dolayı diğer etkenlere bağlı olarak değiştiğini söylemektedir. Geleneklerin özellikle günümüzde genç toplumun ihtiyaçlarına yetişemediği düşünülmekte ve bu ihtiyaçların karşılanması için iletişim araçlarının meydana getirerek gençlere sunmuş olduğu unsurlar değişimi etkilemektedir. Gelenek üzerindeki bu değişimleri olumlu ve olumsuz olarak değerlendirmenin mümkün olduğunu da dile getirmektedir. Buna göre değişim olumlu yönde ise ‘gelişme’, olumsuz yönde ise ‘bozulma, yozlaşma, dejenerasyon’ olarak adlandırmanın doğru olacağından bahsetmektedir (2008: 35-37).

Başlarda sadece kent ile arasında bağlantı olan gençler değişimi kolaylıkla benimserken bugün teknoloji ve medyanın yaygın bir hâl almasıyla beraber etki alanları sadece gençlerle sınırlı kalmamaktadır. Geleneksel anlayıştan giderek uzaklaşan ve daha çok bireyselliğe yönelen toplum beraberinde kültür anlayışını da değiştirmektedir.

Bugün büyükşehir bünyesinde olan Ordu ili için de bu durum söz konusudur. Ancak unutmamak gerekir ki merkeze yakın olan ilçelere bağlı köylerin/mahallelerin

merkeze uzak olan köylere/mahallelere oranla etkileşimi daha yüksektir. Elde edilen Ordu ili düğün gelenekleri kent kültürünün etkisi, teknoloji ve medya aracılığı ile zaman içerisinde değişen, yok olan, yeni eklenen yönleriyle beraber günümüz köy-kent benzerlikleri ve farklılıkları bağlamında değerlendirilmiştir.

2. TEKNOLOJİ, MEDYA VE KENT KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA ORDU İLİ DÜĞÜN ADETLERİNİN GEÇMİŞ VE BUGÜN BAĞLAMINDA MUKAYESESİ

Delaney, evliliğin her iki taraf için de toplumsal bir zorunluluk olduğunu belirtse de bu durumun kız ve erkek için aynı anlama gelmediğini özellikle söylemektedir. Erkek için evlilik özellikle köyde statü bakımından yükselmeyi simgelerken genel anlamda da yeni bir hanenin hakimiyetini getirmektedir. Kadının ise buradaki görevi erkeğin soyunu devam ettirmekten öte görülmemiştir (2014: 142).

Tam olarak bu noktada kentleşme ile beraber teknoloji, medyanın sağladığı yenilikler kadına toplumsal bir hak tanımıştır. Kadının çalışma hayatına katılması, eğitim düzeyinin artması, hâlâ köyde yaşasalar dahi haklarının farkında olmaları onların toplumdaki yerini değiştirmiştir. Bir toplum içerisinde kadının değişmesi demek gelecek kuşakların da erkek ya da kız fark etmeksizin daha bilinçli bireyler olması demektir.

Değişen köy algısı ile beraber evliliğin başlangıcındaki birçok uygulama köy-kent fark etmeksizin aynı hale gelmiştir. Yıllar içinde vazgeçilen ya da değişen ilk durum evlilik yaşındaki anlayıştır. Bugün Ordu ilinin genelinde evlilik, yaşı geldiği gerekçesi ile yapılmamaktadır. Aileler her ne kadar bu durumu tam olarak kabullenmese dahi gençler evlilik yaşını değil, evlenebilecek oldukları kişileri bulduklarında bir aile kurmaya karar vermektedirler. Kent yaşamının beraberinde getirdiği eğitim, ekonomik özgürlük gibi etkenler evliliğin eskiye oranla daha ileri yaşlarda tercih edildiğini göstermektedir. Geçmiş gelenek anlayışına göre özellikle kadınlar üzerinde olan ‘galuk’ yani evde kalma baskısı kalkmış, evlilik kadınlar için de bir zorunluluk olmaktan çıkarak tercihlili bir hâl almıştır.

Eş seçimi konusunda genellikle kız ya da erkek çok fazla söz söylemeye sahip değilken günümüzde yörenin genelinde her bireyin eşi olacak kişiyi kendisinin seçtiği söylenmiştir. Bunun yanı sıra gençler artık sosyal medyadan da tanışarak birlikteliklerini

evliliğe taşıyabilmekte ve bu durum günümüzde oldukça sıradan bir olay olarak görülmektedir.

Buna bağlı olarak beraberinde evlilik isteğinin belirtilmesi hususunda da iki yerleşim arasında bir fark kalmamış olup kadın erkek ayrımı olmadan bireyler evlenecekleri kişiyi ailelerine rahatlıkla söyleyebilmektedir. Hatta bu durum evlilik aşamasına kadar dahi aileye açılabilir. Bu sadece gençlerin benimsediği bir olay olmamakta aileler de herkesin görüşerek evlenmesini kabullenmiş durumdadır. Bununla beraber evlilik türlerinden görücü usulü neredeyse kalmamış, levirat ve sororat, beşik kertme gibi evlenme türlerine ise rastlanmamıştır.

Kaynak kişilerle görüştüğümüz noktada hiçbirinin levirat ve sororata sıcak bakmadığı ancak geçmiş zamanlarda ailelerine karşı gelemedikleri için bu tarz evliliklerin yaşandığını söylemektedirler. Divitçioğlu, “leviratus” olarak adlandırılan evlenme türünün Kök Türk kaynaklarında olmasa dahi Çin yıllıklarında geçtiğini söylemektedir. Yapmış olduğu araştırma doğrultusunda tüm Asya’da, Hunlar ’da Moğol ve Tatarlar ’da bu geleneğin var olduğunu örneklerle beraber sunmaktadır. Tüm bunlara karşı tek bir kaynaktan kadınların kocaları öldükten sonra bir daha asla evlenmedikleri yazmaktadır (Aktaran Divitçioğlu, 2000: 165-166).

Ögel ise Türk aile yapısından bahsederken aile soyunun korunması adına ölen baba veya kardeş eşlerinin korunmaya alındığını söylemektedir (2020: 186). Buna bağlı olarak başlangıçta himaye altına almak için yapılan bu uygulama zaman içerisinde belki amacını aşarak yozlaşmış ve levirat-sororat türü evliliklere sebep olmuştur. Özellikle levirat türü evliliğin temelinde kalın (başlık)¹ alınmasının da gösterilebileceği söylenmektedir. Kalını ödenmiş olan gelin kocasının evine ait anlamına gelmektedir ve kocası öldüğünde orada kalmaya devam etmek zorundadır (Ögel, 2020: 196). Günümüzde ise hem ailelerin bilinçli bir düzeye gelmesi hem de birçok anlamda kadının

¹ Ögel, adı geçen eserde kalının başlık olamayacağını söylemektedir. Kalını erkek babalarının oğullarına bir evlenme payı olarak verdiğini, başlığın ise kızın ailesine hediye olarak verildiğini söylemektedir. Bu durumda kalını ödenmiş olan gelin, kocası öldüğü zaman onun miras payından sorumlu olacağından kadının bu ailenin malı olarak düşünülmesi doğru değildir. Kadın bu durumda ancak mirasçı konumunda olabilir. Fakat eski gelenek yapısına göre korunmak zorunda olan kadın hem aile bütünlüğünün korunması hem de mal paylaşımının olmaması adına levirat evliliklere maruz kalmıştır demek daha doğru olacaktır. Ögel’in yaptığı kalın ve başlık ayrımına katılmakla beraber hem yapılan derlemede hem de birçok kaynaktan bu iki kavramın birbirinin yerine kullanılmasından dolayı çalışmanın tamamında da bu şekilde değerlendirilmiştir.

kendi yaşamı üzerinde daha çok söz sahibi olmasıyla beraber bu gelenek neredeyse yok olmuştur.

Yörede kaçarak evlenme ailelerin izin vermediği durumlarda kırsal kesimde hâlâ devam etmektedir. Berdel tarzı bir evlilik örneğine günümüzde rastlanmamakla beraber Perşembe ilçesinin Saray Mahallesi'nde bundan beş altı sene öncesinde ailelerden birinin böyle bir evlilikte direttiği ancak kızın bir sevdiği olması sebebiyle ona kaçmasından dolayı bu evlilik türünün gerçekleşmediği bilinmektedir. Diğer bir evlilik türü olan iç güvey evlilik ise geçmişte hor görülmesi, bu tarz evlilikler yapan kişilerin toplum içerisinde genellikle ezilen durumda olması durumundan günümüzde vazgeçilmiştir. Özellikle kızın yurt dışında yaşaması durumunda aileler bu durumdan gocunmamakta tam aksine bu durumu biraz da gururlanarak söylemektedirler.

Yörede eş seçimi hususunda eskiden gençlerin söz sahibi olmadığını söylemiştik. Ancak bu konuda söz sahibi olan aileler, eş seçiminde kriterleri kendi anlayışlarına göre belirlemekteydiler. Bu hususta özellikle kızlar da temizlik, becerikli olma, köy işlerinden anlama, saygılı olma gibi şeylere dikkat edilirken erkekte ise hayvanlarının, tarlalarının fazla olmasına dikkat edilirdi. Geçim kaynağının genel olarak fındık olmasından dolayı bahçesi olanlar zengin kabul edilir, bu sorumluluğun getireceği iş yükü düşünülmeden kızlar bu kişilerle evlendirilirdi. Ancak zaman içerisinde kentleşme oranının artması ile beraber zaten kendi seçimini yapan gençler için değişen kriterler aileler için de değişmiştir. Evladı eğitilmiş bir anne baba kızı ya da oğlu için de bu kriteri gözetir olmuştur. Kızın uğurlu olup olmaması konusundaki pratikler zaman içerisinde tamamen ortadan kalkmıştır. Modernleşen hayatta eşyalar değişmiş, ev içinde kullanılan teknoloji ürünleri makineler artmış bu doğrultuda da kadının ev işi için becerikli olma hususu gözetilmez olmuştur. Kadının da artık öncelikli olarak çalışıp çalışmadığı sorulmakta olup yemek yapmayı bilmiyorum dese dahi olsun videolardan izler yaparsın şeklinde söylemler ortaya çıkmıştır.

Bu kriterler dışında mezhepler arası evliliklerin geçmiş gelenek yapısında pek hoş karşılanmadığı da söylenmektedir. Bu durum günümüzde her ne kadar gençler arasında sorun teşkil etmese bile aileler bu konudaki hassasiyetlerini hâlâ devam ettirmektedirler.

Wilhelm Riech'ın, *Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi* adlı eserinde başlık anlayışının özel mülkiyet ile beraber ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu zamana kadar kadın etkileri toplumda fazlayken özel mülkiyet anlayışı ile beraber bu gücün erkeklere geçtiğini ve başlık parasının da bu dönemde düğün armağanı olarak ortaya çıktığını söylemektedir. Düğün armağanı anlayışının ise zaman içerisinde satış evliliğine dönüştüğü düşünülmektedir (Aktaran Reed, 1983: 182-183). Reed, “sığır evliliği” başlığında bu evlilik türünün de başlığa örnek olabileceğini söylerken aynı zamanda aileler arasında bir armağan alıp verme olmasından dolayı sadece gelin bedeli olarak da adlandırılmayacağını ve bunun çocuk bedeli için daha uygun olduğunu söyler (1983: 184-185).

Kalın olarak da nitelendirilen başlık parasının ortaya çıkışı konusunda diğer bir görüş ise kız kaçırma yoluyla yapılan evliliklerin olduğu söylenmiştir. Hediye ya da satış bedeli olarak alınmasının dışında kızın yetişmesi esnasında ailenin masraflarının telafisi, babanın velayet hakkını karşılama amaçlarıyla verildiği de bilinmektedir (Aktaran Kurtoğlu, 2021: 54-61).

Balaman, başlık için “evlenecek kızın koşullara göre görelî değeri” şeklinde açıklama yapmakta ve aslında başlık anlayışının yaşam koşullarına göre değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Burada yaşam koşullarından kast ettiği tarım ve iş gücüne dayalı olan toplum anlayışıdır. Kadın ya da erkek fark etmeksizin bu toplumlarda iş gücünü paylaşmakta ve aynı işi her iki tarafta yapmaktadır. Bu yüzden bir kızın evlenmesi otomatikman iş kaybına sebep olmaktadır. Bir tarafta kayıp yaşanırken diğer tarafta kazanç olmasından dolayı bu durumun dengeye gelmesi adına başlık geleneği uygulanmaktadır. Ayrıca Balaman bu durumun sadece bizim toplumumuz için değil yaşam koşulları itibarı ile aynı özellikleri taşıyan diğer topluluklarda da olduğunu belirtmektedir (Balaman, 1982: 29-30). Erdentuğ; “Başlık bir satış değildir” (1977: 71) ifadesi ile Balaman'ın görüşünü desteklemektedir.

Ögel, Kâşgarlı Mahmud'un derlemiş olduğu “kızı, ancak kalın verebilen alabilirdi” atasözünden yola çıkarak hem Türk geleneğinde bekâretin önemini vurgulamış hem de kalının yalnızca kızlara verildiğini kanıtlamıştır. Para ile yalnızca kadınların ya da cariyelerin alınabileceğini söylerken de kalın geleneği ile ‘kız satma’ gibi bir anlayışın olmadığını vurgulamaktadır (2020: 192).

Başlık ya da kalın ilk başlarda bir toplumsal ihtiyaç olarak meydana çıkmış ancak bu anlayış zaman içerisinde yozlaşmış ve kadınların parayla satıldığını düşündürecek bir anlayışa dönüşmüştür.

Günümüz itibari ile yörede başlık parası ve süt hakkı paralarının artık alınmadığı genel olarak varılmış bir sonuçtur. Ancak Gököy ilçesinin yüksek köylerinde özellikle kaçarak evlenen kişilerin ailelerin uyum sağlanması adı altında bu parayı talep edebildikleri kaynak kişiler tarafından söylenmektedir. Bu tarz köylerin merkezle olan iletişiminin az olduğu bu yüzden de yaşanan değişimlerden daha az ya da geç etkilendiği unutulmamalıdır.

Kent ya da köy ayrımı olmaksızın kız görme uygulaması artık eskide kalmıştır. Kız isteme merasimleri bile çoğu zaman formalite icabı uygulanmaktadır. Gençlerin anlaştıkları kesinleştiği zaman bu isteme gerçekleşmektedir. Eskisi gibi kız evi naz evidir anlayışı da kalmamış olup kız görme, isteme, söz, nişan geceleri ayrı ayrı olmaktan çıkmış çoğunlukla tek bir geceye sığdırılmıştır. Eskiden damadın katılmadığı bu törenler bugün damat olmadan düşünülmemektedir. Organizasyon şirketlerinin sosyal medyanın etkisiyle giderek popüler hale gelmesi isteme ve söz akşamlarını tek düze hale getirmiştir. Şehirde ya da köyde fark etmeksizin evin bir bölümü mutlaka süslenmektedir. Bunu herkes kendi bütçesine göre ayarlamakta ancak kendi çapında mutlaka bir organizasyon tertip etmektedir. Sözde kadına takılan söz yüzüğünün yerini popüler kültürün de etkisiyle tektaş, beştaş, baget tarzı altın ya da pırlanta yüzükler almıştır. Genel olarak sözde şerbet içme geleneği kalkmıştır. Sözde dağıtılan havlu, çember yerine daha modern söz hediyelikleri tercih edilmektedir. Nişan törenleri eğer sazlı bir eğlence şeklinde olmayacak ise isteme günü aynı zamanda nişan günü de olmaktadır. Eğlenceli tertip edilecek nişan törenleri için ise yine organizasyon şirketlerinin rolü oldukça önemlidir.

Popüler kültürün artması, sosyal medyanın etkisi ile beraber gelecek olan çikolata çiçeğe kadar bile buralardan etkilenilmektedir. Herkes tarafından tercih edilen çiçek buketleri, çikolataların konulduğu şık paketler sanki bir zorunlulukmuşçasına hemen hemen herkeste aynıdır. Söz ve nişan akşamları seçilen kıyafetler, özel hazırlanmalar, fotoğraf çekimleri bugün kentte ya da köyde evlenecek olan her çift için aynı önemi taşımaktadır.

Evlilik yaşı gelmiş olarak görülen genç kızın bu yaşına gelene kadar çeyizleri genellikle hazır olurdu. Bu çeyizler el işlemelerine dayanan ürünlerdi. Yörede çeyiz hazırlama geleneği tamamen kalkmıştır demek uygun değildir. Ancak değişim yaşandığı kesindir. Geçmişteki el emeği ürünlerin yerini bugün hazır ürünler hatta teknolojik aletler almıştır. Bohça anlayışı her ne kadar devam ediyor olsa da bununla ilgili değişenler de vardır. Eskisi gibi bohçalar işlenmiş örtülere sarılmamakta bunun yerine daha çok popülerleşen valizlere koyma anlayışı yaygınlaşmıştır. Sandık hazırlama ise artık tarih olmuştur. Oymalı ceviz sandıklar bir dönem yerini daha modern olduğu düşünülen deri sandıklara bırakmış daha sonra da kent yaşamının bir getirisi olan küçük ev anlayışından dolayı tarihe karışmıştır. Oysa bir kız için çeyiz ne kadar önemliyse bir zamanlar sandıkta o kadar önem arz eder durumdaydı. Bazı ailelerin bohça götürme esnasında valiz yerine küçük daha çok hediyelik olarak adlandırılabilen sandıkları tercih etse dahi eski anlayışta yer alan sandık geleneği zaman içerisinde yok olmuştur.

Geçmiş dönemlerde özellikle köylerde düğün tarihinin belirlenmesi hususunda önemli iki etken bulunmaktaydı. Bunlardan bir tanesi yörenin önemli geçim kaynaklarından biri olan fındık hasadıdır. Diğer önemli husus ise düğün günlerinin hafta sonuna getirilmesidir. Ancak bu durum kentte gerçekleşen düğünleri çok fazla etkilememektedir. Geçmişte düğün tarihleri aileler arasında belirlenirken günümüzde bu daha çok gençlerin talepleri doğrultusunda belirlenmektedir. Günümüzde ise tarih belirlerken fındık dönemine dikkat edilse dahi eskisi kadar önemsenmemektedir. Daha çok gençlerin tatil dönemlerine göre düğün tarihi ayarlanmaktadır.

Kırsal kesimlerde kente uyum sağlandığı görülen gelenekler arasında düğün gününün sayısındaki değişiklik de yer almaktadır. Özellikle köylerde düğün günleri kentteki gibi kına ve düğün günü olmak üzere iki günden değil, komşu düğünü, kına, düğün, duvak düğünü olmak üzere en az dört günden oluşurdu. Zaman içerisinde duvak düğününün toplum tarafından daha fazla yapılması onaylanmadığı için düğün günleri köyde üçe düşürüldü. Ancak değişen ekonomik koşullar, gelen davetlilerin birçoğunun şehirden gelmesi komşu düğünü geleneğini de ortadan genel anlamda kaldırmış olmasından dolayı köylerde de düğün günü kına ve düğün olmak üzere iki gün olarak devam etmektedir.

Bundan 50-60 yıl öncesinde genellikle yeni bir ev açma durumu olmadığından ev kurma ya da hazırlama daha kısa sürmektedir. Günümüzde birçok gencin işi sebebiyle şehir dışında yaşaması ve eşinin ailesiyle beraber oturmamasından dolayı düğünden önce ev hazırlığı yapmak zorundadır. Bu durumla beraber kızın çeyizinin gelin olduğu gün kendisiyle beraber evden çıkma geleneği ortadan kalkmıştır. Bunun yerine çeyiz düğün tarihinden önce evden çıkmaktadır.

Kent kültürünün etkisiyle beraber başlayan yardımlaşma anlayışındaki kayıp özellikle popüler kültür anlayışının yaygınlaşması ile beraber iyice azalmıştır. Düğün yemeği hazırlıklarının, servis için yardımcı olan gençlerin, bulaşık yıkayan komşuların döneminden insanların sadece hazırlanarak gelip eğlendikleri bir düğün anlayışına geçilmiştir. Bugün köy- kent fark etmeksizin birçok yerde düğün yemekleri için yemek şirketleri ile anlaşmalar yapılmakta ve böylece yemek sürecinde yardımlaşma ortadan kalkmaktadır. Saçı olarak adlandırılan yardımlaşma anlayışı ise günümüzde erkek düğünlerinde bir nebze devam etse de eski önemini yitirmiş durumdadır. Bunların daha çok köylerde devam ettiği tespit edilmiş olsa da bireylerin tercihleri doğrultusunda kentlerde de bazı örneklerine rastlanmaktadır.

Günümüzde yavaş yavaş önemini yitiren saç geleneği Şamanizm ve Müslüman Türkler 'in evlenme geleneklerinde ortak bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Her toplum içerisinde farklı bir saç unsuru bulunduğu ve bu unsurların o toplum içerisinde en önemli mahsul hangisiyse ondan oluştuğu söylenmektedir. Kansı kurban olarak adlandırabileceğimiz bu uygulama geçiş evresi esnasında kötü ruhlardan korunmak ya da atalara hediye sunmak şeklinde yorumlanabilir (İnan, 1986: 167). Saçının zaman içerisinde değişerek çiftlerin başlarından çiçek ya da balon atılmasına hatta belki de konfeti patlatmaya döndüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Gelenek içerisinde dönüşen diğer bir durum ise kâhyalık konusudur. Bugün köy düğünlerinde eskisi kadar sık olmasa da devam eden bu gelenek yerini organizasyon şirketlerine bırakmıştır.

Aynı şekilde sağdıçlık geleneğinde de hem köy hem de kent düğünlerinde değişimler olmuştur. Köylerde gelini hazırlayan sağdıç arkadaşlarından günümüz nedime

anlayışına geçilmiştir. Damadın sağdııcı ise her ne kadar kavramsal olarak devam ediyor olsa da eski işlevini taşımamaktadır.

Düğüne söyleme/davet etme geleneğinde çoğunlukla kente uyum sağlanmış olsa dahi tercihli olarak okuntu hediyeleri götürme kırsal kesimde kısmen devam etmektedir. Hiç kuşkusuz düğüne davetiye² ile davet etme ilk olarak kentlerde boy göstermiştir. Her ne kadar eski gelenekler içinde kâğıda yazı yazılarak gönderildiği söylene de burada davetiye ile kast edilenin özenli bir şekilde bastırılan davetiyeler olduğunu belirtmek gerekir. Bugün ise köy-kent ayrımı fark etmeksizin kişilere davetiye verilmektedir. Kentte uygulanmasa dahi kırsal kesimde yakın akrabalara okuntu adı altında hediyeler götürülmektedir. Ancak bu durum kesinlikle tercihli bir hâl almış olup artık gelenek için yapılmadığı söylenebilir. Günümüz itibari ile en dikkat çeken davetiye şekli sosyal medyadan yapılan çağrılardır. Mesaj uygulamaları ya da sosyal medya hesaplarından kişilere ya davetiye mesajı gönderilmekte ya da davetiyenin fotoğrafı atılmaktadır.

İbrahim Gümüş, okuntunun başlarda genel anlamda davet etmek için kullanıldığını ancak sonrasında bunun daha çok düğüne özel bir kavram haline geldiğini belirtmektedir. Bununla beraber zaman içerisinde ‘okuntu’ yapacak olan daha doğrusu bu işi bir nevi meslek haline getiren kişilerin meydana çıktığını söylemektedir. Zaman içerisinde hem yazılı kültürün artması hem de okuntu sırasında gönderilen hediye olarak adlandırabileceğimiz unsurların maliyeti sebebiyle okuntu anlayışından davetiye anlayışına geçilmiş, özellikle sosyal medyanın yaygınlaşması, insanların unutma ihtimaline karşı davetiyeleri buradan yayınlanması ve belki de en önemlisi hiçbir malî külfete yol açmaması bugün okuntudan e-davetiye anlayışına nasıl geçildiğini kanıtlar niteliktedir (2019: 230-233).

Düğüne başlarken silah atma geleneği ile başlama bugün yörede kırsal kesimde birçok yerde devam etmektedir. Özellikle kente uzaklığı artan ilçelerin yüksek köylerinde bu durumun daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir. Her ne kadar değişen eğitim düzeyi ve denetlemeler sayesinde azalma olsa da kente oranla köyde bu geleneğin devam ettirildiği kesindir.

² Davetiye konusu ile ilgili daha detaylı bilgi almak için bkz. Ceyda Demirbakan, “Gelenekten Moderniteye Türk Kültüründe Davetiye ve İlan”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya, 2020.

Ayrıca gençlerin çoğunun kendi evlerini açması ve buna bağlı olarak ev hazırlıklarının önceden tamamlanması nedeniyle geçmiş düğün pratiklerinde hayli değişiklikler yaşanmıştır. Bunlara bağlı olarak seysana-ağırlık götürme geleneği günümüze kadar ulaşamayan geleneklerin başında gelmektedir. Bu geleneğin yerini günümüzde ise tamamen evin önceden hazırlanması almıştır.

Gelenek içerisindeki değişimden en az etkilenen alan düğün yemekleri konusudur. Düğün yemekleri hususunda ise değişimin yaşandığı başlıca konu aş boğaz götürmedir. Erkek tarafına ekstra bir yük olarak görülen bu durum şartların değişmesi ile beraber zaman içerisinde ortadan kalkmıştır. Bazı yerlerde devam ettiği kaynak kişiler tarafından söylene dahi eski zorunluluğunun kalmadığı görülmüştür. Hatta yine bazı kaynak kişiler tarafından yemek geleneğinin tamamen kaldırılmak istendiği de söylenmiştir. İlçeden ilçeye (kıyı ve iç kesimde yer alan ve komşu olan illere yakınlıklarına göre) yemek içerikleri değişiklik gösterse dahi genel anlamda düğün yemeklerinin demirbaşı olarak yahni ve keşkek gösterilebilir. Ekonomik koşulların etkisi ile masrafın daha az olması adına tavuk-pilav tercih eden aileler olsa da bu durum halk arasında pek hoş karşılanmamaktadır.

Ancak yemek çeşitlerin de yaşanmayan değişiklik hem köyler de hem de kentte yemeğin yapımı hususunda değişmiştir. Başlarda kent düğünlerinde görülen yemek şirketleri anlayışı zamanla köylere de yayılmıştır. Tercihli olarak hâlâ köylerde aşçı kadınlar tutularak ya da yardımlaşarak düğün yemekleri hazırlığı devam etse de çoğunlukla yemek şirketlerinin buralarda da görüldüğü bilinmektedir.

Yörede kıyı ve iç kesimlerde farklılık gösteren en önemli konu yöresel oyunlar ve çalgılardır. Kıyı kesimlerde davul ve klarnet, iç kesimlerde ise davul ve zurna daha çok tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra saz özellikle kına günü kız evinde ve düğünde tercih edilmektedir. Aynı durum yöresel oyunlar için de geçerlidir. Kıyı kesimde özellikle Fatsa, Gülyalı, Perşembe ilçelerinde Ordu karşılaması ve horon oynanmaktadır. Perşembe'nin kendine özgü 'dik horon' adında bir horonu bulunmaktadır. Gülyalı'da ise daha çok karşılama oynanmakta ve bunun sebebi olarak Giresun'a yakınlığı söylenmektedir. Akkuş ilçesinde ise Tokat kültürünün etkisinden dolayı 'semah' adı verilen yöresel oyun tercih edilmekte ve karşılama ile horon görülmemektedir. Yine Gürgentepe ilçesinde özellikle horonun çok fazla oynandığı görülmektedir. Günümüzde de her ilçenin kendine özgü olan

oyunları ve algıları köy-kent ayrımı olmaksızın devam etmektedir. Ancak yöresel olan çalgıların ve oyunların arasına pop müzik anlayışı dahil olmuş, aynı şekilde popüler kültürün getirmiş olduğu danslar da eklenmiştir. Kent düğünlerinde uzun süredir görülen bu karışık çalgı ve oyun anlayışı bugün köy düğünlerine de sirayet etmiş durumdadır. Daha çok salon düğünleri yapılmasından dolayı ilk dans için gençlerin bazı özel dans dersleri aldığı ve buna göre ya modern ya da başka bir kültüre ait olan oyunları da tercih edebildiği gözlemlenmiştir. Özellikle sosyal medyada dikkat çeken ‘zeybek’ oyununun popülerliğinin artması sebebiyle kültürümüzle alakası olmayan bu oyunun birçok yerde olduğu gibi Ordu ilinde de tercih edilir hale geldiğini söylemek mümkündür.

Yardımlaşmanın gerçekten yapıldığı dönemlerde hem kına gününe kadar yapılan hazırlıklar için hem de kına akşamı düğün evinde hizmette yardım edecek olan komşular için aileler bir gece önceden komşu düğünü yapmaktaydı. Burada komşular ve düğüne uzaktan gelen yakın akrabalar kendi aralarında eğlenmekte, adeta düğün öncesi stres atmaktaydılar. Çünkü bir sonraki akşam eğlenceye ancak kısıtlı ölçüde katılabileceklerini bilirlerdi. Yörede genel anlamda yapıldığı tespit edilen komşu düğününün yardımlaşmanın azalmasıyla beraber yavaşça kalkmaya başladığı görülmüştür. Tamamen ailelerin maddi durumlarına ve isteklerine göre bazen devam ettirildiği görülse de eski amacına hizmet etmemektedir. Yaygınlaşan kent kültürü ve medyanın da etkisiyle beraber günümüzde komşu düğünün yerini daha çok bekarlığa veda partilerinin aldığı söylemek mümkündür. Özellikle gençlerin istekleri ve ekonomik koşullarına göre bu durum değişkenlik gösterse bile köylerde yaşayan genç kızların da kendi aralarında, evlerinde kk hazırlıklarla bu değişime ayak uydurdukları bilinmektedir.

Kına geceleri ister geçmiş zamanlarda olsun ister günümüzde kadınlar için özel bir anlama sahiptir. Bu gece tamamen geline ait olarak görülmektedir. Geçmişte çoğunlukla kız evinde gerçekleştirilen kınaların sadece kadınlar arasında yapıldığı tespit edilmiştir. Hatta erkeklerin bu alana girmemesi adına dışarıya bekçilik yapmak üzere kişiler yerleştirilmiştir. Zaman içerisinde bu durum değişerek yavaş yavaş erkekler de bu törenlere katılmaya başlamıştır. Günümüzde ise zaten böyle bir ayrım gzetilmemekle beraber törenler canlı bağlantılar ile sosyal medya kanallarında paylaşılabilmektedir.

Aslında kına törenlerinin genel anlamda popüler kültürün ve sosyal medyanın etkisi altında olduğunu söylemeye bile gerek yoktur. Kent düğünlerinde başlayan

organizasyon anlayışı bugün en yüksek olarak adlandırabileceğimiz köy düğünlerinde dahi görülmektedir. Gelinin nasıl çıkacağından tutun da damadın kına tepsisi ile içeriye nasıl gireceğine kadar çalışanlar tarafından anlatılmaktadır. Oysa bu pratikler bir kültür aktarımı olarak görerek ve yaşayarak zaten öğrenilmekteydi. Alanın hazırlanması, süslenmesi bir yere kadar anlaşılabilirken geleneği bildiğimiz bir noktada bu durumu direkt olarak şirketlerin düzenlediği konsepte bırakmanın uygunluğu elbette tartışılabilir bir haldedir.

Özellikle sosyal medyada ün salması ve organizasyon şirketlerinin de konseptlerine dahil etmesiyle beraber aslında geçmişte olmayan ancak günümüz kınasında görülen diğer bir örnek ise ‘testi kırma’dır. Daha çok İç Anadolu’ya ait olduğu bilinen bu gelenek günümüzde köy-kent fark etmeksizin tüm düğünlerde karşılaşılan bir uygulama hâlini almıştır.

Gençlerin tercihlerine göre yapılan evliliklerin artması ile beraber kına akşamı erkek evine gecelik götürme geleneği de büyük oranda kalkmıştır. Başlarda farklı şehirlerden yapılan evlilikler nedeniyle tercih edilemeyen bu gelenek günümüzde daha çok ekstra bir masraf olarak görüldüğü için yapılmamakta ve zaten damadın bohçası daha önce eşyalarla beraber eve götürüldüğü için otomatikman bu geleneğe gerek kalmamaktadır.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki geçmişte özellikle kına geceleri, insanlar şehirde yaşasa bile köyde bir evleri veya müsait yerleri varsa buralarda yapılırdı. Günümüzde ise durum tam tersi bir hâl almış, insanların köyde müsait alanları olsa bile kına için de salonları tercih edebildikleri görülmüştür.

Düğün törenlerinin köylerde ya da evlerin önlerinde yapıldığı dönemden salon düğünlerine geçiş elbette oldukça eskiye dayanmaktadır. Zaten merkezî yerlerde normal karşılanan bu durum zaman içerisinde ulaşım ağının genişlemesi ile beraber köyde olmalarına rağmen buradaki insanların da düğün için şehirdeki salonları tercih etmelerine sebep olmuştur. Bununla beraber düğün uygulamalarında yer alan birçok pratik ortadan kalkmıştır. Damat evinde yapılan eski eğlenceler kalmamış olmakla beraber daha çok damadın gelini kuaföre, arabayı süslemeye ve sonrasında kendisi hazırlanmak üzere kuaföre gitmesinin telaşı görülmektedir. Belki de geçmiş zaman düğünlerinde en çok

keyif alınarak anlatılan uygulamalardan biri olan ‘damat çıkarma’ uygulaması günümüzde artık yapılmamaktadır. Perşembe ilçesinin Saray mahallesinde bu uygulamanın yapıldığı görülse de bu kesinlikle geçmiş dönem uygulamasına bir örnek değildir. Zaten amaç burada geleneği devam ettirmek değil, sadece sembolik olarak bir gösterimdir.

Evin kapısı gelin için bir dünyadan başka bir dünyaya geçişi temsil etmektedir (Candan, 2008: 417). Gelin için eski düğün anlayışına göre iki önemli kapı vardır. Bunlardan biri baba evinin diğeri ise eşinin evinin kapısıdır. Kız evinden çıkarken daha çok kapı tutma geleneği varken erkek evinde daha çok kansız kurban örneklerine rastlanmaktadır. Günümüz düğünlerinde ise kapı tutma devam etmekle beraber artık damat evine gitme geleneği ya da zorunluluğu kalmamasından dolayı buradaki ritüellerin biraz daha azaldığı görülmektedir. Yeni gelenek anlayışı ile beraber üçüncü bir kapı olarak adlandırabileceğimiz düğün salonlarının çıkış kapıları geleneğe dahil olmuştur. Eski ritüellerin, kansız kurbanların yerini bugün değişen anlayış ile beraber havai fişekler, maytaplar almıştır.

Ordu ili genelinde gelin evine gelindiği zaman kapı tutma-kilitleme, yol kesme, bel bağlama, sandık üzerine oturma (sembolik olarak) devam etmektedir. Baş bağlama geleneği değişmiş bazen sadece kırmızı bir örtü bazen gelinliğe ait olan beyaz duvak gelinin yüzüne örtülerek evden çıkarılmaktadır. Bazı gelinler ise yüz kapama geleneğini hiçbir şekilde tercih etmemektedir. Bunun dışında kalan ve geleneksel düğün törenleri içerisinde başlıklar halinde verilen diğer pratiklerin günümüzde devam ettiğine dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Bel bağlama konusunda Çakır, bu kuşağın gelin olan genç kızın gitmiş olduğu haneye bereket getireceği, gelinin burada da tıpkı aile evinde olduğu gibi çalışkan, namuslu ve aynı zamanda doğurgan olacağı anlamını taşıdığını söylemektedir. Fakat zamanla bu geleneğin yozlaşmaya uğradığı ve sadece bekâreti temsil ettiği düşünülmeye başlamış ve özellikle 2000’li yıllardan sonra daha az tercih edilir olmuştur (2022: 147-149). İnsanların düşüncelerinin yozlaşmasının bir sonucu olarak geleneğin utanılmasına ya da ilkel bir anlayışmış gibi karşılanmasına sebep olmuştur. Diğer ritüellerde olduğu gibi amaç yeni evreye geçişi temsil etmektedir. Günümüzde ise bekâreti temsil etmesi düşüncesinden de öte modern durmadığı gerekçesi ile birçok gelin tarafından tercih

edilmemekte ya da tercih edilse dahi sembolik olarak sadece evden çıkarken takılarak sonrasında çıkarılmaktadır.

Eskiden kız alma geleneği gerçekleştirildikten sonra özellikle kırsal alanlarda düğünün erkek evinin önünde olmasından ve zaten o evde hep beraber yaşanacağından dolayı gelin buraya getirildi. Eve geldikten sonra da yapılan birçok pratik bulunmaktaydı. 15-20 yıl öncesine kadar evlerin ayrılması, düğünlerin salona taşınması sebeplerinden dolayı gelin evden çıkarıldıktan sonra düğün salonuna gitmeden önce erkek evine uğramaya devam etmekte ve burada yapılan uygulamaların tamamını olmasa bile bir kısmını devam ettirmekteydi. Günümüzde ise bu durum tamamen değişmiş çok nadiren gelin almadan sonra erkek evine gidilir hale gelmiştir. Zaman içerisinde at yerine arabaların tercih edilmesi ile gelin arabadan inmemeye başlamış ancak bunu daha çok salona girişte ya da kendi evine gittiği zaman yapar hale gelmiştir. Gelinin ayağına horoz kesme, başından tahıl ürünleri ya da şeker atma, kucağına çocuk verme gibi bazı pratikler bir şekilde devam ediyor olarak kabul edilse de elma atma, baca vurma, bıçak dikme ya da ip germe gibi geleneklerin devam ettiğini gösteren bir veriye rastlanmamıştır.

Geçmiş dönemde uygulanan baca yıkma ve elma atma geleneği kaynak kişiler tarafından o zaman için de hoş karşılanan bir gelenek olarak görülmemektedir. Baca yıkma geleneğinin hangi amaca hizmet ettiğini tam olarak kesinleştirememiş olmamıza rağmen bunun daha çok erkek tarafına zarar vermek amacı ile yapıldığı söylenmektedir. Elma atma geleneğinin de aynı şekilde kızın erkek evine geldiğini anlaması adına canını acıtmak amacı ile yapıldığı kaynak kişiler tarafından söylenmektedir. Ancak bu noktada bu durumun halk arasında anlatıldığı gibi olmadığını ispatlayacak bazı deliller bulunmaktadır. Köse, elma atma geleneğinin elmanın kutsiyetinden kaynaklandığını ve bunun zaman içinde yozlaştığını dile getirmiş ve aslında halk arasında anlaşıldığı gibi bunun gelinin canını acıtmak için yapılmadığını göstermektedir (Üstünova, 2011: 148-150).

Resmî ve dinî nikâh hususunda pek bir değişiklik görülmemektedir. İslam inancı gereği Mehîr hâlâ istenmekte ancak gelinler bu doğrultuda kendi isteklerini gerçekleştirmektedirler. Resmî nikâh konusunda ise ufak tefek farklar göze çarpmaktadır. Eskiden sadece belediyelerde ya da düğün salonlarında nikâh akdi gerçekleştirilirken günümüzde organizasyon adı altında bu törenlerin özellikle kent merkezinde yer alan

deniz kıyısında da yapıldığı görülmüştür. Ancak bu durumun genel anlamda yaygınlaşmamasından dolayı çoğunluğa atfedilmesi mümkün değildir.

Bunun dışında evlilik öncesi ve sırasında yapılan tüm törenlerde günümüzde özel fotoğraf çektirmek bir gelenek haline dönüşmüştür. Elbette eskiden de fotoğraf çekimleri yapılmakta ancak bunlar için ekstra bir gün belirlenmemekteydi. Son zamanlarda özellikle düğünden önce daha rahat çekim yapabilmek adına belirli bir gün tayin edilmekte ve gelin ile damat düğün varmış gibi hazırlanıp bu günlerini tamamen fotoğraf çekimine aktarmaktadır. Değişen teknolojinin de etkisiyle beraber başlarda siyah beyaz olan fotoğraflardan renkli fotoğraflara geçilmiştir. Sonrasında bugün birçoğumuzun hatırladığı stüdyo fotoğraflarına geçilmiş ve arkaya eklenen fonlarla farklı mekân havaları verilmiştir. Zaman içerisinde stüdyo anlayışının klişe bulunması ve doğaya sirayet eden dış çekim anlayışı ile beraber başlarda sahilde, kırdaki çekilen fotoğraflar giderek profesyonel bir hâl almıştır. Dijital dünyada yaşanan değişikliklerin etkisiyle beraber bugün sadece fotoğraf çekimi ile kalmamakta düğün klipleri hazırlanmaktadır. Teknolojinin ilerlemesi sonucunda birçok alanda kullanılan drone, aktif olarak düğün fotoğrafçılığı sektöründe de kullanılmaktadır. Sadece fotoğraf çekimi günü değil genel olarak kına ve düğün törenlerinde de sıkça kullanıldığı görülmektedir.

Modern ya da kent yaşamı adı altında kültürde yaşanan değişiklikler ve bu değişikliklerin kırsal alana da yayılması ile beraber misafir ağırlama konusunda da bazı değişiklikler yaşanmıştır. Öncelikle eskisi gibi uzaktan gelen ya da kentten gelen misafirler çoğunlukla düğün evinde kalmamakta, kendi aracıyla gelenler ve geri dönebilme şansı olanlar kendi evlerine dönmeyi tercih etmektedirler. Eskiden ise bu imkânların sınırlı olduğu düşünüldüğünde böyle bir durumun söz konusu olmadığını tahmin etmek çok zor değildir. Bu durumda da gelen misafirler yakın akrabalarda ya da komşularda misafir edilirdi. Günümüzde de uzak yerden gelen misafirlerin ağırlanması genel olarak aynı şekilde devam etse dahi bazı istisnalar olduğunu da belirtmek gerekir. Bu doğrultuda köyde ya da kentte fark etmeksizin ailenin seçimine göre gelen misafirlere ya otel tutulduğu ya da boş bir ev ayarlandığı da gözlemlenmiştir.

Değişen gelenek algısından en çok etkilenen diğer bir konu ise hediye konusudur. Eskiden insanlar düğün evlerine katkı amacıyla ve ellerinde de verebilecek oldukları ne varsa onları götürmekteydi. Özellikle 50-60 yıl öncesine kadar yiyecek ve malzemeleri,

bakır ürünler gibi eşyaların çok fazla götürüldüğü söylenmiştir. 15-20 yıl öncesine kadar ise özellikle kız evine mutfak eşyası çok fazla götürülmekte ve böylece ihtiyaca yönelik hediye alındığı düşünülmekteydi. Ancak bu durumda da bir üründen birden fazla gelmiş olma olasılığı çok fazlaydı. Zamanla bu durumdan ailelerin şikâyet etmesi üzerine günümüzde insanların çoğunlukla az çok demeden maddi katkıda bulunduğu görülmektedir.

Düğün sonrası geline eşlik eden kişilere ‘yenge-yengeliç’ denilmekteydi. Bu kişiler gelinin gerçekten yengesi olabileceği gibi sadece bu görevi üstlenen akli başında kişiler içinden de tercih edilebilirdi. Yengeliç, gerdek gecesi gelin ile damatla beraber aynı evde kalabilir ya da sabah kontrol için gelebilirdi. Günümüzde yengeliç görevi kalmamış, kentten uzak kırsal alanlarda çarşaf gösterme geleneğinin devam ettiğine dair veriler elde edilse de genel anlamda bu uygulamanın da kalmadığını söylemek mümkündür. Günümüzde yengeliçlik yerini tamamen ‘nedime’ kavramına bırakmış gibi görünse de iki birbirinden oldukça farklıdır. Nedimeyi eşleştirebileceğimiz tek nokta sağdıçlık konusudur.

Gerdek sabahında yapılan duvak düğünü ise uzun bir süredir zaten yapılmayan eski bir gelenektir. Köse, duvak düğününü “...bu gelenek çiftlerin karı-koca olması, gelinin bâkireliğini ispat etmesi halinde tertip edilen bir törendir” (2003: 93) şeklinde tanımlamaktadır. Günümüzde ise duvak düğünü geleneğinin ‘after party’ anlayışına dönüştüğünü söylemek mümkündür. Düğün sonunda genellikle gençlerin arasında eğlenme olarak adlandırabileceğimiz bu parti, ihtiyaçlar doğrultusunda insanların farkında olmadan geleneksel olanı dönüştürebilmelerinin en önemli örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düğünden sonra yapılan ‘el öpme, kaygana, teklif, gavum, üç gecelik’ olarak adlandırılan gelenekte zaman içerisinde kalkmıştır. Günümüzde aile ziyaretleri için üç ya da beş gün gibi bekleme süreleri kalmamış, gençler istedikleri zaman ailelerini ziyarete gidebilmektedir. Başlarda belki kırsal alanın dışına çıkılan evliliklerde ve sonrasında gençlerin çoğunlukla şehirlerde yaşama arzusu ile sekteye uğrayan bu gelenek günümüze doğru yerini balayına teslim etmiştir. Özellikle çalışan çiftler vakit kazanmak adına düğünden ertesi gün balayına çıkmakta ve aile ziyaretleri sonrasında ya da bir sonraki

tatile kadar gerçekleştirilememektedir. Aynı şehirde yaşasalar dahi gençlerin düğünden sonra balayını tercih etmeleri de günümüzde oldukça yaygındır.

Evlenecek olan gençlerin birçok konuda söz sahibi olması ile beraber geleneğin tamamında görülen değişiklik aile ilişkilerini de oldukça etkilemiştir. Gelenek gereği gelin olan kız yeni gittiği evde de söz sahibi olma imkânına sahip değildi. Kayınvalide ile direkt olarak iletişim kurulabilmekte ancak kayınpeder ile ‘söylemezlik’ olması gerekirdi. Bazı kaynak kişiler tarafından bu geleneğin gelinin bahşiş alması için yapıldığı söylene de uzun yıllar bunu sürdüren gelinler olduğu da tespit edilmiştir. Söylemezlik ya da yaşmak tutmak sadece bahşiş almak için yapılan bir uygulamadır demek yanlış olacaktır. Ayrıca İnan, evlilik hususunda kadına dair birçok tabu olduğundan bahsederken gelinlerin kayınpederleri, kayınbiraderleri ve bazı ihtiyar kadınlarla dahi konuşmamalarını gerektiğini ve bu inancın Şamanizm etkisinden geldiğini vurgulamaktadır (1986: 167). Gittiği evde sessiz olması, sofrada tek ayak üstünde oturması, herkesten önce uyanıp herkesten sonra uyuması birer saygı örneği olarak değerlendirilmekteydi. Aile için eşler dahi birbirine isimleri ile hitap edemez hatta birbirlerinden bir şey isteyecek olsalar üçüncü kişiler üzerinden de konuştukları olurdu. Evlilik her ne kadar gençlerin toplumdaki birey olmalarını kanıtlar nitelikte sayılsa da aile büyüklerinin yanında bu niteliğin çok fazla önemi kalmamaktaydı.

Yaşanan kültür değişikliği, birey olma anlayışı ve bunlarla beraber değişen aile yapısı aile ilişkileri üzerindeki görüşleri de değiştirmiştir. Zaman içerisinde kendi evlerine yerleşen çiftlerin söz söyleme hakları doğmuş, en azından kendi evlerinde hükümleri geçer hale gelmiştir. Günümüz itibari ile gelinler ya da damatlar birbirlerine isimleri ile hitap edebilmenin yanı sıra sevgi sözcüklerini de açıkça kullanabilmektedirler. Söylemezlik ya da yaşmak tutmak ise köy ya da kentte fark etmeksizin devam ettirilmemektedir.

Balaman, geleneksel yaşamın birebir teması gerektirmesinden dolayı kent veya ne köy ne de kent olarak adlandırılmayan yerlerdeki yaşam anlayışından daha kaliteli olduğunu savunmaktadır. Çünkü yüz yüze gelinen ve neredeyse herkesin birbirini tanıdığı toplumda insan ilişkileri daha kuvvetlidir ve toplum içerisindeki birçok tören insanların kaynaşma noktasıdır (Balaman, 1983: 135). Bahsedilen bu yüz yüze gelme ve birebir temas günümüzde birçok kırsal alanda da kalmamıştır.

Kaynak kişilerin çoğu eski düğünleri ve özellikle eski aile saygısını özlediklerini dile getirmektedirler. Eski düğünlerde bir heyecan olduğunu, kimin düğününde daha çok seysana geldiği ya da güreşler, eğlenceler yapıldığı birer merak konusu iken günümüz düğünlerinin tamamının aynı olduğunu ve bir heyecanın kalmadığını belirtmektedirler. Aile saygısı konusu tartışmaya oldukça açık bir konu olmakla beraber kadının ya da erkeğin kendi yuvaları üzerinde söz sahibi olmaları saygısızlık olarak adlandırılmamalıdır. Eskiden genellikle ‘duvağı ile çıkan kefeni ile gelir’ anlayışı olduğu için evliliklerin devam ettiği, günümüzde ise bilinçli bir hâl alan insanların yaşamını bu şekilde yönlendirmek istediği unutulmamalıdır.

Genep; “Odaları ayıran duvarların kalınlığı ne kadar az ve aradaki iletişimi sağlayan kapılar ne kadar geniş ve aralıksa o toplum uygarlık düzeyi olarak bizim toplumlarımıza o kadar yaklaşır” (2022: 35) demektedir. Bu ifadeden yola çıkarak başlarda kent kültürünün aralamış olduğu kapı teknoloji ve medyanın etkisiyle beraber iyice genişlemiş ve kültürler arasındaki duvarlar ortadan kalkarak şeffaf bir hâl almıştır. Boran’ın tabirine göre “kültür yayılması” (1992: 219) hızlanmış, geleneklerin kaybolma, amacını yitirme ve birbirine karışma hızı da oldukça artmıştır.

SONUÇ

Kentleşme algısının teknoloji ve medya ile beraber hızlanmasının en önemli sonucu belki de kültürdeki eski-yeni kavramlarının belirgin bir şekilde görülmesidir. Kültürdeki değişim eğer uzun süreli yaşıyorsa eski ile yeni arasındaki fark bir anda anlaşılmamaktadır. Fakat hızlı değişimler herkes tarafından gözlenebilir ve hatırlanabilir durumdadır.

Evlilik, insan yaşamında her zaman belirli anlayışlar çerçevesinde ve içinde bulundukları toplum yapısına göre şekillenmiştir. Bugün düğün törenlerinde anlam veremediğimiz ya da gereksiz, eski, ilkel olarak adlandırdığımız her uygulamanın geçmişte mutlaka bir karşılığı bulunmaktadır. Ancak uygulamalar devam ederken bu uygulamaların neden devam ettiği ya da hangi amaca hizmet ettiği yeterince aktarılmadığı için sadece gelenek olarak devam etmiştir. Değişen kültür ve dünya algısı ile beraber zaman içerisinde anlamı bilinmemesinden dolayı gereksiz görülen gelenekler ilk vazgeçilenler olmuştur.

Elbette değişimin ya da dönüşümün önüne geçebilmek mümkün değildir. Kültür kendi başına çok dallı bir kavram iken değişen yaşam anlayışı kültürü daha da karmaşık bir hale getirmiştir. Eskiden değişimler büyük ölçüde kenti etkilerken bugün bu değişimin köy ya da kent ayrımı yapmadığını görürüz.

Toplumun giderek tüketim ağırlıklı yaşamaya başlaması ve insanların bireyselliğe daha çok yönelmesi ile beraber popüler kültür artmıştır. Burada popüler kültür ile kast edilen halkın arzına göre şekillenen taleplerdir. Kent yaşamının bir sonucu olarak da değerlendirebileceğimiz popüler kültür, teknoloji ve medyanın etkisi ile oldukça geniş bir alana sirayet etmiştir. Burada medya ile kastedilen geleneksel medya anlayışından çok günümüzün sosyal medya anlayışıdır.

Arz talep doğrultusunda düğün törenleri oldukça iyi bir pazar olarak değerlendirilmektedir. Bugün kız istemeden düğünün son anına kadar kent kültürünün başlatmış olduğu popüler kültür kırsal alanda da oldukça etkilidir.

Tüm bunlar doğrultusunda Ordu ilinde de özellikle kentleşmenin artmasıyla başlayan popüler kültür anlayışı teknoloji ve medyanın desteği ile kırsal alana oldukça yayılmıştır. Ancak tüm bu değişimlere rağmen yer yer aile yapılarına göre eski gelenek

anlayışının da devam ettiği görülmüştür. Değişimin etkisi uzun vadeli olmakla beraber insanların da bu değişimi ne kadar kabul ediyor olduğu oldukça önemlidir.

Teknoloji ve medya kavramlarının bugünkü evlilik aşamalarının her alanında nasıl etkili olduğu görülmüştür. Gelin ile damadın tanışmasından istemesine, nişanından düğününe hatta balayına kadar etkisi oldukça fazladır. İnsanlar bu etkinin farkında olmadan tüketici bilinciyle gördüklerini istemekte böylece yörede alışlagelmiş geleneksel yapının dışına çıkılmaktadır.

Bugün hiçbirimizin gücü değişimi durdurmaya yetmeyecektir. Zaten böyle bir durdurma amacı da doğru değildir. İnsan yaşamı her zaman döngüler içerisinde ilerlemiş ve ister istemez değişime maruz kalmıştır. Burada tamamen geçmiş geleneklerin hangi anlamlara geldiği ve günümüz şartları ile nasıl anlaşıldığı ya da değiştiği tespit edilmiştir. Ayrıca gelenekler büyük oranda devam etmiyor olsa dahi bunlar unutulmadan kayıt altına alınmış aynı zamanda da gelecek nesillerin geleneği olacak olan yeni uygulamaların ortaya nasıl çıktığı gösterilmek istenmiştir.

KAYNAKÇA

- ABALI, İ. (2011) “Koçarlı Halk Kültürü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Adnan Menderes Üniversitesi, S.B.E.**, Aydın.
- ADAKÇI, Ü. (2022) “Kayseri İli Sarız İlçesi Halk Kültürü Araştırması” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çağ Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin.
- ADAY, S. (2014) “Domaniç İlçesi Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- AĞCALAR, A. (2009) “Silifke Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin.
- AKCA, G. (2009) “Diyarbakır İli Ergen İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- AKÇAL ERBAY, Ş. (2006) “Kütahya Merkez İlçesi (Bölücek Dumlupınar ve Kirazpınar Köyleri) Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- AKMATALİYEYEV, A. (2001) **Kırgız Folkloru ve Tarihî Kahramanlar**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- AKSOY, M. (1996) **Kültür Sosyolojisi Açısından Doğu Anadolu**, İstanbul, Tarih ve İslâm Araştırma Vakfı.
- AKSU, K. (2018) **Dünden Bugüne Yeşilce-Yeşilyurt**, İstanbul, Yeşilce-Yeşilyurt Kültür ve Dayanışma Derneği Yayını.
- AKTAŞ, E. (2023) “Manisa (Soma) Darkale Halk Bilimi Araştırmaları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir.
- AKYÜZ, N. (2015) "İslam Kültüründe Aile", **Aile Yazıları 7**, Ed.: Saim Sakaoğlu, Mehmet Aça, Pervin Ergun, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, s.29-33.

- AKYÜZ, V. (1989) "Akrabalık", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 2, İstanbul, TDV Yayınları, ss.285-287.
- ALKAN, E. (2019) "Giresun Yöresi Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Ürünleri Üzerine Bir Araştırma", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Giresun Üniversitesi, S.B.E.**, Giresun.
- ALSAEDİ, M. (2021) "Bağdat Folkloru (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenek ve Görenekleri)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Karabük Üniversitesi, L.E.E.**, Karabük.
- ALTIN, T. (2014) "Eskişehir İli Sivrihisar İlçesi (Merkez) Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Uşak Üniversitesi, S.B.E.**, Uşak.
- ALTUN, E. (2023) "Kağızman Folklor Monografisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Iğdır Üniversitesi, L.E.E.**, Iğdır.
- ARSLAN, D. (2011) "Kahramanmaraş İli Göksün İlçesi Halk Kültürü Araştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- ATAMAN, S. Y. (1992) **Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Rit'leri**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- AVŞAR, M. E. (1984) **Halk Oyunları Müziği Giysileri ve Düğün Gelenekleri ile Manisa**, İzmir, Manisa Turizm Derneği Yayınları.
- AYAN, A. Ü. (2012) "Mardin Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi, S.B.E.**, Konya.
- AYAZ, B. (2021) **Kardeşten Öte (Sanal Akrabalık İlişkilerine Halkbilimsel Bir Yaklaşım: Balıkesir Örneği)**, İstanbul, Paradigma Akademi Yayınları.
- AYDIN, M. (ed.) (2013) **Sistemik Aile Sosyolojisi**, Konya, Çizgi Kitabevi.
- AYDIN, M. A. (1989) "Aile" **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 2, İstanbul, TDV Yayınları, ss.196-200.

- AYDIN, N. (2023) **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Gaziantep, Özgür Yayınları.
- AYDIN, T. (2023) “Tunceli Burmageçit ve Aktuluk Köylerinin Folkloru”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Bingöl Üniversitesi, Y.D.E.**,
Bingöl.
- BALAMAN, A. R. (1982) **Evlilik Akrabalık Türleri (Sosyal Antropolojik Yaklaşımla)**, İzmir, Karınca Matbaacılık.
- BALAMAN, A. R. (1983) **Gelenekler Töre ve Törenler**, İzmir, Betim Yayın ve Dağıtım evi.
- BALCI, F. (2013) "Kuzey Kıbrıs Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri ve Bunlara Bağlı İnanışlar", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Girne Amerikan Üniversitesi, S.B.E.**, Girne.
- BALİ, A. (2015) “Mersin Konargöçerlerin Halk Kültüründe İnanışlar ve Bunlara Bağlı Uygulamalar”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- BALOĞLU, U. (2022) **Toplumsal Değişim, Yaşam Biçimi Televizyon**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını.
- BARLAS, H. U. (bs.y.y) **Maraş Düğün Âdetleri**, İstanbul, Yurttaş Yayınları.
- BARLAS, H. U. (1963) **Kayseri Düğünleri**, İstanbul, Yurttaş Kitabevi Folklor Yayınları.
- BAŞ, M. (1982) **Mesudiye & Tarihi, Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Yapısı**, İstanbul, Özdem Kardeşler Matbaası.
- BAŞ, M., & A.GÜRSOY (2008) **Ordu Yöresinde Oğuz Boyları**, Ankara, Pelin Ofset ve Tipo Matbaacılık Yayınları.
- BAŞ, M. (2021) **İlkçağ'dan Günümüze Ordu Yöresi Tarihi**, 2.bs., Ankara, Gece Kitaplığı Yayınları.
- BAYKAL, A. R. (1995) **Safranbolu'da Yörük Köyü ve Düğün Âdetleri**, İstanbul, Ders Bilgisi Yayınları.

- BAYKARA, T. (2001) **Türk Kültür Tarihine Bakışlar**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- BAYSAL, B. (2019) “Hayta Yörüklerinin Folkloru (Antalya İli Örneğinde)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya.
- BEY, A. (1995) **Osmanlı Âdet. Merasim ve Tabirleri-Toplum Hayatı I**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- BILDIR, F. (2008) “Dursunbey (Balıkesir) Yöresi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir.
- BİNİCİ, S. (2019) “Afyonkarahisar İli Sultandağı İlçesi Halk Kültürü Araştırması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Uşak Üniversitesi, S.B.E.**, Uşak.
- BİNLER, M. Z. (2005) **Dünden Bugüne Türk Düğünleri**, Ankara, TÜHİS Yayınları.
- BORAN, B. (1992) **Toplumsal Yapı Araştırmaları (İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki)**, İstanbul, Sarmal Yayınevi.
- BURHANIDINOVA, S. (2009) "Fergan Türklerinin Doğum, Sunnet, Düğün ve Ölüm Merasimleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara.
- CELEP, Y. (2005) **Belgelerle Işıar Köyü Tarihi**, İstanbul, Ordu Mesudiye Işıar Köyü Derneği Yayını.
- CONNERTON, P. (2018) **Modernite Nasıl Unutturur**, Çeviren: Kübra Kelebekoğlu, 3.bs., İstanbul, Sel Yayıncılık.
- CONNERTON, P. (2019) **Toplumlar Nasıl Anımsar?**, Çeviren: Alâeddin Şenel, 3.bs., İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

- ÇAKICI, E. (2015) “Bilecik İli Söğüt İlçesi Küre Köyü Folkloru”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- ÇAKIR, E. (2022) Gelin Kuşağı:Bekâret Kuşağı Mı Bereket Kuşağı Mı?
Millî Folklor, Cilt 17, Sayı 134, ss. 145-158.
- ÇAKIROĞLU, T. (2021) “Alaçam İlçesi Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, L.E.E.**, Samsun.
- ÇEBİ, S. (1973) **Ordu Tarihi ve 50. Yılında Ordu Şehri**, Ordu, Ordu Ticaret
ve Sanayi Odası Yayınları.
- ÇEBİ, S. (1995) **Bütün Yönleriyle Dünden Bugüne Ulubey**, İstanbul,
Ulubey Belediye Başkanlığı Yayınları.
- ÇELEPİ, M. S. (2017) **Türk Kültür Evreninde Toy**, Konya, Kâmen
Yayınları.
- ÇELİK, A. (2002) **Akkuş**, İstanbul, Küçükler Kitabevi Yayınları.
- ÇELİK, T. (2008) “Uşak İlyaslı Kasabası Folkloru” Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- ÇETİN, Ç. Z. (2009) **Tatar Türklerinin Gelenek ve Görenekleri**, Ankara,
Karadeniz Dergisi Yayınları.
- ÇIBLAK, N. (2005) **Mersin Tahtacıları**, Ankara, Ürün Yayınları.
- ÇİÇEK, İ. ve diğerleri. (t.y.) **Özellik ve Güzellikleriyle Aybastı**, Aybastı,
Köylere Hizme Götürme Birliği Yayını.
- ÇİFTÇİBAŞI, S. (2018) “Nevşehir İli Derinkuyu İlçesi Halk Kültüründen
Geçiş Dönemleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, **Bülent Ecevit
Üniversitesi, S.B.E.**, Zonguldak.
- ÇOBAN, Y. (2011) “Konya İli Kulu İlçesi Halk Kültürü Araştırması”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**,
Adana.

- ÇOŞAN, S. (2017) “Ankara İli Bala İlçesi Afşar Yöresi Folkloru”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ahi Evran Üniversitesi, S.B.E.**,
Kırşehir.
- ÇUKURLU, C. (2010) **Dünüyle Bugünüyle Fatsa**, Samsun, Nur Anadolu
Matbaacılık Yayınları.
- DAĞAŞAN, E. (2013) “Oltu ve Yöresi Folkloru”, Yayınlanmamış Doktora
Tezi, **Atatürk Üniversitesi, S.B.E.**, Erzurum.
- DÂİ, A. (2007) **Gaziantep Evlenme Âdetleri**, Ankara, Fersa Matbaa.
- DELANEY, C. (2014) **Tohum ve Toprak**, Çeviren: Selda Somunoğlu, Aksu
Bora, 5.bs., İstanbul, İletişim Yayınları.
- DEMİR, N. (2007) Ordu İlinin Eski Adı "Kotyora" ve Tarihî Alt Yapısı.
Turkish Studies(2), ss. 180-181.
- DEMİRBAKAN, C. (2020) “Gelenekten Moderniteye Türk Kültüründe
Davetiye ve İlan”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz
Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya.
- DEMİRKOL, K. (2016) **Gölköy (Habsamana) Tarihi ve Müslim Nüfus
Defteri**, İstanbul, Kitâbi Yayınları.
- DİLMEN, D. (2009) “Niğde İli Ulukışla İlçesi Halk Kültürü Araştırması”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**,
Adana.
- DİNÇ, H. (2021) “Osmaniye Hasanbeyli Halk Kültürü Araştırması”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Osmaniye Korkut Ata
Üniversitesi, S.B.E.**, Osmaniye.
- DİNÇ, M. (2014) “Kütahya Altıntaş Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- DİVİTÇİOĞLU, S. (2000) **Kök Türkler (Kut, Küç, Ülög)**, 2.bs., İstanbul,
Yapı Kredi Yayınları.

- DOĞAN, İ. (1991) "Aile Kavramının Alanı." **Türk Aile Ansiklopedisi, I**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, ss.22-23.
- DOĞAN, O. (2003) **Tarih Boyunca Ünye**, Samsun, Ünye Belediyesi Kültür Yayınları.
- DOĞANER, A. (2006) “Osmaniye Yöresi’nde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerinin Geçiş Törenleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara.
- DOĞLARLIOĞLU, S. (2013) “Emet İlçe Merkez Folkloru” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- DOMAÇ, Y. (2013) “Kütahya Aydoğdu Köyü Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi S.B.E.**, Kütahya.
- DONUK, A. (1982) "Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile", **Tarih Dergisi**, Sayı 33, ss.147-168.
- DUMAN, E. (2020) “Çorum İli Gökdere Köyü Folklor Monografisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, L.E.E.**, Samsun.
- DURGUT, A. O. (2022) “Burdur İli Yeşilova İlçesi Folkloru Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, S.B.E.**, Afyonkarahisar.
- DÜZGÜN, F. G. (2019) “Kültür Tarihi Açısından Taşova’da Doğum, Evlenme ve Ölüm Gelenekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Amasya Üniversitesi, S.B.E.**, Amasya.
- EFE, S.; H. U. BARLAS (1963) **Kütahya Düğün Âdetleri**, İstanbul, Sanat Basımevi.
- EKER, G. (1998) “Karakeçili Türk Düğün”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Hacettepe Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara.

- EKER, G. Ö. (2021) **Düğün. Türk Dünyasında Ortak Kültürel Değerler Ortak Miras**, Ed.: Nebi Özdemir, Ankara, Popüler Yayınevi, ss.13-31.
- EKİCİ, M. (2004) **Halk Bilgisi (Folklor)**, 3.bs., Ankara, Geleneksel Yayınları.
- EKİCİ, M. (2008) Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme. **Millî Folklor**, Sayı 80, ss. 33-38.
- ELİADE, M. (1991) **Kutsal ve Dindışı**, Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara, Gece Yayınları.
- ERBAY, N. (2007) “Kütahya Merkez İlçesi Çamlıca (Okçu-Güveççi) Köyü Folkloru Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- ERCAN, A. M. (2002) “Gelibolu Yarımadası’nın Geçiş Dönemi Âdetleri Üzerine Bir İnceleme (Doğum-Düğün-Ölüm)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, S.B.E.**, Çanakkale.
- ERÇAL, İ. (2014) **Kumru Yöresi Tarihi**, Ankara, Altınpost Yayınları.
- ERDENTUĞ, N. (1977) **Sosyal Âdet ve Gelenekler**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ERDENTUĞ, S. E. (1980) "Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipleri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi**, Sayı 12, ss. 165-212.
- EREN, M. (2021) "Ulubey Halkbilim Monografisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Giresun Üniversitesi, S.B.E.** Giresun.
- ERKEN, F. (2019) “Korkuteli İlçesi ve Köyleri Folkloru (Derleme, İnceleme)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya.

- EROĞLU, E. (2008) "Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Sakarya Üniversitesi, S.B.E.**, Sakarya.
- ERTAŞ, İ. (2023) "Adıyaman/Tut Halk Kültürü Araştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, S.B.E.**, Osmaniye.
- ETE, M. R. (2010) "Mardin Süryanilerinin Halk Kültürü Üzerine Monografik Bir İnceleme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dicle Üniversitesi, S.B.E.**, Diyarbakır.
- ETYEMEZ, R. (2016) "Ahıska Türkleri Folkloru Üzerine Bir Araştırma (Kazakistan-Almatı Bölgesi)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi, S.B.E.**, Erzurum.
- EYUBOĞLU, İ. Z. (1991) **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, İstanbul, Sosyal Yayınlar.
- FEVZİ, R. (2013) "Afganistan'ın Maymana Şehrinde Yaşayan Özbek Türklerinin Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi, S.B.E.**, Erzurum.
- FİLİZ, M. (2015) "Afyonkarahisar İli Bolvadin İlçesi Büyükkarabağ Köyü Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- GANS, H. J. (2020) **Popüler Kültür ve Yüksek Kültür**, Çeviren: Emine Onaran İncirlioğlu, 6.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- GENNEP, A. V. (2022) **Geçiş Ritleri**, Çeviren: Oylum Bülbül Beşler, İstanbul, Nora Yayınevi.
- GERBNER, G. (2014) **Medyaya Karşı**, Çeviren: Güneş Ayas, Veysel Batmaz, İsmail Kovacı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- GEREK, H. G. (2022) "Adana İli Pozantı İlçesi Halk Kültürü Araştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.

- GIDDENS, A. (2008) **Sosyoloji**, Ed.: Cemal Güzel, 5.bs., İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- GLADDING, S. T. (2012) **Aile Terapisi**, Çeviren: İbrahim Keklik, 5.bs., Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- GORDON, M. (1999) **Sosyoloji Sözlüğü**, Çeviren: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- GÖÇER, O. (2014) “Adana İli Karaisalı İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- GÖKÇE, B. (1976) "Aile ve Aile Tipolojileri Üzerine Bir İnceleme", **Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi**, Cilt 8, ss.46-62.
- GÖNEN, S. (2006) "Dede Korkut Hikâyeleri'nden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri", **Millî Folklor Dergisi**, Sayı 69, ss. 62-71.
- GÜLER, D.; N. ULUTAK (1992) "Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile", **Kurgu Dergisi**, Sayı 11, ss.51-76.
- GÜMÜŞ, İ. (2019) "Bir Kültür Ekonomisi Dönüşüm Serüveni: 'okuntu'dan 'e-davetiye'ye", **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı 15, ss. 227-241.
- GÜNAY, M. (2018) **Sakin Şehir Perşembe**, İstanbul, Ofis Yayın Matbaa Yayınları.
- GÜNEY, H. N. (2020) **Geçmişten Günümüze Ordu Kenti**, 2.bs., Ankara, Gece Kitaplığı.
- GÜRÇAY, S. (2015) “İstanbul’un Çatalca İlçesi Üzerine Halkbilimsel Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Yıldız Teknik Üniversitesi, S.B.E.**, İstanbul.
- GÜRGENTEPE, C. (2019) “Ordu İli Kumru İlçesi Monografisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ordu Üniversitesi, S.B.E.**, Ordu.

- GÜVENÇ, B. (1979) **İnsan ve Kültür**, 3.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi.
- HAMAMCHI, M.N.H. (2019) "Irak/Kerkük Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- HAMILTON, L. A. (1822) **Marriage Rites, Customs and Ceremonies Of The Nations Of The Universe**. London, Printed by and for J.Smith.
- HAZAR, E. (2020) "Edremit/Doyran Folkloru Üzerine Bir Araştırma", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi, S.B.E.**, İzmir.
- HEPP, A. (2015) **Medyatikleşen Kültürler**, Çeviren: Çiğdem Bozdağ, Elif Posos Devrani, Ankara, Dipnot Yayınları.
- HUSIC, E. (2017) "Bosna Hersek Seond Köyü'nün Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi, S.B.E.**, Bursa.
- IŞIK, Ş. (2005) "Türkiye'de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri", **Ege Coğrafya Dergisi**, Sayı 14, ss. 57-71.
- İNAN, A. (1986) **Tarihte ve Bugün Şamanizm&Materyaller ve Araştırmalar**, 3.bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- İŞBAKAN, A. (2004) **Haydar'dan Ramazan'a Ordu'da Bir Köy**, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- KABAK, T. (2015) "Rize İli Halkbilim Monografisi" Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E.**, Trabzon.
- KALAFAT, Y. (2006c) **Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları III-IV**, Ankara, Berikan Yayınevi.
- KALAFAT, Y. (2006ç) **Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları V-VI**, Ankara, Berikan Yayınevi.
- KALAFAT, Y. (2006e) **Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halak İnançları IX-X**, Ankara, Berikan Yayınevi.

- KALAFAT, Y. (2007a) **Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları I**, Ankara, Berikan Yayınevi.
- KALAFAT, Y. (2007b) **Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları II**, Ankara, Berikan Yayınevi.
- KALAFAT, Y. (2007d) **Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları VII**, Ankara, Berikan Yayınevi.
- KALAFAT, Y. (2010) **Doğu anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, 6.bs., Ankara, Berikan Yayınevi.
- KAPLAN, M. (1976) "Kültür ve Kültürü Meydana Getiren Unsurlar", A. Ü. Enstitüsü içinde, **Türk Kültür ve Medeniyeti (Makaleler)**, Cilt I, Ankara, Deneme Yayınları, ss.53-90.
- KARA, A. (2019) "İğdır Caferileri Halk Bilimi Araştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin.
- KARABACAK, Y. (2011) "Nizip-Söğütlü Köyü Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- KAYA, H. Ç. (2011) "Ünye Halk Kültürü" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ordu Üniversitesi, S.B.E.**, Ordu.
- KAYALI, N. (2010) "Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin.
- KELEŞ, İ. (2018) "Trabzon İli Çarşıbaşı İlçesi Halkbilim Monografisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E.**, Trabzon.
- KELEŞ, R. (1980) **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KELEŞ, R. (1993) **Kentleşme Politikası**, 2.bs., Ankara, İmge Kitabevi.

- KINACI, S. (2009) “Muğla İli Milas İlçesi Çomak Dağ Köyleri Folkloru Üzerine Bir İnceleme”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara.
- KILIÇ, E. (2010) “Osmaniye İli Düziçi İlçesi Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- KILIÇ, S. (2018) **Bir Sakin Kent Folkloru Perşembe**, Ankara, Merdiven Yayın.
- KILIÇASLAN, S. (2019) "Rodos Türkleri Halk Kültürü", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara.
- KILINÇ, A. C. (2021) “Kilis-Musabeyli Folkloru ve Halk Edebiyatı (Derleme-İnceleme-Tasnif)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gaziantep Üniversitesi, S.B.E.**, Gaziantep.
- KIZILKAYA, H. C. (2019) “Ordu İli Çamaş İlçesi Halk Kültürü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ordu Üniversitesi, S.B.E.**, Ordu.
- KOCA, E. (2019) “Türk Halk Kültüründe Damat-Muğla’nın Yatağan İlçesi Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, S.B.E.**, Muğla.
- KOŞAY, H. Z. (1944) **Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme**, Ankara, Maarif Matbaası.
- KÖK, Z. (2006) “Karaısalı (Merkez) Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- KÖKTAN, Y. (2008) "Gilan Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Sakarya Üniversitesi, S.B.E.**, Sakarya.
- KÖSE, N. (2003) "Türk Düğünlerinde Gerdek Sonrası Duvak Geleneği", **Millî Folklor**, Sayı 60, ss. 92-109.

- KÖSELER, S. (2008) “Hatay İli Kırıkhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**,
Adana.
- KUMARTAŞLIOĞLU, S. (2012) “Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü”,
Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**,
Balıkesir.
- KURT, B. (2012) “Malatya İli Doğanşehir İlçesi Halk Kültürü Araştırması”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**,
Adana.
- KURTOĞLU, Y. (2021) **Eski Orta Asya Türk Devletleri'nde Aile**, 2.bs.,
Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- KÜÇÜK, A. (2011) “Giresun Çepni Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek
Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir.
- MADEN, A. (1991) "Türkiye'de Akrabalık İlişkileri ve Türleri", **Türk Aile
Ansiklopedisi**, Cilt 1, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu
Yayınları, ss.96-108.
- MALINOWSKI, B. (1989) **İlkel Toplumlarda Cinsellik ve Baskı**, Çeviren:
Hüseyin Portakal, İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- MALINOWSKI, B. (1992) **Vahşilerin Cinsel Yaşamı**, Çeviren: Saadet
Özkal, İstanbul, Kabalcı Yayınları.
- MAMMADOV, R. (2016) "Sürgünde Yaşayan Ahıska Türklerinin Folklor ve
Etnografyası" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ardahan
Üniversitesi, S.B.E.**, Ardahan.
- MAZICI, B. (2012) “Safranbolu İlçesi Halk Edebiyatı ve Halkbilimi Ürünleri
Üzerinde Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Balıkesir Üniversitesi, S.B.E., Balıkesir.
- MELİKOĞLU, A. (2018) “Giresun İli Halkbilim Monografisi”,
Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi,
S.B.E.**, Trabzon.

- MERİÇ, C. (2019) “Bayramiç Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, S.B.E., Çanakkale.**
- MORGAN, L. H. (1994) **Eski Toplum I**, Çeviren: Ünsal Oskay, 2.bs., İstanbul: Payel Yayınevi.
- MORGAN, L. H. (1998) **Eski Toplum II**, Çeviren: Ünsal Oskay, 2.bs., İstanbul, Payel Yayınevi.
- MURAT, M. (2002) “Zonguldak ve Bartın Çevrelerinde Halk Bilimi” Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi, S.B.E., Ankara.**
- NABİL, N. (2021) "Afganistan'ın Kunduz İli Türk Boylarının Halkbilimi Monografisi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E., Trabzon.**
- NAUANOVA, G. (2020) "Kazak Türklerinin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ardahan Üniversitesi, L.E.E., Ardahan.**
- OKUMUŞ, A. (2019) "Orta Asya Türk-İslâm Devletlerinde Evlilikler ve Evlilik Gelenekleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi, S.B.E., Konya.**
- OĞUZ, M. Ö. (2019) **Paldır Kültür Kentleşmeler**, Ankara, Geleneksel Yayıncılık.
- ORTYALI, İ. (1991) "Osmanlı Toplumunda Ailenin Yeri", **Türk Aile Ansiklopedisi**, Cilt 1, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, ss.74-79.
- OYGHAGH, K. (2019) "Afganistan'ın Tahhar Şehrinde Yaşayan Özbek Türklerinin Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi, S.B.E., İstanbul.**
- GÜMÜŞÇÜ, O., M. S. KÜÇÜKAŞÇI (2006) "Köy", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 26, İstanbul, TDV Yayınları, ss.85-87.

- ÖGEL, B. (2020) **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, 5.bs., İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- ÖZBUDUN, S., ve G. UYSAL (2012) **50 Soruda Antropoloji (Bilim ve Gelecek Kitaplığı)**, İstanbul, 7 Renk Basım Yayın.
- ÖZDEMİR, F. (2022) “İskilip Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E.**, Antalya.
- ÖZEN, A. (2020) “Dodurga Halk Kültüründe Düğün Gelenekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, S.B.E.**, Afyonkarahisar.
- ÖZKAN, H. (2009) “Muğla-Menteşe Beldesi Halkbilimi Ürünlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- ÖZTÜRK, S. (2017) "Geleneksel Otantisite Bağlamında Ordu İli Akkuş İlçesi Akpınar Köyü Doğum, Evlenme, Ölüm Adetleri ve Halk Müziği Pratikleri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, G.S.E.**, Samsun.
- REED, E. (1983) **Kadının Evrimi-Anaerkil Klandan Ataerkil Aileye II**, Çeviren: Şemsa Yeğin, İstanbul, Payel Yayınevi.
- SAHLINS, M. (2014) **Akrabalık Nedir, Ne Değildir?**, Çeviren: Asena Pala, Ankara, Dipnot Yayınları.
- SAMUK, H. (2018) “Servi Bölgesi Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Bingöl Üniversitesi, Y.D.E.**, Bingöl.
- SANDAL, N. (2023) “Mersin İli Mut İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.**, Mersin.
- SARDARINIA, E. (2016) "Doğu Azerbaycan Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi, S.B.E.**, Ankara.

- SELÇUK, H. (2021) **Selenge'den Tuna'ya Türk Kültür Tarihine Dair Notlar**, İstanbul, Çizgi Kitabevi Yayınları.
- SERTKAYA, B. (2012) "Elazığ Folklorunda Eski Türk İnanışlarının İzleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Fırat Üniversitesi S.B.E.** Elâzığ.
- SEVDİ, E. Ş. (2015) "Bursa-Keles İlçesi Kıranışıklar Köyü Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünlerinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi, S.B.E.**, Bursa.
- SHEMAEVA, R. (2016) "Kırgızistan'da Yaşayan Türkataların Folkloru", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- SUVAR, S. (2010) "Adana İli Tufanbeyli İlçesi Halk kültürü Araştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- ŞAHİN, F. (2008) "Kütahya-Alliören Köyü Folklor Örnekleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi, S.B.E.**, Kütahya.
- ŞAHİN, M. (2018) "Elbistan İlçesi Halk Kültürü İncelemesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gaziantep Üniversitesi, S.B.E.**, Gaziantep.
- ŞENEL, S. (2021) "Niğde İli Çiftlik İlçesi Halk Kültürü Araştırması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacı Bayram Veli Üniversitesi, L.E.E.**, Ankara.
- TAŞ, H. (2002) **Bursa Folkloru (Bursa İli Gelenek ve Görenekleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma)**, Bursa, Gaye Kitabevi.
- TEYGANOVA, A. (2021) "Nurlat Bölgesi (Tataristan) Çuvaşlarının Gelenek ve Görenekleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, L.E.E.**, Ankara.
- TEZCAN, M. (2000) **Türk Ailesi Antropolojisi**, Ankara, İmge Kitabevi.

- TİMUÇİN, A. (2004) **Felsefe Sözlüğü**, İstanbul, Bulut Yayınları.
- TOK, N. (2019) “Kayseri İli Pınarbaşı İlçesi Halk Kültürü” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, S.B.E.**, Kırşehir.
- TOKMAK, Y. (2009) “Balıkesir ve Çevresinde Kına Folkloru Üzerine Derlemeler ve İncelemeler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi, S.B.E.**, Balıkesir.
- TOSUN, İ. (1995) **Oney'den Ünye'ye**, Ankara, Ekonomik Rehber Gazetecilik Matbaacılık Yayını.
- TÜLÜCE, L. (2009) “Osmaniye İli Merkez İlçeye Bağlı Köy ve Mahallelerde Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- TÜRBEDAR, Ö. (2011) “Düzce Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Anadolu Üniversitesi, S.B.E.**, Eskişehir.
- TÜRKDOĞAN, O. (1991) "Aile Sosyolojisi Modeli" **Türk Aile Ansiklopedisi I**, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, ss.24-36.
- UĞURLU, M. (2010) “Adana İli Karataş İlçesi Halk Kültürü Araştırması” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E.**, Adana.
- ULUDAĞ, H. (2018) "Kazakistan'da Yaşayan Ahıska Türkleri'nin Folklorunun İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Arel Üniversitesi, S.B.E.**, İstanbul.
- UYGUR, H. K. (2008) “Midyat Halk Kültürü Monografisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dicle Üniversitesi, S.B.E.**, Diyarbakır.
- UZAN, S. (1988) **Dünü ve Bugünü ile Korgan**, Ankara, Gelişim Matbaası.

- ÜLKER, S. (2018) “Akdağmadeni ve Çevresi Halk Kültürü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Yozgat Bozok Üniversitesi, S.B.E., Yozgat.**
- ÜSTÜNOVA, K. (2011) Erzurum Düğünlerinde 'Elma Atma' Geleneği. **Millî Folklor**, Sayı 90, ss. 146-155.
- ÜZELGÖK, Ö. (2008) “Adana İli Kozan İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E., Adana.**
- YAKICI, A. (1991) "Düğün Kelimesi ve Kültürümüzdeki Yeri Üzerine" **Millî Folklor**, Sayı 11, ss. 33-36.
- YARAN, R. (1994) "Düğün", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 10, İstanbul, TDV Yayınları, ss.15-16.
- YILDIRIM, C. (1996) **Dünden Bugüne Oğmaca**, Ordu, by.
- YILMAZ, C. (2019) "Türkiye Kırsal Yerleşme Coğrafyası Literatürü", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 17, Sayı 34, ss. 519-560.
- YILMAZ, E. (2016) “Erciş Folkloru”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ömer Halisdemir Üniversitesi, S.B.E., Niğde.**
- YOLCU, F. (2008) “Adana İli Seyhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi, S.B.E., Adana.**
- YÜCESAN, K. (2022) “Alanya Folklorunda Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlilik-Ölüm Adetleri)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Akdeniz Üniversitesi, S.B.E., Antalya.**

İnternet Kaynakları

URL-1: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 09.11.2023.

URL-2: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 11.10.2023.

URL-3: <https://ordu.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 11.10.2023.

URL-4: <http://www.ordu.gov.tr/ordunun-tarihcesi> Erişim Tarihi: 18.10.2023.

URL-5: <http://www.caybasi.gov.tr/tarihce> Erişim Tarihi: 19.10.2023.

URL-6: <http://www.ordu.gov.tr/kabatas> Erişim Tarihi: 19.10.2023.

EKLER

EK 1: Görüşme Soruları

1. Yörenizde evlenme yaşı ne zamandır, kız veya erkek kaç yaşına geldiğinde evlendirilir?
2. Evlenme yaşına gelen kızlar veya erkekler evlenme isteklerini aile büyüklerine ne şekilde bildirmektedirler?
3. Evlenemeyen kızların veya erkeklerin kısmetini açmak için uygulamalar yapılır mıydı, yapıyorsa bu uygulamalar nelerdir?
4. Yörenizde eş seçimi ile ilgili kriterler nelerdir?
5. Gelin veya damat seçiminde sülale, aile fertlerinden biri, zenginlik gibi hususlar ya da bunlara benzer hususlar dikkate alınır mıydı?
6. Alınacak kıza kimler nasıl karar verirlerdi?
7. Akraba evlilikleri yörenizde yaygın mıdır?
8. Yörenizde ne tür evlilik biçimleri vardır; görücü usulü evlilik, kayınbiraderle evlilik (levirat), baldızla evlilik (sororat), kız kaçırma, paralel ve çapraz kuzen evliliği örneği var mıdır?
9. İç güveyi şeklinde evlenme var mıdır, varsa hangi şartlarda gerçekleştirilir?
10. Kız görmeye kimler gider ve seçilen kızın uğurlu olup olmadığını denemek için yapılan uygulamalar var mıdır?
11. Kız isteme törenleri nasıl yapılır, kimler kız istemeye gider ve giderken ne götürülür?
12. Yörede kız istemenin farklı bir adı var mıdır?
13. Yörenizde başlık parası geleneği var mıdır?
14. Söz kesme törenine kimler katılır, ne götürülür?
15. Nişan törenine kimler katılır, ne götürülür?
16. Nişan töreni, 'asri nişan' ve 'küçük nişan' şeklinde ayrılır mı?
17. Mehir ve ağırlık konusu ne zaman konuşulur ve ne istenir?
18. Sandık ne zaman hazırlanır, içerisine neler konulur ve ne zaman götürülür?

19. Bohça ne zaman hazırlanır, içerisine neler konulur ve ne zaman götürülür?
20. Kız evi çeyiz olarak ne hazırlar?
21. Kızın çeyizinde bulunan şeylerin adları nelerdir?
22. Çeyiz defteri ya da cüzdanı tutulur mu?
23. Düğünü haber verme, düğüne çağırma hangi yöntemlerle yapılır?
24. Herkes düğüne aynı yöntemle mi çağırıldı, farklı yöntemler varsa bunlar nelerdir?
25. Yörenizde aş boğaz götürme geleneği var mıdır?
26. Düğüne başlama nasıl gerçekleşir?
27. Silah atma töreni var mıdır?
28. Düğünün başından sonuna kadar yapılan yardımlaşmalar nelerdir?
29. Düğün merasimi boyunca yemek konusu ile ilgili âdetler nelerdir, hangi yemekler yapılır ve yemeği kimler yapar?
30. Dinî nikâh kimlerin katılımıyla, ne zaman, nasıl kıyılır?
31. Sağdıçlar nasıl belirlenir ve düğündeki fonksiyonları nelerdir?
32. Düğünde kâhya var mıdır varsa görevleri nelerdir?
33. Düğüne dışarıdan gelen davetliler nerelerde, nasıl ağırlanır?
34. Düğün armağanı olarak neler getirilir ve bu armağanlar ne zaman verilir?
35. Komşu düğünü geleneği var mıdır, varsa kimler katılır ve neler yapılır?
36. Kına törenlerinde neler yapılır ve kimler katılır?
37. Damat ve gelinden başka kimlere kına yakılır, kına yakma sırasındaki âdetler nelerdir?
38. Gecelik götürme var mıdır, varsa kimler katılır ve neler yapılır?
39. Baca yıkma geleneği var mıdır?
40. Gelin hamamı var mıdır, varsa neler yapılır?
41. Güvey hamamı var mıdır, varsa neler yapılır?
42. Gelin ve damadın odası hazırlanırken hangi geleneklere dikkat edilir?

43. Gelin alınacak günde, kız ve erkek evinde yapılan uygulamalar nelerdir?
44. Gelin almak için günün hangi saati seçilir, neden?
45. Gelin almada, kız evine ulaşıldığı andan ayrılıncaya kadar hangi gelenekler yapılır, ne istenir?
46. Gelinin bel bağlamasını kimler yapar?
47. Sandık üzerine oturma geleneği var mıdır, varsa nasıl uygulanır?
48. Kapı kesme geleneği var mıdır, varsa nasıl uygulanır?
49. Ayakkabı saklama geleneği var mıdır, varsa nasıl uygulanır?
50. Gelin evden nasıl çıkarılır?
51. Gelinin başının bağlanması nasıl ve kimler tarafından yapılır?
52. Gelin, erkek evinin kapısına gelince içeriye girinceye kadar yapılan uygulamalar ve inanışlar nelerdir?
53. Asıl düğün töreni nerede gerçekleştirilir?
54. Ağırlık, sandık veya çeyiz nasıl ve ne zaman taşınır?
55. Gelin eve geldikten sonra yapılan âdet ve gelenekler nelerdir?
56. Gelin, erkek evine gelirken kız tarafından kimler yanında gelirdi?
57. Gerdek gecesi, öncesi veya sonrası yapılan uygulamalar nelerdir?
58. Yengeliç kavramı var mıdır, varsa kimler yengeliç olarak adlandırılır?
59. Duvak düğünü geleneği var mıdır, varsa nasıl gerçekleşir ve kimler katılır?
60. Gelin ve damat düğünden ne kadar sonra kız evine gider ve burada yapılan âdetler nelerdir?
61. Kaygana, üç gece, ters gece, teklif gibi gelenekler var mıdır, varsa nasıl uygulanır?
62. Kaynana ve kayınbaba ile gelin arasındaki münasebetler geleneksel olarak nasıl olurdu?
63. Gelinin söylemez, sessiz konuşma ya da yaşmak tutma gibi âdetleri olur muydu, oluyorsa ne zamana kadar sürer ve nasıl bozulurdu?

64. Damatla gelinin aile arasında birbirlerine karşı davranışları nasıldır?
65. Gelin veya damat ölürse ne yapılır?
66. Köyünüzde tüm düğünlerde mutlaka yapılan başka gelenekler var mıdır?
67. Bu geleneklerin bugün ne kadarı devam ediyor?

EK 2: Kaynak Kişi Listesi

Adı Soyadı	Yaşı	Mesleği	Eğitimi	İlçe-Mahalle
1.Sonur Kunduz	64	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Saray
2.Fatma Şahin	76	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Saray
3.Süriye Şahin	76	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Çerli
4.Zübeyde Kahveci	64	Ev hanımı	İlkokul	Ulubey-Sayaca
5.İkram Şahin	78	Öğretmen	Ön lisans	Perşembe-Saray
6.Zeynep Berçin	88	Ev hanımı	Okur yazar değil	Ulubey-Yeni Sayaca
7.Şahin Berçin	76	Ev hanımı	Okur yazar değil	Ulubey-Sayaca
8.Yılmaz Cürebal	66	İşçi	İlkokul terk	Akkuş-Merkez
9.Mevlüt Güneş	74	İşçi	Ortaokul	Akkuş-Ortabölme
10.Gülbeyaz Güneş	74	Ev hanımı	Okur yazar değil	Akkuş-Ortabölme
11.Ünzile Türk	65	Ev hanımı	Okur yazar değil	Akkuş-Çukur
12.Maarufa Efil	73	Ev hanımı	Okur yazar değil	Akkuş-Çaldere
13.Hacer Ay	49	Muhtar	Lise	Akkuş-Çaldere
14.Seyhan İhtiyaroğlu	73	Muhtar	Ortaokul	Ünye-Ortayılmazlar
15.İbrahim Karakaya	81	Emekli	İlkokul	Kabataş-Merkez
16.Melahat Gürsoy	76	Ev hanımı	Okur yazar değil	Aybastı-Ortaköy
17.Fehmi Küpçük	77	Emekli	Lise	Aybastı-Küçükalyı
18.İsmail Eliçin	53	Esnaf	Ortaokul	Aybastı-Ortaköy
19.Cemile Bakmaz	81	Ev hanımı	İlkokul	Kabataş-Merkez
20.Enver Gürler	78	Arıcı	İlkokul	Kabataş-Çukurca
21.Emine Gürler	78	Ev hanımı	Okur yazar değil	Kabataş-Çukurca
22.Mehmet Tombaz	56	Çiftçi	İlkokul	Çatalpınar-Merkez
23.Mustafa Bildik	55	Esnaf	Ortaokul	Çatalpınar-Merkez
24.Lale Özdemir	57	Öğretmen	Lisans	Perşembe-Yumrutaş
25.Şükran Özdemir	81	Emekli	İlkokul	Perşembe-Yumrutaş
26.Erdal Yurtseven	64	Esnaf	Lise	Gülyalı-Kestane
27.Cemile Güleç	61	Ev hanımı	Okur yazar değil	Fatsa-Ilıca
28.Ali Rıza Oku	71	Davulcu	İlkokul	Kumru-Kayabaşı
29.Zafer Orhan	48	Şoför	İlkokul	Çamaş-Burhan
30.Ahmet Yılmaz	52	Esnaf	İlkokul	Çamaş-Kocaman
31.Yekta Aydın	73	Eğitimci	Lisans	Mesudiye-Yeşilce
32.Rabia Çalış	79	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Beyli
33.Hurnis Şahin	71	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Saray
34.İhsan Şahin	74	Emekli	Lise	Perşembe-Saray
35.Kıymet Çarkçı	69	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Mersin
36.Halil Özışten	51	Eğitimci	Lisans	Altınordu-Eskipazar
37.Hasibe Yaşar	58	Ev hanımı	İlkokul	Gürgentepe-Alaseher
38.Hatice Altuntaş	56	Ev hanımı	İlkokul	Kabadüz-Aşağı Dere
39.Emine Altuntaş	81	Ev hanımı	Okur yazar değil	Kabadüz-Aşağı Dere
40.Turan Keşap	86	Çiftçi	İlkokul	Kabadüz-Bayramlı
41.Enver Altuntaş	56	Emekli	İlkokul	Kabadüz-Aşağı Dere
42.Ahmet Çelenk	38	Basın	Lisans	Gölköy-Damarlı
43.Nabi Çelenk	65	Esnaf	Lise	Gölköy-Damarlı

44.Nuriye Şahin	94	Ev hanımı	Okur yazar değil	Perşembe-Ramadan
45.Yaman Şahin	63	Çiftçi	İlkokul	Perşembe-Saray
46.Fatma Şahin	70	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Saray
47.Süriye Şahin	96	Ev hanımı	Okur yazar değil	Perşembe-Saray
48.Nurcan Geçmek	43	Ev hanımı	Lise	Korgan-Çayırkent
49.Mevlûdiye Şahin	68	Ev hanımı	Lise	Perşembe-Saray
50.Gül Sevim Canik	84	Emekli	İlkokul	Perşembe-Saray
51.Reyhan Kontaş	56	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Yeniköy
52.Fatma Bayrak	46	Ev hanımı	Lise	Ulubey-Kardeşler
53.Meliha Kontaş	80	Ev hanımı	Okur yazar değil	Perşembe-Yeniköy
54.Emine Usta	86	Ev hanımı	Okur yazar değil	Perşembe-İstanbulboğazı
55.Ferhat Usta	88	Emekli	İlkokul	Perşembe-İstanbulboğazı
56.Fatma Usta	90	Ev hanımı	Okur yazar	Perşembe-İstanbulboğazı
57.Namık Canik	68	Çiftçi	Ortaokul	Perşembe-Gündoğdu
58.Ayşe Tiryaki	77	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Gündoğdu
59.Hatice Şahin	60	Ev hanımı	İlkokul	Perşembe-Saray
60.Turgay Şahin	60	Çiftçi	Ortaokul	Perşembe-Saray
61.Hamide Şahin	85	Ev hanımı	Okur yazar değil	Perşembe-Saray
62.Selahattin Berçin	77	Emekli	İlkokul	Ulubey-Sayaca
63.Gülşehri Ay	29	Ev hanımı	Lisans	Akkuş-Yeni
64.Feride Baş	83	Ev hanımı	Okur yazar değil	Perşembe-Bolatlı
65.Sabri Temiz	52	Zabıta	Lise	İkizce-Ağca Kale
66.Ayşe Temiz	73	Ev hanımı	İlkokul	İkizce-Ağca Kale
67.Selahattin Doksar	67	Emekli	İlkokul	Çaybaşı-Çağlayan
68.Faik Ayhan	67	Emekli	İlkokul	Çaybaşı-Köklük
69.Nuri Sekmen	76	Emekli	İlkokul	İkizce-Yoğunoluk
70.Refaiddin Yılmaz	65	Emekli	İlkokul	İkizce-Beylerce

